

Aprobat în ședința Guvernului din _____ 2026

Decizia protocolară nr. _____/2026

Proiect

UE

PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

L E G E

pentru modificarea unor acte normative (sporirea garanțiilor procedurale pentru persoanele urmărite penal)

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Prezenta lege transpune:

- art. 1 alin. (3), art. 2 alin. (1), (2), (4)-(8), art. 3 alin. (1)-(3), (5), (7)-(9), art. 5 alin. (1) și art. 7 din Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 280/1 din 26 octombrie 2010, CELEX: 32010L0064;

- art. 4 alin. (2) lit. (a), (b) și (d) și art. 7 din Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 142/1 din 1 iunie 2012, CELEX: 32012L0013;

- art. 3 alin. (3) lit. (c), art. 5 alin. (1) și (2), art. 9 alin. (1) lit. (a) și alin. (3) din Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 294/1 din 6 noiembrie 2013, CELEX: 32013L0048;

- art. 4, art. 5 și art. 7 alin. (5) din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 65/1 din 11 martie 2016, CELEX: 32016L0343;

- art. 2 alin. (3) și (6), art. 3, art. 4 alin. (1) lit. (c) și alin. (3), art. 5 alin. (2) lit. (c) și alin. (3), art. 6 alin. (4) lit. (c), art. 7 alin. (1), (4) și (8), art. 8 alin. (1)-(3), art. 15 alin. (3) și art. 22 din Directiva (UE) 2016/800 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2016 privind garanțiile procedurale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 132/1 din 21 mai 2016, CELEX: 32016L0800;

- art. 2 alin. (1) lit. (c), art. 4 alin. (5), art. 6 alin. (2) și art. 10 din Directiva (UE) 2016/1919 a Parlamentului European și a Consiliului din 26 octombrie 2016 privind asistența juridică gratuită pentru persoanele suspectate și persoanele acuzate în cadrul procedurilor penale și pentru persoanele căutate în cadrul procedurilor privind mandatul european de arestare, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 297/1 din 4 noiembrie 2016, CELEX: 32016L1919.

Art. I. – Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 248-251, art. 699), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

1. Articolul 11 se completează cu alineatul (8¹) cu următorul cuprins:

„(8¹) Organul de urmărire penală, procurorul, instanța de judecată, precum și autoritățile care asigură aducerea, escortarea ori prezentarea bănuțului, învinuitului sau inculpatului sunt obligate să se abțină de la prezentarea acestuia, în fața publicului sau în ședință de judecată, într-o manieră care să creeze aparența de vinovăție, inclusiv prin utilizarea măsurilor de constrângere fizică, cu excepția circumstanțelor specifice cauzei în care aceste măsuri sunt strict necesare, proporționale și determinate de motive de securitate, de prevenirea sustragerii persoanei sau a contactului neautorizat cu terțe persoane.”

2. Articolul 60 alineatul (6) se abrogă.

3. Articolul 64 alineatul (2) se completează cu punctul 3¹) cu următorul cuprins:

„3¹) imediat după reținere să fie informat în scris despre durata maximă prevăzută de lege pentru reținere până la prezentarea în fața unui judecător, despre dreptul de a lua cunoștință de materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere, inclusiv de a obține gratuit copii de pe acestea, precum și despre dreptul de a contesta legalitatea reținerii”.

4. Articolul 66 alineatul (2) se completează cu punctul 2¹) cu următorul cuprins:

„2¹) imediat după reținere să fie informat în scris despre durata maximă prevăzută de lege pentru reținere până la prezentarea în fața unui judecător, despre dreptul de a lua cunoștință de materialele cauzei care au servit drept temei direct

pentru reținere, inclusiv de a obține gratuit copii de pe acestea, precum și despre dreptul de a contesta legalitatea reținerii”.

5. Se completează cu articolul 66¹ cu următorul cuprins:

„**Articolul 66¹.** Informarea bănuیتului, învinuitului și inculpatului despre drepturile și obligațiile procesuale

(1) În cazurile prevăzute de prezentul cod, organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată asigură înmânarea, contra semnătură, bănuیتului, învinuitului sau inculpatului a informației în scris privind drepturile și obligațiile acestuia.

(2) Informația în scris privind drepturile și obligațiile se întocmește într-un limbaj simplu și accesibil și se înmânează în limba română sau într-o limbă pe care bănuیتul, învinuitul sau inculpatul o înțelege, în condițiile prezentului cod.

(3) În cazul privării de libertate, bănuیتului, învinuitului sau inculpatului i se asigură posibilitatea de a păstra informația în scris privind drepturile și obligațiile pe toată durata privării de libertate.

(4) Modelul în limba română al formularului care cuprinde informația în scris privind drepturile și obligațiile se aprobă prin act comun al ministrului justiției, ministrului afacerilor interne și Procurorului General.”

6. Articolul 71:

la alineatul (2), primul enunț va avea următorul cuprins: „Renunțarea la apărător poate fi acceptată de către procuror sau instanță numai în cazul în care bănuیتul, învinuitul, inculpatul a primit informații clare și suficiente, într-un limbaj simplu și accesibil, despre conținutul dreptului la asistență juridică și despre consecințele renunțării la acesta, iar cererea este înaintată în mod benevol, din proprie inițiativă și în prezența apărătorului.”;

se completează cu alineatul (5¹) cu următorul cuprins:

„(5¹) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată informează bănuیتul, învinuitul, inculpatul despre dreptul de a reveni asupra renunțării la apărător în orice moment al procesului penal. Revocarea renunțării la apărător produce efecte din momentul în care a fost exprimată.”

7. Articolul 80 alineatul (1¹) se abrogă.

8. La articolul 85:

alineatele (1) și (1²) vor avea următorul cuprins:

„(1) Interpret, traducător este persoana fizică autorizată, inclusă în Registrul de stat al interpreților și traducătorilor autorizați, care asigură traducerea orală dintr-o limbă în alta și/sau traducerea semnelor celor surzi, muți ori surdomuți sau traducerea textelor scrise dintr-o limbă în alta, cunoaște terminologia juridică, nu este interesată în cauza penală și este desemnat fără întârziere în această calitate de către organul de urmărire penală sau instanța de judecată în cazurile prevăzute

de prezentul cod. Interpretul poate fi numit din rândul persoanelor propuse de către participanții la procesul penal.”;

„(1²) Asistența unui interpret poate fi asigurată de către organul de urmărire penală sau instanța de judecată prin intermediul videoconferinței sau altor mijloace tehnice, cu excepția cazului în care prezența fizică a interpretului la locul efectuării acțiunii procesuale este necesară pentru a asigura echitatea procedurii.”;

se completează cu alineatul (1³) cu următorul cuprins:

„(1³) Interpretarea și traducerea efectuată în cadrul procedurilor penale trebuie să fie de o calitate suficientă pentru a garanta caracterul echitabil al procesului, asigurând faptul că persoana care solicită o astfel de asistență cunoaște cauza instrumentată și își poate exercita dreptul la apărare.”;

se completează cu alineatul (2¹) cu următorul cuprins:

„(2¹) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată verifică, prin orice mijloace, inclusiv prin consultarea persoanei în cauză, dacă aceasta vorbește sau înțelege suficient limba în care se desfășoară procesul penal și, dacă este necesar, dispune asigurarea fără întârziere asistența unui interpret sau traducător.”;

se completează cu alineatul (3¹) cu următorul cuprins:

„(3¹) Împotriva ordonanței motivate a organului de urmărire penală prin care se refuză asigurarea asistenței unui interpret sau prin care se respinge solicitarea de traducere a unor documente poate fi contestată în ordinea art. 298 sau art. 299¹.”;

la alineatul (4):

se completează cu punctul 4¹) cu următorul cuprins:

„4¹) să acționeze cu imparțialitate și independență, limitându-se strict la facilitarea comunicării sau la traducerea textelor, fără a oferi consultanță juridică participanților, fără a influența persoana asistată ori a-și exprima opiniile personale cu privire la cauza penală”;

punctul 5) se completează cu textul „, la un nivel de calitate care să asigure persoanei posibilitatea de a înțelege cauza instrumentată, precum și de a-și exercita în mod eficient dreptul la apărare”;

la punctul 9), după textul „acțiunii procesuale,” se introduce textul „precum și cele de care a luat cunoștință în cadrul comunicării confidențiale dintre bănuit, învinuit sau inculpat și apărătorul acestuia,”.

9. Articolul 86 se completează cu alineatul (2¹) cu următorul cuprins:

„(2¹) Atunci când persoana reclamă că interpretarea sau traducerea nu este de o calitate suficientă, organul de urmărire penală sau instanța de judecată verifică aspectele invocate și, dacă constată că asistența oferită este de natură să afecteze exercitarea efectivă a dreptului la apărare ori caracterul echitabil al procedurii, dispune înlocuirea interpretului sau a traducătorului și, după caz, refacerea totală sau parțială a actului procedural ori traducerea repetată a documentului sau a unei părți din acesta. Despre înlocuirea interpretului sau traducătorului și refacerea actului procedural se consemnează în procesul-verbal al acțiunii.”

10. La articolul 90, alineatul (3) se completează cu punctul 2²⁾ cu următorul cuprins:

„2²⁾ interpretii sau traducătorii – în privința faptelor sau actelor de care au luat cunoștință în cadrul comunicării dintre persoana căreia i se acordă asistență juridică și apărătorul acesteia”.

11. La articolul 102, alineatul (1) se completează cu următorul enunț: „În cazul persoanei care nu posedă sau nu vorbește limba în care se desfășoară procesul penal, declarațiile se fac prin intermediul unui interpret.”

12. La articolul 103, alineatul (3) se completează cu următorul enunț: „În acest caz, exercitarea acestui drept nu poate fi utilizată împotriva bănuیتului, învinuitului, inculpatului și nu constituie o dovadă a săvârșirii infracțiunii.”

13. La articolul 104 alineatul (2) litera b), cuvintele „precizează dacă acesta posedă limba în care se desfășoară procesul” se substituie cu textul „verifică în condițiile art. 85 alin. (2¹⁾ dacă vorbește sau înțelege suficient limba în care se desfășoară procesul penal”.

14. La articolul 105, alineatul (3) se completează cu textul „verifică în condițiile art. 85 alin. (2¹⁾ dacă vorbește sau înțelege suficient limba în care se desfășoară procesul penal.”

15. La articolul 113, alineatul (3) se completează cu cuvintele „iar bănuیتul sau învinuitul care participă la confruntare are dreptul de a fi asistat de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat”.

16. Articolul 116 se completează cu alineatul (3¹⁾ cu următorul cuprins:
„(3¹⁾ Bănuیتul, învinuitul prezentat spre recunoaștere are dreptul de a fi asistat de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat la efectuarea acestei acțiuni procesuale.”

17. Articolul 122 se completează cu alineatul (1¹⁾ cu următorul cuprins:
„(1¹⁾ În cazul în care bănuیتul, învinuitul sau inculpatul participă la reconstituirea faptei, acesta are dreptul de a fi asistat de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat la efectuarea acestei acțiuni procesuale.”

18. La articolul 123, alineatul (2) se completează cu următorul enunț: „În cazul în care la efectuarea experimentului participă bănuیتul sau învinuitul, acesta are dreptul de a fi asistat de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.”

19. Articolul 167:

la alineatul (1), după textul „drepturile prevăzute la art. 64,” se introduc cuvintele „pe care o poate păstra pe toată perioada în care este privată de libertate”;

alineatul (2) se completează cu următorul enunț: „Organul de urmărire penală asigură persoanei reținute și apărătorului acestuia accesul la materialele cauzei care au servit drept temei pentru reținere în condițiile art. 212¹ alin. (3).”

20. Articolul 173:

alineatul (1) se completează cu textul „, fapt despre care se consemnează în procesul-verbal de reținere”;

la alineatul (2), după cuvintele „acestui stat” se introduc cuvintele „ori o altă persoană”.

21. La articolul 212, alineatul (2) va avea următorul cuprins:

„(2) Dacă este necesar protejarea intereselor prevăzute la art. 212² alin. (1), organul de urmărire penală sau procurorul avertizează martorul, victima, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă, succesorul, reprezentanții acestora, apărătorul, expertul, specialistul, interpretul, traducătorul și alte persoane care asistă la efectuarea acțiunilor de urmărire penală, despre obligația de a nu divulga anumite date ale urmăririi penale de care au luat cunoștință. Avertizarea se consemnează în scris, cu indicarea datelor vizate, și nu substituie procedura de restricționare a accesului la materialele cauzei penale prevăzută la art. 212². Persoana avertizată dă declarație în scris că a fost prevenită despre răspunderea prevăzută la art. 315 din Codul penal.”

22. Se completează cu articolele 212¹ și 212² cu următorul cuprins:

„Articolul 212¹. Accesul la materialele cauzei penale

(1) Bănuitul, învinuitul, victima, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă, succesorii, apărătorii și reprezentanții acestora au acces, în condițiile prezentului cod și potrivit calității procesuale deținute, la materialele cauzei penale aflate în posesia organului de urmărire penală sau a procurorului. Accesul la materialele cauzei penale se acordă în mod gratuit.

(2) Bănuitului, învinuitului și apărătorului acestora li se asigură accesul la toate materialele cauzei penale și mijloacele de probă în favoarea și în defavoarea acestora, în măsura necesară exercitării efective a dreptului la apărare.

(3) În cazul reținerii sau arestării, persoanei private de libertate și apărătorului acesteia li se pun neîntârziat la dispoziție, în timp util pentru contestarea efectivă a legalității și temeiniciei reținerii sau arestării, materialele care au servit drept temei pentru aplicarea măsurii procesuale de constrângere și care sunt esențiale pentru contestarea acesteia, însă nu mai târziu de începerea examinării de către judecătorul de instrucție a plângerii respective sau a demersului procurorului privind aplicarea sau prelungirea arestării.

(4) Accesul la materialele prevăzute la alin. (2) se acordă în timp util pentru exercitarea efectivă a dreptului la apărare și, în orice caz, nu mai târziu de prezentarea materialelor urmăririi penale în condițiile art. 293. În cazul în care alte materiale sau mijloace de probă intră ulterior în posesia organului de urmărire penală ori a procurorului, accesul la acestea se acordă în timp util pentru a putea fi luate în considerare la exercitarea dreptului la apărare.

(5) Dacă materialele prevăzute la alin. (2) sunt necesare pentru contestarea unei măsuri procesuale de constrângere, a unui alt act procedural ori pentru depunerea de către bănuț, învinuit sau apărător a unei plângeri în temeiul art. 313, accesul la acestea se acordă înainte de examinarea acestora, în volumul necesar formulării apărării sau plângerii.

(6) Pe durata amânării informării persoanei supuse măsurii speciale de investigații, dispuse în condițiile art. 136 alin. (11), accesul bănuțului, învinuitului, inculpatului, apărătorului și reprezentanților acestora la materialele privind măsura specială de investigații se restricționează de drept. Dacă rezultatele măsurii speciale de investigații au fost puse la baza reținerii, arestării sau a unui alt act procedural contestat de apărare procurorul poate menține restricționarea numai în baza unei ordonanțe motivate, cu asigurarea accesului la informațiile esențiale pentru contestarea efectivă a măsurii ori a actului procedural, prin extrase, copii parțiale sau date anonimizate, fără divulgarea elementelor care justifică amânarea informării. Ordonanța procurorului se contestă potrivit art. 212² alin. (4).

Articolul 212². Restricțiile accesului la materialele cauzei penale

(1) Procurorul, prin ordonanță motivată, poate restricționa, pentru o perioadă determinată, accesul la anumite materiale ale cauzei penale, altele decât cele prevăzute la art. 212¹ alin. (6), numai dacă această restricție este strict necesară pentru:

- a) prevenirea perturbării sau periclitării bunei desfășurări a urmăririi penale;
- b) protejarea vieții, sănătății, integrității corporale, libertății, vieții private sau a altor drepturi fundamentale ale unei persoane;
- c) protecția identității unei persoane protejate, a unui investigator sub acoperire ori a altor participanți la proces;
- d) apărarea unui interes public important, inclusiv asigurarea securității interne a statului.

(2) Restricția nu poate avea caracter general sau automat pentru o întreagă categorie de materiale, cu excepția cazului prevăzut la art. 212¹ alin. (6), și nu poate fi dispusă ori menținută în măsura în care afectează exercitarea efectivă a dreptului la apărare sau, după caz, a drepturilor procesuale ale persoanei care solicită accesul.

(3) Dacă individualizarea detaliată a materialelor sau motivarea completă a restricției ar putea prejudicia grav urmărirea penală, siguranța persoanelor ori un alt interes legitim protejat de lege, procurorul întocmește o anexă confidențială care se prezintă exclusiv judecătorului de instrucție în cazul contestării.

(4) Ordonanța procurorului privind restricționarea prevăzută la alin. (1), precum și ordonanța prevăzută la art. 212¹ alin. (6), poate fi contestată în condițiile art. 313. Judecătorul de instrucție verifică legalitatea, necesitatea și proporționalitatea restricției și decide prin încheiere motivată, prin care fie obligă organul de urmărire penală să ofere accesul integral ori parțial la materialele cauzei penale, stabilind, după caz, un termen pentru această procedură, fie respinge plângerea. Încheierea nu se supune niciunei căi de atac.

(5) Plângerea repetată împotriva restricției poate fi depusă dacă restricția este prelungită, dacă se invocă împrejurări noi care nu au existat și nu au putut fi invocate la data examinării plângerii anterioare ori dacă au încetat temeiurile care au justificat impunerea restricției.”

23. La articolul 229 alineatul (7), după cuvintele „cheltuielilor judiciare” se introduce textul „cu excepția cheltuielilor pentru întocmirea referatului presentințial, efectuarea înregistrării video-audio a audierii și/sau pentru asistența medicală,”.

24. Se completează cu articolul 243¹ cu următorul cuprins:

„**Articolul 243¹.** Traducerea actelor procedurale și a documentelor

(1) Persoana care nu înțelege limba în care se desfășoară procesul penal are dreptul, potrivit calității procesuale deținute, la traducerea, într-un termen rezonabil, într-o limbă pe care o înțelege, a actelor procedurale care îi sunt înmânate, notificate sau comunicate ori la care are drept de acces, dacă traducerea este necesară pentru exercitarea drepturilor procesuale, inclusiv a dreptului la apărare și pentru garantarea caracterului echitabil al procedurii.

(2) Pentru bănuít, învinuit sau inculpat, se traduc, după caz, actele procedurale prin care se dispune reținerea, aplicarea ori prelungirea unei măsuri preventive privative de libertate, ordonanța de punere sub învinuire, rechizitoriul și hotărârile judecătorești care privesc fondul cauzei ori drepturile acestuia.

(3) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate decide, din oficiu sau la cererea motivată a persoanei, a apărătorului ori a reprezentantului acesteia, traducerea altor documente ori a unor părți din acestea, dacă traducerea este necesară pentru înțelegerea cauzei, exercitarea drepturilor procesuale sau pregătirea apărării.

(4) Prin excepție de la alin. (1)-(3), în locul traducerii scrise a actelor procedurale și a documentelor, se poate asigura o interpretare orală sau un rezumat oral al acestora, cu condiția ca acest mod de informare să nu afecteze caracterul echitabil al procedurii și să fie acceptat în scris de către persoană, în prezența apărătorului sau, după caz, a reprezentantului acesteia.

(5) Persoana poate renunța la dreptul de a obține traducerea actelor procedurale și a documentelor doar după ce a fost informată despre consecințele unei astfel de renunțări, exprimându-și acordul scris, în mod voluntar și neechivoc, în prezența apărătorului sau, după caz, a reprezentantului acesteia.

(6) Asigurarea interpretării orale sau a rezumatului oral, precum și renunțarea la dreptul de a obține traducerea actelor procedurale și a documentelor se consemnează în procesul-verbal al acțiunii procesuale sau al ședinței de judecată.”

25. La articolul 260, alineatul (2) se completează cu punctul 7) cu următorul cuprins:

„7) mențiunea privind consecințele renunțării la apărător, precum și informația cu privire la dreptul de a reveni asupra renunțării la apărător în orice moment al procesului penal, cu efect din momentul exprimării.”

26. La articolul 358 alineatul (1), punctul 9) va avea următorul cuprins:

„9) verifică în condițiile art. 85 alin. (2¹) dacă vorbește sau înțelege suficient limba în care se desfășoară procesul penal”.

27. Articolul 474:

la alineatul (2), după textul „privind obiectul probatoriului,” se introduce textul „participarea obligatorie a apărătorului,”;

se completează cu alineatele (2¹) și (2²) cu următorul cuprins:

„(2¹) Până la împlinirea vârstei de 21 de ani dispozițiile prezentului capitol se aplică și persoanei care a început să facă obiectul procedurilor penale până la împlinirea vârstei de 18 ani, în măsura în care aplicarea acestora este justificată de circumstanțele cauzei, inclusiv de gradul de maturitate și vulnerabilitate al persoanei. Această regulă se aplică și în caz de conexare a cauzelor privind fapte comise după împlinirea vârstei de 18 ani. Prezentul alineat nu se referă la dreptul titularului răspunderii părintești să fie informat și la dreptul minorului de a fi însoțit de titularul răspunderii părintești în cursul procedurii.

(2²) În cazul în care vârsta persoanei este necunoscută și există motive de a presupune că aceasta nu a împlinit vârsta de 18 ani, se prezumă că persoana este minor până la constatarea vârstei în modul prevăzut de prezentul cod. Pe perioada incertitudinii privind vârsta, persoana beneficiază de toate garanțiile prevăzute în prezentul capitol.”.

28. Articolul 475 se completează cu alineatele (4) și (5) cu următorul cuprins:

„(4) Concluziile referatului presentințial de evaluare psihosocială a minorului se iau în considerare de către organul de urmărire penală, procuror și instanța de judecată, după caz, la adoptarea soluțiilor și măsurilor procesuale privind minorul, inclusiv pentru adaptarea procedurii penale la nevoile specifice ale acestuia, individualizarea pedepsei ori aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ.

(5) În cazul în care circumstanțele care au stat la baza evaluării inițiale se modifică considerabil pe parcursul procesului penal, organul de urmărire penală,

procurorul sau instanța de judecată dispune, din oficiu sau la cererea părților, a apărătorului ori a reprezentantului legal al minorului, actualizarea referatului presentințial de evaluare psihosocială a minorului.”

29. Articolul 477:

la alineatul (3), după cuvintele „arestarea preventivă a minorului” se introduce textul „, precum și despre motivele acestora”;

se completează cu alineatul (4) cu următorul cuprins:

„(4) La momentul reținerii sau al arestării preventive, minorului i se înmânează în scris, într-un limbaj simplu și accesibil, informația despre drepturile prevăzute la art.64, inclusiv despre dreptul la detenție separată de adulți, dreptul la asistență medicală, dreptul la educație, dreptul la asistență psihologică și dreptul de a menține contactul cu familia precum și despre aspectele generale ale desfășurării procedurii, inclusiv, în funcție de circumstanțele cauzei, despre următoarele etape ale acesteia.”

30. Articolul 479 se completează cu alineatul (1¹) cu următorul cuprins:

„(1¹) La audierea bănuitului, învinuitului sau inculpatului minor, organul de urmărire penală, procurorul și instanța de judecată adaptează modalitatea de audiere la vârsta, gradul de maturitate, personalitatea și vulnerabilitățile minorului. În acest scop, se iau în considerare concluziile referatului presentințial de evaluare psihosocială a minorului, dacă acesta este disponibil, precum și, în cazul minorului privat de libertate, rezultatele examinării medicale, dacă aceasta a fost efectuată.”

31. Articolul 480 se completează cu alineatul (4) cu următorul cuprins:

„(4) În cazul încetării temeiurilor prevăzute la alin. (3), organul de urmărire penală sau instanța de judecată, din oficiu sau la cerere, adoptă o hotărâre motivată de repunere a reprezentantului legal inițial în drepturi.”

Art. II. – Articolul 175¹ din Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 214-220, art. 704), cu modificările ulterioare, se completează cu alineatul (2¹) cu următorul cuprins:

„(2¹) În cazul persoanei reținute care nu a împlinit vârsta de 21 de ani, examenul medical prevăzut la alineatul (2) implică și evaluare clinică inițială a stării psihice și a vulnerabilităților, efectuată de personalul medical sau, după caz, de personalul de specialitate, rezultatele fiind consemnate în scris în fișa medicală.”

Art. III. – Legea nr. 198/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat (publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 157-160, art. 614), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

1. Articolul 12 alineatul (1) se completează cu litera f¹) cu următorul text:
 „f¹) aprobarea raportului trienal privind datele statistice referitoare la acordarea asistenței juridice calificate ; ”.

2. Articolul 13¹ alineatul (3) se completează cu litera e¹) cu următorul text:
 „e¹) întocmește raportul trienal privind datele statistice referitoare la acordarea asistenței juridice calificate și îl prezintă Consiliului Național spre aprobare;”.

3. Se completează cu articolul 14¹ cu următorul text:
 „**Articolul 14¹.** Colectarea și raportarea datelor statistice privind asistența juridică calificată

(1) În vederea evaluării nivelului de implementare a serviciilor de asistență juridică calificată în cadrul procedurilor penale, Consiliul Național asigură colectarea și centralizarea datelor statistice relevante.

(2) În scopul prevăzut la alin. (1), datele statistice includ, în mod obligatoriu, următoarele categorii de informații, dezagregate în funcție de tipul procedurii (penală/mandatul european de arestare):

- a) numărul de cereri de asistență juridică calificată depuse;
- b) numărul deciziilor de acordare a asistenței juridice calificate;
- c) numărul deciziilor de refuz în acordarea asistenței juridice calificate, cu indicarea temeiului de refuz;
- d) informația privind costurile totale de asistență pentru fiecare tip de procedură.

(3) Până la 31 martie a fiecărui al treilea an de raportare, Consiliul Național întocmește și prezintă Ministerului Justiției un raport de evaluare trienal, conform alin. (2).

(4) Până la 25 mai, Ministerul Justiției asigură transmiterea raportului menționat la alin. (3) către Comisia Europeană.”

4. Articolul 20 se completează cu litera b¹) cu următorul cuprins:
 „b¹) minorilor și persoanelor care erau minori în momentul când au început să facă obiectul procesului contravențional, dar care ulterior au împlinit vârsta de 18 ani, în cazul reținerii și pe parcursul procedurii contravenționale”.

5. Articolul 24 alineatul (2), după cuvintele „trebuie să fie motivat” se introduc cuvintele „și întocmit în formă scrisă sau electronică”.

Art. IV. – La articolul 8 din Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune (republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 13–19, art. 29), cu modificările ulterioare, alineatul (3) va avea următorul cuprins:

„(3) În privința minorului, referatul presentințial de evaluare psihosocială a personalității se întocmește în mod obligatoriu de către consilierul de probațiune,

cu implicarea minorului, într-un mod adaptat vârstei, gradului de maturitate și vulnerabilităților acestuia. La întocmirea referatului prezentințial se contactează, după caz, titularul răspunderii părintești, reprezentantul legal, alt adult corespunzător ori un profesionist specializat, precum și sursele de informație prevăzute la art. 9 alin. (2), urmărindu-se, pe cât posibil, o abordare multidisciplinară.”

Art. V. – Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 78-84, art. 100), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

1. Articolul 377 se completează cu alineatul (3) cu următorul cuprins:

„(3) Exercițarea dreptului prevăzut la alin. (1) sau (2) nu poate fi utilizată împotriva persoanei și nu constituie o dovadă a săvârșirii contravenției.”

2. Articolul 378 se completează cu alineatul (5) cu următorul cuprins:

„(5) Minorilor, precum și persoanelor care au comis contravenția în timpul minoratului, dar în privința cărora procesul contravențional a fost pornit după împlinirea vârstei de 18 ani, li se asigură asistență juridică garantată de stat de la momentul primei acțiuni procesuale sau al reținerii și până la rămânerea definitivă a hotărârii în instanța de judecată sau în instanța de recurs.”

3. Articolul 391 se completează cu alineatul (1¹) cu următorul cuprins:

„(1¹) Asistența unui interpret poate fi asigurată de către agentul constatatator sau de către instanța de judecată prin intermediul videoconferinței sau al altor mijloace tehnice, cu excepția cazului în care prezența fizică a interpretului la locul efectuării acțiunii procesuale este necesară pentru a asigura echitatea procedurii.”

4. Articolul 433 se completează cu alineatul (6) cu următorul cuprins:

„(6) Despre reținerea minorului se înștiințează imediat părinții sau alți reprezentanți legali ai minorului, fapt care se consemnează în procesul-verbal de reținere. În cazul în care minorul reținut este cetățean al unui alt stat, despre reținere este informată autoritatea tutelară teritorială de la locul aflării copilului, precum și ambasada sau consulatul acestui stat.”

5. Articolul 462 alineatul (3) litera c) se completează cu textul „și a interpretului, după caz”.

Art. VI. – Legea nr. 264/2008 cu privire la statutul, autorizarea și organizarea activității de interpret și traducător în sectorul justiției (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 57-58, art. 159), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

1. La articolul 7 alineatul (1), litera b) va avea următorul cuprins:

„b) să facă interpretări și/sau traduceri veridice, exacte, complete și adecvate conținutului, la un nivel de calitate care să asigure beneficiarului înțelegerea deplină a conținutului, a contextului și, după caz, a drepturilor și obligațiilor procesuale sau legale”.

2. Articolul 7¹ alineatul (2) se completează cu următorul text „, , cu excepția cazului în care informația a fost obținută în cadrul comunicării confidențiale dintre bănuit, învinuit sau inculpat și apărătorul acestuia.”

Art. VII. – Legea nr. 64/2010 cu privire la libertatea de exprimare (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 117-118, art. 355), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

1. Articolul 2 se completează cu următoarea noțiune:

„*declarație publică* – orice comunicare, indiferent de formă sau mijlocul de difuzare, care se referă la o infracțiune sau contravenție ori la procedurile aferente acestora și care este făcută publică de o autoritate publică, de o persoană care exercită funcții publice, de organul de urmărire penală, de procuror sau de instanța de judecată”.

2. Articolul 12:

la alineatul (2), cuvintele „persoanele care le reprezintă” se substituie cu cuvintele „persoanele care exercită funcții publice”, iar după cuvintele „să se abțină de la orice” se introduc cuvintele „declarații publice și”;

alineatul (3) va avea următorul cuprins:

„(3) Organul de urmărire penală, procurorul sau judecătorul nu poate face declarații publice cu privire la vinovăția persoanei, cu excepția susținerii învinuirii în instanța de judecată sau emiterii actelor necesare exercitării atribuțiilor de serviciu.”;

se completează cu alineatul (3¹) cu următorul cuprins:

„(3¹) Prin derogare de la alin. (2) și (3), autoritățile publice, persoanele care exercită funcții publice, organul de urmărire penală sau instanța de judecată au dreptul să difuzeze informații în mod public privind procedurile penale atunci când acest lucru este strict necesar din motive legate de urmărirea penală sau în interes public.”;

se completează cu alineatul (5) cu următorul cuprins:

„(5) Persoana care se consideră lezată în modul stabilit la alin. (2)-(4) poate solicita rectificarea sau dezmințirea informației, cu compensarea, la cerere, a prejudiciilor cauzate, în condițiile capitolului II.”

Art. VIII. – Dispoziții finale și tranzitorii

(1) Prezenta lege intră în vigoare la expirarea a 3 luni de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, cu excepția prevederilor art. III pct. 3 în partea ce se referă la art. 14¹ alin. (4) ce vizează transmiterea raportului de evaluare trienal către Comisia Europeană care intră în vigoare la data intrării în vigoare a Tratatului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

(2) Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne și Procuratura Generală, până la data intrării în vigoare a prezentei legi, vor aproba actul comun prevăzut la art. 66¹ alin. (4) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003.

(3) Institutul Național al Justiției va asigura revizuirea și actualizarea programelor de instruire inițială și continuă a judecătorilor și a procurorilor, în vederea integrării standardelor consolidate de protecție a drepturilor procesuale în cadrul procedurilor penale, astfel cum acestea sunt reglementate prin prezenta lege.

NOTA DE FUNDAMENTARE
la proiectul de Lege pentru modificarea unor acte normative
(sporirea garanțiilor procedurale pentru persoanele urmărite penal)

1. Denumirea sau numele autorului și, după caz, a/al participanților la elaborarea proiectului actului normativ
Proiectul de Lege pentru modificarea unor acte normative <i>(sporirea garanțiilor procedurale pentru persoanele urmărite penal)</i> este elaborat de Ministerul Justiției.
2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului actului normativ
2.1. Temeiul legal sau, după caz, sursa proiectului actului normativ
Proiectul de lege a fost elaborat în scopul implementării condiționalităților din Programul național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029, în contextul alinierii legislației Republicii Moldova la acquis-ul Uniunii Europene. Scopul proiectului rezidă în transpunerea următoarelor acte juridice ale Uniunii Europene în legislația națională: - Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale (32010L0064); - Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale (32012L0013); - Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate (32013L0048); - Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (32016L0343); - Directiva (UE) 2016/800 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2016 privind garanțiile procedurale pentru copii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale (32016L0800); - Directiva (UE) 2016/1919 a Parlamentului European și a Consiliului din 26 octombrie 2016 privind asistența juridică gratuită pentru persoanele suspectate și persoanele acuzate în cadrul procedurilor penale și pentru persoanele căutate în cadrul procedurilor privind mandatul european de arestare (32016L1919). Prin intermediul prezentului proiect de lege se vor executa următoarele acțiuni: ➤ Acțiunea 12.1. din Foaia de parcurs privind „Statul de drept”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 275/2025, Capitolul 23 „Justiție și drepturile fundamentale”, subcapitolul III. Drepturile fundamentale; ➤ Acțiunea 16 din Capitolul 23 „Sistem judiciar și drepturi fundamentale”, Clusterul I. Valori fundamentale din Programul național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2025-2029, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 306/2025;
2.2. Descrierea situației actuale și a problemelor care impun intervenția, inclusiv a cadrului normativ aplicabil și a deficiențelor/lacunelor normative
Prezentul proiect de lege este elaborat în contextul angajamentelor asumate de Republica Moldova în procesul de aderare la Uniunea Europeană, vizând transpunerea parțială în legislația națională a Directivei 2010/64/UE, Directivei 2012/13/UE, Directivei 2013/48/UE, Directivei (UE) 2016/343, Directivei (UE) 2016/800 și Directivei (UE) 2016/1919. Exercițiul de comparare

a cadrului normativ național cu standardele minime stabilite de acquis-ul Uniunii Europene în materia drepturilor procedurale în procesul penal a evidențiat existența unor deficiențe normative și instituționale care impun intervenția legislativă.

Rapoartele Comisiei Europene privind punerea în aplicare a acestor directive evidențiază că transpunerea standardelor minime europene în materia garanțiilor procedurale nu se limitează la recunoașterea generală a drepturilor în legislația națională. Cerințele directivelor presupun ca drepturile respective să fie consacrate suficient de clar la nivel de lege, să fie însoțite de mecanisme procedurale efective și să poată fi aplicate uniform de autoritățile competente. Din această perspectivă, chiar dacă drepturile procesuale vizate sunt cunoscute în sistemul național și sunt valorificate în practica organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată, este necesară o intervenție legislativă pentru exprimarea explicită, sistemică și previzibilă a garanțiilor impuse de acquis-ul Uniunii Europene.

Dreptul la interpretare și traducere. Directiva 2010/64/UE și [Raportul COM\(2018\)857](#) pornesc de la ideea că dreptul la un proces echitabil presupune asigurarea efectivă a interpretării și traducerii pentru persoanele suspectate sau acuzate care nu vorbesc ori nu înțeleg limba procedurii, inclusiv în comunicarea cu apărătorul, precum și traducerea documentelor esențiale într-un termen rezonabil. Raportul Comisiei pune accent pe transpunerea la nivel de drept intern a unor garanții clare privind momentul acordării interpretării, calitatea interpretării și traducerii, posibilitatea verificării necesității asistenței lingvistice și existența unor remedii în cazul refuzului sau al calității necorespunzătoare a serviciului lingvistic.

În legislația națională, dreptul la interpretare și traducere este recunoscut prin principiile procesului penal și prin normele referitoare la participanții la proces. Totuși, pentru asigurarea unei transpuneri conforme cu standardul UE, se impune detalierea la nivel de lege a mecanismului prin care organul de urmărire penală sau instanța verifică dacă persoana vorbește ori înțelege suficient limba procesului, a standardului de calitate a interpretării și traducerii, a modalității de contestare a refuzului de asigurare a interpretului ori a traducerii, precum și a consecințelor procesuale în cazul în care calitatea asistenței lingvistice afectează exercitarea dreptului la apărare.

De asemenea, este necesară precizarea garanțiilor privind confidențialitatea comunicării dintre bănuیت, învinuit sau inculpat și apărătorul său atunci când comunicarea are loc prin intermediul interpretului sau traducătorului. Această soluție nu modifică natura dreptului la apărare deja recunoscut, ci consolidează protecția sa practică prin raportare la exigențele Directivei 2010/64/UE. Totodată, traducerea actelor procedurale și a documentelor trebuie reglementată prin criterii care să permită autorității responsabile să stabilească, în funcție de calitatea procesuală și de necesitățile apărării, care acte sau părți ale acestora trebuie traduse pentru garantarea caracterului echitabil al procedurii.

Dreptul la informare. Directiva 2012/13/UE și [Raportul COM\(2018\)858](#) subliniază că dreptul la informare include informarea cu privire la drepturile procedurale, informarea în scris a persoanei private de libertate, informarea cu privire la acuzare și accesul la materialele cauzei. Standardul european nu se limitează la existența unei obligații generale de informare, ci impune ca persoana privată de libertate să primească informația într-o formă scrisă, într-un limbaj simplu și accesibil, într-o limbă pe care o înțelege, cu posibilitatea de a o păstra pe durata privării de libertate.

În dreptul procesual penal național, informarea bănuیتului, învinuitului și inculpatului cu privire la drepturile și obligațiile procesuale este reglementată în mai multe momente procedurale. Totuși, pentru apropierea de standardul Directivei 2012/13/UE, este necesară uniformizarea mecanismului de înmânare a informației în scris privind drepturile și obligațiile procesuale,

stabilirea unui model al formularului și consacrarea expresă a posibilității persoanei private de libertate de a păstra această informație pe întreaga durată a privării de libertate.

În faza incipientă a privării de libertate, persoana reținută se află într-o situație de vulnerabilitate sporită, iar simpla enumerare formală a drepturilor nu este suficientă pentru garantarea exercitării efective a acestora. Cadrul actual nu reglementează suficient informarea scrisă imediată cu privire la durata maximă prevăzută de lege pentru reținere până la prezentarea în fața unui judecător, dreptul de a lua cunoștință de materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere, dreptul de a obține gratuit copii de pe aceste materiale și dreptul de a contesta legalitatea reținerii. Aceste elemente sunt necesare pentru ca persoana privată de libertate să poată exercita efectiv controlul asupra legalității și temeiniciei măsurii aplicate.

Totodată, dreptul de acces la materialele cauzei penale necesită o reglementare sistemică. În prezent, accesul la materiale se realizează prin norme dispersate, aplicabile în funcție de calitatea procesuală și de etapa procedurii. Standardul art. 7 din Directiva 2012/13/UE impune însă o delimitare mai clară între dreptul de acces la materiale, accesul la materialele esențiale pentru contestarea reținerii sau arestării și restricțiile admisibile. În acest sens, este necesară reglementarea mai clară a accesului la materialele cauzei penale și a restricțiilor acestui acces, cu indicarea caracterului excepțional, motivat, proporțional și supus controlului judecătoresc al restricției.

Accesul la avocat și comunicarea cu terții. Directiva 2013/48/UE și [Raportul COM\(2019\)560](#) indică necesitatea ca dreptul de acces la avocat să fie aplicabil tuturor persoanelor suspectate sau acuzate, indiferent dacă sunt sau nu lipsite de libertate, și să fie realizat efectiv în cadrul procedurilor penale. Raportul Comisiei evidențiază, de asemenea, importanța transpunerii exprese a drepturilor privind accesul la avocat, informarea unei persoane terțe despre privarea de libertate, comunicarea cu persoane terțe și comunicarea cu autoritățile consulare.

În legislația procesual-penală națională, dreptul la apărare și participarea apărătorului sunt reglementate la nivel de principiu și prin norme procedurale aplicabile mai multor etape ale procesului. Pentru asigurarea coerenței cu Directiva 2013/48/UE, se impune însă precizarea expresă a participării apărătorului la anumite acțiuni procesuale cu relevanță probatorie directă, atunci când la acestea participă bănuitul, învinuitul sau inculpatul.

De asemenea, renunțarea la apărător trebuie raportată la standardul european potrivit căruia renunțarea este admisibilă numai dacă este făcută în mod voluntar, în cunoștință de cauză și după informarea persoanei despre conținutul dreptului și consecințele renunțării. Totodată, dreptul de a reveni asupra renunțării trebuie să fie formulat în termeni care să permită exercitarea acestuia în orice moment al procesului penal, cu efect din momentul exprimării voinței persoanei. Această clarificare nu instituie un drept nou în afara sistemului procesual existent, ci asigură exprimarea explicită a standardului minim prevăzut de Directiva 2013/48/UE.

Prezumția de nevinovăție și dreptul de a fi prezent la proces. Directiva (UE) 2016/343 și [Raportul COM\(2021\)144](#) stabilesc că prezumția de nevinovăție trebuie protejată nu doar prin reguli privind sarcina probei și standardul de condamnare, ci și prin interdicții explicite privind declarațiile publice ale autorităților care prezintă persoana ca fiind vinovată, prezentarea fizică a persoanei într-o manieră care creează aparența de vinovăție și utilizarea exercitării dreptului la tăcere împotriva persoanei suspectate sau acuzate.

În dreptul național, prezumția de nevinovăție este consacrată la nivel constituțional și procesual penal. Totodată, Legea nr. 64/2010 cu privire la libertatea de exprimare conține norme referitoare la obligația autorităților publice de a respecta prezumția de nevinovăție. Pentru transpunerea standardului Directivei (UE) 2016/343, aceste garanții trebuie completate prin norme mai precise privind declarațiile publice ale autorităților publice, persoanelor care exercită

funcții publice, organelor de urmărire penală și instanțelor de judecată, astfel încât comunicarea publică privind procedurile penale să nu creeze impresia vinovăției înainte de pronunțarea unei hotărâri definitive.

De asemenea, este necesară reglementarea expresă a interdicției de prezentare a bănuیتului, învinuitului sau inculpatului, în fața publicului ori în ședință de judecată, într-o manieră care creează aparența de vinovăție. Această garanție include utilizarea măsurilor de constrângere fizică doar în circumstanțe specifice ale cauzei, atunci când măsurile sunt strict necesare, proporționale și determinate de motive de securitate, de prevenirea sustragerii persoanei sau a contactului neautorizat cu terțe persoane.

În aceeași logică, dreptul la tăcere și dreptul de a nu se autoincrimina trebuie consolidate prin precizarea că exercitarea acestor drepturi nu poate fi utilizată împotriva bănuیتului, învinuitului sau inculpatului și nu poate constitui dovadă a săvârșirii infracțiunii. O asemenea completare asigură caracterul neutru al exercitării dreptului la tăcere și previne interpretările procesuale incompatibile cu standardul Directivei (UE) 2016/343.

Garanții procedurale pentru copii. Directiva (UE) 2016/800 și [Raportul COM\(2024\)489](#) evidențiază că protecția copilului în procedurile penale trebuie să permită copilului să înțeleagă și să urmeze procedura, să își exercite efectiv dreptul la un proces echitabil și să beneficieze de garanții adaptate vârstei, maturității și vulnerabilităților sale. Raportul Comisiei atrage atenția asupra necesității unor măsuri legislative și practice privind informarea copilului, informarea titularului răspunderii părintești, asistența avocatului, evaluarea individuală, examinarea medicală, audierea adaptată copilului, tratamentul în caz de privare de libertate, formarea profesioniștilor, colectarea datelor și suportarea costurilor de către stat.

Legislația procesual-penală națională conține un capitol special privind procedura în cauzele cu minori și reglementează garanții importante, inclusiv participarea apărătorului, a reprezentantului legal și a altor specialiști. Totuși, pentru transpunerea Directivei (UE) 2016/800, este necesară ajustarea acestor garanții la cerințele europene privind informarea copilului într-un limbaj simplu și accesibil, inclusiv cu privire la drepturile specifice pe durata privării de libertate și la aspectele generale ale desfășurării procedurii.

Evaluarea individuală a copilului trebuie valorificată mai clar în procesul penal. Referatul presentințial de evaluare psihosocială constituie un instrument util pentru cunoașterea personalității minorului, a gradului de maturitate, a mediului familial și a vulnerabilităților sale. Pentru coerența cu standardul UE, concluziile acestui referat trebuie luate în considerare la adoptarea soluțiilor și măsurilor procesuale privind minorul, inclusiv la adaptarea procedurii penale, iar actualizarea referatului trebuie să poată fi dispusă atunci când circumstanțele care au stat la baza evaluării inițiale se modifică considerabil pe parcursul procesului.

Totodată, se impune reglementarea prezumției minorității în cazul în care vârsta persoanei este necunoscută, dar există motive de a presupune că aceasta nu a împlinit vârsta de 18 ani. Pe perioada incertitudinii privind vârsta, persoana trebuie să beneficieze de garanțiile aplicabile minorilor, pentru a evita lipsirea temporară de protecția specială prevăzută de Directiva (UE) 2016/800.

În ceea ce privește persoanele care au început să facă obiectul procedurilor penale înainte de împlinirea vârstei de 18 ani, dar au atins majoratul pe parcursul procedurii, este necesară o reglementare care să permită aplicarea anumitor garanții până la împlinirea vârstei de 21 de ani, în măsura în care acest lucru este justificat de circumstanțele cauzei, inclusiv de gradul de maturitate și vulnerabilitate. Această soluție permite menținerea protecției procedurale atunci când natura cauzei și situația persoanei justifică aplicarea în continuare a unor garanții specifice.

Asistența juridică garantată de stat. Directiva (UE) 2016/1919 și [Raportul COM\(2023\)44](#) plasează asistența juridică în cadrul dreptului la un proces echitabil și al dreptului la apărare, stabilind standarde minime privind acordarea asistenței juridice persoanelor suspectate, acuzate și persoanelor căutate în procedurile privind mandatul european de arestare. Raportul Comisiei evidențiază relevanța termenelor de acordare a asistenței juridice, a deciziilor privind acordarea sau refuzul acesteia, a calității asistenței juridice și a colectării datelor necesare pentru monitorizarea aplicării directivei.

În sistemul național, asistența juridică garantată de stat este reglementată prin Legea nr. 198/2007 și prin normele procesual-penale relevante. Pentru transpunerea Directivei (UE) 2016/1919, este necesară precizarea unor aspecte de formă și procedură privind refuzul acordării asistenței juridice calificate garantate de stat, astfel încât decizia de refuz să fie emisă în formă scrisă sau electronică, motivată și susceptibilă de contestare efectivă.

Totodată, standardul UE impune existența unor date statistice care să permită evaluarea modului în care dreptul la asistență juridică este exercitat în practică. Din această perspectivă, legislația națională trebuie completată cu reguli privind colectarea, centralizarea și raportarea periodică a datelor referitoare la cererile și solicitările de asistență juridică calificată garantată de stat în cauzele penale, inclusiv date privind admiterea, respingerea și temeiurile refuzului. Aceste date sunt necesare atât pentru monitorizarea internă a funcționării sistemului, cât și pentru raportarea către Comisia Europeană după aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Prin urmare, intervenția legislativă nu pornește de la lipsa recunoașterii drepturilor procedurale în dreptul național, ci de la necesitatea alinierii formei lor normative, a mecanismelor de exercitare și a garanțiilor de aplicare la standardele minime ale Uniunii Europene. Modificările propuse urmăresc consolidarea caracterului efectiv al dreptului la apărare, al dreptului la un proces echitabil, al protecției copilului în procedurile penale și al prezumției de nevinovăție, prin completarea Codului de procedură penală, Codului de executare, Codului contravențional, Legii nr. 198/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat, Legii nr. 264/2008 cu privire la statutul, autorizarea și organizarea activității de interpret și traducător în sectorul justiției, Legii nr. 8/2008 cu privire la probațiune și Legii nr. 64/2010 cu privire la libertatea de exprimare.

3. Obiectivele urmărite și soluțiile propuse

Obiectivul general al proiectului constă în consolidarea garanțiilor procedurale aplicabile persoanelor bănuite, învinuite, inculpate, persoanelor private de libertate și copiilor implicați în proceduri penale, prin alinierea cadrului normativ național la standardele minime prevăzute de Directivele 2010/64/UE, 2012/13/UE, 2013/48/UE, (UE) 2016/343, (UE) 2016/800 și (UE) 2016/1919.

Proiectul urmărește trecerea de la o reglementare fragmentară a unor drepturi procesuale la un cadru normativ mai coerent, previzibil și aplicabil practic, prin instituirea unor garanții exprese privind dreptul la interpretare și traducere, dreptul la informare, accesul la materialele cauzei penale, accesul la avocat, validitatea renunțării la apărător, prezumția de nevinovăție, protecția procedurală a copiilor și funcționarea sistemului de asistență juridică garantată de stat.

Soluțiile propuse urmăresc asigurarea caracterului efectiv al dreptului la apărare și al dreptului la un proces echitabil, fără a modifica arhitectura generală a procesului penal, ci prin completarea și corelarea normelor existente din Codul de procedură penală și din actele normative conexe.

3.1. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Pornind de la obiectivul de sporire a garanțiilor procedurale pentru persoanele urmărite penal și de aliniere a legislației naționale la standardele minime ale Uniunii Europene, proiectul propune modificarea Codului de procedură penală și a unor acte normative conexe. Intervențiile

nu urmăresc instituirea unui regim paralel al procesului penal, ci completarea și sistematizarea garanțiilor deja recunoscute în dreptul național, astfel încât acestea să fie exprimate la nivel de lege într-o formă clară, previzibilă și compatibilă cu directivele UE transpuse.

Prevederile proiectului sunt structurate în funcție de directivele transpuse, după cum urmează.

I. În partea ce ține de transpunerea Directivei 2010/64/UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale

Directiva 2010/64/UE stabilește norme minime privind dreptul persoanelor suspectate sau acuzate la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale. Potrivit acesteia, dreptul la interpretare și traducere trebuie să fie efectiv, să se aplice din momentul în care persoanei i se aduce la cunoștință că este suspectată sau acuzată și să permită exercitarea reală a dreptului la apărare. [Raportul Comisiei COM\(2018\)857](#) subliniază că directiva contribuie la aplicarea coerentă a dreptului la un proces echitabil, prin norme minime comune privind interpretarea și traducerea în procedurile penale.

În legislația națională, art. 16 CPP consacră deja principiul desfășurării procesului penal în limba română, dreptul persoanei care nu posedă sau nu vorbește limba română de a lua cunoștință de actele și materialele dosarului și de a vorbi prin interpret, precum și înmânarea actelor procedurale traduse în limba maternă sau într-o limbă cunoscută de bănuít, învinuit sau inculpat. Prin urmare, intervențiile propuse nu trebuie înțelese ca o introducere pentru prima dată a dreptului la interpretare și traducere, ci ca o dezvoltare normativă a mecanismelor de aplicare a acestui drept, în corespundere cu cerințele Directivei 2010/64/UE.

În acest scop, proiectul intervine, în primul rând, la **art. 85** CPP, care reglementează statutul interpretului și traducătorului în procesul penal. Intervențiile de la alin. (1) urmărește transpunerea cerinței potrivit căreia interpretarea trebuie asigurată prompt, atunci când persoana nu vorbește sau nu înțelege suficient limba procedurii. Sintagma „fără întârziere” trebuie înțeleasă în sens procesual funcțional: autoritatea competentă trebuie să asigure interpretul sau traducătorul imediat ce constată necesitatea asistenței lingvistice, fără amânări care ar afecta înțelegerea procedurii sau exercitarea dreptului la apărare.

Tot la **art. 85** CPP se reformulează **alin. (1)²**, pentru a permite asigurarea asistenței interpretului prin videoconferință sau prin alte mijloace tehnice. Această normă are caracter permisiv și nu instituie obligația ca interpretarea să fie realizată, de regulă, la distanță. Dimpotrivă, norma menține criteriul caracterului echitabil al procedurii: atunci când prezența fizică a interpretului este necesară pentru desfășurarea corespunzătoare a acțiunii procesuale, aceasta trebuie asigurată. Soluția permite utilizarea mijloacelor tehnice pentru eficientizarea procedurii, în special în cauzele în care disponibilitatea interpretului este limitată, fără a reduce garanțiile procesuale ale persoanei asistate. Este de precizat că această reglementare nu presupune dotarea imediată și uniformă a tuturor organelor de urmărire penală, ci permite implementarea graduală, în funcție de capacitățile instituționale.

Un element central al proiectului îl constituie completarea **art. 85** CPP cu **alin. (1)³**, prin care se consacră standardul calității interpretării și traducerii. Textul prevede că interpretarea și traducerea efectuate în procedurile penale trebuie să fie de o calitate suficientă, ceea ce corespunde terminologiei Directivei 2010/64/UE, pentru a garanta caracterul echitabil al procesului, astfel încât persoana care beneficiază de această asistență să cunoască cauza instrumentată și să își poată exercita dreptul la apărare. Această normă nu trebuie interpretată ca impunând o perfecțiune lingvistică abstractă sau ca atrăgând automat nulitatea oricărui act în cazul unei erori minore de traducere. Criteriul relevant este dacă nivelul interpretării sau traducerii

permite persoanei să înțeleagă acuzația, actul procedural ori documentul relevant și să își organizeze apărarea în mod efectiv.

La fel, proiectul intervine și la **art. 7 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 264/2008** prin care se precizează obligația interpretului și traducătorului de a realiza interpretări și traduceri exacte, complete și adecvate conținutului, la un nivel de calitate care să asigure beneficiarului înțelegerea conținutului, a contextului și, după caz, a drepturilor și obligațiilor procesuale sau legale. Această modificare corelează statutul profesional al interpretului și traducătorului cu standardul procesual introdus în CPP.

Prin completarea **art. 85 CPP** cu **alin. (2¹)**, proiectul instituie obligația organului de urmărire penală și a instanței de judecată de a verifica, prin orice mijloace, inclusiv prin consultarea persoanei, dacă aceasta vorbește sau înțelege suficient limba în care se desfășoară procesul penal. Intervenția este necesară pentru transpunerea art. 2 alin. (4) din Directiva 2010/64/UE, care impune existența unei proceduri sau a unui mecanism de verificare a necesității asistenței lingvistice.

Această normă trebuie înțeleasă ca o obligație de evaluare procesuală rezonabilă, nu ca o expertiză lingvistică. Organul de urmărire penală sau instanța nu stabilește nivelul lingvistic al persoanei printr-o procedură academică, ci verifică, prin mijloace adecvate cauzei, dacă persoana poate înțelege suficient limba procedurii pentru a participa efectiv la proces. Asigurarea interpretului nu trebuie să depindă exclusiv de o cerere formulată de persoană, deoarece persoana poate să nu cunoască dreptul său sau să nu poată formula corect solicitarea. Totodată, simpla consultare a persoanei nu exclude utilizarea altor indicii relevante, inclusiv conduita procesuală, capacitatea de a răspunde la întrebări, observațiile apărătorului sau ale reprezentantului legal și circumstanțele concrete ale cauzei.

În corelare cu art. 85 alin. (2¹), proiectul ajustează **art. 104 alin. (2) lit. b)**, **art. 105 alin. (3)** și **art. 358 alin. (1) pct. 9) CPP**. Aceste intervenții urmăresc ca verificarea cunoașterii limbii procesului să nu fie realizată izolat, în funcție de fiecare act procedural, ci prin trimitere la mecanismul general instituit la art. 85 alin. (2¹). Astfel, la audierea bănuțului, la audierea învinutului sau inculpatului și la etapa pregătirii ședinței de judecată, autoritatea competentă trebuie să verifice dacă persoana vorbește sau înțelege suficient limba procesului penal și, dacă este necesar, să asigure interpretarea.

Proiectul completează **art. 85 CPP** cu **alin. (3¹)**, care reglementează contestarea ordonanței motivate a organului de urmărire penală prin care se refuză asigurarea interpretului sau se respinge solicitarea de traducere a unor documente. Această normă nu dublează dreptul general al bănuțului, învinutului sau inculpatului de a contesta acțiunile și hotărârile organului de urmărire penală ori ale instanței. Ea are rolul de a individualiza remediul procesual pentru o situație specifică prevăzută de Directiva 2010/64/UE. De altfel, art. 64 și art. 66 CPP consacră deja dreptul general de contestare, motiv pentru care nu este necesară dublarea detaliată a aceluiași mecanism în lista drepturilor procesuale, fiind suficientă reglementarea specială la art. 85 alin. (3¹).

Prin completarea **art. 86 CPP** cu **alin. (2¹)**, proiectul instituie un mecanism distinct pentru situațiile în care persoana reclamă calitatea insuficientă a interpretării sau traducerii. În acest caz, organul de urmărire penală sau instanța de judecată verifică aspectele invocate și, dacă constată că asistența lingvistică oferită afectează exercitarea efectivă a dreptului la apărare ori caracterul echitabil al procedurii, dispune înlocuirea interpretului sau traducătorului și, după caz, refacerea totală sau parțială a actului procedural ori traducerea repetată a documentului sau a unei părți din acesta. Norma trebuie interpretată în legătură cu finalitatea sa: remedierea efectivă a unei deficiențe care afectează apărarea, nu sancționarea formală a oricărei imperfecțiuni lingvistice. Refacerea actului procedural se va dispune numai atunci când deficiența de interpretare sau

traducere a avut aptitudinea de a afecta înțelegerea cauzei, exercitarea drepturilor procesuale ori echitatea procedurii.

În același bloc de intervenții, proiectul completează **art. 85 alin. (4) CPP**, prin introducerea obligației interpretului sau traducătorului de a acționa cu imparțialitate și independență, limitându-se strict la facilitarea comunicării ori la traducerea textelor, fără a oferi consultanță juridică, fără a influența persoana asistată și fără a exprima opinii personale asupra cauzei. Această completare delimitează rolul interpretului și traducătorului în procesul penal. Interpretul nu este participant care formulează apărări, nu evaluează legalitatea acțiunilor procesuale și nu substituie apărătorul, ci asigură comunicarea fidelă între persoana asistată și autoritatea procesuală.

Totodată, proiectul completează obligațiile interpretului și traducătorului prin raportare la calitatea serviciului și la confidențialitatea comunicării dintre bănuit, învinuit sau inculpat și apărătorul acestuia. Articolul **85 alin. (4) pct. 5)** se completează pentru a indica faptul că interpretarea și traducerea trebuie efectuate la un nivel de calitate care să permită persoanei să înțeleagă cauza și să își exercite apărarea.

Corelativ, **art. 90 CPP** se completează cu o interdicție de audiere a interpreților și traducătorilor în calitate de martori în privința faptelor sau actelor de care au luat cunoștință în cadrul comunicării dintre persoana căreia i se acordă asistență juridică și apărătorul acesteia. Această normă trebuie înțeleasă ca o garanție a confidențialității avocat-client, nu ca o imunitate generală a interpretului sau traducătorului față de orice audiere. Interdicția vizează strict informațiile dobândite în cadrul comunicării confidențiale dintre persoana asistată și apărător, întrucât, în lipsa acestei protecții, folosirea interpretului în comunicarea cu avocatul ar putea diminua caracterul efectiv al dreptului la apărare.

Prin modificarea **art. 102 CPP**, proiectul prevede că, în cazul persoanei care nu posedă sau nu vorbește limba în care se desfășoară procesul penal, declarațiile se fac prin intermediul unui interpret. Intervenția are rol de corelare cu **art. 16** și **art. 85 CPP** și trebuie înțeleasă ca o garanție aplicabilă la momentul administrării declarațiilor. Ea nu schimbă regimul probator al declarațiilor, ci asigură că acestea sunt obținute într-o manieră care permite persoanei să înțeleagă întrebările, să răspundă în cunoștință de cauză și să își exercite drepturile procesuale.

O intervenție distinctă este introducerea **art. 243¹ CPP**, care reglementează traducerea actelor procedurale și a documentelor. Necesitatea acestei norme rezultă din faptul că **art. 16 alin. (4) CPP** stabilește principiul înmânării actelor traduse, însă **art. 3** din Directiva 2010/64/UE impune un regim mai detaliat al traducerii documentelor esențiale, inclusiv criterii privind necesitatea traducerii, termenul rezonabil, traducerea altor documente sau a unor părți ale acestora, posibilitatea interpretării orale ori a rezumatului oral și condițiile renunțării la traducere.

Norma de la **art. 243¹ alin. (1) CPP** nu trebuie interpretată în sensul traducerii automate a întregului dosar penal. Traducerea se raportează la acele documente sau materiale care necesită posibilitatea exercitării drepturilor procesuale și la caracterul echitabil al procedurii.

Pentru bănuit, învinuit sau inculpat, **art. 243¹ alin. (2) CPP** enumeră actele care se traduc, după caz: actele procedurale prin care se dispune reținerea, aplicarea ori prelungirea unei măsuri preventive privative de libertate, ordonanța de punere sub învinuire, rechizitoriul și hotărârile judecătorești care privesc fondul cauzei ori drepturile acestuia. Enumerarea are rolul de a oferi un reper legal pentru documentele care, prin natura lor, au relevanță majoră pentru apărare, fără a exclude posibilitatea traducerii altor documente atunci când acest lucru este necesar.

Această dispoziție derivă din articolul **3 alin. (2)** al Directivei 2010/64/UE și explicat cîn recitalul (30), care prevede că:

„(30) Garantarea caracterului echitabil al procedurilor impune ca documentele esențiale, sau cel puțin părțile relevante ale acestor documente, să fie traduse pentru persoanele suspectate sau acuzate, în conformitate cu prezenta directivă. Anumite documente ar trebui să fie întotdeauna

considerate esențiale în acest scop și, prin urmare, ar trebui să fie traduse, cum ar fi orice decizie de privare de libertate a unei persoane, orice rechizitoriu sau act de inculpare și orice hotărâre judecătorească. Autoritățile competente ale statelor membre ar trebui să decidă, din proprie inițiativă sau la cererea persoanelor suspectate sau acuzate sau a avocaților acestora, ce alte documente sunt esențiale pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor care, prin urmare, ar trebui, de asemenea, traduse.”

În acest sens, **art. 243¹ alin. (3)** CPP permite organului de urmărire penală sau instanței de judecată să decidă, din oficiu sau la cererea motivată a persoanei, a apărătorului ori a reprezentantului acesteia, traducerea altor documente ori a unor părți din acestea, dacă traducerea este necesară pentru înțelegerea cauzei, exercitarea drepturilor procesuale sau pregătirea apărării. Această formulare răspunde dispozițiilor art. 3 alin. (3) din Directiva 2010/64/UE privind necesitatea unor criterii generale pentru determinarea caracterului esențial al documentelor. Criteriul nu este denumirea formală a documentului, ci utilitatea acestuia pentru înțelegerea cauzei și exercitarea apărării.

Articolul 243¹ alin. (4) CPP reglementează derogarea instituită la art. 3 alin. (7) din Directiva 2010/64/UE. Această dispoziție stabilește posibilitatea ca, în locul traducerii scrise, să fie asigurată o interpretare orală sau un rezumat oral al actelor ori documentelor. O condiție esențială a acestei derogări este că informarea orală să fie acceptată în scris de către persoană, în prezența apărătorului sau, după caz, a reprezentantului acesteia. Norma trebuie interpretată restrictiv și numai în măsura în care acest mod de informare nu afectează caracterul echitabil al procedurii. Ea nu autorizează substituirea generală a traducerii scrise cu o informare orală, ci permite o soluție flexibilă atunci când, în circumstanțele cauzei, dreptul la apărare rămâne efectiv protejat.

Articolul 3 alin. (8) din Directiva 2010/64/UE permite renunțarea la dreptul de a avea o traducere a documentelor, cu condiția ca persoanele suspectate sau acuzate să fi beneficiat anterior de asistență juridică sau să fi fost informate pe deplin în legătură cu consecințele renunțării lor și cu condiția ca renunțarea să fi fost neechivocă și făcută în mod voluntar. Respectiv, **art. 243¹ alin. (5)** CPP reglementează renunțarea la dreptul de a obține traducerea actelor procedurale și a documentelor. Renunțarea poate avea loc doar după ce persoana a fost informată despre consecințele unei asemenea renunțări, exprimându-și acordul scris, în mod voluntar și neechivoc, în prezența apărătorului sau, după caz, a reprezentantului acesteia. Prin această soluție se asigură că renunțarea nu este prezumată și nu poate rezulta din pasivitatea persoanei.

În vederea verificării ulterioare a respectării garanției dreptului la interpretare și traducere, **art. 243¹ alin. (6)** CPP prevede consemnarea interpretării orale, a rezumatului oral și a renunțării la traducere în procesul-verbal al acțiunii procesuale sau al ședinței de judecată, ceea ce permite.

În partea ce ține de Codul contravențional, proiectul introduce o soluție de coerență normativă prin completarea **art. 391 cu alin. (1¹)**, care permite asigurarea asistenței interpretului prin videoconferință sau prin alte mijloace tehnice, cu aceeași rezervă privind necesitatea prezenței fizice atunci când aceasta este cerută de caracterul echitabil al procedurii. De asemenea, **art. 462 alin. (3) lit. c)** se completează cu referire la participarea interpretului, după caz. Aceste intervenții nu extind în mod artificial domeniul Directivei 2010/64/UE, ci urmăresc asigurarea unui standard coerent de protecție în procedurile contravenționale cu relevanță sancționatorie, în măsura în care acestea implică garanții similare celor din procesul penal.

II. În partea ce ține de transpunerea Directivei 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale

Directiva 2012/13/UE stabilește standarde minime privind dreptul persoanelor suspectate sau acuzate de a fi informate cu privire la drepturile procedurale, acuzația formulată împotriva lor

și accesul la materialele cauzei. [Raportul Comisiei COM\(2018\)858](#) relevă că dreptul la informare trebuie să fie efectiv și să funcționeze din momentul în care autoritățile competente aduc la cunoștință persoanei faptul că este suspectată sau acuzată și până la încheierea procedurilor.

În dreptul național, informarea bănuیتului, învinuitului și inculpatului este deja reglementată în Codul de procedură penală. Astfel, art. 64 alin. (2) pct. 2) CPP prevede dreptul bănuیتului de a primi, imediat după reținere sau după recunoașterea în calitate de bănuیت, informație în scris despre drepturile de care dispune, iar art. 66 alin. (2) pct. 2) CPP consacră o garanție similară pentru învinuit și inculpat. Totodată, art. 167 CPP reglementează întocmirea procesului-verbal de reținere și înmânarea informației scrise despre drepturile prevăzute la art. 64 CPP.

Prin urmare, intervențiile proiectului nu pornesc de la lipsa dreptului la informare în legislația națională, ci urmăresc completarea acestuia cu elementele expres prevăzute de Directiva 2012/13/UE și cu soluțiile de sistematizare necesare pentru aplicarea uniformă a dreptului. În special, proiectul reglementează: informarea scrisă cu privire la anumite drepturi specifice în cazul reținerii, posibilitatea persoanei private de libertate de a păstra informația scrisă, modelul formularului care cuprinde drepturile și obligațiile procesuale, precum și accesul la materialele cauzei penale și restricțiile aplicabile acestui acces.

În acest scop, proiectul intervine la **art. 64 alin. (2) CPP**, prin completarea drepturilor bănuیتului cu un nou **pct. 3¹**). Potrivit acestei completări, bănuitul reținut urmează să fie informat în scris, imediat după reținere, despre durata maximă prevăzută de lege pentru reținere până la prezentarea în fața unui judecător, despre dreptul de a lua cunoștință de materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere, inclusiv de a obține gratuit copii de pe acestea, precum și despre dreptul de a contesta legalitatea reținerii. Potrivit 166 CPP, durata maximă generală a reținerii este de 72 de ore din momentul privării de libertate, iar în cazul minorului este de 24 de ore; dacă reținerea se efectuează pentru stabilirea identității persoanei, aceasta nu poate depăși 6 ore. Această completare transpune art. 4 alin. (2) lit. d) din Directiva 2012/13/UE, care prevede că informarea scrisă a persoanei arestate sau reținute trebuie să cuprindă „numărul maxim de ore sau de zile” pentru care aceasta poate fi privată de libertate înainte de a ajunge în fața unei autorități judiciare.

O reglementare corespunzătoare este propusă și la **art. 66 alin. (2) CPP**, prin completarea listei drepturilor învinuitului și inculpatului cu **pct. 2¹**).

Această intervenție trebuie înțeleasă ca o garanție specială aplicabilă persoanei reținute. Ea nu substituie drepturile generale prevăzute la art. 64 și art. 66 CPP, ci le completează pentru situația privării de libertate, în care persoana trebuie să cunoască, într-o formă scrisă și accesibilă, drepturile relevante pentru contestarea măsurii. Sintagma „durata maximă prevăzută de lege pentru reținere” nu se referă la durata concretă a reținerii într-o cauză individuală, care depinde de evoluția procedurii, ci la termenul maxim admis de lege până la prezentarea persoanei în fața unui judecător.

În mod similar, sintagma „materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere” nu trebuie interpretată ca acces automat la întregul dosar penal în momentul reținerii. Aceasta vizează materialele concrete aflate în posesia organului de urmărire penală sau a procurorului, care au fundamentat aplicarea reținerii și care sunt relevante pentru contestarea efectivă a legalității și temeiniciei acesteia. Instituirea unei enumerări limitative a acestor materiale nu este oportună, deoarece probele și actele relevante diferă de la o cauză la alta, iar o listă închisă ar putea restrânge nejustificat sfera materialelor necesare apărării.

Un element nou de sistematizare îl constituie introducerea **art. 66¹ CPP**, intitulat „Informarea bănuیتului, învinuitului și inculpatului despre drepturile și obligațiile procesuale”. Norma stabilește că, în cazurile prevăzute de CPP, organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată asigură înmânarea, contra semnătură, bănuیتului, învinuitului sau inculpatului

a informației în scris privind drepturile și obligațiile acestuia. Informația se întocmește într-un limbaj simplu și accesibil și se înmânează în limba română sau într-o limbă pe care persoana o înțelege, în condițiile Codului. În cazul privării de libertate, persoanei i se asigură posibilitatea de a păstra această informație pe toată durata privării de libertate.

De fapt art. 66¹ CPP trebuie înțeles ca o normă generală de organizare a informării scrise în procesul penal. Acesta nu înlocuiește momentele procedurale concrete prevăzute în normele speciale din CPP, ci oferă cadrul general pentru formularul scris, modul de înmânare și cerințele de limbaj accesibil. Terminologia utilizată „informația în scris privind drepturile și obligațiile” este compatibilă cu terminologia actuală a CPP și îndeplinește funcția documentului scris privind drepturile prevăzută de Directiva 2012/13/UE. În preambulul (22) al Directivei se explică: „În cazul în care persoanele suspectate sau acuzate sunt arestate sau reținute, informațiile privind drepturile procedurale aplicabile ar trebui furnizate printr-o notă scrisă privind drepturile, întocmită într-un mod ușor de înțeles, astfel încât să ajute persoanele respective la înțelegerea efectivă a drepturilor de care beneficiază. O astfel de Notă privind drepturile ar trebui furnizată cu promptitudine fiecărei persoane arestate în momentul lipirii de libertate prin intervenția autorităților de aplicare a legii, în contextul procedurilor penale. Nota ar trebui să cuprindă informațiile de bază privind posibilitățile de contestare a legalității arestării, de obținere a unei revizuii a reținerii sau de solicitare a eliberării provizorii, atunci când și în măsura în care există astfel de drepturi în legislația națională. Pentru a ajuta statele membre să întocmească Nota privind drepturile, un model este prevăzut în anexa I. Modelul respectiv este orientativ și poate face obiectul revizuirii în contextul raportului Comisiei privind punerea în aplicare a prezentei directive și, de asemenea, odată cu intrarea în vigoare a tuturor măsurilor din Foaia de parcurs. În conținutul Notei privind drepturile pot fi incluse și alte drepturi procedurale relevante care se aplică în statele membre.”

Raportul COM(2018)858 precizează că statele pot utiliza terminologii diferite pentru acest document, cum ar fi informare scrisă, notificare scrisă, aviz scris sau broșură, atât timp cât documentul îndeplinește rolul cerut de directivă.

Prin **art. 66¹ alin. (4)** CPP se reglementează aprobarea modelului formularului care cuprinde informația în scris privind drepturile și obligațiile. Această soluție răspunde necesitatea stabilirii modelului formularului conform cerințelor art. 4 al Directivei 2012/13/UE.

Proiectul intervine și la **art. 167** CPP, care reglementează procedura de reținere. La **alin. (1)**, se completează cu cerința de înmânare a informației despre drepturile prevăzute la art. 64 CPP, pentru a se preciza că persoana reținută o poate păstra pe toată perioada în care este privată de libertate. Această intervenție transpune art. 4 alin. (1) al Directivei 2012/13/UE potrivit căreia persoanei arestate sau reținute trebuie să i se permită să păstreze documentul scris privind drepturile pe durata privării de libertate. Raportul COM(2018)858 a semnalat expres că nu toate statele au transpus explicit obligația de a permite persoanei să citească și să păstreze documentul privind drepturile.

La **art. 167 alin. (2)** CPP, proiectul stabilește obligația organului de urmărire penală de a asigura, la cererea persoanei reținute și a apărătorului său, accesul la materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere. Norma nu trebuie interpretată ca dublare a art. 64 alin. (2) pct. 3¹) CPP, deoarece art. 64 consacră dreptul persoanei de a fi informată în scris despre această garanție, iar art. 167 reglementează mecanismul procedural de realizare a accesului în contextul reținerii.

Proiectul ajustează și **alin. (1)** de la **art. 173** CPP, care urmărește consemnarea în procesul-verbal de reținere a exercitării dreptului de informare. La **alin. (2)**, se reglementează posibilitatea informării unei alte persoane, intervenție ce asigură corelarea informării scrise privind drepturile cu exercitarea efectivă a dreptului persoanei private de libertate de a informa o persoană terță sau,

după caz, autoritățile consulare. Acest drept trebuie reflectat în formularul scris potrivit Directivei 2012/13/UE, pentru compatibilitatea cu art. 4 din Directivă.

În materia accesului la materialele cauzei penale, proiectul propune o soluție de sistematizare prin revizuirea art. 212 CPP și introducerea art. 212¹ și 212² CPP. Această derivă din necesitatea că reglementarea accesului la materialele cauzei și a restricțiilor ar trebui să nu fie dispersate între art. 64, art. 66 și art. 282 CPP, ci trebuie structurată într-un cadru general, aplicabil potrivit calității procesuale deținute.

Așadar, **art. 212** CPP rămâne norma privind confidențialitatea urmăririi penale, iar **alin. (2)** este reformulat pentru a permite avertizarea participanților la acțiunile de urmărire penală despre obligația de a nu divulga anumite date ale urmăririi penale, atunci când este necesară protejarea intereselor prevăzute la art. 212². Totodată, se precizează că avertizarea se consemnează în scris, cu indicarea datelor vizate, și nu substituie procedura de restricționare a accesului la materialele cauzei penale. Această precizare este importantă pentru interpretarea normei: obligația de confidențialitate nu poate fi utilizată ca temei informal pentru refuzul accesului la materialele cauzei. Refuzul sau restricționarea accesului se poate realiza numai potrivit procedurii speciale de la art. 212² CPP.

Articolul 212¹ CPP reglementează accesul la materialele cauzei penale. Norma stabilește că bănuitul, învinuitul, victima, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă, succesorii, apărătorii și reprezentanții acestora au acces, în condițiile Codului și potrivit calității procesuale deținute, la materialele cauzei penale aflate în posesia organului de urmărire penală sau a procurorului, iar accesul se acordă gratuit. Pentru bănuیت, învinuit și apărătorul acestora, se prevede accesul la materialele și mijloacele de probă în favoarea și în defavoarea acestora, în măsura necesară exercitării efective a dreptului la apărare.

Potrivit reglementărilor CPP, accesul la materialele cauzei este reglementat diferențiat pe calități procesuale: bănuitul/învinuitul/inculpatul și apărătorul urmăresc exercitarea apărării, partea vătămată și reprezentantul ei valorifică drepturile procesuale proprii, iar partea civilă/partea civilmente responsabilă accesează materialele în măsura necesară susținerii sau combaterii acțiunii civile. De aceea textul „potrivit calității procesuale deținute” delimitează întinderea accesului la materialele cauzei penale în funcție de rolul procesual al fiecărui participant și evită interpretarea că dreptul de acces la materialele cauzei penale are același conținut pentru toate părțile. Reglementarea răspunde art. 7 din Directiva 2012/13/UE, care vizează accesul la materialele relevante pentru contestarea privării de libertate și pentru exercitarea efectivă a apărării, motiv pentru care art. 212¹ CPP consacră o normă generală de acces, iar limitele și volumul concret al accesului se determină în raport cu calitatea procesuală și scopul procedural urmărit.

O garanție distinctă este prevăzută la **art. 212¹ alin. (3)** CPP pentru cazul reținerii sau arestării. Persoanei private de libertate și apărătorului acesteia li se pun neîntârziat la dispoziție, în timp util pentru contestarea efectivă a legalității și temeiniciei reținerii sau arestării, materialele care au servit drept temei pentru aplicarea măsurii procesuale de constrângere și care sunt esențiale pentru contestarea acesteia, însă nu mai târziu de începerea examinării de către judecătorul de instrucție a plângerii sau a demersului privind aplicarea ori prelungirea arestării. Această normă transpune art. 7 alin. (1) din Directiva 2012/13/UE, potrivit căruia documentele esențiale pentru contestarea legalității arestării sau reținerii trebuie puse la dispoziția persoanei arestate sau a avocatului acesteia. Raportul COM(2018)858 reține că sensul expresiei „documente esențiale” și domeniul accesului diferă între state, fapt ce justifică o reglementare națională mai clară.

Accesul la materialele cauzei trebuie acordat în timp util pentru exercitarea efectivă a dreptului la apărare și, în orice caz, nu mai târziu de prezentarea materialelor urmăririi penale în condițiile art. 293 CPP. Respectiv, intervențiile de la art. 212¹ **alin. (4)** CPP reglementează aceste

aspecte. Totuși, dacă alte materiale sau mijloace de probă intră ulterior în posesia organului de urmărire penală ori a procurorului, accesul la acestea se acordă în timp util pentru a putea fi luate în considerare la exercitarea dreptului la apărare. Norma trebuie înțeleasă ca instituind un standard de utilitate procesuală: accesul nu trebuie să fie doar formal, ci acordat la un moment la care poate fi folosit efectiv pentru apărare.

Dispozițiile **alin. (5)** de la art. 212¹ CPP reglementează accesul la materialele necesare pentru contestarea unei măsuri procesuale de constrângere, a unui alt act procedural ori pentru depunerea unei plângeri în temeiul art. 313 CPP. În aceste cazuri, accesul se acordă înainte de examinarea măsurii, actului sau plângerii, în volumul necesar formulării apărării. Norma nu instituie acces nelimitat la toate materialele cauzei pentru orice plângere, ci acces la materialele relevante pentru obiectul contestației sau al apărării.

Pentru materialele privind măsurile speciale de investigații, art. 212¹ **alin. (6)** CPP instituie o regulă specială, corelată cu art. 136 alin. (11) CPP: pe durata amânării informării persoanei supuse măsurii speciale de investigații, accesul la materialele aferente acestei măsuri este restricționat de drept, pentru a nu compromite scopul măsurii și interesele urmăririi penale. Totuși, în cazul în care rezultatele măsurii speciale de investigații au fost puse la baza reținerii, arestării sau a unui alt act procedural contestat de apărare, restricționarea nu poate opera automat, deoarece art. 7 alin. (1) din Directiva 2012/13/UE impune accesul la documentele esențiale pentru contestarea efectivă a legalității privării de libertate, iar art. 7 alin. (4) admite limitarea accesului doar în condiții stricte, fără afectarea dreptului la un proces echitabil și sub control judecătoresc.

În acest sens, procurorul poate menține restricționarea numai prin ordonanță motivată, cu asigurarea accesului la informațiile esențiale necesare contestării măsurii ori actului procedural, inclusiv prin extrase, copii parțiale sau date anonimizate, fără divulgarea elementelor care justifică amânarea informării. Ordonanța procurorului poate fi contestată, ceea ce permite judecătorului de instrucție să verifice legalitatea, necesitatea și proporționalitatea restricției, menținând echilibrul dintre protecția urmăririi penale și exercitarea efectivă a dreptului la apărare.

Dispozițiile de la **art. 212²** CPP reglementează condițiile în care accesul la anumite materiale ale cauzei penale poate fi restricționat în cursul urmăririi penale. Norma transpune art. 7 alin. (4) din Directiva 2012/13/UE, care admite refuzul accesului la anumite materiale doar cu titlu de derogare, cu condiția să nu fie afectat dreptul la un proces echitabil, atunci când accesul ar putea periclita grav viața sau drepturile fundamentale ale unei alte persoane ori atunci când refuzul este strict necesar pentru apărarea unui interes public important, inclusiv pentru a nu prejudicia o anchetă în curs sau securitatea internă a statului.

Prin această reglementare, proiectul delimitează clar accesul la materialele cauzei penale de confidențialitatea urmăririi penale. Avertizarea privind nedivulgarea datelor urmăririi penale, reglementată la art. 212 CPP, nu poate substitui procedura formală de restricționare a accesului. Dacă se urmărește limitarea accesului unei persoane prevăzute la art. 212¹ alin. (1) CPP la anumite materiale ale cauzei penale, procurorul trebuie să emită o ordonanță motivată, pentru o perioadă determinată, cu indicarea persoanei față de care se aplică restricția, a materialelor vizate, a temeiului legal și a interesului concret protejat. Restricția nu poate fi formulată generic, pentru întreg dosarul sau pentru categorii nedeterminate de materiale, ci trebuie individualizată în raport cu riscul concret pe care accesul îl poate genera pentru buna desfășurare a urmăririi penale, siguranța persoanelor, protecția identității unor persoane protejate ori a investigatorului sub acoperire sau un alt interes public important.

La modul practic, procurorul urmează să verifice cumulativ trei elemente pentru a restricționa accesul la materialele cauzei penale: dacă materialele solicitate intră în sfera accesului permis potrivit art. 212¹ CPP, dacă există un interes legitim care justifică restricția și dacă restricția este necesară și proporțională în raport cu scopul urmărit. Dacă același scop poate fi atins printr-o măsură mai puțin intruzivă, de exemplu, acces parțial, extrase, anonimizarea datelor,

eliminarea temporară a unor elemente sensibile sau prezentarea unei copii parțiale, procurorul trebuie să opteze pentru această soluție, nu pentru refuzul integral al accesului. Această abordare corespunde logicii Directivei 2012/13/UE, care admite derogări de la acces numai în limite stricte și cu păstrarea caracterului echitabil al procedurii.

În același timp, art. 212² CPP asigură controlul judecătoresc asupra restricției. Ordonanța procurorului poate fi contestată în condițiile art. 313 CPP, iar judecătorul de instrucție verifică legalitatea, necesitatea și proporționalitatea restricției. În funcție de circumstanțe, judecătorul de instrucție poate obliga organul de urmărire penală să ofere acces integral sau parțial la materialele cauzei ori poate menține restricția dacă aceasta este justificată. Această soluție corespunde art. 7 alin. (4) din Directivă potrivit căreia decizia de refuz al accesului trebuie luată de o autoritate judiciară sau, cel puțin, să poată face obiectul controlului judiciar.

Raportul COM(2018)858 reține că aplicarea art. 7 alin. (4) din Directiva 2012/13/UE a generat diferențe semnificative între statele membre, inclusiv în ceea ce privește momentul acordării accesului, întinderea materialelor accesibile și garanțiile judiciare aferente refuzului. Din acest motiv, proiectul reglementează separat art. 212¹ CPP, care stabilește regula accesului la materialele cauzei penale, și art. 212² CPP, care stabilește excepția restricționării accesului. Această structură permite aplicarea previzibilă a normei: accesul este regula, restricția este excepția, iar orice limitare trebuie motivată, limitată în timp, proporțională și supusă controlului judecătoresc de instrucție.

În aceeași logică, proiectul abrogă **art. 60 alin. (6) și art. 80 alin. (1¹)** CPP, nu pentru a exclude garanțiile instituite anterior în executarea Hotărârii Curții Constituționale nr. 31/2018, ci pentru a le integra într-un mecanism general și unitar de restricționare a accesului la materialele cauzei penale. Normele respective au fost introduse pentru a asigura că limitarea accesului părții vătămate și al reprezentanților la materialele cauzei nu poate fi dispusă informal sau discreționar, ci doar în condiții de motivare și control judiciar. Prin proiect, această garanție este menținută, dar este repositionată la art. 212² CPP, care reglementează restricțiile accesului pentru toate persoanele prevăzute la art. 212¹ alin. (1), potrivit calității procesuale deținute.

Această soluție nu afectează executarea HCC nr. 31/2018, ci o aliniază noului regim sistemic al accesului la materialele cauzei penale. În locul unor reglementări fragmentare aplicabile doar anumitor participanți, art. 212¹ și art. 212² CPP instituie regula generală a accesului și excepția restricționării accesului, cu menținerea garanțiilor esențiale: ordonanță motivată a procurorului, caracter determinat al restricției, necesitate și proporționalitate, interdicția restricțiilor generale sau automate și controlul judecătoresc de instrucție. Astfel, raționamentele constituționale privind protecția împotriva limitărilor arbitrare ale accesului la materiale sunt păstrate, dar sunt integrate într-o reglementare coerentă, compatibilă și cu art. 7 alin. (4) din Directiva 2012/13/UE.

III. În partea ce ține de transpunerea Directivei 2013/48/UE privind dreptul de a avea acces la un avocat și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate

Directiva 2013/48/UE reglementează dreptul persoanelor suspectate sau acuzate de a avea acces la un avocat, indiferent dacă acestea sunt sau nu private de libertate, precum și dreptul persoanelor private de libertate de a informa o persoană terță și, după caz, de a comunica cu autoritățile consulare. [Raportul Comisiei COM\(2019\)560](#) subliniază că directiva stabilește standarde minime privind accesul la avocat, informarea unei persoane terțe despre lipsirea de libertate, comunicarea cu persoane terțe și comunicarea cu autoritățile consulare, având ca finalitate aplicarea practică a dreptului la un proces echitabil.

În dreptul național, dreptul la apărare este deja consacrat prin dispozițiile generale ale CPP, inclusiv prin reglementările privind participarea apărătorului la procesul penal, admiterea, desemnarea și înlocuirea apărătorului, precum și asistența juridică garantată de stat. De asemenea, art. 104 CPP prevede că audierea bănuțului, învinuțului sau inculpatului se face, de regulă, în prezența unui apărător ales sau a unui avocat care acordă asistență juridică garantată de stat. Prin urmare, proiectul nu instituie pentru prima dată dreptul la avocat, ci îl completează în acele ipoteze în care Directiva 2013/48/UE cere garanții exprese, determinate și verificabile.

În primul rând, proiectul intervine în **art. 71 CPP**, la **alin. (2)** prin care se reformulează pentru a stabili că renunțarea la apărător să se facă condiționat, adică poate fi acceptată de procuror sau instanța de judecată numai dacă bănuțului, învinuțului sau inculpatul a primit informații clare și suficiente, într-un limbaj simplu și accesibil, despre conținutul dreptului la asistență juridică și despre consecințele renunțării, iar cererea este înaintată benevol, din proprie inițiativă și în prezența apărătorului.

Această intervenție transpune art. 9 alin. (1) lit. a) din Directiva 2013/48/UE, potrivit căruia renunțarea la dreptul de acces la avocat trebuie să fie voluntară, neechivocă și precedată de informarea persoanei, oral sau în scris, într-un limbaj clar și suficient, despre conținutul dreptului și consecințele renunțării. Norma trebuie înțeleasă ca o condiție de validitate a renunțării, nu ca o simplă formalitate procedurală. Procurorul sau instanța nu verifică oportunitatea apărării alese de persoană, ci faptul că renunțarea este informată, liber exprimată și formulată în prezența apărătorului.

Textul „în prezența apărătorului” nu necesită precizarea suplimentară că aceste este „apărător ales anterior sau avocat care acordă asistență juridică garantată de stat”, deoarece, în sensul CPP, noțiunea de apărător include ambele categorii. Renunțarea operează în raport cu un apărător care asistă deja efectiv persoana la momentul exprimării voinței de renunțare, iar precizarea excesivă a tipului de apărător ar încălca nejustificat norma. Această explicație este necesară pentru a evita interpretarea potrivit căreia renunțarea ar putea fi exprimată în prezența unei persoane care nu exercită efectiv apărarea în cauza respectivă.

Tot la **art. 71 CPP** se introduce **alin. (5¹)**, care prevede că organul de urmărire penală sau instanța de judecată informează bănuțului, învinuțului sau inculpatul despre dreptul de a reveni asupra renunțării la apărător în orice moment al procesului penal, iar revocarea renunțării produce efecte din momentul în care a fost exprimată. Această soluție transpune art. 9 alin. (3) din Directiva 2013/48/UE, care prevede că persoana poate revoca renunțarea în orice moment al procedurilor penale, iar revocarea produce efecte din momentul exprimării acesteia.

Norma nu trebuie interpretată în sensul instituirii obligației organului de urmărire penală sau a instanței de a repeta informarea înaintea fiecărei acțiuni procesuale ori la începutul fiecărei ședințe de judecată. O asemenea obligație ar depăși standardul minim al Directivei 2013/48/UE și ar crea o sarcină procedurală repetitivă. Sensul normei este că persoana trebuie să cunoască dreptul de a reveni asupra renunțării, iar dacă își exprimă această voință, efectele se produc imediat pentru actele procesuale ulterioare.

În corelare cu art. 71 CPP, proiectul modifică **art. 260 alin. (2) CPP**, care reglementează conținutul procesului-verbal al acțiunii procesuale, pentru a insera mențiunea privind consecințele renunțării la apărător și informația cu privire la dreptul de a reveni asupra renunțării în orice moment al procesului penal, cu efect din momentul exprimării. Această completare are rol probator și de control al legalității actului procedural: nu creează o nouă condiție de fond a renunțării, ci asigură documentarea faptului că informarea a fost realizată și că persoana a cunoscut consecințele renunțării.

În al doilea rând, proiectul intervine la **art. 113, 116, 122 și 123 CPP**, care reglementează acțiuni procesuale cu relevanță probatorie directă: confruntarea, prezentarea spre recunoaștere, reconstituirea faptei și experimentul. La art. 113 alin. (3) CPP se precizează că bănuțului sau

învinuitul care participă la confruntare are dreptul de a fi asistat de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat. La art. 116 CPP se introduce alin. (3¹), care consacră aceeași garanție pentru bănuitul sau învinuitul prezentat spre recunoaștere. La art. 122 CPP se introduce alin. (1¹), aplicabil bănuitolui, învinuitului sau inculpatului care participă la reconstituirea faptei. La art. 123 alin. (2) CPP se prevede dreptul la asistența apărătorului atunci când la efectuarea experimentului participă bănuitul sau învinuitul.

Aceste intervenții transpun art. 3 alin. (3) lit. c) din Directiva 2013/48/UE, care impune dreptul persoanei suspectate sau acuzate ca avocatul să participe cel puțin la anumite acte de investigare sau de administrare a probelor, inclusiv prezentări pentru recunoaștere, confruntări și reconstituiri. Menționarea expresă a apărătorului în articolele care reglementează aceste acțiuni nu reprezintă o dublare a dreptului general la apărare prevăzut de CPP, ci o concretizare a acestuia în cadrul unor acțiuni probatorii în care participarea persoanei urmărite penal poate avea consecințe directe asupra poziției sale procesuale.

Normele trebuie interpretate în sensul că dreptul la asistența apărătorului se exercită la efectuarea acțiunii procesuale la care participă bănuitul, învinuitul sau inculpatul. Ele nu transformă aceste acțiuni în acte imposibil de efectuat în absența apărătorului în orice situație, ci impun autorității obligația de a asigura exercitarea reală a dreptului la apărare potrivit regulilor generale ale CPP. În cazul în care participarea apărătorului este obligatorie sau persoana solicită asistența acestuia, organul de urmărire penală trebuie să organizeze acțiunea astfel încât dreptul să nu fie golit de conținut.

În al treilea rând, proiectul ajustează **art. 173** CPP. Explicațiile intervențiilor au fost abordate mai sus (a se vedea compartimentul pentru Directiva 2012/13/UE) Această intervenție este relevantă prin raportare la art. 5 din Directiva 2013/48/UE, care prevede dreptul persoanei private de libertate ca cel puțin o persoană indicată de aceasta să fie informată cu privire la lipsirea de libertate.

În partea ce ține de procedura contravențională, proiectul completează **art. 433** din Codul contravențional, prin introducerea obligației ca despre reținerea minorului să fie înștiințați imediat părinții sau alți reprezentanți legali, cu consemnarea acestui fapt în procesul-verbal de reținere. În cazul în care minorul reținut este cetățean al unui alt stat, despre reținere este informată autoritatea tutelară, precum și ambasada sau consulatul statului respectiv. Această intervenție transpune, în materie contravențională, logica art. 5 alin. (2) din Directiva 2013/48/UE, potrivit căreia, atunci când persoana privată de libertate este copil, titularul răspunderii părintești trebuie informat cât mai curând posibil despre lipsirea de libertate și despre motivele acesteia.

Această completare este necesară deoarece reținerea contravențională produce o privare de libertate, iar în cazul minorului garanția informării părinților, reprezentanților legali sau, după caz, a autorității tutelare trebuie să fie expresă, promptă și verificabilă. Norma trebuie aplicată în coordonare cu legislația privind protecția copilului: dacă părinții sau reprezentanții legali nu pot fi contactați, nu pot asigura reprezentarea intereselor copilului ori există un conflict de interese, informarea autorității tutelare devine garanția instituțională necesară pentru protejarea interesului superior al copilului.

IV. În partea ce ține de transpunerea Directivei (UE) 2016/1919 privind asistența juridică gratuită pentru persoanele suspectate, acuzate și persoanele căutate în cadrul procedurilor privind mandatul european de arestare

Directiva (UE) 2016/1919 urmărește consolidarea dreptului la un proces echitabil prin stabilirea unor norme minime comune privind asistența juridică finanțată de stat pentru persoanele suspectate, acuzate și persoanele căutate în procedurile privind mandatul european de arestare. Aceasta are caracter complementar Directivei 2013/48/UE, întrucât dreptul de acces la avocat

trebuie să fie efectiv, inclusiv pentru persoanele care nu pot suporta costurile apărării. [Raportul COM\(2023\)44](#) subliniază că evaluarea transpunerii directivei privește nu doar existența formală a sistemului de asistență juridică, ci și capacitatea legislației naționale de a atinge obiectivele directivei și de a asigura aplicarea efectivă a dreptului.

În dreptul național, asistența juridică garantată de stat este reglementată prin Legea nr. 198/2007, iar CPP conține norme privind participarea obligatorie a apărătorului, desemnarea avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat și asigurarea apărării în cazurile prevăzute de lege. Astfel, intervențiile proiectului completează mecanismele existente cu elementele cerute expres de Directiva (UE) 2016/1919: documentarea refuzului, monitorizarea statistică a aplicării dreptului și raportarea periodică a datelor relevante.

În acest scop, proiectul intervine la **art. 12 alin. (1)** din Legea nr. 198/2007, care reglementează atribuțiile Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, prin completarea acestuia cu atribuția de aprobare a raportului trienal privind datele statistice referitoare la acordarea asistenței juridice calificate. Intervenția este necesară pentru a institui, la nivel de lege, competența autorității responsabile de asumarea instituțională a raportului de evaluare. Această atribuție trebuie înțeleasă ca o competență de aprobare a raportului consolidat, nu ca o simplă operațiune administrativă de transmitere a unor date brute.

Corelativ, proiectul completează **art. 13¹ alin. (3)** din Legea nr. 198/2007, care reglementează atribuțiile aparatului administrativ al Consiliului Național, cu obligația de a întocmi raportul trienal privind datele statistice referitoare la acordarea asistenței juridice calificate și de a-l prezenta Consiliului Național spre aprobare. Această delimitare este necesară pentru separarea funcției tehnice de întocmire a raportului de funcția decizională de aprobare. Aparatul administrativ colectează și sistematizează datele, iar Consiliul Național aprobă raportul în calitate de autoritate care gestionează sistemul asistenței juridice garantate de stat.

Elementul principal de noutate îl constituie completarea Legii nr. 198/2007 cu **art. 14¹**, care reglementează colectarea și raportarea datelor statistice privind asistența juridică calificată. Norma transpune art. 10 din Directiva (UE) 2016/1919, potrivit căruia statele trebuie să transmită Comisiei Europene datele disponibile care indică modul în care drepturile prevăzute de directivă au fost puse în aplicare. Raportul COM(2023)44 arată că mecanismul de raportare este relevant pentru evaluarea aplicării practice a directivei și a conformității măsurilor naționale.

În acest sens, art. 14¹ nu trebuie interpretat ca instituind obligația de raportare nominală sau de analiză individuală a fiecărui beneficiar. Datele statistice se colectează și se centralizează în formă agregată, dezagregate în funcție de tipul procedurii. Această delimitare este necesară deoarece Directiva (UE) 2016/1919 vizează anume aceste două categorii de proceduri, nu totalitatea cauzelor în care se acordă asistență juridică garantată de stat.

În același timp, art. 14¹ stabilește categoriile minime de date care trebuie colectate; obligația Consiliului Național de a întocmi și prezenta Ministerului Justiției raportul de evaluare trienal până la 31 martie a fiecărui al treilea an de raportare, obligația Ministerului Justiției de a asigura transmiterea raportului către Comisia Europeană până la 25 mai.

Proiectul intervine și la **art. 24 alin. (2)** din Legea nr. 198/2007, prin completarea normei potrivit căreia refuzul de acordare a asistenței juridice calificate trebuie să fie motivat, cu cerința ca acesta să fie întocmit în formă scrisă sau electronică. În redacția actuală, Legea nr. 198/2007 prevede că refuzul trebuie să fie motivat și poate fi contestat direct în instanța de judecată, în conformitate cu Codul administrativ, fără respectarea procedurii prealabile. Completarea propusă nu modifică temeiurile de refuz și nici procedura de contestare, ci consolidează garanția documentării refuzului.

Această intervenție transpune art. 6 alin. (2) din Directiva (UE) 2016/1919, potrivit căruia solicitantul trebuie informat în scris atunci când cererea de asistență juridică gratuită este respinsă integral sau parțial. Norma trebuie înțeleasă ca o garanție procedurală: persoana trebuie să poată

cunoaște motivele refuzului, să verifice legalitatea acestuia și, după caz, să formuleze o contestație efectivă. Forma electronică este admisă deoarece produce același efect de documentare și trasabilitate, cu condiția respectării regulilor generale privind comunicarea actelor.

În ceea ce privește **art. 20** din Legea nr. 198/2007, completarea cu **lit. b¹**), referitoare la minorii și persoanele care erau minori la momentul începerii procesului contravențional, are o legătură funcțională cu asistența juridică garantată de stat, dar rațiunea principală ține de garanțiile speciale aplicabile copiilor și tinerilor adulți. Această intervenție va fi explicată detaliat în blocul aferent Directivei (UE) 2016/800, deoarece scopul său este asigurarea protecției procedurale sporite în procedurile cu minori, inclusiv prin asistență juridică indiferent de venituri. În prezentul bloc, ea poate fi menționată doar ca măsură conexasă de consolidare a accesului la asistență juridică pentru o categorie vulnerabilă.

V. În partea ce ține de transpunerea Directivei (UE) 2016/343 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție

Directiva (UE) 2016/343 stabilește norme minime comune privind anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție și dreptul de a fi prezent la proces. În cadrul prezentului proiect, intervențiile vizează aspectele expres indicate în clauza de armonizare, respectiv art. 4, art. 5 și art. 7 alin. (5) din Directivă: referirile publice la vinovăție, prezentarea persoanei suspectate sau acuzate în public ori în fața instanței și consecințele exercitării dreptului la tăcere.

În dreptul național, prezumția de nevinovăție este deja consacrată la nivel constituțional și procesual-penal, inclusiv prin art. 8 CPP. Intervenția proiectului nu urmărește reluarea principiului general, ci reglementarea unor garanții concrete care decurg din acesta. [Raportul COM\(2021\)144](#) arată că dificultățile de transpunere a Directivei (UE) 2016/343 au vizat, în special, referirile publice la vinovăție și dreptul de a nu se autoincrimina, ceea ce justifică introducerea unor norme exprese și aplicabile direct în legislația națională.

Prima intervenție vizează **art. 11** CPP, care reglementează inviolabilitatea persoanei. Proiectul completează acest articol cu **alin. (8¹)**, prin care organul de urmărire penală, procurorul, instanța de judecată, precum și autoritățile care asigură aducerea, escortarea ori prezentarea bănuțului, învinuitului sau inculpatului, sunt obligate să se abțină de la prezentarea acestuia, în fața publicului sau în ședința de judecată, într-o manieră care creează aparența de vinovăție, inclusiv prin utilizarea măsurilor de constrângere fizică.

Această completare transpune art. 5 din Directiva (UE) 2016/343, potrivit căruia persoanele suspectate sau acuzate nu trebuie prezentate ca fiind vinovate, în fața instanței sau în public, prin utilizarea măsurilor de constrângere fizică. Directiva permite aplicarea unor asemenea măsuri doar dacă acestea sunt impuse de circumstanțele specifice ale cauzei, legate de securitate, prevenirea sustragerii sau împiedicarea contactului cu terțe persoane.

Norma propusă trebuie înțeleasă ca o garanție distinctă de art. 8 CPP, întrucât această normă consacră principiul general al prezumției de nevinovăție, în timp ce art. 11 alin. (8¹) CPP reglementează manifestarea exterioară a acestui principiu în raport cu modul de prezentare fizică a persoanei în public sau în ședința de judecată. Amplasarea normei la art. 11 CPP este justificată de legătura directă cu tratamentul fizic al persoanei, inviolabilitatea și demnitatea acesteia, fără a afecta aplicarea principiului general al prezumției de nevinovăție.

În aplicarea practică a art. 11 alin. (8¹) CPP, utilizarea cătușelor, a altor mijloace de imobilizare sau a altor forme de constrângere fizică nu este interzisă în mod absolut. Interdicția vizează utilizarea nejustificată sau disproporționată a acestor măsuri atunci când, prin modul și contextul prezentării persoanei, se creează public impresia că aceasta este vinovată. Prin urmare, măsura poate fi aplicată numai pe baza circumstanțelor concrete ale cauzei, dacă este strict

necesară și proporțională pentru securitate, prevenirea sustragerii sau împiedicarea contactului neautorizat cu terțe persoane.

Textul „măsură de constrângere fizică” are caracter generic și corespunde terminologiei Directivei (UE) 2016/343. Ea nu trebuie redusă la noțiunea de „mijloace speciale” din legislația privind aplicarea forței fizice, întrucât standardul european acoperă orice modalitate de prezentare sau imobilizare care poate crea aparența de vinovăție. Aspectele tehnice privind escortarea, aducerea, paza, imobilizarea sau consemnarea aplicării unor asemenea măsuri urmează a fi realizate potrivit cadrului normativ special și normelor administrative aplicabile autorităților competente, fără a încălca art. 11 CPP cu reguli operaționale.

A doua intervenție vizează **art. 103 alin. (3) CPP**. În redacția actuală, norma consacră interdicția constrângerii persoanei de a mărturisi împotriva sa sau împotriva rudelor apropiate, interdicția constrângerii de a-și recunoaște vinovăția și imposibilitatea tragerii la răspundere pentru refuzul de a face asemenea declarații. Proiectul completează această garanție prin precizarea că exercitarea dreptului la tăcere sau a dreptului de a nu se autoincrimina nu poate fi utilizată împotriva bănuțului, învinuțului ori inculpatului și nu constituie dovadă a săvârșirii infracțiunii.

Această completare transpune art. 7 alin. (5) din Directiva (UE) 2016/343, care prevede expres că exercitarea dreptului de a păstra tăcerea și a dreptului de a nu se autoincrimina nu se utilizează împotriva persoanei suspectate sau acuzate și nu se consideră dovadă a săvârșirii infracțiunii. Norma trebuie înțeleasă în sensul că tăcerea, refuzul de a declara sau nerecunoașterea vinovăției nu pot fi valorificate ca element defavorabil în aprecierea probelor, în motivarea acuzării ori în fundamentarea unei soluții de condamnare. Aceasta nu împiedică administrarea probelor obținute legal și independente de voința persoanei, dar exclude transformarea tăcerii într-un indiciu al vinovăției.

În aceeași logică, proiectul completează și **art. 377 din Codul contravențional cu alin. (3)**. Această intervenție asigură coerența standardului de protecție în procedurile contravenționale cu caracter sancționator, în măsura în care persoana este expusă unei acuzații de natură punitivă și trebuie să beneficieze de garanția neutralității tăcerii.

A treia categorie de intervenții vizează **Legea nr. 64/2010** cu privire la libertatea de exprimare, în partea referitoare la declarațiile publice privind procedurile penale. Proiectul completează **art. 2** cu noțiunea de „*declarație publică*”, definită ca orice comunicare, indiferent de formă sau mijlocul de difuzare, care se referă la o infracțiune sau contravenție ori la procedurile aferente acestora și care este făcută publică de o autoritate publică, de o persoană care exercită funcții publice, de organul de urmărire penală, de procuror sau de instanța de judecată.

Definiția nu are scopul de a reglementa orice comunicare publică și nu se referă la exprimarea cetățenilor, a presei sau a altor persoane private. Ea transpune noțiunea de „declarații publice ale autorităților publice” din Directiva (UE) 2016/343, care include declarațiile referitoare la o infracțiune emane de la autorități implicate în proceduri penale sau de la alte autorități publice, precum miniștri ori funcționari publici. Prin urmare, norma trebuie aplicată numai comunicărilor publice care provin din sfera autorității publice și care, prin conținutul lor, pot afecta prezumția de nevinovăție.

Sensul în care este reglementată în Directiva (UE) 2016/343 aceste „declarații publice ale autorităților publice” se regăsesc în recitalul (17) din preambulul Directivei:

„Noțiunea de „declarații publice ale autorităților publice” ar trebui înțeleasă ca fiind orice declarații care se referă la o infracțiune și care emană fie de la o autoritate implicată în procedurile penale legate de infracțiunea respectivă, cum ar fi autoritățile judiciare, poliția și alte autorități de aplicare a legii, fie de la o altă autoritate publică, cum ar fi miniștrii și alți funcționari publici, fără a se aduce atingere dreptului intern în materia imunității.”

În continuare, la **art. 12** din Legea nr. 64/2010, proiectul completează obligația autorităților publice și a persoanelor care exercită funcții publice de a se abține de la declarații publice și alte forme de exprimare care pot leza prezumția de nevinovăție. Totodată, **alin. (3)** se reformulează pentru a interzice organului de urmărire penală, procurorului sau judecătorului să facă declarații publice cu privire la vinovăția persoanei, cu excepția susținerii învinuirii în instanța de judecată sau a emiterii actelor necesare exercitării atribuțiilor de serviciu.

Această normă nu interzice comunicarea publică despre existența unei cauze penale, despre o acuzație formulată, despre stadiul procedurii sau despre măsurile procesuale dispuse. Interdicția vizează doar formulările prin care persoana este prezentată ca fiind vinovată înainte ca vinovăția să fie stabilită printr-o hotărâre definitivă. Actele de urmărire penală, rechizitoriul, încheierile privind măsurile preventive sau alte acte procedurale pot conține referiri la suspiciuni, probe ori acuzații, dar nu trebuie redactate sau comunicate public într-un mod care substituie constatarea judecătorească a vinovăției.

Articolul 12 **alin. (3)¹** din Legea nr. 64/2010 introduce excepția admisă de Directivă: autoritățile publice, persoanele care exercită funcții publice, organul de urmărire penală sau instanța pot difuza informații publice privind procedurile penale atunci când acest lucru este strict necesar din motive legate de urmărirea penală sau în interes public. Comunicarea publică trebuie să fie obiectivă, necesară și proporțională cu scopul urmărit. Autoritățile pot comunica informații despre fapte, acte procesuale, măsuri dispuse sau stadiul procedurii, însă trebuie să evite calificări categorice privind vinovăția persoanei, formule stigmatizante ori exprimări care prezintă acuzația ca fapt dovedit. Art. 4 alin. (3) din Directiva (UE) 2016/343 permite o asemenea comunicare, iar considerentul (18) precizează că informațiile pot fi difuzate, de exemplu, pentru identificarea autorului presupusei infracțiuni, pentru siguranța publicului sau pentru comunicarea obiectivă a stadiului procedurii, cu condiția ca modul și contextul difuzării să nu creeze impresia de vinovăție.

Pentru a înțelege rațiunea excepției admisă de Directivei (UE) 2016/343, urmează a fi redat recitalul (18) din preambulul:

„(18) Obligația de a nu se referi la persoanele suspectate sau acuzate ca fiind vinovate nu ar trebui să împiedice autoritățile publice să publice informații privind procedurile penale în cazul în care acest lucru este strict necesar din motive legate de ancheta penală, cum ar fi în cazul în care materialele video sunt făcute publice și publicului i se solicită să ajute la identificarea autorului presupus infracțiunii, sau în interes public, precum în cazul în care, din motive de siguranță, sunt furnizate informații locuitorilor dintr-o anumită zonă cu privire la o presupusă infracțiune împotriva mediului, sau atunci când organele de urmărire penală sau o altă autoritate competentă furnizează informații obiective cu privire la stadiul procedurilor penale în scopul de a preveni tulburarea ordinii publice. Justificarea prin aceste motive ar trebui limitată la situațiile în care este rezonabilă și pertinentă, ținând seama de toate interesele implicate. În orice caz, modul și contextul în care informațiile sunt difuzate nu ar trebui să creeze impresia că persoana este vinovată înainte de a se fi dovedit vinovăția acesteia conform legii.”

Prin completarea **art. 12** cu **alin. (5)**, proiectul introduce un remediu specific pentru persoana care se consideră lezată prin încălcarea interdicțiilor privind declarațiile publice contrare prezumției de nevinovăție. Persoana va putea solicita rectificarea sau dezmințirea informației, cu compensarea, la cerere, a prejudiciilor cauzate, în condițiile Capitolului II din Legea nr. 64/2010. Această intervenție transpune art. 4 alin. (2) din Directiva (UE) 2016/343, care impune existența unor măsuri corespunzătoare în caz de încălcare a obligației de a nu prezenta persoana suspectată sau acuzată ca fiind vinovată.

VI. În partea ce ține de transpunerea Directivei (UE) 2016/800 privind garanțiile procedurale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale

Directiva (UE) 2016/800 stabilește garanții procedurale speciale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în proceduri penale, astfel încât aceștia să poată înțelege și urmări procedura, să își exercite efectiv dreptul la apărare și să beneficieze de măsuri adaptate vârstei, gradului de maturitate și vulnerabilităților lor. [Raportul COM\(2024\)489](#) subliniază că directiva nu se limitează la reproducerea garanțiilor aplicabile adulților, ci impune cerințe suplimentare specifice copiilor, în special în materia informării, asistenței din partea avocatului, evaluării individuale, examinării medicale, însoțirii de titularul răspunderii părintești și suportării costurilor procedurale aferente acestor garanții.

În dreptul național, procedura în cauzele privind minorii este deja reglementată în Capitolul I din Titlul III al Părții speciale a CPP. Proiectul vine să completează mecanismele existente a justiției juvenile pentru a le apropia de cerințele punctuale ale Directivei (UE) 2016/800.

Prima intervenție vizează art. 474 CPP. În redacția actuală, **alin. (2)** prevede că dispozițiile privind obiectul probatoriului, durata reținerii sau arestării preventive și liberarea de răspundere penală se aplică și după atingerea vârstei de 18 ani. Proiectul completează această listă cu participarea obligatorie a apărătorului. Intervenția este necesară deoarece asistența juridică a minorului nu trebuie să înceteze formal prin simpla atingere a majoratului, atunci când cauza privește fapte comise în perioada minoratului sau când procedura a început în perioada în care persoana beneficia de garanțiile speciale ale capitolului privind minorii.

Tot la **art. 474** CPP se introduce **alin. (2)¹**, potrivit căruia, până la împlinirea vârstei de 21 de ani, dispozițiile capitolului privind minorii se aplică și persoanei care a început să facă obiectul procedurilor penale până la împlinirea vârstei de 18 ani, în măsura în care aplicarea acestora este justificată de circumstanțele cauzei, inclusiv de gradul de maturitate și vulnerabilitate al persoanei. Norma transpune art. 2 alin. (3) din Directiva (UE) 2016/800, care permite continuarea aplicării garanțiilor după împlinirea vârstei de 18 ani, până la vârsta de 21 de ani, dacă acest lucru este adecvat prin raportare la circumstanțele cauzei, maturitatea și vulnerabilitatea persoanei.

Această normă trebuie înțeleasă ca o regulă de apreciere individuală, nu ca o aplicare automată a tuturor garanțiilor speciale până la vârsta de 21 de ani. Organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată va verifica dacă, în cauza concretă, menținerea unei garanții specifice este justificată de maturitatea, vulnerabilitățile, capacitatea de înțelegere și situația procesuală a persoanei. Totodată, norma exclude drepturile legate de titularul răspunderii părintești, deoarece după împlinirea vârstei de 18 ani persoana nu mai este supusă răspunderii părintești, iar Directiva permite excluderea acestor garanții din aplicarea extinsă după majorat.

Prin **alin. (2)²** al **art. 474** CPP se introduce prezumția de minoritate în cazul în care vârsta persoanei este necunoscută și există motive de a presupune că aceasta nu a împlinit 18 ani. Pe perioada incertitudinii, persoana beneficiază de garanțiile prevăzute în capitolul privind minorii. Această soluție transpune standardul Directivei (UE) 2016/800 potrivit căruia, atunci când persistă îndoieli cu privire la vârsta persoanei, aceasta trebuie prezumată copil. Considerentul (13) al Directivei indică faptul că stabilirea vârstei se poate realiza pe baza declarațiilor persoanei, actelor de stare civilă, documentelor și altor probe, iar examinarea medicală este o soluție subsidiară, de ultimă instanță, cu respectarea demnității și integrității copilului.

Proiectul intervine la **art. 475** CPP, prin completarea acestuia cu alin. (4) și (5). **Alin. (4)** prevede că concluziile referatului presentințial de evaluare psihosocială a minorului se iau în considerare de organul de urmărire penală, procuror și instanța de judecată la adoptarea soluțiilor și măsurilor procesuale privind minorul, inclusiv pentru adaptarea procedurii penale la nevoile specifice ale acestuia, individualizarea pedepsei ori aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ. **Alin. (5)** reglementează actualizarea referatului atunci când circumstanțele care au stat la baza evaluării inițiale se modifică considerabil pe parcursul procesului penal.

Această intervenție transpune art. 7 din Directiva (UE) 2016/800, care impune evaluarea individuală a copilului, luând în considerare personalitatea, gradul de maturitate, mediul economic, social și familial, precum și vulnerabilitățile specifice. Directiva prevede că rezultatele evaluării trebuie utilizate pentru a stabili dacă minorul are nevoie de măsuri speciale, pentru a evalua caracterul adecvat al măsurilor preventive și pentru a fundamenta deciziile sau măsurile luate în procedura penală.

Norma nu trebuie interpretată în sensul că referatul presentințial devine probă a vinovăției minorului. Scopul referatului este evaluarea nevoilor de protecție, educație, formare, integrare socială, maturitate și vulnerabilitate, nu fundamentarea acuzației. Raportul COM(2024)489 atrage atenția că rezultatele evaluării individuale nu trebuie utilizate ca o formă de „probă” contextuală neoficială împotriva copilului, ci numai pentru adaptarea procedurii și individualizarea măsurilor aplicabile.

Corelativ, proiectul modifică **art. 8 alin. (3) din Legea nr. 8/2008** cu privire la probațiune, pentru a detalia modul de întocmire a referatului presentințial în privința minorului. Referatul se întocmește în mod obligatoriu de consilierul de probațiune, cu implicarea minorului, într-un mod adaptat vârstei, gradului de maturitate și vulnerabilităților acestuia, cu contactarea, după caz, a titularului răspunderii părintești, reprezentantului legal, unui alt adult corespunzător sau unui profesionist specializat. Această soluție evită introducerea în CPP a unei instituții paralele denumite „evaluare individuală” și utilizează instrumentul deja existent în dreptul național „referatul presentințial de evaluare psihosocială” completat cu cerințele de conținut și abordare multidisciplinară impuse de Directivă.

Prin intervențiile de la **art. 477 alin. (3) CPP**, pe lângă obligația de informare a procurorului și a părinților sau altor reprezentanți legali despre reținerea ori arestarea preventivă a minorului, se completează cu obligația de a comunica și motivele acestor măsuri. Această completare transpune cerința art. 5 alin. (2) lit. c) din Directiva (UE) 2016/800, potrivit căreia titularul răspunderii părintești trebuie informat, în caz de privare de libertate, nu doar despre faptul privării de libertate, ci și despre motivele acesteia.

La **art. 477** se introduce **alin. (4)**, potrivit căruia, la momentul reținerii sau al arestării preventive, minorului i se înmânează în scris, într-un limbaj simplu și accesibil, informația despre drepturile prevăzute la art. 64 CPP, inclusiv despre dreptul la detenție separată de adulți, dreptul la asistență medicală, dreptul la educație, dreptul la asistență psihologică, dreptul de a menține contactul cu familia, precum și despre aspectele generale ale desfășurării procedurii și, în funcție de circumstanțele cauzei, despre următoarele etape ale acesteia. Intervenția transpune art. 4 alin. (1) lit. c) și alin. (3) din Directivă, care impun informarea copilului, într-un limbaj simplu și accesibil, inclusiv cu privire la drepturile specifice aplicabile în cazul privării de libertate și la aspectele generale ale desfășurării procedurii.

Această normă trebuie aplicată gradual și funcțional. Informarea minorului nu trebuie redusă la semnarea formală a unui formular, dar nici nu presupune încărcarea copilului cu toate explicațiile juridice posibile la primul contact cu autoritățile competente. Informația trebuie furnizată într-un limbaj adaptat vârstei și capacității de înțelegere, iar explicațiile privind următoarele etape ale procedurii se oferă în măsura în care acestea sunt previzibile și relevante la momentul respectiv.

O intervenție importantă privește **art. 479 CPP**. În redacția actuală, articolul reglementează durata audierii minorului și participarea obligatorie a apărătorului și a pedagogului sau psihologului. Proiectul completează norma cu **alin. (1¹)**, potrivit căruia, la audierea bănuितului, învinuitului sau inculpatului minor, organul de urmărire penală, procurorul și instanța de judecată adaptează modalitatea de audiere la vârsta, gradul de maturitate, personalitatea și vulnerabilitățile minorului. În acest scop, se iau în considerare concluziile referatului presentințial de evaluare

psihosocială, dacă acesta este disponibil, precum și, în cazul minorului privat de libertate, rezultatele examinării medicale, dacă aceasta a fost efectuată.

Această completare nu condiționează desfășurarea audierii de existența prealabilă a referatului presentințial. În special în cazul reținerii minorului, unde termenul este redus, audierea poate fi necesară înainte ca un referat complex să fie disponibil. Sensul normei este că autoritatea competentă trebuie să adapteze audierea la datele disponibile despre minor, iar atunci când referatul sau examinarea medicală există, concluziile acestora trebuie luate în considerare. Prin urmare, art. 479 alin. (1¹) CPP instituie o obligație de adaptare a modalității de audiere, nu o condiție de valabilitate formală legată de existența referatului.

În legătură cu examinarea medicală, proiectul completează **art. 175¹ din Codul de executare**. În cazul persoanei reținute care nu a împlinit vârsta de 21 de ani, examenul medical implică și o evaluare clinică inițială a stării psihice și a vulnerabilităților, efectuată de personalul medical sau, după caz, de personalul de specialitate, iar rezultatele se consemnează în fișa medicală. Această soluție transpune art. 8 din Directiva (UE) 2016/800, care consacră dreptul copilului privat de libertate la examinare medicală, inclusiv pentru aprecierea stării fizice și psihice generale. Totodată, rezultatele examinării nu substituie decizia procesuală a organului de urmărire penală sau a instanței, ci oferă un reper relevant pentru adaptarea actelor procedurale la capacitatea efectivă a minorului de a participa la acestea.

Proiectul completează și **art. 480 CPP cu alin. (4)**, potrivit căruia, în cazul încetării temeiurilor care au justificat înlăturarea reprezentantului legal inițial, organul de urmărire penală sau instanța de judecată adoptă, din oficiu sau la cerere, o hotărâre motivată de repunere a acestuia în drepturi. Intervenția este necesară pentru ca înlăturarea reprezentantului legal să nu producă efecte permanente atunci când temeiurile care au justificat măsura au încetat. Norma se corelează cu art. 5 și art. 15 din Directivă, care acordă importanță rolului titularului răspunderii părintești sau al unui adult corespunzător în sprijinirea copilului pe parcursul procedurii. Raportul COM(2024)489 arată că dreptul copilului de a fi însoțit de titularul răspunderii părintești constituie o garanție procedurală specifică minorului, aplicabilă nu doar în ședința de judecată, ci și, după caz, în alte etape ale procedurii.

Prin modificarea **art. 229 alin. (7) CPP**, proiectul exclude din categoria cheltuielilor judiciare ce pot fi puse în sarcina părinților sau tutorilor minorului condamnat cheltuielile pentru întocmirea referatului presentințial, efectuarea înregistrării audio-video a audierii și asistența medicală. Această modificare transpune art. 22 din Directiva (UE) 2016/800, care prevede că statele trebuie să suporte costurile aferente evaluării individuale, examinării medicale și înregistrării audio-video a audierilor, indiferent de rezultatul procedurilor, cu excepția costurilor examinării medicale acoperite prin asigurare medicală.

În materia asistenței juridice, proiectul completează **art. 20 din Legea nr. 198/2007 cu lit. b¹)**, pentru a asigura asistență juridică garantată de stat minorilor și persoanelor care erau minori la momentul începerii procesului contravențional, dar care ulterior au împlinit 18 ani, în cazul reținerii și pe parcursul procedurii contravenționale. Corelativ, **Codul contravențional** se completează la **art. 378 cu alin. (5)**, care consacră asistența juridică garantată de stat pentru minori și pentru persoanele care au comis contravenția în timpul minoratului, de la momentul primei acțiuni procesuale sau al reținerii și până la rămânerea definitivă a hotărârii. Această intervenție se corelează cu art. 6 și art. 18 din Directiva (UE) 2016/800, potrivit căreia dreptul copilului de a fi asistat de avocat trebuie să fie efectiv, inclusiv prin mecanisme de asistență juridică.

În procedura contravențională, proiectul completează și **art. 433 cu alin. (6)**, pentru a prevedea informarea imediată a părinților sau a altor reprezentanți legali despre reținerea minorului, cu consemnarea acestui fapt în procesul-verbal. Dacă minorul reținut este cetățean al unui alt stat, se informează autoritatea tutelară, precum și ambasada sau consulatul statului

respectiv. Această soluție nu extinde nejustificat obiectul proiectului, ci asigură un standard coerent de protecție în procedurile sancționatorii în care minorul poate fi privat de libertate.

VII. Dispozițiile finale și tranzitorii

Proiectul stabilește intrarea în vigoare a legii la expirarea a 3 luni de la data publicării în Monitorul Oficial, cu o singură excepție: prevederile care vizează transmiterea raportului de evaluare trienal către Comisia Europeană urmează să intre în vigoare la data aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Totodată, dispozițiile finale prevăd obligația Ministerului Justiției, Ministerului Afacerilor Interne și Procuraturii Generale de a aproba, până la intrarea în vigoare a legii, actul comun privind formularul informației scrise despre drepturile și obligațiile procesuale, precum și obligația Institutului Național al Justiției de a actualiza programele de instruire inițială și continuă a judecătorilor și procurorilor.

Termenul de 3 luni este necesar pentru punerea în aplicare efectivă a noilor garanții procedurale, având în vedere că proiectul modifică mai multe instituții procesual-penale: informarea scrisă privind drepturile, accesul la materialele cauzei, restricțiile accesului, dreptul la interpretare și traducere, renunțarea la apărător, garanțiile aplicabile minorilor și regulile privind prezumția de nevinovăție. Acest termen permite autorităților implicate să aprobe formularul prevăzut la art. 66¹ CPP, să adapteze practicile organelor de urmărire penală, ale procurorilor și instanțelor, precum și să inițieze instruirea profesională necesară aplicării uniforme a noilor norme.

Intrarea în vigoare la 3 luni de la publicare este justificată și prin faptul că proiectul transpune directive care consolidează drepturi procedurale fundamentale, iar aplicarea lor nu trebuie amânată până la aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Aceste garanții sunt compatibile cu sistemul național existent și urmăresc sporirea nivelului de protecție a persoanelor urmărite penal, fiind relevante în etapa de preaderare, în special pentru demonstrarea capacității statului de a aplica *acquis-ul* aferent Capitolului 23 „Justiție și drepturi fundamentale”. De aceea, propunerea de intrare în vigoare generală doar la data aderării nu este justificată, deoarece ar amâna aplicarea unor drepturi care pot și trebuie să funcționeze în dreptul intern anterior dobândirii calității de stat membru.

Excepția referitoare la transmiterea raportului de evaluare trienal către Comisia Europeană are o rațiune diferită. Obligația de transmitere către Comisie presupune existența raportului instituțional dintre Republica Moldova, în calitate de stat membru, și Comisia Europeană, în mecanismul de monitorizare prevăzut de Directiva (UE) 2016/1919. Prin urmare, intrarea în vigoare la data aderării trebuie să vizeze doar obligația de transmitere externă către Comisia Europeană, nu și colectarea internă a datelor statistice, care poate fi organizată anterior pentru pregătirea sistemului de raportare. Art. 14¹ alin. (3) și (4) din Legea nr. 198/2007, în redacția propusă, diferențiază între întocmirea raportului de către Consiliul Național și transmiterea acestuia către Comisia Europeană de către Ministerul Justiției.

Dispozițiile finale sunt corelate cu art. 47 din Legea nr. 100/2017, potrivit căruia în dispozițiile finale se includ obligațiile autorităților responsabile de executarea actului normativ și măsurile necesare punerii lui în aplicare, inclusiv aprobarea actelor subsecvente până la intrarea în vigoare a actului de bază. În acest sens, obligația aprobării actului comun privind formularul informației scrise are caracter de măsură de executare și trebuie menținută în dispozițiile finale, deoarece asigură aplicarea practică a art. 66¹ CPP și transpunerea art. 4 din Directiva 2012/13/UE privind informarea scrisă a persoanei private de libertate.

3.2. Opțiunile alternative analizate și motivele pentru care acestea nu au fost luate în considerare

În procesul de elaborare și definitivare a proiectului au fost analizate mai multe opțiuni alternative de intervenție normativă, raportate la obiectivul transpunerii Directivei 2010/64/UE, Directivei 2012/13/UE, Directivei 2013/48/UE, Directivei (UE) 2016/343, Directivei (UE) 2016/800 și Directivei (UE) 2016/1919, precum și la necesitatea menținerii coerenței Codului de procedură penală și a actelor normative conexe.

Prima opțiune analizată a constatat în menținerea cadrului normativ existent, fără intervenții legislative suplimentare. Această opțiune nu a fost reținută, deoarece, deși legislația națională consacră deja drepturi procesuale fundamentale, directivele menționate impun existența unor garanții exprese, clare și verificabile la nivel de lege. Menținerea exclusivă a reglementărilor actuale nu ar asigura transpunerea suficientă a unor cerințe punctuale, precum verificarea necesității interpretării și traducerii, accesul la documentele esențiale pentru contestarea privării de libertate, condițiile renunțării la avocat, interdicția prezentării persoanei într-o manieră care creează aparența de vinovăție, evaluarea individuală a copilului și informarea în scris privind refuzul asistenței juridice calificate.

A doua opțiune analizată a constatat în reglementarea fragmentară a fiecărei garanții în articolele care enumeră drepturile fiecărui participant procesual, precum și în limitarea intervențiilor, pe cât posibil, la Codul de procedură penală. Această opțiune nu a fost reținută, deoarece ar fi generat suprapuneri și necorelări între normele aplicabile bănuیتului, învinuitului, inculpatului, victimei, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile, apărătorilor și reprezentanților acestora. Totodată, o asemenea soluție nu ar fi permis reglementarea coerentă a unor instituții cu aplicabilitate transversală, cum sunt informarea scrisă privind drepturile și obligațiile procesuale, accesul la materialele cauzei penale, restricțiile accesului ori traducerea actelor procedurale și a documentelor.

De asemenea, această opțiune ar fi fost insuficientă, întrucât unele cerințe ale directivelor nu pot fi transpuse exclusiv prin completarea listelor de drepturi procesuale din CPP. Standardele privind activitatea interpretului și traducătorului impun corelări cu Legea nr. 264/2008; asistența juridică garantată de stat și mecanismul de raportare statistică impun modificări în Legea nr. 198/2007; referatul presentințial de evaluare psihosocială presupune ajustări în Legea nr. 8/2008; examinarea medicală a persoanei reținute sub 21 de ani impune corelări cu Codul de executare; iar declarațiile publice contrare prezumției de nevinovăție necesită modificări în Legea nr. 64/2010. Prin urmare, reglementarea fragmentară, limitată în principal la articolele care enumeră drepturile participanților procesuali, nu ar fi asigurat o transpunere completă și coerentă a standardelor minime ale Uniunii Europene.

A treia opțiune, reținută în proiect, constă într-o reglementare sistemică a garanțiilor procedurale, prin introducerea unor norme generale în Codul de procedură penală și prin operarea unor intervenții punctuale în actele normative conexe care reglementează efectiv instituțiile vizate. Astfel, proiectul propune art. 66¹ CPP pentru informarea scrisă privind drepturile și obligațiile procesuale, art. 212¹ CPP pentru accesul la materialele cauzei penale, art. 212² CPP pentru restricțiile accesului, art. 243¹ CPP pentru traducerea actelor procedurale și a documentelor, precum și modificări corelative în Legea nr. 198/2007, Legea nr. 264/2008, Legea nr. 8/2008, Legea nr. 64/2010, Codul de executare și Codul contravențional.

În concluzie, soluția legislativă propusă a fost selectată deoarece permite transpunerea coerentă a standardelor minime ale Uniunii Europene, păstrează arhitectura generală a Codului de procedură penală, evită suprapunerile normative și asigură aplicarea practică a garanțiilor procedurale. Alternativele analizate fie nu ar fi asigurat un nivel suficient de transpunere, fie ar fi creat fragmentare normativă, fie ar fi extins nejustificat obiectul proiectului.

4. Analiza impactului de reglementare

4.1. Impactul asupra sectorului public

Proiectul nu instituie autorități publice noi, nu modifică arhitectura instituțională a sistemului de justiție penală și nu redistribuie competențele fundamentale ale organului de urmărire penală, procurorului, instanței de judecată sau ale autorităților responsabile de executarea măsurilor privative de libertate. Impactul asupra sectorului public este, în principal, unul funcțional, procedural și administrativ, determinat de necesitatea aplicării uniforme a garanțiilor procedurale prevăzute de directivele Uniunii Europene transpuse prin proiect.

Pentru organele de urmărire penală, procurori și instanțele de judecată, proiectul presupune ajustarea practicilor de lucru în partea ce ține de informarea scrisă a bănuितului, învinuitului și inculpatului despre drepturile și obligațiile procesuale, verificarea necesității asistenței interpretului sau traducătorului, documentarea renunțării la apărător, accesul la materialele cauzei penale, motivarea restricțiilor de acces și adaptarea procedurilor în cauzele privind minorii. Aceste obligații nu schimbă natura atribuțiilor existente, ci precizează modul de exercitare a acestora, astfel încât aplicarea drepturilor procesuale să fie clară, verificabilă și compatibilă cu standardele minime ale Uniunii Europene.

Un impact administrativ direct îl constituie obligația aprobării modelului formularului care cuprinde informația în scris privind drepturile și obligațiile procesuale, prin act comun al Ministerului Justiției, Ministerului Afacerilor Interne și Procuraturii Generale. Această măsură are rolul de a uniformiza practica de informare a persoanelor urmărite penal și de a evita utilizarea unor formulare diferite, incomplete sau redactate într-un limbaj excesiv de tehnic. Aprobarea formularului constituie o măsură de punere în aplicare a legii și nu presupune crearea unei structuri administrative distincte.

În materia accesului la materialele cauzei penale, impactul asupra procuraturii și al organelor de urmărire penală constă în necesitatea aplicării unui mecanism unitar de acordare sau, după caz, de restricționare a accesului. Această obligație poate genera o sarcină administrativă suplimentară, însă aceasta este justificată prin necesitatea protejării dreptului la apărare și a dreptului la un proces echitabil, precum și prin evitarea restricțiilor generale, automate sau informale.

Proiectul va avea impact și asupra instanțelor de judecată, în special asupra judecătorilor de instrucție, prin examinarea plângerilor împotriva ordonanțelor de restricționare a accesului la materialele cauzei penale. Acest impact se încadrează în competențele deja existente ale judecătorului de instrucție privind controlul acțiunilor și actelor organului de urmărire penală și ale procurorului, fără a institui o procedură jurisdicțională separată.

În partea ce ține de procedurile privind minorii, proiectul implică o aplicare mai consistentă a instrumentelor existente, în special a referatului presentințial de evaluare psihosocială și, după caz, a examinării medicale a persoanei private de libertate care nu a împlinit 21 de ani. Impactul vizează autoritățile de probațiune, organele de urmărire penală, procurorii, instanțele de judecată și instituțiile în care se află persoanele reținute. Aceste intervenții nu creează instituții noi, ci consolidează utilizarea mecanismelor existente pentru adaptarea procedurii la vârsta, maturitatea și vulnerabilitățile minorului sau ale tânărului adult care a început procedurile ca minor.

Pentru Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat și aparatul administrativ al acestuia, proiectul instituie atribuții suplimentare de colectare, sistematizare și raportare a datelor statistice privind acordarea asistenței juridice calificate în procedurile penale. Acest impact este unul administrativ și de evidență instituțională, necesar pentru evaluarea aplicării dreptului la asistență juridică garantată de stat și pentru îndeplinirea obligațiilor de raportare către Comisia Europeană după aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Proiectul implică, de asemenea, un impact asupra Institutului Național al Justiției, prin necesitatea actualizării programelor de formare inițială și continuă a judecătorilor și procurorilor

în raport cu noile garanții procedurale. Instruirea este necesară pentru aplicarea uniformă a normelor privind dreptul la interpretare și traducere, dreptul la informare, accesul la materialele cauzei penale, renunțarea la apărător, prezumția de nevinovăție și garanțiile procedurale aplicabile minorilor.

Pe termen scurt, impactul asupra sectorului public va consta în elaborarea actului comun privind formularul informației scrise, ajustarea practicilor administrative, instruirea actorilor implicați și adaptarea modelelor de acte procesuale. Pe termen mediu și lung, proiectul va contribui la uniformizarea practicii procesual-penale, reducerea riscului de încălcare a drepturilor procedurale, consolidarea controlului judecătoresc asupra restricțiilor de acces și creșterea calității actului de justiție penală.

În concluzie, impactul asupra sectorului public este gestionabil în cadrul instituțional existent și nu presupune reforme structurale. Acesta constă în consolidarea unor responsabilități procedurale și administrative necesare pentru aplicarea efectivă a garanțiilor procesuale și pentru alinierea legislației naționale la standardele minime ale Uniunii Europene.

4.2. Impactul financiar și argumentarea costurilor estimative

Implementarea proiectului nu presupune crearea unor autorități publice noi, suplimentarea obligatorie a numărului de unități de personal și nici instituirea unor plăți, indemnizații sau prestații noi din bugetul public național. Totodată, având în vedere natura proiectului, care consolidează garanții procedurale în procesul penal și în procedurile conexe, aplicarea acestuia poate genera anumite costuri administrative și operaționale, care urmează a fi acoperite în limitele alocațiilor aprobate autorităților responsabile sau, după caz, planificate gradual în procesul bugetar.

Impactul financiar potențial vizează, în principal, următoarele categorii de cheltuieli: elaborarea, aprobarea, multiplicarea și utilizarea formularului care cuprinde informația în scris privind drepturile și obligațiile procesuale; instruirea judecătorilor, procurorilor, ofițerilor de urmărire penală, avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat, interpreților și traducătorilor; asigurarea interpretării și traducerii în cauzele în care persoana nu înțelege limba procesului; colectarea și sistematizarea datelor statistice de către Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat; întocmirea și, după caz, actualizarea referatului prezentințial de evaluare psihosocială; examinarea medicală a persoanei reținute care nu a împlinit vârsta de 21 de ani; precum și asigurarea condițiilor tehnice pentru utilizarea mijloacelor de comunicare la distanță, acolo unde acestea sunt disponibile și compatibile cu caracterul echitabil al procedurii.

Aceste cheltuieli nu derivă, în toate cazurile, exclusiv din proiect, întrucât o parte dintre activitățile vizate sunt deja realizate în cadrul competențelor existente ale autorităților publice. Astfel, asistența juridică garantată de stat, interpretarea și traducerea în procesul penal, activitatea de probațiune, examinarea medicală a persoanelor reținute și instruirea profesională a actorilor din sectorul justiției sunt instituții existente, finanțate potrivit cadrului bugetar aplicabil. Proiectul determină, în principal, o standardizare și o aplicare mai previzibilă a acestor garanții, iar eventualele costuri suplimentare vor depinde de volumul cauzelor concrete, de numărul persoanelor care vor beneficia de garanțiile respective și de capacitățile tehnice deja disponibile în instituțiile responsabile.

În ceea ce privește bugetele afectate, impactul financiar poate viza bugetul de stat, prin alocațiile aprobate pentru Ministerul Afacerilor Interne și subdiviziunile subordonate, Procuratura, instanțele judecătorești, Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, Inspectoratul Național de Probațiune și Institutul Național al Justiției ș.a.. Proiectul nu generează impact financiar direct asupra bugetelor locale și nu instituie venituri noi sau venituri ratate pentru bugetul public național.

La etapa elaborării proiectului, costurile nu pot fi cuantificate exhaustiv pe ani bugetari, deoarece acestea depind de indicatori variabili, inclusiv numărul cauzelor penale în care este

necesară traducerea actelor procedurale, numărul persoanelor private de libertate care nu au împlinit 21 de ani, numărul cauzelor privind minori în care este necesară actualizarea referatului presentințial, numărul solicitărilor de asistență juridică garantată de stat și nivelul dotărilor tehnice existente în fiecare instituție. Din acest motiv, estimarea financiară detaliată urmează a fi realizată de autoritățile responsabile în procesul de planificare bugetară anuală și în cadrul bugetar pe termen mediu.

În măsura în care implementarea deplină a unor componente va necesita resurse suplimentare, în special pentru dezvoltarea instrumentelor de evidență statistică, instruiți specializate, traduceri scrise ale actelor esențiale, dotări tehnice sau servicii asociate procedurilor cu minori, acestea vor fi planificate gradual, potrivit priorităților instituționale și limitelor bugetare aprobate. De asemenea, pentru instruiți, metodologii, dezvoltarea formularelor și consolidarea capacităților instituționale pot fi valorificate, după caz, resursele partenerilor de dezvoltare și programele de asistență externă în domeniul justiției și drepturilor omului.

Prin urmare, proiectul are un impact financiar moderat și gestionabil, preponderent operațional, care nu presupune reorganizări instituționale sau cheltuieli structurale imediate. Implementarea acestuia se va realiza, în principal, în limitele resurselor existente ale autorităților competente, iar eventualele necesități financiare suplimentare vor fi fundamentate și incluse în procesul bugetar potrivit cadrului bugetar pe termen mediu și metodologiei aplicabile analizei impactului de reglementare.

4.3. Impactul asupra sectorului privat

Proiectul nu instituie obligații directe pentru mediul de afaceri în sens larg, nu introduce acte permissive noi, taxe, cerințe de raportare sau costuri de conformare pentru întreprinderi. Prin urmare, impactul asupra sectorului privat este limitat și vizează, în principal, profesiile juridice liberale și prestatorii de servicii specializate implicați în desfășurarea procedurilor penale, respectiv avocații, interpreții și traducătorii autorizați.

Pentru avocați, inclusiv avocații care acordă asistență juridică garantată de stat, proiectul poate genera un impact funcțional determinat de consolidarea dreptului de acces la apărător, reglementarea mai strictă a renunțării la apărător și consacrarea expresă a participării apărătorului la anumite acțiuni procesuale, precum confruntarea, prezentarea spre recunoaștere, reconstituirea faptei și experimentul. Acest impact nu reprezintă o obligație economică nouă pentru profesia de avocat, ci o creștere a previzibilității și a trasabilității exercitării apărării în procedurile penale.

Pentru interpreții și traducătorii autorizați, proiectul poate determina o creștere a solicitărilor de interpretare și traducere în cauzele penale în care persoana nu vorbește sau nu înțelege suficient limba procesului. Totodată, standardele privind calitatea interpretării și traducerii, posibilitatea contestării calității serviciului și reglementarea traducerii actelor procedurale și a documentelor esențiale pot conduce la o rigoare profesională sporită. Aceste cerințe nu instituie un regim profesional nou, ci consolidează obligațiile inerente activității de interpret și traducător în sectorul justiției.

Introducerea posibilității de asigurare a interpretării prin videoconferință sau prin alte mijloace tehnice poate avea un efect pozitiv asupra prestatorilor din regiuni sau asupra celor specializați în limbi rare, prin reducerea dependenței de prezența fizică la sediul organului de urmărire penală ori al instanței. Această soluție poate contribui la o utilizare mai eficientă a resurselor profesionale existente și la extinderea accesului autorităților la interpreți calificați, fără a crea o obligație generală de investiții tehnice în sarcina prestatorilor privați.

Eventualele efecte economice asupra birourilor individuale de avocați, avocaților asociați, interpreților sau traducătorilor autorizați au caracter indirect și depind de volumul concret al solicitărilor în cauzele penale. Aceste efecte nu pot fi calificate drept costuri administrative

impuse sectorului privat, ci rezultă din creșterea calității și previzibilității serviciilor profesionale prestate în procedurile penale.

Impactul asupra concurenței este neutru. Proiectul nu limitează accesul pe piața serviciilor juridice, de interpretare sau de traducere și nu creează avantaje concurențiale pentru anumite categorii de prestatori. Dimpotrivă, standardizarea cerințelor de calitate și posibilitatea utilizării mijloacelor tehnice pot contribui la o participare mai largă a profesioniștilor autorizați, inclusiv din afara centrelor urbane principale.

Reglementările privind declarațiile publice contrare prezumției de nevinovăție vizează autoritățile publice, persoanele care exercită funcții publice, organul de urmărire penală, procurorul și instanța de judecată, fără a institui obligații noi pentru jurnaliști, instituții mass-media sau persoane private. În acest sens, proiectul nu are impact direct asupra sectorului privat în domeniul mass-media sau al comunicării publice private.

În concluzie, impactul asupra sectorului privat este limitat, indirect și gestionabil. Acesta constă, în principal, în creșterea previzibilității și calității serviciilor profesionale prestate de avocați, interpreți și traducători autorizați în procedurile penale, fără instituirea unor costuri de conformare generale pentru mediul de afaceri.

4.4. Impactul social

Proiectul are un impact social pozitiv, orientat spre consolidarea accesului efectiv la justiție și a garanțiilor procedurale pentru persoanele implicate în proceduri penale și, după caz, contravenționale. Grupurile sociale afectate direct sunt bănuții, învinuții, inculpații, persoanele reținute sau arestate, persoanele care nu cunosc sau nu înțeleg suficient limba procesului, copiii implicați în proceduri penale, persoanele care au început procedurile ca minori și nu au împlinit vârsta de 21 de ani, persoanele cu vulnerabilități, precum și persoanele care solicită asistență juridică garantată de stat.

Pe termen scurt, impactul social se va manifesta prin informarea mai clară și mai previzibilă a persoanelor urmărite penal despre drepturile și obligațiile procesuale, inclusiv în cazul privării de libertate. Formularul informației scrise, redactat într-un limbaj simplu și accesibil, va permite persoanei să cunoască drepturile relevante pentru apărare, contestarea reținerii sau arestării, accesul la avocat, asistența lingvistică și asistența juridică garantată de stat.

Pe termen mediu și lung, proiectul va contribui la creșterea încrederii în actul de justiție penală, reducerea riscului de aplicare neuniformă a garanțiilor procedurale și prevenirea situațiilor în care persoanele aflate în poziție vulnerabilă nu își pot exercita efectiv drepturile procesuale. Efectul social principal constă în trecerea de la o informare preponderent formală sau dispersată la un mecanism mai clar, documentat și verificabil de exercitare a drepturilor.

În domeniul accesului la servicii, proiectul contribuie la îmbunătățirea accesului la servicii juridice, servicii de interpretare și traducere, asistență juridică garantată de stat, evaluare psihosocială și, după caz, asistență medicală pentru persoanele private de libertate. Pentru copiii implicați în proceduri penale, consolidarea referatului presentințial de evaluare psihosocială și adaptarea audierii la vârstă, maturitate și vulnerabilități sporesc caracterul protector al procedurii și reduc riscul de expunere la practici procesuale neadaptate minorului.

Prin urmare, proiectul are un impact social preponderent pozitiv, fără a institui prestații sociale noi și fără a modifica sistemul de servicii sociale, educaționale sau culturale. Impactul său constă în consolidarea accesului efectiv la justiție și în reducerea riscurilor de tratament procedural inegal sau disproporționat pentru persoanele aflate în situații de vulnerabilitate.

4.4.1. Impactul asupra datelor cu caracter personal

4.4.2. Impactul asupra echității și egalității de gen

Proiectul implică prelucrarea unor date cu caracter personal în cadrul procedurilor penale, contravenționale și al mecanismelor conexe de asistență juridică garantată de stat, probațiune și

executare. Categoriile de date vizate pot include date de identificare, date privind calitatea procesuală, reținerea sau arestarea, limba cunoscută de persoană, solicitarea și acordarea asistenței juridice garantate de stat, participarea interpretului, traducătorului sau apărătorului, accesul la materialele cauzei, precum și, în cazul minorilor sau persoanelor care nu au împlinit vârsta de 21 de ani, date privind evaluarea psihosocială și examinarea medicală.

Prelucrarea acestor date are ca scop aplicarea garanțiilor procedurale prevăzute de lege, asigurarea dreptului la apărare, adaptarea procedurii la situația minorului sau a persoanei vulnerabile și evaluarea sistemului de asistență juridică garantată de stat. Mecanismul de raportare statistică privind asistența juridică garantată de stat se referă la date agregate, fără identificarea nominală a beneficiarilor.

Garanțiile aplicabile rezultă din cadrul normativ existent privind protecția datelor cu caracter personal, confidențialitatea urmăririi penale, secretul profesional al avocatului, interpretului, traducătorului, personalului medical și consilierului de probațiune, precum și din regulile speciale privind accesul la materialele cauzei penale. În cazurile în care este necesară protejarea unor interese legitime, proiectul permite utilizarea extraselor, copiilor parțiale sau datelor anonimizate, fără afectarea dreptului la apărare.

Proiectul are un impact neutru asupra egalității de gen, întrucât garanțiile procedurale propuse se aplică tuturor persoanelor aflate în situații procesuale similare, indiferent de sex, gen sau alte criterii personale. Totodată, acesta poate genera efecte pozitive indirecte asupra echității, prin reducerea barierelor de acces la justiție pentru persoanele aflate în situații de vulnerabilitate, inclusiv persoanele care nu cunosc limba procesului, nu dispun de resurse financiare suficiente, sunt minore sau au nevoie de asistență adaptată.

Prin urmare, proiectul nu prezintă riscuri identificate de discriminare directă sau indirectă pe criteriu de gen și nu instituie tratamente diferențiate nejustificate. Impactul său constă în consolidarea accesului efectiv, echitabil și nediscriminatoriu la garanțiile procedurale în procesul penal și, după caz, în procedurile contravenționale.

4.5. Impactul asupra mediului

Nu se aplică

4.6. Alte impacturi și informații relevante

Nu se aplică

5. Compatibilitatea proiectului actului normativ cu legislația UE

5.1. Măsuri normative necesare pentru transpunerea actelor juridice ale UE în legislația națională

Prezentul proiect de lege transpune:

- art. 1 alin. (1) și (3), art. 2 alin. (1), (2), (4) – (8), art. 3 alin. (1) – (3), (5), (7) – (9), art. 5 alin. (1) și art. 7 din *Directiva 2010/64/UE*;
- art. 1, art. 4 alin. (2) lit. (a), (b) și (d); art. 7 alin. (2) și (3) din *Directiva 2012/13/UE*;
- art. 3 alin. (3) lit. (c), art. 5 alin. (1) și (2), art. 9 alin. (1) lit. (a) și alin. (3) din *Directiva 2013/48/UE*;
- art. 1, art. 4, art. 5 și art. 7 alin. (5) din *Directiva (UE) 2016/343*;
- art. 2 alin. (1), (3) și (6), art. 3, art. 4 alin. (1) lit. (c) și alin. (3), art. 5 alin. (2) lit. (c) și alin. (3), art. 6 alin. (4) lit. (c), art. 7 alin. (8), art. 8 alin. (1), (2) și (3), art. 15 alin. (3) și art. 22 din *Directiva (UE) 2016/800*;
- art. 1 lit. (a), art. 2 alin. (1) lit. (c), art. 4 alin. (5), art. 6 alin. (2) și 10 din *Directiva (UE) 2016/1919*.

5.2. Măsuri normative care urmăresc crearea cadrului juridic intern necesar pentru implementarea legislației UE

Necesitatea aprobării măsurilor incluse în proiect rezultă din faptul că Directivele 2010/64/UE, 2012/13/UE, 2013/48/UE, (UE) 2016/343, (UE) 2016/800 și (UE) 2016/1919 nu impun doar consacrarea generală a drepturilor procedurale, ci și existența unor mecanisme clare, previzibile și verificabile de exercitare a acestora. Cadrul normativ național recunoaște deja dreptul la apărare, dreptul la interpretare, dreptul la informare, prezumția de nevinovăție, protecția minorilor și asistența juridică garantată de stat, însă implementarea acquis-ului UE presupune completarea acestor garanții cu reguli procedurale exprese privind forma, momentul, întinderea și modalitatea de aplicare.

Pentru implementarea *dreptului la informare*, proiectul creează mecanismul informației scrise privind drepturile și obligațiile procesuale, reglementează posibilitatea persoanei private de libertate de a păstra această informație pe durata privării de libertate și stabilește obligația aprobării modelului formularului prin act comun al autorităților competente. Totodată, proiectul reglementează accesul la materialele cauzei penale și restricțiile acestui acces, astfel încât persoana reținută sau arestată să poată contesta efectiv legalitatea și temeinicia privării de libertate.

Pentru implementarea *dreptului de acces la avocat*, proiectul dezvoltă condițiile de validitate ale renunțării la apărător, stabilește obligația informării persoanei despre consecințele renunțării și despre dreptul de a reveni asupra acesteia în orice moment al procesului penal, precum și consacră expres participarea apărătorului la anumite acțiuni procesuale cu relevanță probatorie, inclusiv confruntarea, prezentarea spre recunoaștere, reconstituirea faptei și experimentul.

Pentru implementarea garanțiilor privind *prezumția de nevinovăție*, proiectul introduce reguli privind interdicția prezentării persoanei în public sau în ședința de judecată într-o manieră care creează aparența de vinovăție, consacră neutralitatea exercitării dreptului la tăcere și reglementează declarațiile publice ale autorităților astfel încât acestea să nu prezinte persoana ca fiind vinovată înainte de pronunțarea unei hotărâri definitive.

Pentru implementarea *garanțiilor aplicabile copiilor*, proiectul dezvoltă cadrul juridic privind aplicarea individualizată a protecției procedurale în funcție de vârstă, maturitate și vulnerabilitate, prezumția de minoritate în caz de incertitudine privind vârsta, valorificarea referatului presentințial de evaluare psihosocială, adaptarea audierii minorului, examinarea medicală a persoanei reținute care nu a împlinit vârsta de 21 de ani și suportarea de către stat a costurilor aferente garanțiilor specifice copilului.

Pentru implementarea *asistenței juridice garantate*, proiectul completează cadrul național privind asistența juridică garantată de stat prin reglementarea formei scrise sau electronice a refuzului de acordare a asistenței juridice calificate și prin instituirea mecanismului de colectare, sistematizare și raportare a datelor statistice privind acordarea acestei asistențe în procedurile penale.

Rezultatul scontat al intervenției normative constă în crearea unui cadru juridic intern coerent, previzibil și aplicabil practic, care să permită implementarea standardelor minime ale Uniunii Europene în materia garanțiilor procedurale în procesul penal. Proiectul contribuie la consolidarea dreptului la apărare, a dreptului la un proces echitabil, a protecției persoanei private de libertate, a prezumției de nevinovăție și a protecției speciale a copilului, reducând riscurile de aplicare neuniformă a normelor procesuale și de încălcare a garanțiilor prevăzute de art. 5 și art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului.

6. Avizarea și consultarea publică a proiectului actului normativ

În scopul respectării prevederilor Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, pe pagina web oficială a Ministerului Justiției www.justice.gov.md, la compartimentul Transparența decizională, a fost plasat anunțul privind inițierea procesului de elaborare a

prezentului proiect, care poate fi accesat la link-ul: <https://justice.gov.md/ro/content/anunt-privind-initierea-procesului-de-elaborare-proiectului-de-lege-pentru-modificarea-29>.

Un anunț similar a fost plasat pe portalul guvernamental particip.gov.md, unde poate fi accesat la următorul link: https://particip.gov.md/ro/document/stages/*/13992.

Proiectul a fost supus avizării și consultării publice, iar obiecțiile și propunerile recepționate au fost examinate și reflectate în sinteza obiecțiilor și propunerilor, iar proiectul și nota de fundamentare au fost ajustate în măsura în care observațiile formulate au fost considerate întemeiate și compatibile cu obiectul proiectului.

7. Concluziile expertizelor

Prin declarația de compatibilitate, Centrul de Armonizare a Legislației a formulat obiecții și recomandări privind modul de transpunere a Directivei 2010/64/UE, Directivei 2012/13/UE, Directivei 2013/48/UE, Directivei (UE) 2016/343, Directivei (UE) 2016/800 și Directivei (UE) 2016/1919, inclusiv asupra clauzei de armonizare, completării tabelelor de concordanță, precizării gradului de compatibilitate și ajustării unor soluții normative din proiect. Centrul de Armonizare a Legislației a indicat, de asemenea, necesitatea completării tabelelor de concordanță potrivit cerințelor de structură și conținut prevăzute de HG nr. 1171/2018, inclusiv prin reflectarea textului proiectului și a observațiilor privind transpunerea parțială sau diferențele de compatibilitate.

În procesul de definitivare, observațiile formulate în declarația de compatibilitate au fost examinate prin raportare la directivele transpuse, la reglementările naționale incidente și la obiectivul proiectului de sporire a garanțiilor procedurale. Propunerile acceptate au fost integrate în proiect sau în tablele de concordanță, iar pentru propunerile acceptate parțial ori neacceptate au fost formulate argumentele corespunzătoare în sinteza obiecțiilor și propunerilor.

Constatările Centrului de Armonizare a Legislației nu afectează obiectivul general al proiectului, ci vizează, în principal, clarificarea și completarea mecanismelor de transpunere. Toate obiecțiile și propunerile formulate în declarația de compatibilitate au fost examinate și reflectate în sinteza obiecțiilor și propunerilor la proiect.

În Raportul de expertiză anticorupție nr. ELO26/11702 din 20 iulie 2026 s-a concluzionat că în cadrul procesului de elaborare au fost respectate prevederile legale cu privire la transparența în procesul decizional și proiectul corespunde normelor de tehnică legislativă. De asemenea, potrivit Raportului, proiectul corespunde interesului public general privind sporirea garanțiilor procedurale pentru persoanele urmărite penal și de aliniere a legislației naționale la standardele minime ale Uniunii Europene. Totodată, analiza detaliată a proiectului de lege a evidențiat unele norme care conțin formulări ambigue și pot permite interpretări abuzive la aplicare, precum și poate admite abuzuri prin includerea unor atribuții care permit derogări și interpretări abuzive, dublate de utilizarea unor formulări permissive, care oferă o marjă discreționară excesivă ofițerului de urmărire penală și procurorului de a avertiza sau nu persoana care participă la acțiuni de urmărire penală cu privire la confidențialitatea datelor.

Toate obiecțiile, recomandările și propunerile au fost inserate în sinteza obiecțiilor și propunerilor, fiind argumentate corespunzător fiecare dintre ele.

8. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ existent

Adoptarea proiectului presupune modificarea și completarea următoarelor acte normative: Codul de procedură penală nr. 122/2003, Codul de executare nr. 443/2004, Legea nr. 198/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat, Codul contravențional nr. 218/2008, Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune, Legea nr. 264/2008 cu privire la statutul, autorizarea și organizarea activității de interpret și traducător în sectorul justiției și Legea nr. 64/2010 cu privire la libertatea de exprimare.

9. Măsurile necesare pentru implementarea prevederilor proiectului actului normativ

Implementarea proiectului va fi realizată în cadrul competențelor instituționale existente ale organelor de urmărire penală, procuraturii, instanțelor de judecată, autorităților responsabile de executarea măsurilor privative de libertate, Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, Inspectoratului Național de Probațiune și Institutului Național al Justiției. Proiectul nu presupune crearea unor instituții noi sau redistribuirea fundamentală a competențelor, ci ajustarea practicilor de aplicare a garanțiilor procedurale.

Pentru punerea în aplicare a legii va fi necesară aprobarea actului comun al ministrului justiției, ministrului afacerilor interne și Procurorului General privind modelul în limba română al formularului care cuprinde informația în scris privind drepturile și obligațiile procesuale. Autoritățile care aplică legea vor asigura utilizarea acestui formular în cazurile prevăzute de Codul de procedură penală.

Institutul Național al Justiției va actualiza programele de formare inițială și continuă a judecătorilor și procurorilor, în vederea aplicării uniforme a noilor garanții privind dreptul la interpretare și traducere, dreptul la informare, accesul la materialele cauzei penale, restricțiile accesului, renunțarea la apărător, prezumția de nevinovăție și procedurile aplicabile minorilor. După caz, autoritățile competente vor organiza instruiți interne pentru ofițerii de urmărire penală, personalul implicat în escortare, reținere și detenție, precum și pentru alte categorii de personal vizate de proiect.

Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat va asigura colectarea și sistematizarea datelor statistice privind acordarea asistenței juridice calificate în procedurile penale, iar Ministerul Justiției va asigura, după aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană, transmiterea raportului de evaluare trienal către Comisia Europeană.

Capacitățile materiale, umane și financiare necesare implementării vor fi asigurate, în principal, în limitele resurselor existente ale autorităților responsabile. Eventualele necesități suplimentare privind instruirea, traducerea actelor esențiale, utilizarea mijloacelor tehnice, actualizarea referatelor presentințiale sau dezvoltarea instrumentelor de evidență statistică vor fi evaluate și planificate gradual în procesul bugetar.

Performanța actului normativ va fi urmărită prin monitorizarea aplicării practice a noilor garanții, inclusiv prin datele statistice privind asistența juridică garantată de stat, practica judiciară privind accesul la materialele cauzei și restricțiile acestui acces, utilizarea formularului informației scrise privind drepturile și obligațiile procesuale, precum și prin evaluarea periodică a necesităților de instruire ale actorilor implicați.

Secretar general

Viorica GRECU

SINTEZA
obiecțiilor și propunerilor la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative
(sporirea garanțiilor procedurale pentru persoanele urmărite penal)

Număr unic **244/MJ/2026**

Conținutul articolelor/punctelor din proiectul prezentat spre avizare și coordonare	Participantul la avizare, consultare publică, expertizare	Nr. crt.	Conținutul obiecției, propunerii, recomandării, concluziei	Argumentarea autorului proiectului
I. AVIZARE ȘI CONSULTARE PUBLICĂ				
A. Obiecții și propuneri de ordin general				
Aspecte conceptuale:	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	1.	La Nota de Fundamentare: La punctul 4.4.2. Impactul asupra echității și egalității de gen, textul expus nu corespunde titlului secțiunii și corespunzător nu reflectă dimensiunea egalității de gen, ci reflectă, în fapt, impactul asupra profesiilor juridice liberale (avocați) și a prestatorilor de servicii specializate (interpreți și traducători autorizați), aspecte care țin de impactul asupra sectorului privat (pct. 4.3.). În acest context se recomandă expunerea punctul 4.4.2. în următoarea redactare: „Proiectul de lege generează un impact indirect asupra echității și egalității de gen, prin consolidarea garanțiilor procedurale aplicabile tuturor persoanelor implicate în procesul penal. Măsurile propuse, inclusiv accesul efectiv la asistență juridică, dreptul la informare clară și accesibilă, precum și asigurarea interpretării și traducerii de calitate, contribuie la reducerea barierelor structurale în accesul la justiție, care pot afecta în mod disproporționat anumite grupuri, inclusiv femeile aflate în situații de vulnerabilitate. Reglementările privind standardele de calitate ale asistenței juridice și lingvistice, precum și posibilitatea contestării acestora, sporesc garanțiile unui proces echitabil și reduc riscurile de discriminare indirectă. Introducerea mecanismelor moderne de asigurare a interpretării (inclusiv prin mijloace tehnice)	Se acceptă Compartimentul 4.4.2 va fi ajustat pentru a reflecta impactul asupra echității și egalității de gen, iar considerentele privind avocații, interpreții și traducătorii autorizați vor fi încadrate la impactul asupra sectorului privat.

			poate facilita accesul la justiție pentru persoanele din zone rurale sau aparținând minorităților lingvistice, promovând astfel egalitatea de șanse. Prin urmare, proiectul are un impact preponderent neutru asupra egalității de gen, cu efecte pozitive indirecte privind accesul echitabil și nediscriminatoriu la justiție.”.	
	Procuratura Generală (PG)	2.	1.17. Potrivit proiectului de lege, unele propuneri vizează modificarea Codului de procedură penală privind sporirea garanțiilor procedurale în cazul respectării dreptului la interpret și dreptului la traducere ale persoanelor urmărite penal. Cu toate că, art.1 și art.(2) al Directivei nr.2010/64/UE a Parlamentului European și a consiliului din 20.10.2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale instituie norme care garantează dreptul la interpret și dreptul la traducere în cadrul procedurilor penale și al procedurilor de executare a unui mandat european de arestare, pe lângă propunerile de modificare incluse în proiectul avizat, considerăm oportun includerea acestora și în alte norme procedurale. În context, art.1 alin.(2) al Directivei prenotate stabilește că „Dreptul menționat la alineatul (1) se aplică persoanelor din momentul în care acestora li se aduce la cunoștință de către autoritățile competente ale unui stat membru, prin notificare oficială sau în alt mod, faptul că sunt suspectate sau acuzate de comiterea unei infracțiuni, până la finalizarea procedurilor, prin aceasta înțelegându-se soluționarea definitivă a întrebării dacă persoanele în cauză au comis infracțiunea, inclusiv, după caz, stabilirea pedepsei și soluționarea oricărei căi de atac.”. Prin urmare, dreptul la interpret și traducere este aplicabil și garantat persoanelor urmărite penal pe tot parcursul procesului penal, adică din momentul comunicării bănuielii rezonabile de săvârșirea unei infracțiuni și până la soluționarea definitivă a cauzei penale în cadrul oricăror căi de atac. Subsecvent, potrivit art.2 alin.(1) al Directivei nr.2010/64/UE, este garantat dreptul la interpret, potrivit căruia „<i>Statele membre se asigură că persoanelor suspectate sau acuzate, care nu vorbesc sau nu înțeleg limba în care se desfășoară procedura</i>	Se acceptă parțial Dreptul la interpretare și traducere este deja consacrat la nivel de principiu prin art. 16 CPP și detaliat prin normele speciale propuse. Totuși, pentru claritatea listei drepturilor procesuale ale bănuیتului, învinuitului și inculpatului, proiectul va fi completat cu un drept expres de a beneficia de asistența unui interpret și traducere a documentelor.

			<i>penală respectivă, li se oferă, fără întârziere, servicii de interpretare în cadrul procedurilor penale desfășurate în fața autorităților de urmărire penală și a celor judiciare, inclusiv în cadrul interogatoriilor efectuate de poliție, în cadrul tuturor audierilor în fața instanței și în cadrul oricăror audieri intermediare necesare."</i> Aceleași garanții sunt aplicabile și în cazul dreptului la traducere. Or, potrivit an.3 alin.(1) al Directivei nr.2010/64/UE „<i>Statele membre se asigură că persoanelor suspectate sau acuzate, care nu înțeleg limba în care se desfășoară procedurile penale respective, li se furnizează într-un interval rezonabil de timp traducerea scrisă a tuturor documentelor esențiale pentru a se garanta faptul că respectivele persoane pot să își exercite dreptul la apărare și pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.</i>” Deși proiectul introduce mecanisme importante de realizare a acestor garanții – inclusiv verificarea necesității asistenței lingvistice, posibilitatea contestării refuzului de acordare a interpretului și reglementarea traducerii actelor procedurale – simpla reglementare a mecanismului procedural nu înlocuiește necesitatea consacrării exprese a acestor prerogative în lista drepturilor fundamentale ale bănuțului, învinuțului și inculpatului. Or, din punct de vedere al tehnicii legislative și al efectivității dreptului la apărare, garanțiile privind interpretarea și traducerea nu trebuie să rezulte doar implicit din norme dispersate, ci trebuie să fie indicate expres în articolele care enumeră drepturile persoanei urmărite penal. Respectiv, art.64 și art.66 din Codul de procedură penală care prevăd drepturile și obligațiile bănuțului, învinuțului și inculpatului se propune a fi completate cu prevederile care ar acorda dreptul să beneficieze și să primească serviciile interpretului precum și/sau traducerea scrisă a actelor procedurale într-un termen rezonabil.	
	Consiliul Superior al Magistraturii (CSM)	3.	La pct. 13-16, referitor propunerilor de modificare a articolelor vizând confruntarea, prezentarea persoanei spre recunoaștere, reconstituirea	Nu se acceptă Directiva 2013/48/UE impune garanții explicite pentru participarea avocatului la

			faptei și experimentul în procedura de urmărire penală reiau garanții procesuale deja existente în dreptul pozitiv. Având în vedere natura exhaustivă a drepturilor prevăzute la art. 64 și 66, care sunt aplicabile <i>ope legis</i> pe tot parcursul procesului penal, fragmentarea reglementării prin menționarea asistenței juridice la fiecare procedură individuală este inoportună.	anumite acte de investigare sau de administrare a probelor. O normă generală în art. 64 și 66 nu asigură suficient de clar transpunerea acestor situații specifice. Menționarea expresă a dreptului de a fi asistat de apărător în cadrul confruntării, prezentării spre recunoaștere, reconstituirii faptei și experimentului este justificată de necesitatea transpunerii art. 3 alin. (3) lit. c) din Directiva 2013/48/UE. Reglementarea nu instituie paralelism normativ, ci concretizează exercitarea dreptului la apărare în cadrul unor acte procesuale cu relevanță probatorie directă.
		4.	Totodată, se observă o eroare în titlul Directivei (UE) 2016/800 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2016. Se impune rectificarea denumirii acesteia conform textului oficial, respectiv: <i>„privind garanțiile procedurale pentru <u>copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale</u>”</i>.	Precizare Denumirea Directivei 2016/800 a fost ajustată
	Alianța ONG-urilor active în domeniul Protecției Sociale și a Copilului și Familiei (APSCF)	5.	În proiect, Directiva (UE) 2016/800 este indicată în preambul ca fiind privind garanțiile procedurale pentru <i>„copii care nu sunt persoane suspectate sau acuzate”</i>, deși chiar nota de fundamentare și tabelul de concordanță folosesc formula corectă: <i>„copii/copiilor care sunt persoane suspectate sau acuzate”</i>. Aceasta nu poate fi tratată ca o eroare de stil, ci o incoerență internă a pachetului legislativ, susceptibilă să genereze observații de tehnică legislativă, de compatibilitate UE și de corectitudine a transpunerii. Se recomandă corectarea titlului directivei în preambul, pentru armonizare cu nota de fundamentare și cu tabelul de concordanță.	Precizare Denumirea Directivei 2016/800 a fost ajustată
		6.	B. Observații cu referire la nota de fundamentare 6. În nota de fundamentare se indică despre faptul că „implementarea proiectului nu presupune cheltuieli din bugetul de stat”, dar, în același document, se menționează că proiectul cere acte normative secundare, instruire specifică pentru judecători, procurori și polițiști, un nou mecanism instituțional de	Precizare Proiectul nu instituie obligații directe de cheltuieli bugetare suplimentare prin norme de drept material, însă implementarea anumitor măsuri poate presupune cheltuieli operaționale aferente instruirii, actualizării programelor de formare, elaborării actelor normative subordonate și asigurării

			colectare a datelor, creșterea cererii de asistență juridică și creșterea volumului de muncă pentru interpreți și traducători. Adicional, pentru componenta minorilor, nota de fundamentare reiterează necesitatea evaluării psihosociale, a asistenței medicale și a înregistrării audio-video ca obligații ale statului. La fel, în nota de fundamentare se indică că nu au fost identificate opțiuni alternative. Când un proiect extinde drepturi procedurale, introduce noi obligații instituționale și necesită instruire și acte subsecvente, este greu de susținut coerent că nu produce niciun impact bugetar. 7. Afirmția că nu au fost identificate opțiuni alternative este, de asemenea, problematică. În mod normal, o notă de fundamentare ar trebui să arate de ce s-a ales această combinație de soluții și nu alta: spre exemplu, opțiunea reglementării etapizate, opțiunea unei metodologii subsecvente obligatorii sau opțiunea consolidării instituțiilor deja existente sau cooperarea între acestea. Lipsa alternativelor face dificilă evaluarea proporționalității și eficienței soluției alese. 8. Implementarea proiectului implică costuri administrative și instituționale aferente elaborării cadrului normativ subsecvent, instruirii profesionale, creșterii volumului de asistență juridică garantată de stat, evaluărilor individuale ale minorilor, serviciilor de interpretare/traducere și mecanismelor de colectare și publicare a datelor statistice. Aceste costuri urmează a fi estimate și incluse etapizat în planificarea bugetară anuală.	instrumentelor tehnice necesare, aspecte care vor fi reflectate în nota de fundamentare.
	Institutul Național al Justiției (INJ)	7.	Per ansamblu, proiectul este orientat spre alinierea legislației naționale la standardele europene privind dreptul la interpretare și traducere, dreptul la informare, accesul la avocat, prezumția de nevinovăție, garanțiile procedurale pentru minori și asistența juridică gratuită. Aceste exigențe rezultă atât din art. 5 și 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, cât și din Directivele UE 2010/64, 2012/13, 2013/48, 2016/343, 2016/800 și 2016/1919, pe care proiectul declară că le transpune. Din această perspectivă, soluțiile propuse privind informarea scrisă imediat după reținere, accesul la materialele care fundamentează reținerea,	Precizare În contextul Directivelor 2010/64, 2013/48, 2016/800 formarea inițială și continuă este relevantă pentru aplicare efectivă, motiv pentru care este necesară o actualizare continuă a programelor de formare.

			standardele privind renunțarea la apărător, controlul calității interpretării, protecția sporită a minorilor și limitarea declarațiilor publice care pot induce ideea de vinovăție sunt în concordanță cu direcția de evoluție a dreptului european al procedurii penale. Un prim element pozitiv îl constituie consolidarea garanțiilor privind interpretarea și traducerea. Proiectul introduce obligația verificării efective a faptului dacă persoana înțelege limba procedurii, consacră criteriul calității suficiente a interpretării, admite contestarea refuzului de a asigura interpret/traducător. În mod similar, proiectul valorifică standardele privind dreptul la informare și accesul la materialele esențiale pentru contestarea reținerii ori detenției. Dreptul persoanei reținute și al apărătorului de a avea acces la materialele care au servit drept temei direct pentru reținere este conform cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și cu Directiva 2012/13/UE, care impun ca persoana lipsită de libertate să dispună de suficiente informații și documente pentru a putea contesta efectiv legalitatea măsurii. De asemenea, este binevenită reformularea regulilor privind renunțarea la apărător. Exigența art. 71 Cod de procedură penală, ca renunțarea să intervină numai după informare clară, într-un limbaj simplu și comprehensibil, benevol, din proprie inițiativă și în prezența apărătorului, precum și dreptul de a reveni asupra renunțării înaintea unui act procesual ulterior, oferă garanții suplimentare de validitate a renunțării. Proiectul este deosebit de important prin consolidarea garanțiilor pentru minori: extinderea anumitor garanții pentru persoanele sub 21 de ani în cauzele începute înainte de majorat, prezumarea minorității în caz de dubiu, actualizarea evaluării psihosociale, informarea minorului într-un limbaj simplu. Cu privire la art. 243¹ alin. (1) Cod de procedură penală, care consacră dreptul la traducerea „tuturor actelor procedurale”, comunicate sau accesibile persoanei, această formulă, corectă ca abordare din perspectiva drepturilor, trebuie să își aibă	
--	--	--	--	--

			corespondentul într-o capacitate reală a sistemului, astfel încât să nu devină generatoare de tergiversări și foarte dificil de implementat. Adăugăm și o altă observație care ține de implementarea garanțiilor pentru minori. Din punct de vedere conceptual, extinderea protecției este necesară și corectă; pentru funcționarea practică a noilor norme este foarte importantă corelarea lor cu o capacitate instituțională reală: existența evaluatorilor specializați, disponibilitatea promptă a referatelor de evaluare psihosocială, personal judiciar instruit special în materia justiției pentru copii. Fără aceste componente, norma riscă să rămână corectă la nivel procesual, dar dificil de aplicat practic. Din perspectiva Institutului Național al Justiției, includerea expresă a obligației de actualizare a programelor de formare este oportună. Implementarea reală a proiectului nu va depinde doar de publicarea legii, ci mai ales de însușirea uniformă a noilor standarde de către procurori și judecători. Institutul Național al Justiției (INJ) deja a demarat acest proces amplu de revizuire a programelor de formare inițială și formare continuă, în vederea modernizării acestor programe și integrare a dreptului UE. Prevederea inserată la art. VII alin. (4) este oportună și justificată, întrucât noile garanții procesuale instituite prin proiect nu pot produce efecte reale în lipsa unei transpuneri metodologice și formative coerente la nivelul profesiilor judiciare. Totodată, această obligație normativă urmează a fi valorificată nu doar prin actualizarea formală a programelor de formare, ci și prin integrarea unor mecanisme aplicative orientate spre practică, inclusiv studii de caz, exerciții de simulare, analiză de jurisprudență relevantă și instruire destinate judecătorilor, procurorilor, precum și altor subiecți. În concluzie, proiectul de lege are o orientare importantă practică, fiind apt să sporească în mod real garanțiile procedurale ale persoanelor urmărite penal și să apropie legislația Republicii Moldova de standardele CEDO și ale acquis-ului european în	
--	--	--	---	--

			materie de procedură penală. Prin urmare, avizul este unul pozitiv.	
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	8.	Tabelele de concordanță elaborate corespund parțial cerințelor de conținut prevăzute în Anexa nr. 2 la HG nr. 1171/2018. În acest sens, tabelele de concordanță urmează a fi completate conform următoarelor cerințe: La compartimentul 7 se menționează articolele, alineatele, paragrafele etc. ale proiectului de act normativ național, care corespund și transpun dispozițiile corespundente ale actului juridic european din compartimentul 6 al tabelului de concordanță, cu transcrierea tuturor prevederilor proiectului cuprinse în aceste articole, alineate, paragrafe etc., astfel încât să fie reflectat întreg textul proiectului de act normativ național. În cazul în care prevederile actului juridic european au constituit anterior obiect al transpunerii în legislația națională, se menționează titlul actului normativ național, articolul, alineatul, paragraful etc. care au transpus dispozițiile actului juridic european. Dacă proiectul național conține și prevederi cu specific național, care nu sunt transpuse din actul juridic european, acestea se reflectă la sfârșitul tabelului de concordanță. La compartimentul 9 se menționează diverse observații, în special diferențele dintre prevederile actului juridic european și prevederile proiectului de act normativ național, în cazul în care se realizează o transpunere parțială sau doar a anumitor elemente structurale ale dispozițiilor actului juridic european. Se explică motivele care stau la baza transpunerii parțiale și se inserează trimiteri, mențiuni relevante. Se indică termenele preconizate pentru realizarea transpunerii integrale a dispozițiilor actului juridic european și proiectele de acte normative care vor înlătura diferențele de compatibilitate constatate la compartimentul 8 al tabelului de concordanță. De asemenea, în cazul prevederilor cu specific național, se indică angajamentul autorului, cu explicațiile de rigoare, că acestea nu excedă obiectul de reglementare al actului UE sau nu supra reglementează domeniul.	Se acceptă Referitor la completarea Compartimentului 7, precizăm că directivele UE vizate (privind sporirea garanțiilor procedurale pentru bănuți/invinuți) transpun pentru prima dată în mod oficial aceste standarde europene în legislația procesual-penală a Republicii Moldova. Deși anumite principii conținute de directive se regăsesc deja fragmentat în redacția actuală a Codului de procedură penală, inserarea lor anterioară a fost condiționată exclusiv de tratatele internaționale în materia drepturilor omului la care Republica Moldova este parte (în special CEDO și jurisprudența CtEDO), iar nu de o transpunere anterioară a directivei UE. Prin urmare, din punct de vedere tehnic, proiectul actual constituie unicul și primul instrument de transpunere a acestor acte UE, fapt reflectat prin înscrierea textului integral al proiectului în Compartimentul 7. Totodată, în vederea conformării depline cu exigențele HG nr. 1171/2018, tabelele de concordanță vor fi completate potrivit cerințelor de structură și conținut, cu precizarea gradului de compatibilitate pentru fiecare normă analizată.

B. Obiecții și propuneri la articolele/punctele din proiect

Art. I – Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003:

32. Articolul 2 alineatul (1) după textul „Republicii Moldova” se completează cu textul „, ale tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, ale celorlalte reglementări ale Uniunii Europene în materie procesual penală”:	Procuratura Generală (PG)	9.	1.1. La pct. 1, prin proiectul de lege supus avizării sunt operate modificări la Articolul 2 alineatul (1), prin completarea după textul „<i>Republicii Moldova</i>” cu sintagma „<i>ale tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, ale celorlalte reglementări ale Uniunii Europene în materie penală</i>”. Cu referire la modificarea prenotată, considerăm oportun de menționat că aceasta este ambiguă și lipsită de claritate, ceea ce contravine principiilor tehnicii legislative și exigențelor privind calitatea legii, în special principiului clarității, previzibilității și accesibilității normei juridice. Or, norma juridică trebuie să fie formulată într-un limbaj clar, precis și neechivoc, astfel încât destinatarii să își poată adapta conduita în mod corespunzător. În redactarea propusă, sintagma „<i>ale tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, ale celorlalte reglementări ale Uniunii Europene în materie penală</i>” este una generală și nedeterminată, nefiind delimitată sfera actelor vizate, ceea ce poate genera incertitudine juridică și dificultăți în aplicare. În același registru iterăm faptul că nu toate reglementările Uniunii Europene în materie procesual penală sunt obligatorii, unele din cele indicate în proiectul de Lege pot avea caracter de recomandare. Totodată accentuăm faptul că, potrivit prevederilor art. 140¹ alin. (2) din Constituția Republicii Moldova, care stipulează „<i>Ca urmare a aderării, prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte acte juridice cu caracter obligatoriu ale Uniunii Europene au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare</i>”, din momentul aderării toate actele juridice cu caracter obligatoriu vor avea prioritate față de legile interne.	Se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 11 din sinteză.
---	---	--	--	--

			Subsidiar menționam faptul că, potrivit dispozițiilor finale și tranzitorii din proiectul de lege a fost indicat că, legea va intra în vigoare în termen de 3 luni de la data publicării în Monitorul Oficial, or, considerînd propunerea de reglementare a procesului penal de prevederile tratatelor de constituire ale Uniunii Europene propunem ca prevederile legii să intre în vigoare la data aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană. În contextul celor enunțate supra, propunem revizuirea completărilor normative prenotate.	
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM)	10.	Eliminarea completării propuse și menținerea redacției actuale a art. 2 alin. (1) CPP sau reformulare: „...de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, <u>inclusiv cele asumate în procesul de integrare europeană</u>.” Redacția actuală a art. 2 alin. (1) CPP stabilește clar că procesul penal este reglementat de Constituție, tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte și CPP. Introducerea unei referiri directe la „reglementările, inclusiv constitutive ale Uniunii Europene” creează ambiguitate juridică, deoarece dreptul UE nu este, la această etapă, direct aplicabil în ordinea juridică națională. În lipsa unei consacrări constituționale exprese a efectului direct al dreptului UE, o asemenea formulare poate genera interpretări eronate privind ierarhia normelor și aplicabilitatea directă a acquis ului. Prevederea propusă contravine de fapt art.1401 alin.(2) din Constituția RM care stabilește că <i>”Ca urmare a aderării, prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte acte juridice cu caracter obligatoriu ale Uniunii Europene au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare.”</i> Se recomandă utilizarea unei formule care reflectă corect statutul Republicii Moldova de stat candidat și obligația de armonizare, fără a crea la această etapă aparența aplicabilității directe a dreptului UE.	Se acceptă parțial Suplimentar opiniei autorului proiectului de la pct. 11 din sinteză menționăm că, transpunerea acquis-ului UE trebuie realizată prin norme procesual-penale concrete și previzibile, nu printr-o clauză generală susceptibilă de interpretări neuniforme.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	11.	Proiectul de lege modifică art. 2, alin. (1) din CPP al RM, introducând sintagma „ale tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, ale celorlalte reglementări ale Uniunii Europene în materie	Se acceptă Intervențiile de la art. 2 alin. (1) CPP sunt excluse din proiect. Totodată, tabelele de concordanță vor fi

			procesual penală”. În acest context, subliniem că, potrivit art. 140 ¹ din Constituția RM, aderarea Republicii Moldova la tratatele constitutive ale Uniunii Europene, precum și la actele de revizuire a tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, se stabilește de Parlament prin lege organică. Totodată, prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte acte juridice cu caracter obligatoriu ale Uniunii Europene au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare, ca urmare a aderării. Evidențiem, de asemenea, că modificarea propusă la art. 2, alin. (1) din CPP al RM nu reglementează în mod explicit domeniile de aplicare specifice ale Directivei 2010/64/UE, Directivei 2012/13/UE, Directivei 2013/48/UE, Directivei (UE) 2016/343, Directivei (UE) 2016/800 și cele ale Directivei (UE) 2016/1919, așa cum sunt declarate în tabelele de concordanță.	completate cu trimitere la art. 140 ¹ din Constituție, în măsura în care acesta este relevant pentru regimul aplicării dreptului Uniunii Europene după aderare.
33. Articolul 11 se completează cu alineatul (8¹) cu următorul cuprins: „(8¹) Organul de urmărire penală și instanța de judecată sunt obligate să asigure că bănuitul, învinuitul sau inculpatul nu este prezentat în fața publicului sau în ședință de judecată ca fiind vinovat prin utilizarea măsurilor de constrângere fizică, cu excepția cazurilor în care aceste măsuri sunt strict necesare din motive de securitate, pentru a preveni sustragerea persoanei sau contactul neautorizat cu terți.”	Procuratura Generală (PG)	12.	1.2. La pct.2, la Articolul 11 din Codul de procedură penală: În forma propusă, textul art. 11 alin. (8¹) plasează obligația de „a asigura” respectarea prezumției de nevinovăție fie în sarcina organului de urmărire penală și a instanței de judecată. Totuși, aplicarea nemijlocită a cătușelor ori a altor mijloace de constrângere fizică, precum și escortarea persoanei în spațiul public sau în sediile autorităților, nu este realizată, de regulă, de instanță ori de organul de urmărire penală, ci de structurile competente de escortă și pază. Din aceasta perspectivă, sintagma potrivit căreia organul de urmărire penală și instanța „sunt obligate să asigure” evitarea prezentării persoanei ca vinovată poate genera incertitudine asupra întinderii obligației juridice. Totodată, norma nu distinge între diferitele situații factuale - prezența în sala de audiere ori în incinta organului de urmărire penală, în sala de judecată, în timpul transportului, escortării, accesului în clădire, staționarii în spații de tranzit ori prezentării publice în afara controlului nemijlocit al procurorului sau al judecătorului. În lipsa acestei delimitări, textul riscă să atribuie unor autorități obligații care excedă competențele funcționale efective.	Se acceptă Norma va fi reformulată pentru a acoperi nu doar organul de urmărire penală și instanța de judecată, ci și autoritățile care asigură aducerea, escortarea ori prezentarea persoanei în fața publicului sau în ședința de judecată, pentru a asigura efectiv garanția prevăzute la art. 5 alin. (1) din Directiva (UE) 2016/343, și considerentele (20) și (21) din preambulul Directivei.

	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	13.	1. La punctul 2, alineatul (8 ¹) se completează cu următorul text: „iar aplicarea acestora se motivează și se consemnează în actele procedurale corespunzătoare.” Necesitatea acestei completări derivă din faptul că redacția actuală nu asigură un grad suficient de claritate, fiind susceptibilă de interpretări arbitrare și de aplicare excesivă a măsurilor de constrângere fizică. Totodată, completarea propusă consolidează prezumția de nevinovăție, conform prevederilor art. 6 alin. (2) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și asigură aplicarea uniformă și responsabilă a măsurilor de constrângere fizică de către organele de urmărire penală și instanțele de judecată.	Precizare Suplimentar opiniei autorului de la pct. 16 și 18 din sinteză menționăm că, necesitatea aplicării măsurilor de constrângere fizică trebuie apreciată în raport cu circumstanțele specifice ale cauzei, iar procedurile administrative concrete care vizează punerea în executare a legii urmează a fi integrate și detaliate în actele normative subordonate.
	Avocatul Poporului (Ombudsman) Institutul de Reforme Penale	14.	Norma propusă este necesară și importantă, interzicând prezentarea persoanei ca vinovată prin utilizarea constrângerilor fizice (ex. cătușe) conform standardelor CEDO. Totuși recomandăm îmbunătățirea redacției care să derive din jurisprudența CtEDO în care se pune accentul pe crearea unei impresii de vinovăție, nu doar pe o prezentare explicită. La fel ar fi necesar de indicat și criteriile de necesitate și proporționalitate. În acest scop propunem o redacție mai îmbunătățită, de ex: <i>Organul de urmărire penală și instanța de judecată au obligația de a se abține de la orice acțiuni care ar putea crea impresia că bănuitul, învinuitul sau inculpatul este vinovat. În special, utilizarea măsurilor de constrângere fizică în fața publicului sau în ședința de judecată este admisă doar cu titlu excepțional, atunci când este strict necesară și proporțională, pentru asigurarea securității, prevenirea sustragerii persoanei ori împiedicarea contactelor neautorizate cu terți.</i>	Se acceptă parțial Redacția propusă nu reflectă toate aspectele necesare care să înglobeze și cele reflectate în opinia PG de la pct. 12 din sinteză. Respectiv, norma va fi reformulată prin utilizarea criteriului „manieră care creează aparența de vinovăție” pentru a reflecta finalitatea art. 5 din Directiva (UE) 2016/343 și jurisprudența relevantă privind prezumția de nevinovăție.
	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	15.	1.1. Potrivit pct. 2 din proiect, se propune completarea art. 11 din Codul de procedură penală cu un nou alineat, cu următorul cuprins: <i>„(8¹) Organul de urmărire penală și instanța de judecată sunt obligate să asigure că bănuitul, învinuitul sau inculpatul nu este prezentat în fața publicului sau în ședința de judecată ca fiind vinovat prin utilizarea măsurilor de constrângere fizică, cu excepția cazurilor în care aceste măsuri sunt strict</i>	Nu se acceptă Sintagma „măsuri de constrângere fizică” corespunde terminologiei utilizate la art. 5 din Directiva (UE) 2016/343 și are caracter generic, vizând orice modalitate de limitare corporală sau imobilizare a persoanei care, prin modul de utilizare în

			<i>necesare din motive de securitate, pentru a preveni sustragerea persoanei sau contactul neautorizat cu terți.”</i> Formularea propusă ridică probleme de claritate, întrucât noțiunea de „măsuri de constrângere fizică” nu este definită în Codul de procedură penală. În cazul în care acest termen presupune aplicarea cătușelor, se atrage atenția că acestea constituie mijloace speciale, aplicarea cărora este reglementată de Legea 218/2012 privind modul de aplicare a forței fizice, mijloacelor speciale și a armelor de foc.	public ori în ședința de judecată, poate crea aparența de vinovăție. Înlocuirea acesteia cu noțiunea de „<i>mijloace speciale</i>” ori cu o enumerare limitativă a măsurilor prevăzute de legislația specială ar restrânge nejustificat domeniul garanției europene, întrucât directiva nu se limitează la aplicarea cătușelor, ci acoperă orice formă de constrângere fizică susceptibilă să afecteze prezumția de nevinovăție. Corelarea cu Legea nr. 218/2012 se va realiza la etapa aplicării normei, fără a fi necesară definirea suplimentară a noțiunii în Codul de procedură penală.
		16.	1.2. Concomitent, la pct. 2 se propune completarea art.11 cu alineatele (10) – (12) după cum urmează: „(10) Aplicarea măsurilor de constrângere fizică este permisă doar în cazurile și în condițiile prevăzute de lege, fiind justificate de necesitatea prevenirii evadării, înlăturării unui pericol pentru viața sau integritatea fizică a persoanelor, împiedicării manifestărilor violente sau a altor acțiuni care pot periclita desfășurarea procesului penal. (11) Aplicarea măsurilor de constrângere fizică, temeiurile și circumstanțele concrete ale utilizării acestora se consemnează, de regulă, în procesul-verbal al acțiunii procesuale în cadrul căreia acestea au fost aplicate. (12) În cazul imposibilității consemnării imediate, aceste informații se reflectă fără întârziere într-un proces-verbal suplimentar, cu indicarea motivelor obiective care au determinat neconsemnarea inițială, inclusiv a circumstanțelor intervenției.” Propunerea are scopul asigurării aplicării uniforme a măsurilor de constrângere și evitarea aplicării eronate în practică a acestora. Totodată, propunerile poartă un caracter de clarificare și uniformizare a aplicării normelor procesuale penale în activitatea practică a organelor de urmărire penală.	Precizare. Necesitatea delimitării cazurilor în care pot fi utilizate măsurile de constrângere fizică este reflectată prin limitarea aplicării acestor măsuri la situațiile strict necesare, proporționale și determinate de motive de securitate, de prevenirea sustragerii persoanei sau a contactului neautorizat cu terțe persoane, exact cum imune și art. 5 alin. (1) din Directiva (UE) 2016/343. Completarea art. 11 CPP cu alineate distincte cu caracter operațional, ar depăși obiectul normei de principiu și ar încălca nejustificat Codul de procedură penală cu reguli de executare administrativă. Aspectele tehnice privind escortarea, aducerea, prezentarea persoanei și aplicarea mijloacelor de imobilizare urmează a fi reglementate, în limitele legii, prin cadrul normativ subordonat aplicabil autorităților competente.
	Consiliul Superior al	17.	La pct.2, cu privire la completarea art. 11 cu alin. (8²), reținem că interdicția prezentării bănuितului	Nu se acceptă

	Magistraturii (CSM)		sau inculpatului ca fiind vinovat reprezintă o concretizare a principiului prezumției de nevinovăție, deja asumat prin art. 8 din Codul de procedură penală. În acest context, norma propusă este superfluă, existând riscul unei dublări legislative care nu face decât să reitereze un standard de protecție deja garentat la nivel general în procesul penal.	Completarea art. 11 nu dublează art. 8 CPP, deoarece art. 8 consacră principiul general al prezumției de nevinovăție, în special sub aspectul sarcinii probei, al standardului de apreciere a vinovăției și al interpretării dubiilor în favoarea persoanei acuzate. Intervențiile de la art. 11 CPP instituie o garanție distinctă, specifică și operațională, privind modul de prezentare fizică a bănuțului, învinutului sau inculpatului în public ori în ședința de judecată, inclusiv în contextul aducerii, escortării sau prezentării acestuia de către autoritățile competente. Această soluție transpune art. 5 din Directiva (UE) 2016/343, care reglementează expres interdicția prezentării persoanei ca fiind vinovată prin utilizarea măsurilor de constrângere fizică. Prin urmare, amplasarea normei la art. 11 CPP este justificată de obiectul său direct, respectiv protecția inviolabilității, demnității și tratamentului fizic al persoanei, fără a afecta aplicarea principiului general prevăzut la art. 8 CPP.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	18.	Modificarea propusă la art. 11 alin. (8 ¹) din CPP al RM asigură compatibilitatea parțială cu art. 5 din Directiva 2016/343/UE, întrucât interzice prezentarea persoanei ca vinovat prin măsuri de constrângere fizică și limitează excepțiile la cazuri strict necesare. Totuși, Directiva subliniază că, aplicarea măsurilor de constrângere trebuie să fie rezultatul unei evaluări individuale a circumstanțelor . În context, este necesară introducerea obligației de evaluare individuală și de justificare formală a aplicării acestor măsuri și în legislația națională.	Se acceptă Pentru asigurarea compatibilității cu art. 5 din Directiva (UE) 2016/343, norma va fi reformulată astfel încât aplicarea măsurilor de constrângere fizică să fie admisă numai în baza circumstanțelor specifice ale cauzei, pentru motive de securitate, prevenirea sustragerii sau împiedicarea contactului neautorizat cu terțe persoane.
	Procuratura Generală (PG)	19.	1.3. Cu referire la pct. 3. În context, în cuprinsul art.64 alin.(2) pct.3 ¹) din Codul de procedură penală a fost prevăzut dreptul bănuțului de a lua cunoștință de materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere.	Se acceptă parțial A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 82 din sinteză.
3. Articolul 64: la alineatul (2) se completează cu punctul 3 ¹) cu următorul cuprins:				

„3¹) imediat după reținere să fie informat în scris despre durata maximă a reținerii până la prezentarea în fața unui judecător, despre posibilitatea de a lua cunoștință de materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere și să conteste legalitatea reținerii;”. se completează cu alineatul (7) cu următorul cuprins: „(7) Bănuitului îi poate fi restricționat accesul la materialele cauzei penale de către procuror, printr-o ordonanță motivată, dacă restricția este stabilită pentru o perioadă de timp rezonabilă, restricția se referă doar la anumite acte procedurale și există riscul ca accesul deplin la materialele cauzei penale să prejudicieze desfășurarea urmăririi penale și securitatea părților. Ordonanța procurorului poate fi atacată la judecătorul de instrucție în condițiile art. 313.”			Subsecvent, art.64 alin.(7), propus spre adoptare, prevede că bănuitului îi poate fi restricționat accesul la <u>materialele cauzei penale</u> de către procuror, printr-o ordonanță motivată, dacă restricția este stabilită pentru o perioadă de timp rezonabilă, restricția se referă doar la anumite acte procedurale și există riscul ca accesul deplin la materialele cauzei penale să prejudicieze desfășurarea urmăririi penale și securitatea părților. Ordonanța procurorului poate fi atacată la judecătorul de instrucție în condițiile art. 313. Astfel, menționăm că, în art.64 din Codul de procedură penală, nu este consacrat un astfel de drept al bănuitului de a avea acces deplin la materialele cauzei penale, în decursul desfășurării urmăririi penale, prin modificările propuse fiind prevăzut doar dreptul acestuia de a lua cunoștință cu materialele cauzei care au servit temei direct pentru reținere. În acest sens, nu poate fi instituită restrângerea unui drept, care de fapt nu este atribuit persoanei, din care motiv, textul art.64 alin.(7) este judicios a fi modificat, urmând a fi indicat că bănuitului îi poate fi restricționat accesul la materialele cauzei penale care au servit drept temei direct pentru reținere. Reglementările respective vor asigura respectarea standardului de „egalitate a armelor” impus de Directiva 2012/13, or, potrivit acesteia se reglementează, dreptul la accesul efectiv la materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere.	Totuși, nu se susține reglementarea unei restricții autonome asupra materialelor care au servit drept temei direct pentru reținere, întrucât acestea sunt relevante pentru contestarea efectivă a legalității reținerii. Regimul eventualelor restricții urmează a fi reglementat sistemic, în sensul art. 7 alin. (1) din Directiva 2012/13/UE, reflectată într-o normă generală privind accesul la materialele cauzei penale, cu respectarea caracterului excepțional, a necesității și a controlului judiciar.
		20.	1.4. La pct.3, cu referire la Articolul 64 alin.(7) propunem substituirea sintagmei „art.313” cu sintagma „art.299¹”. Argumentarea rezidă în faptul că trimiterea la art. 313 vizează mecanismul de control judecătoresc al actelor organului de urmărire penală, pe când art. 299¹ reglementează procedura de contestare pe cale ierarhică, în cadrul sistemului organelor de urmărire penală. Or, pentru realizarea principiului accesului efectiv la căi de atac și a controlului intern ierarhic, este necesar ca norma să facă trimitere la temeiul juridic corespunzător naturii controlului vizat. Prin urmare, substituirea propusă este justificată și necesară pentru asigurarea coerenței	Nu se acceptă În materia restricționării accesului la materiale cauzei relevante pentru exercitarea dreptului la apărare, trebuie menținut controlul judecătorului de instrucție, în conformitate cu art. 7 alin. (4) din Directiva 2012/13/UE. Această opțiune este similară și restricțiilor de acces la materialele cauzei impuse părții vătămate și reprezentanților prin prisma raționamentelor din HCC nr. 31/2018, care au fost reflectate în art. 60 alin. (6) și 80 alin. (1¹) CPP.

			normei, a corectitudinii trimiterilor legislative și a respectării dreptului părților la un remediu efectiv în cadrul procedurii penale.	
	Avocatul Poporului (Ombudsman) Institutul de Reforme Penale	21.	2) Cu privire la completarea cu pct. 3/1 din art. 64 alin. (2) Se recomandă clarificarea dacă norma vizează durata maximă a reținerii sau durata reținerii în cazul concret. Această precizare este necesară, întrucât, potrivit cadrului normativ actual, organul de urmărire penală are obligația de a indica durata maximă a reținerii prevăzută de lege. În același timp, determinarea duratei reținerii într-un caz concret, la momentul dispunerii acesteia, este practic imposibilă, deoarece nu se poate anticipa cu exactitate intervalul de timp până la prezentarea persoanei în fața judecătorului. Totodată, considerăm că reținerea pentru infracțiuni pentru care legea prevede o pedeapsă mai mare de un an ridică probleme de proporționalitate. Datele statistice indică faptul că, anual, aproximativ 50% dintre persoanele reținute sunt eliberate în primele 72 de ore, ceea ce denotă, în numeroase cazuri, caracterul irațional al aplicării măsurii reținerii în cadrul legislației actuale.	Precizare Norma se referă strict la termenele generale maxime de reținere prevăzute expres de art. 165 și art. 166 din Codul de procedură penală (72 de ore pentru maturi, cel special de 24 de ore în cazul minorilor sau cel de 6 ore pentru stabilirea identității). Cu referire la aspectul de proporționalitate al aplicării măsurii de reținere în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede o pedeapsă mai mare de un an relevăm că obiectul de reglementare al prezentului proiect de lege constituie transpunerea Directivei 2012/13/UE, care vizează standardele privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, nu și criteriile de fond sau condițiile de aplicare a privării de libertate. Ori reevaluarea temeiurilor de reținere ar excede obiectul Directivei, implicând o reformă conceptuală a politicii punitive a statului în cadrul CPP.
	Procuratura Anticorupție (PA)	22.	Propunem renunțarea de completarea a art.64 alin.(2) cu pct.3¹) în varianta „, ,3¹) <i>imediat după reținere să fie informat în scris despre durata maximă a reținerii până la prezentarea în fața unui judecător, despre posibilitatea de a lua cunoștință de materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere și să conteste legalitatea reținerii;</i>”. Varianta de reglementare este vagă, neclară în partea textului „<i>materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere</i>” or, la aplicarea unei măsuri procesuale de constrângere, actul de dispoziție conține motivarea atât a circumstanțelor de fapt și a circumstanțelor de drept, care au servit drept temei de luare a unei măsuri de constrângere în raport cu persoana vizată. Propunerea de normă indicată în proiect, este inutilă, nu vine să aducă plus valoare procedurilor s-au	Nu se acceptă Suplimentar opiniei autorului de la pct. 29 din sinteză, menționăm că art. 6 și 7 din Directiva 2012/13/UE distinge 2 momente: dreptul la informare cu privire la fapta penală ce se incriminează persoanei, precum și dreptul de acces la materialele cauzei care au stat la baza privării de libertate. Standardul european de promptitudine impus de Directiva 2012/13/UE cere ca bănuitul să primească informațiile și accesul la materialele esențiale care au servit temei direct la reținerea sa în faza incipientă a privării de libertate, pentru a putea contesta legalitatea acesteia în fața unui judecător.

			să sporească drepturile persoanei în privința căreia se aplică o măsură procesuală de constrângere și vine doar să genereze mai multă confuzie printre organele de aplicare a legii și justițiabili în varianta incertă a expunerii, or, instituțiile asigurării dreptului de a lua cunoștință cu actul de dispoziție prin care s-a dispus aplicarea măsurii de constrângere și contestarea acestei decizii, sunt deja prevăzute la pct.3) art. 167 și 298-299 ¹ și 313 din Codul de procedură penală.	Mai mult, existența unor drepturi în lege nu garantează că persoana reținută cunoaște în acel moment despre existența lor, precum și nu substituie obligația corelativă a statului de a le aduce la cunoștință. Prin urmare, completarea art. 64 alin. (2) cu punctul 3 ¹) instituie o obligație clară de informare activă despre aceste drepturi, chiar în faza inițială a reținerii, în strictă conformitate cu Directiva 2012/13/UE.
		23.	Aliniatul (7). Propunem excluderea din proiect a propunerii de completare a Codului de procedură penală. Se rețin argumentele prezentate supra, suplimentar această propunere nouă de reglementare nu vine decât să sporească birocrăția în procesul penal prin emiterea ordonanțelor de către procuror pentru motivarea unei chestiuni inutile dar și să sporească volumul de lucru a judecătorului de instrucție la exercitarea controlului judecătoresc în procedura prejudiciară iar toate în ansamblu, la prelungirea termenului de urmărire penală și tergiversarea procedurii, mai cu seamă când participanții abuzează de drepturi.	Se acceptă Suplimentar opiniei autorului proiectului de la pct. 82 din sinteză, reiterăm că amplasarea dispozițiilor alin. (7) de la art. 64 din Codul de procedură penală urmează a fi reexaminată, însă nu pentru motivul că ordonanța motivată ori controlul judiciar ar constitui o sarcină administrativă excesivă. Regimul restricționării accesului la materiale trebuie să fie reglementat în mod previzibil, cu garanții de necesitate, proporționalitate și control judiciar, exact cum impune art. 7 alin. (1) din Directiva 2012/13/UE, care nu prevede nici o derogare.
	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	24.	1.3. Potrivit punctelor 3 și 4 din proiect, se propune modificarea art. 64 și 66 din Codul de procedură penală. Respectiv, se recomandă clarificarea momentului informării în scris privind drepturile bănuțului/învinutului, și anume se optează ca persoana să fie informată imediat după reținerea de drept (întocmirea procesului verbal de reținere), despre durata maximă a reținerii, posibilitatea de a lua cunoștință cu materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru aplicarea măsurii respective și despre dreptul de a contesta legalitatea acesteia. Suplimentar, potrivit pct. 4, se propune completarea articolului 66 cu alineatul (8), care reglementează accesul restricționat al învinutului la materialele cauzei penale, pentru o perioadă	Precizare: Suplimentar opiniei autorului proiectului de la pct.20, 23 și 29 din sinteză menționăm că potrivit considerentului (19) din preambulul Directivei 2012/13/UE, informația cu privire la drepturile persoanei trebuie furnizată „cu promptitudine în cursul procedurilor și cel târziu înainte de primul interogatoriu oficial”. Utilizarea sintagmei „imediat după reținere” în textul alin. (3¹) oferă flexibilitatea necesară ca înmânarea fizică a formularului scris să aibă loc în intervalul optim dintre reținerea propriu-zisă a persoanei și întocmirea procesului-verbal.

			rezonabilă, invocând riscul ca accesul deplin la materialele cauzei penale să prejudicieze desfășurarea urmăririi penale și securitatea părților. Coroborând norma respectivă cu art. 65 alin. (1) din Codul de procedură penală, se atestă o neconcordanță în privința corectitudinii unei astfel de limitări. Or, învinutului fiindu-i adusă la cunoștință ordonanța de punere sub învinuire și limitarea la anumite acte procedurale, ar putea crea aparența lezării dreptului la un proces echitabil, întrucât atribuind acest statut, persoana ar trebui să se familiarizeze cu toate materialele cauzei care stau la temelia acuzării. În redacția expusă de autor, norma creează ambiguități în care situații și în privința căror acte ar fi aplicabilă restricția, devinând de la cele expuse la art. 7 alin. (4) din Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, fapt pentru care se recomandă preluarea fidelă a normelor UE, reieșind inclusiv din faptul că în tabelul de concordanță la acest articol este indicat gradul de compatibilitate „compatibil”. Observațiile expuse supra sunt valabile în aceeași măsură și pentru pct. 22, în partea completării art. 282 cu alineatul (3¹).	Mai mult, POS al IGP delimitează 2 etape de informare: verbală – sumar la locul reținerii de facto, în termeni simpli și ușor de înțeles și, ulterior, punerea la dispoziția persoanei a scrisorii de drepturi, în limba care o înțelege, fapt ce corespunde exigențelor de promptitudine impuse de Directivă, evitând formalizarea excesivă a procedurii la momentul reținerii persoanei. De altfel, informarea scrisă trebuie asigurată imediat după reținere, fără a fi condiționată exclusiv de momentul întocmirii procesului-verbal, pentru a garanta promptitudinea cerută de Directiva 2012/13/UE.
	Consiliul Superior al Magistraturii (CSM)	25.	La pct. 3, referitor la propunerea de completare a alin. (2) prin introducerea pct. 3¹), notăm că aceasta reiterează garanții procesuale deja consacrate în Codul de procedură penală. Mai exact, dreptul bănuیتului la informare și cel de a contesta actele organelor de urmărire penală sunt reglementate prin art. 64 alin. (2) pct. 1), 2) și 19), în timp ce controlul legalității reținerii este asigurat de cadrul normativ general. Prin urmare, noua dispoziție este superfluă, riscând să genereze un paralelism legislativ. Mai mult decât atât, textul „<i>materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere</i>” prezintă un caracter echivoc, fiind lipsit de previzibilitatea necesară unei norme juridice. Absența unei delimitări clare între integralitatea dosarului și probele esențiale care justifică privarea de libertate lasă loc arbitrarului în aplicarea legii. În acest context, considerăm imperativă o reglementare riguroasă, care să enumere limitativ categoriile de documente	Precizare Normele existente (art. 64 alin. (2) pct. 1), 2) și 19) CPP) reglementează cadrul general al drepturilor bănuیتului. Propunerea de completare cu pct. 3¹) instituie obligația specifică de informare activă și scrisă în momentul reținerii, asigurând transpunerea conformă a art. 4 alin. (2) lit. a) și d) al Directivei 2012/13/UE. Referitor la textul „<i>materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere</i>” precizăm că noțiunea de „materiale” este definită de art. 6 pct. 25) CPP. Astfel, sintagma „materialele cauzei” se circumscrie la documentele și obiectele din dosar care au servit drept temei direct pentru reținerea persoanei care fundamentează bănuiala rezonabilă

			accesibile bănuितului, respectând astfel caracterul exhaustiv al drepturilor și actelor procesuale deja prevăzute la art. 64 alin. (2). Observația este valabilă și în cazul punctului 4 de la Art. I.	(definită de art. 6 pct. 4 ³) CPP). Enumerarea categoriilor de documente accesibile bănuितului este imposibilă având în vedere că probele diferă de la o cauză la alta.
		26.	În ceea ce privește completarea art. 64 cu alin. (7), se apreciază că limitarea accesului bănuितului la dosarul cauzei reprezintă o ingerință directă în dreptul la apărare, de natură să afecteze echitatea procedurii. O astfel de restricție generează riscul ca bănuitul să fie privat de posibilitatea de a lua cunoștință de probele esențiale care fundamentează măsurile procesuale luate împotriva sa, împiedicând astfel exercitarea unei apărări efective. Utilizarea unor termeni imprecizi, precum „<i>perioadă de timp rezonabilă</i>” sau „<i>anumite acte procedurale</i>”, conferă normei un caracter excesiv de general, afectând previzibilitatea acesteia. Pentru a evita arbitrarul, se impune înlocuirea conceptului de „<i>termen rezonabil</i>” cu o durată strict determinată. De asemenea, norma ar trebui să instituie în sarcina procurorului obligația de a individualiza actele restricționate și de a motiva, sub aspectul necesității și proporționalității, imposibilitatea aplicării unor măsuri mai puțin intruzive, asigurând astfel respectarea principiului egalității armelor.	Nu se acceptă Aprecieră caracterului rezonabil al perioadei de restricție nu este una arbitrară, ci se subordonează regulilor generale de desfășurare a procesului penal. Potrivit art. 259 alin. (2) CPP, respectarea termenului rezonabil se asigură de către ofițerul de urmărire penală și procurorul de caz, în faza de urmărire penală, ținându-se cont de criteriile de apreciere a termenului rezonabil prevăzute la art. 20 alin. (2) din același cod. Controlul asupra respectării acestor criterii revine judecătorului de instrucție în condițiile art. 299¹ CPP (a se vedea pct. 20 din sinteză).
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM)	27.	Articolul 64 CPP: Bănuितului îi poate fi restricționat accesul la materialele cauzei penale de către procuror, printr o ordonanță motivată, în modul prevăzut deprezentul Cod. Ordonanța procurorului poate fi atacată la judecătorul de instrucție în condițiile art. 313.”. Formularea propusă pentru art. 64 alin. (7) CPP reflectă o opțiune legislativă de simplificare și degrevare a normei, prin eliminarea unor condiții excesiv de detaliate și transferarea elementelor de substanță în cadrul general al regimului confidențialității urmăririi penale, reglementat prin noul art. 212¹ CPP (propus de CRJM, a se vedea mai jos). În acest sens, modificarea trebuie interpretată în conexiune cu noul cadru normativ, care instituie reguli generale, coerente și aplicabile tuturor participanților la proces, inclusiv în materia accesului la materialele	Se acceptă Suplimentar opiniei autorului proiectului de la pct. 82 din sinteză menționăm că, soluția de sistematizare a regimului accesului la materialele urmăririi penale prin introducerea unei norme generale distincte poate fi una mai coerentă și nefragmentat. Respectiv, o formulare simplificată care ar elimina criteriile de necesitate, proporționalitate, limitare temporală și control judiciar urmează a fi preluate și reglementate sistemic și unitar.

			cauzei. Astfel, în locul unei reglementări fragmentate și cazuistice la nivelul fiecărui articol, proiectul promovează o abordare sistemică, în care restricționarea accesului derivă din necesitatea protejării confidențialității urmăririi penale și a intereselor legitime implicate. Eliminarea enumerării exprese a condițiilor (durata rezonabilă, caracterul parțial al restricției, riscurile pentru desfășurarea urmăririi penale sau securitatea părților) nu echivalează cu o diminuare a garanțiilor procesuale, ci cu re poziționarea acestora în cadrul principiilor generale, inclusiv cele privind proporționalitatea, necesitatea și motivarea actelor procesuale, precum și sub controlul judecătorului de instrucție în temeiul art. 313 CPP. Această abordare este în concordanță cu logica art. 212 ¹ CPP propus, care stabilește o delimitare clară între accesul la materialele cauzei și obligațiile de confidențialitate, precum și criterii generale privind prevenirea divulgării datelor ce pot afecta buna desfășurare a urmăririi penale sau siguranța participanților.	
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	28.	Prevederile naționale analizate din CPP al RM (art. 64 alin. (2) pct. 31), art. 66 alin. (2) pct. 31), art. 167 alin. (1)–(2), art. 173 alin. (2), art. 351 alin. (6) și prevederile de la alin. (2) și (3) din Dispoziții finale și tranzitorii) sunt parțial compatibile cu art. 4 din Directiva 2012/13/UE privind Nota privind drepturile, dar cu unele diferențe de formulare și grad de detaliere. În context, modelul în limba română al formularului, conform cerințelor Anexei I din Directivă, urmează a fi stabilit prin ordin comun al ministrului justiției, ministrului afacerilor interne, președintelui Consiliului Superior al Magistraturii și Procurorului General.	Se acceptă Pentru asigurarea transpunerii art. 4 din Directiva 2012/13/UE, proiectul va fi completat cu o normă generală în CPP, la art. 66¹, care va reglementa modul de înmânare a informației scrise privind drepturile și obligațiile procesuale ale bănuțului, învinutului sau inculpatului, Conformitatea deplină va fi asigurată în momentul executării art. 66¹ CPP și dispozițiile finale și tranzitorii ale proiectului de lege, însă aceasta nu ține doar de art. 64, ci și de formularul scris, limbajul accesibil, traducerea sau informarea într-o limbă înțeleasă și actul subsecvent. Modelul în limba română al formularului privind drepturile persoanei reținute va fi stabilit prin ordin comun, iar formularul va reflecta inclusiv drepturile prevăzute la art. 64 alin. (2) pct. 3¹) CPP.

				În acest sens a se vedea cu titlu de drept comparat legislația României¹. Prin Ordonanța de Urgență a Guvernului României nr. 18 din 18 mai 2016², se transpune anume art. 4 alin. (4) din Directiva 2012/13/UE.
		29.	Modificările propuse la CPP al RM (art. 64 alin. (7), art. 66 alin. (8) și art. 282 alin. (3¹) sunt parțial compatibile cu art. 7 din Directiva 2012/13/UE, întrucât reglementează posibilitatea restricționării accesului la materialele cauzei sau probe, cu condiții de motivare, limitare și temporaritate, precum și cu dreptul de contestare în fața judecătorului. Pentru conformitate deplină, ar fi utilă precizarea expresă a caracterului excepțional și proporțional al restricțiilor, precum și o clarificare mai detaliată a noțiunii de „documente esențiale” în linie cu standardele europene. Alte aspecte care apar în contextul acestei dispoziții se referă în principal la momentul în care se acordă accesul la documentele esențiale, întrucât articolul 7 alin. (1) se referă la „orice etapă a procesului penal”. La fel, menționăm că, legislația națională a transpus corect cerința directivei privind gratuitatea accesului la materialele cauzei, dar ar fi recomandabil ca legislația să clarifice explicit că și copierea documentelor esențiale trebuie să fie gratuită, or, la nivel UE, probleme de conformitate au fost constatate în câteva state membre și se referă adesea la costul copierii dosarelor.	Se acceptă parțial Pentru asigurarea compatibilității cu art. 7 din Directiva 2012/13/UE, art. 64 alin. (2) pct. 3¹) va fi completat cu dreptul de a obține gratuit copii de pe materialele care au servit drept temei direct pentru reținere, precum și durata maximă prevăzută de lege pentru reținere. În partea ce ține de accesul la materialele cauzei penale și de restricțiile aplicabile acestui acces, aspectele date vor fi reglementate sistemică și unitară a materiei în două articole distincte: art. 212¹ CPP „Accesul la materialele cauzei penale” și art. 212² CPP „Restricțiile accesului la materialele cauzei penale”. Astfel, art. 212¹ CPP va reglementa dreptul de acces al participanților la materialele cauzei penale, accesul bănuیتului, învinuitului și apărătorului la materialele în favoarea și în defavoarea acestora, precum și accesul neîntârziat la materialele esențiale pentru contestarea reținerii sau arestării. Art. 212² CPP va reglementa caracterul excepțional al restricțiilor, condițiile stricte în care acestea pot fi dispuse, obligația motivării, interdicția restricțiilor generale sau automate, precum și controlul judecătoresc asupra ordonanței procurorului. Totodată, nu se acceptă instituirea unei enumerări limitative a documentelor esențiale în art. 64 CPP, deoarece acestea

¹ <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/193737>

² <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/178639>

				trebuie determinate în funcție de materialele concrete care au servit drept temei direct pentru reținere. O enumerare limitativă ar putea restrânge nejustificat sfera materialelor relevante pentru contestarea efectivă a privării de libertate. În consecință, regimul general al accesului și al restricțiilor nu va fi reglementat la art. 64 CPP, ci în cadrul art. 212 ¹ și art. 212 ² CPP, iar completarea art. 64 se va limita la dreptul de informare scrisă al bănuیتului reținut.
35. Articolul 66: la alineatul (2) se completează cu punctul 3¹) cu următorul cuprins: „2¹) imediat după reținere să fie informat în scris despre durata maximă a reținerii până la prezentarea în fața unui judecător, despre posibilitatea de a lua cunoștință de materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere și să conteste legalitatea reținerii;”. Se completează cu alineatul (8) cu următorul cuprins: „(8) Învinuitului îi poate fi restricționat accesul la materialele cauzei penale de către procuror, printr-o ordonanță motivată, dacă restricția este stabilită pentru o perioadă de timp rezonabilă, restricția se referă doar la anumite acte procedurale și există riscul ca accesul deplin la materialele cauzei penale să prejudicieze desfășurarea	Procuratura Generală (PG)	30.	1.5. La pct.4, cu referire la Articolul 66 , în textul proiectului care se referă la completarea cu un punct nou, se impune corectarea erorii mecanice prin substituirea cifrei „3 ¹ ” cu cifra „2 ¹ ”.	Se acceptă
		31.	Subsecvent, luând în considerare raționamentele redată la pct. 1.3. din prezentul aviz, propunem revizuirea prevederilor alin.(8) Articolul 66 și alin. (3¹) art.282 din proiect.	Se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 29 și 81 din sinteză.
	Avocatul Poporului (Ombudsman) Institutul de Reforme Penale	32.	3) Cu privire la completarea cu alin.(8) la art. 66 Articolul 66 reglementează posibilitatea restricționării dreptului de a lua cunoștință de materialele cauzei în cursul urmăririi penale, însă nu consacră în mod expres dreptul învinuitului de a avea acces la aceste materiale în această fază procesuală. Norma propusă limitează accesul exclusiv la materialele care au servit drept temei pentru reținere. Pe de altă parte, art. 60 alin. (1) pct. 7) conferă părții vătămate dreptul de a lua cunoștință de materialele cauzei la orice etapă a urmăririi penale. În acest context, se recomandă completarea art. 66 prin instituirea expresă a dreptului învinuitului de a lua cunoștință de materialele cauzei pe parcursul urmăririi penale, cu stabilirea eventualelor limitări justificate de interesele urmăririi penale.	Se acceptă Similar opiniei autorului proiectului de la pct. 31 din sinteză menționăm că necesitatea consacrării explicite a dreptului de acces la materialele cauzei penale în cursul urmăririi penale va fi reglementat sistemic, prin introducerea art. 212 ¹ , iar restricțiile vor fi reglementate distinct la art. 212 ² CPP. În consecință, completarea art. 66 cu alin. (8) se exclude.
	Procuratura Anticorupție (PA)	33.	4. Articolul 66. Considerăm că se impune renunțarea completării articolului 66 cu propunerile de reglementări pentru pct.21 și alin.(8). Se rețin argumentele prezentate pentru Articolul 64.	Se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 32 din sinteză.

urmăririi penale și securitatea părților. Ordonanța procurorului poate fi atacată la judecătorul de instrucție în condițiile art. 313.”.	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	34.	1.3. Potrivit punctelor 3 și 4 din proiect, se propune modificarea art. 64 și 66 din Codul de procedură penală. Respectiv, se recomandă clarificarea momentului informării în scris privind drepturile bănuیتului/învinuitului, și anume se optează ca persoana să fie informată imediat după reținerea de drept (întocmirea procesului verbal de reținere), despre durata maximă a reținerii, posibilitatea de a lua cunoștință cu materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru aplicarea măsurii respective și despre dreptul de a contesta legalitatea acesteia. Suplimentar, potrivit pct. 4, se propune completarea articolului 66 cu alineatul (8), care reglementează accesul restricționat al învinuitului la materialele cauzei penale, pentru o perioadă rezonabilă, invocând riscul ca accesul deplin la materialele cauzei penale să prejudicieze desfășurarea urmăririi penale și securitatea părților. Coroborând norma respectivă cu art. 65 alin. (1) din Codul de procedură penală, se atestă o neconcordanță în privința corectitudinii unei astfel de limitări. Or, învinuitului fiindu-i adusă la cunoștință ordonanța de punere sub învinuire și limitarea la anumite acte procedurale, ar putea crea aparența lezării dreptului la un proces echitabil, întrucât atribuind acest statut, persoana ar trebui să se familiarizeze cu toate materialele cauzei care stau la temelia acuzării. În redacția expusă de autor, norma creează ambiguități în care situații și în privința căror acte ar fi aplicabilă restricția, devinind de la cele expuse la art. 7 alin. (4) din Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, fapt pentru care se recomandă preluarea fidelă a normelor UE, reieșind inclusiv din faptul că în tabelul de concordanță la acest articol este indicat gradul de compatibilitate „compatibil”. Observațiile expuse supra sunt valabile în aceeași măsură și pentru pct. 22, în partea completării art. 282 cu alineatul (3¹).	Precizare A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 24, 29 și 32 din sinteză.
	Consiliul Superior al Magistraturii (CSM)	35.	La pct. 3, referitor la propunerea de completare a alin. (2) prin introducerea pct. 3¹), notăm că aceasta reiterează garanții procesuale deja consacrate în Codul de procedură penală. Mai exact,	Precizare A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 25 din sinteză.

			dreptul bănuțului la informare și cel de a contesta actele organelor de urmărire penală sunt reglementate prin art. 64 alin. (2) pct. 1), 2) și 19), în timp ce controlul legalității reținerii este asigurat de cadrul normativ general. Prin urmare, noua dispoziție este superfluă, riscând să genereze un paralelism legislativ. Mai mult decât atât, textul „materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere” prezintă un caracter echivoc, fiind lipsit de previzibilitatea necesară unei norme juridice. Absența unei delimitări clare între integralitatea dosarului și probele esențiale care justifică privarea de libertate lasă loc arbitrarului în aplicarea legii. În acest context, considerăm imperativă o reglementare riguroasă, care să enumere limitativ categoriile de documente accesibile bănuțului, respectând astfel caracterul exhaustiv al drepturilor și actelor procesuale deja prevăzute la art. 64 alin. (2). Observația este valabilă și în cazul punctului 4 de la Art. I.	Suplimentar menționăm că intervențiile de la art. 66 alin. (2) pct. 2 ¹) instituie o garanție specifică de informare scrisă a învinutului reținut, necesară pentru transpunerea Directivei 2012/13/UE. Sintagma „materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere” este suficient de determinată, întrucât vizează materialele concrete care au fundamentat privarea de libertate, iar enumerarea limitativă nu este oportună, deoarece ar putea restrânge nejustificat sfera materialelor relevante pentru contestarea efectivă a reținerii. În ceea ce privește restricțiile, acestea vor fi reglementate sistemic la art. 212 ² CPP.
		36.	La pct. 4, semnalăm o eroare de tehnică legislativă privind indicarea punctului nou – introdus. Există o contradicție între intenția de reglementare (punct 3 ¹) și redactarea efectivă a textului (punctul 2 ¹), fiind necesară rectificarea acestei neconcordanțe.	Se acceptă
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM)	37.	Articolul 66 CPP: ”Învinutului îi poate fi restricționat accesul la materialele cauzei penale de către procuror, printr o ordonanță motivată, în modul prevăzut de prezentul Cod. Ordonanța procurorului poate fi atacată la judecătorul de instrucție în condițiile art. 313.” A se vedea comentariul de la pct. 3 (art. 64).	Se acceptă A se vedea opinia de la pct. 27 și 81 din sinteză.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	38.	Prevederile naționale analizate din CPP al RM (art. 64 alin. (2) pct. 31), art. 66 alin. (2) pct. 31), art. 167 alin. (1)–(2), art. 173 alin. (2), art. 351 alin. (6) și prevederile de la alin. (2) și (3) din Dispoziții finale și tranzitorii) sunt parțial compatibile cu art. 4 din Directiva 2012/13/UE privind Nota privind drepturile, dar cu unele diferențe de formulare și grad de detaliere. În context, modelul în limba română al formularului, conform cerințelor Anexei I din Directivă, urmează a fi stabilit prin ordin comun al ministrului justiției, ministrului afacerilor interne, președintelui Consiliului Superior al Magistraturii și Procurorului General.	Se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 28 din sinteză.

		39.	Modificările propuse la CPP al RM (art. 64 alin. (7), art. 66 alin. (8) și art. 282 alin. (3¹) sunt parțial compatibile cu art. 7 din Directiva 2012/13/UE, întrucât reglementează posibilitatea restricționării accesului la materialele cauzei sau probe, cu condiții de motivare, limitare și temporaritate, precum și cu dreptul de contestare în fața judecătorului. Pentru conformitate deplină, ar fi utilă precizarea expresă a caracterului excepțional și proporțional al restricțiilor, precum și o clarificare mai detaliată a noțiunii de „documente esențiale” în linie cu standardele europene. Alte aspecte care apar în contextul acestei dispoziții se referă în principal la momentul în care se acordă accesul la documentele esențiale, întrucât articolul 7 alin. (1) se referă la „orice etapă a procesului penal”. La fel, menționăm că, legislația națională a transpus corect cerința directivei privind gratuitatea accesului la materialele cauzei, dar ar fi recomandabil ca legislația să clarifice explicit că și copierea documentelor esențiale trebuie să fie gratuită, or, la nivel UE, probleme de conformitate au fost constatate în câteva state membre și se referă adesea la costul copierii dosarelor.	Se acceptă parțial A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 29 din sinteză
5. Articolul 71: alineatul (2) prima propoziție va avea următorul conținut „Renunțarea la apărător poate fi acceptată de către procuror sau instanță numai în cazul în care bănuitul, învinuitul, inculpatul a primit informații clare și suficiente, într-un limbaj simplu și comprehensibil, despre conținutul dreptului la asistență juridică și despre consecințele renunțării la acesta, iar cererea este înaintată în mod benevol, din proprie inițiativă și în prezența apărătorului.”;	Procuratura Generală (PG)	40.	1.6. La pct.5 ce se propune modificarea Articolului 71 alin.(2) din Codul de procedură penală. Cu referire la modificarea propusă, după cuvântul „<i>avocatului</i>” propunem de completat cu textul „<i>ales anterior sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat</i>” - sintagma care elimină orice echivoc cu privire la persoana apărătorului în prezența căruia se exprimă renunțarea.	Nu se acceptă Renunțarea la apărător se realizează în prezența apărătorului, respectiv instituția renunțării operează în raport cu un apărător care asistă deja efectiv bănuitul, învinuitului, inculpatului la momentul exprimării voinței de a renunța la apărare. Potrivit art. 17 CPP, noțiunea de apărător înglobează atât avocatul ales, cât și avocatul care acordă asistență juridică garantată de stat.
		41.	1.7. La pct.5, privind modificarea propusă la Articolul 71 alin. (5¹), considerăm că nu poate fi acceptată propunerea de modificare în formularea redată în proiect. Conform normei propuse, se prezumă că organul de urmărire penală ar avea obligația de a informa persoana înainte de efectuarea oricărei (tuturor) acțiuni procesuale, inclusiv a celor realizate fără participarea bănuितului sau a învinuitului, ceea ce	Se acceptă parțial Textul va fi reformulat pentru a prevedea că persoana este informată despre dreptul de a reveni asupra renunțării la apărător în orice moment al procesului penal, iar revenirea produce efecte din momentul exprimării, pentru a corespunde cu art. 9 alin. (3) din Directiva 2013/48/UE. Totodată, nu se acceptă

se completează cu alineatul (5¹) cu următorul conținut: „(5¹) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată are obligația de a informa bănuitul, învinuitul, inculpatul despre dreptul de a reveni asupra renunțării anterior efectuării oricărei acțiuni procesuale ulterioare.”.			este nerezonabil și imposibil de realizat în practică. O asemenea formulare extinde excesiv obligația autorităților și creează premise pentru interpretări arbitrare. Totodată, utilizarea sintagmei „oricărei acțiuni procesuale ulterioare” este una generală și imprecisă, nefiind delimitate acțiunile procesuale relevante în contextul exercitării dreptului la apărare. În vederea excluderii unor interpretări arbitrare și asigurării unei aplicări coerente a normei, se propune reformularea Articolului 71 alin. (5¹) după cum urmează: <i>„Organul de urmărire penală sau procurorul are obligația de a informa bănuitul, învinuitul despre dreptul de a reveni asupra renunțării la apărător, anterior efectuării unei acțiuni procesuale cu implicarea acestuia. Instanța de judecată are obligația de a informa bănuitul, învinuitul sau inculpatul despre dreptul de a reveni asupra renunțării la apărător, la începutul fiecărei ședințe de judecată.”.</i>	instituirea obligației de informare înaintea fiecărei acțiuni procesuale sau la începutul fiecărei ședințe de judecată, deoarece o asemenea soluție ar depăși standardul minim impus de Directiva 2013/48/UE și ar crea o obligație procedurală repetitivă nejustificată.
	Avocatul Poporului (Ombudsman) Institutul de Reforme Penale	42.	4) Cu privire la modificarea alin.(2) din art. 71 Alineatul (2) prima propoziție propune următorul conținut <i>„Renunțarea la apărător poate fi acceptată de către procuror sau instanță numai în cazul în care bănuitul, învinuitul, inculpatul a primit informații clare și suficiente, întrun limbaj simplu și comprehensibil, despre conținutul dreptului la asistență juridică și despre consecințele renunțării la acesta, iar cererea este înaintată în mod benevol, din proprie inițiativă și în prezența apărătorului.”</i>; Potrivit jurisprudenței Curții Europene renunțarea la un drept procedural este admisă cu condiția că este benevolă și conștientă, că este asigurată cu garanții minime proporționale și că nu contravine unui interes public. În scopul specificării obligației organului de urmărire penală de a verifica dacă renunțarea nu este determinată de considerente financiare pentru a asigura respectarea art.26 din Constituție, sugerăm următorul text la art.71: „Organul de urmărire penală sau instanța are obligația de a se asigura că renunțarea nu este motivată de lipsa mijloacelor financiare sau de neîncrederea în calitatea asistenței juridice garantate de stat.”	Nu se acceptă Instituirea unei obligații autonome de verificare a faptului dacă renunțarea la apărător este motivată de lipsa mijloacelor financiare a bănuितului, învinuitului sau inculpatului ori de neîncrederea în calitatea asistenței juridice garantate de stat, impune o condiție distinctă prevăzută de art. 9 din Directiva 2013/48/UE. Garanția urmărită va fi asigurată prin menținerea cerinței ca persoana să primească informații clare și suficiente despre conținutul dreptului la asistență juridică, consecințele renunțării și posibilitatea de a beneficia de asistență juridică garantată de stat, în condițiile legii, iar renunțarea să fie benevolă, din proprie inițiativă și în prezența apărătorului.

	Procuratura Anticorupție (PA)	43.	5. Articolul 71. Pentru propunerea de completare cu aliniatul (5 ¹) manifestăm o neînțelegere vădită a textului „ <u>dreptul de a reveni asupra renunțării anterior efectuării oricărei acțiuni procesuale ulterioare</u> ”. Nu au fost identificate explicațiile sau interpretările corespunzătoare în nota de fundamentare a proiectului.	Precizare A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 41 din sinteză.
	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	44.	1.4. La pct. 5 din proiect, în partea ce privește completarea articolului 71 cu alineatul (5 ¹), nu este comprehensibilă sintagma „de a reveni asupra renunțării anterior efectuării oricărei acțiuni procesuale ulterioare”, fapt pentru care se propune expunerea în următoarea redacție a alineatului prenotat: „(5 ¹) Până la efectuarea oricărei acțiuni procesuale, organul de urmărire penală sau instanța de judecată are obligația de a informa bănuitul, învinuitul, inculpatul despre dreptul de a reveni asupra renunțării la apărător.”. Respectiv, se recomandă a fi revizuit corespunzător și pct. 21.	Precizare A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 41 din sinteză.
	Consiliul Superior al Magistraturii (CSM)	45.	La pct. 5, privind completarea art. 71 cu alin. (5 ¹), recomandăm corelarea explicită a normelor privind renunțarea la apărător, prevăzute la art. 71 alin. (5 ¹), cu drepturile procesuale ale bănuितului reglementate de art. 64. Această armonizare trebuie să vizeze, în mod prioritar, accesul la materialele cauzei și dreptul la consultarea cu un apărător, ales sau garantat de stat. O astfel de abordare este imperativă pentru asigurarea coerenței normative și pentru prevenirea oricăror antinomii între instituția renunțării la apărare și garanțiile procesuale fundamentale.	Precizare Articolul 71 CPP are ca obiect exclusiv condițiile renunțării la apărător și dreptul de a reveni asupra acestei renunțări. Corelarea cu accesul la materialele cauzei penale nu se impune în cadrul acestui articol, deoarece materia accesului la materiale este reglementată distinct prin normele privind drepturile procesuale ale părților (a se vedea și opinia autorului proiectului de la pct. 29 din sinteză). Totodată, dreptul la consultarea cu apărătorul este garantat prin normele generale privind dreptul la apărare. Completarea art. 71 cu asemenea trimiteri ar crea suprapuneri normative și ar depăși obiectul intervenției propuse.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	46.	Modificările propuse la art. 71 alin. (2), alin. (5 ¹) și art. 260 alin. (2) pct. 7) din CPP al RM sunt parțial compatibile cu art. 9 din Directiva 2013/48/UE privind dreptul de revocare. Directiva prevede că revocarea poate fi făcută „în orice moment al procedurilor penale”, cu efect imediat. Normele naționale limitează revenirea la momentul „anterior	Se acceptă Textul proiectului urmează a fi ajustat astfel încât să se reglementeze că bănuitul, învinuitul sau inculpatul este informat despre dreptul de a reveni asupra renunțării la apărător în orice moment al procesului penal, iar revenirea asupra

			efectuării oricărei acțiuni procesuale ulterioare”, ceea ce poate fi interpretat restrictiv și nu acoperă integral standardul european.	renunțării produce efecte din momentul exprimării. Astfel, art. 71 alin. (5 ¹) și art. 260 alin. (2) pct. 7) vor fi reformulate pentru a asigura transpunerea integrală a art. 9 alin. (3) din Directiva 2013/48/UE.
37. Articolul 85: Alineatul (1) și (1²) vor avea următorul cuprins: „(1) Interpret, traducător este persoana fizică autorizată, inclusă în Registrul de stat al interpreților și traducătorilor autorizați, care asigură traducerea orală dintr-o limbă în alta și/sau traducerea semnelor celor surzi, muți ori surdomuți sau traducerea textelor scrise dintr-o limbă în alta, cunoaște terminologia juridică, nu este interesată în cauza penală și este desemnat în această calitate de către organul de urmărire penală sau instanța de judecată în cazurile prevăzute de prezentul cod. Interpretul poate fi numit din rândul persoanelor propuse de către participanții la procesul penal.”. „(1²) Asistența unui interpret poate fi asigurată de către organul de urmărire penală sau instanța de judecată prin intermediul videoconferinței sau altor mijloace tehnice, cu excepția cazului în care prezența fizică a interpretului la locul efectuării acțiunii procesuale este necesară pentru a asigura echitatea procedurii.”.	Procuratura Generală (PG)	47.	1.8. La pct.6, cu referire la completarea Articolului 85 cu alineatul (1³), considerăm necesară revizuirea și reformularea prevederilor propuse, în contextul caracterului lor insuficient de clar. Remarcăm faptul că, normele Codului urmează a fi formulate cu claritate și precizie, întrucât o asemenea exigență derivă din necesitatea asigurării previzibilității legii, astfel încât destinatarii să își poată adapta conduita în mod corespunzător, din imperativul evitării interpretărilor arbitrare care pot conduce la aplicări neuniforme în practică, precum și din obligația respectării principiului securității juridice, ce presupune norme accesibile și inteligibile. Subsecvent, utilizarea unor noțiuni vagi poate genera dificultăți în aplicare și riscuri de interpretare neuniformă. În acest sens, sintagma utilizată la alineatul (1³) – „<i>de o calitate suficientă</i>” – prezintă un caracter vag și echivoc, respectiv, propunem reformularea acesteia.	Precizare Excluderea textului „de o calitate suficientă” ar duce la neconformarea terminologiei utilizată în art. 2 alin. (5), (8) și art. 3 alin. (5), (9) din Directiva 2010/64/UE pentru standardul calității interpretării și traducerii. În vederea sporirii clarității interpretării, textul va fi reformulat prin raportare la caracterul echitabil al procesului, cunoașterea cauzei de către persoana asistată și exercitarea efectivă a dreptului la apărare.
		48.	1.9. Cu toate că, Articolul 85 alin.(3¹) din proiectul de lege prevede modalitatea de contestare a hotărârii de refuz al asigurării asistenței unui interpret de către organul de urmărire penală, acest drept esențial urmează să fie prevăzut și garantat bănuیتului, învinuitului și inculpatului. Respectiv, art.64 și art.66 din Codul de procedură penală, care prevăd drepturile și obligațiile bănuیتului, învinuitului și inculpatului, urmează a fi completate corespunzător: Articolul 64 alin. (2) pct.19¹) din Codul de procedură penală se propune a fi completat în următoarea redacție: <i>„pct. 19) să atace în modul prevăzut de lege hotărârile organului de urmărire penală prin care se refuză asigurarea asistenței unui interpret sau prin care se respinge solicitarea de traducere a unor documente.”</i>	Precizare Dispozițiile art. 64 alin (2) pct. 19) și art. 66 alin. (2) pct. 27) CPP reflectă dreptul bănuیتului, învinuitului și inculpatului de a contesta acțiunile și hotărârile organului de urmărire penală sau ale instanței de judecată, ceea ce acoperă integral opțiunea de a contesta și refuzul asigurării interpretului sau refuzul traducerii unor documente, în ordinea art. 85 alin. (3¹) CPP. Odată ce „dreptul de a contesta” este reflectat în art. 64 și art. 66 CPP, nu se impune dublarea detaliată a mecanismului procedural.

Se completează cu alineatul (1³) cu următorul cuprins: „(1³) Interpretarea și traducerea efectuată în cadrul procedurilor penale trebuie să fie de o calitate suficientă pentru a garanta caracterul echitabil al procesului, asigurând în mod expres faptul că persoanele care solicită o astfel de asistență au cunoștință de cauza instrumentată și își pot exercita dreptul la apărare.”. Se completează cu alineatul (2¹) cu următorul cuprins: „(2¹) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată verifică, prin orice mijloace, inclusiv prin consultarea persoanei în cauză, dacă aceasta vorbește sau înțelege suficient limba în care se desfășoară procesul penal și, dacă este necesar, dispune asigurarea fără întârziere asistența unui interpret sau traducător.” Se completează cu alineatul (3¹) cu următorul cuprins: „(3¹) Împotriva hotărârii motivate a organului de urmărire penală prin care se refuză asigurarea asistenței unui interpret sau prin care se respinge solicitarea de traducere a unor documente poate fi contestată în ordinea art. 298 sau art. 299¹.”			Articolul 66 alin. (2) pct.27¹) din Codul de procedură penală se propune a fi completat în următoarea redacție: <i>„pct.27¹) să atace în modul prevăzut de lege hotărârile organului de urmărire penală și ale instanței de judecată prin care se refuză asigurarea asistenței unui interpret sau prin care se respinge solicitarea de traducere a unor documente.”</i>	
	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	49.	2. La punctul 6, alineatul (13) se modifică, înlocuind formularea „de o calitate suficientă” cu „veridică, exactă, completă și adecvată conținutului”.	Nu se acceptă Sintagma „de o calitate suficientă” corespunde standardului prevăzut de Directiva 2010/64/UE și trebuie menținută. Termenii „exactă” și „completă” sunt deja reflectați în obligațiile interpretului și traducătorului, iar termenul „veridică” nu este adecvat, întrucât traducerea și interpretarea se apreciază prin exactitate și aptitudinea de a garanta caracterul echitabil al procesului.
	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	50.	1.5. Potrivit pct. 6, se propune completarea alin. (1) art. 85 din Codul de procedură penală cu sintagma „cunoaște terminologia juridică”. Se menționează că asemenea condiție cu este prevăzută de Legea 264/2008 cu privire la statutul, autorizarea și organizarea activității de interpret și traducător în sectorul justiției, respectiv, se propune modificarea actului ce reglementează statutul și activitatea interpret și traducător.	Nu se acceptă Cerința privind cunoașterea terminologiei juridice este deja consacrată în art. 85 CPP și este compatibilă cu statutul interpretului și traducătorului autorizat. CPP poate stabili cerințe procesuale pentru persoana desemnată în calitate de interpret sau traducător în cauza penală, fără a fi necesară modificarea Legii nr. 264/2008, or nu fiecare interpret sau traducător ce cade sub incidența Legii nr. 264/2008 ar trebui să cunoască terminologia juridică, pe cînd cei antrenați în procesele judiciare – ar trebui să o cunoască. Din aceste considerente CPP-ul impune această cerință interpreților și traducătorilor din procesul penal.
		51.	1.6. În ceea ce privește prevederile art. 85 alin. (1²) privind asigurarea de către organul de urmărire penală a asistenței unui interpret prin intermediul videoconferinței sau al altor mijloace tehnice, se menționează că implementarea acestei măsuri implică costuri financiare suplimentare. Totodată, se subliniază	Precizare Directiva 2010/64/UE permite utilizarea tehnologiilor de comunicare, cu condiția ca prezența fizică a interpretului să fie asigurată atunci când este necesară pentru echitatea procedurii. Norma are

La alineatul (4): se completează cu punctul 4¹⁾ cu următorul cuprins: „4¹⁾ să acționeze cu imparțialitate și independență, limitându-se strict la facilitarea comunicării sau la traducerea textelor, fără a oferi consultanță juridică participanților, fără a influența persoana asistată ori a-și exprima opiniile personale cu privire la cauza penală;” punctul 5) se completează cu cuvintele „, la un nivel de calitate care să asigure persoanei posibilitatea de a înțelege cauza instrumentată, precum și de a-și exercita în mod eficient dreptul la apărare” punctul 9), după cuvintele „acțiunii procesuale,” se completează cu cuvintele „precum și cele de care a luat cunoștință în cadrul comunicării confidențiale dintre bănuit, învinuit sau inculpat și apărătorul acestuia;”;			că organele de urmărire penală ale Poliției nu sunt dotate suficient cu echipamente necesare pentru efectuarea conferinței video. Prin urmare, introducerea acestei proceduri ar necesita alocarea de resurse financiare suplimentare.	caracter permisiv și nu instituie obligația dotării imediate și uniforme a tuturor organelor de urmărire penală, motiv pentru care utilizarea videoconferinței sau a altor mijloace tehnice va putea fi implementată gradual, în dependență de planificarea financiară a fiecărui organ de urmărire penală.
		52.	1.7. Referitor la art. 85 alin. (2¹⁾), se menționează că consultarea persoanei în vederea stabilirii faptului dacă aceasta vorbește sau înțelege suficient limba procesului penal, este o acțiune care excedă abilitățile lingvistice ale ofițerului de urmărire penală. Astfel, în scopul asigurării accesului real și efectiv la justiție pentru persoanele implicate într-un proces penal, care nu posedă sau nu vorbesc limba română, se consideră oportun ca asigurarea asistenței unui traducător sau interpret să se efectueze în baza solicitării persoanei și să nu fie lăsată la aprecierea ofițerului de urmărire penală. Din aceleași raționamente nu se susține nici completările propuse la art. 104 alin. (2) lit. b) și art. 105 alin. (3) din Codul de procedură penală.	Nu se acceptă Directiva 2010/64/UE impune existența unei proceduri sau a unui mecanism prin care autoritățile să verifice dacă persoana vorbește și înțelege limba procedurii și dacă are nevoie de interpret. Asigurarea interpretului nu poate depinde exclusiv de solicitarea persoanei. Organul de urmărire penală sau instanța nu efectuează o expertiză lingvistică, ci verifică necesitatea asistenței prin mijloace adecvate, inclusiv prin consultarea persoanei. Cu toate acestea, recitalul (21) din preambulul Directivei 2010/64/UE explică despre instituirea unei proceduri de verificare a nivelului de cunoaștere a limbii în care se desfășoară procesul penal. Astfel, „Statele membre ar trebui să asigure instituirea unei proceduri sau a unui mecanism prin care să verifice dacă persoanele suspectate sau acuzate vorbesc și înțeleg limba în care se desfășoară procedurile penale și dacă au nevoie să fie asistate de un interpret. O astfel de procedură sau mecanism presupune faptul că autoritățile competente verifică, prin orice mijloace adecvate, inclusiv prin consultarea persoanelor suspectate sau acuzate în cauză, dacă acestea din urmă vorbesc și înțeleg limba în care se desfășoară procedurile și dacă au nevoie de serviciile unui interpret.”
		53.	1.8. La art. 85 alin. (3 ¹⁾), textul „hotărârii motivate a organului de urmărire penală” se va	Se acceptă

			substitui cu textul „ordonanța motivată a organului de urmărire penală”. Această propunere rezidă din rigorile Codului de procedură penală ce operează în mod constant cu noțiunea de „ordonanță” pentru actele procesuale emise de organul de urmărire penală, menținând o delimitare clară între actele emise de către acesta și instanța de judecată.	
	Consiliul Superior al Magistraturii (CSM)	54.	La pct. 6 din proiect, observăm condiția obligatorie ca interpretul sau traducătorul să fie înregistrat în Registrul de stat al interpreților și traducătorilor autorizați. Totuși, semnalăm riscul apariției unor blocaje procesuale în cauzele penale ce implică limbi rare (spre exemplu: bengaleză, hindi, etc.), pentru care, în Republica Moldova, nu există specialiști autorizați înscrși în registrul menționat. Dificultatea este amplificată de faptul că, în multe situații, vorbitorii acestor limbi provin din state care nu dețin misiuni diplomatice sau oficii consulare pe teritoriul Republicii Moldova, fapt ce exclude posibilitatea obținerii unei asistențe prompte pentru identificarea unor persoane apte să asigure interpretarea. În aceste situații, strictețea normei ar putea periclita respectarea dreptului la un proces echitabil și celeritatea urmăririi penale. Mai mult decât atât, rigoarea condiției impuse la art. 85 alin. (1) trebuie analizată prin prisma art. 251¹ alin. (1) lit. e) Cod de procedură penală, care instituie sancțiunea nulității absolute pentru încălcarea dispozițiilor privind prezența obligatorie a interpretului sau traducătorului. În absența unor mecanisme de derogare pentru limbile rare, imposibilitatea obiectivă de a identifica un interpret înregistrat în Registrul de stat va atrage inevitabil nulitatea actelor de urmărire penală, compromițând astfel întreaga procedură judiciară. Considerăm necesară revizuirea acestei norme prin introducerea unei clauze de excepție care să permită, în cazuri temeinic justificate și în absența unui specialist autorizat, desemnarea unei alte persoane apte să asigure o comunicare efectivă.	Precizare Nu se impune instituirea unei clauze noi de excepție, deoarece art. 85 alin. (1¹) CPP reglementează deja posibilitatea desemnării unei persoane neincluse în Registrul de stat al interpreților și traducătorilor autorizați atunci când nu există interpreți sau traducători autorizați pentru limba necesară ori aceștia nu pot fi contractați. Proiectul nu elimină această derogare, astfel încât riscul blocajelor în cauzele ce implică limbi rare este deja acoperit normativ.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	55.	Modificările propuse la CPP al RM (art. 85 alin. (1) și art. 102 alin. (1) sunt parțial compatibile cu prevederile art. 2 alin. (1) al actului UE, privind	Se acceptă Din conținutul art. 16 CPP rezultă imposibilitatea efectuării oricărui act

			asigurarea interpretării în fața autorităților de urmărire penală și a celor judiciare. CPP al RM garantează explicit acest drept în art. 16 alin. (2). În plus, articolul 16 alin. (4) din același cod impune traducerea documentelor procedurale într-o limbă pe care suspectul sau acuzatul o înțelege, consolidând conformitatea. Totuși, subliniem că proiectul legislativ nu consacră în mod expres obligația ca interpretarea să fie furnizată „fără întârziere” în toate etapele procedurii, așa cum impune Directiva UE. Această cerință poate fi dedusă din ansamblul dispozițiilor existente, dar lipsa unei mențiuni explicite reduce claritatea și poate afecta uniformitatea aplicării.	procesual în absența interpretului. Totodată, în vederea asigurării unei transpuneri exprese și riguroase a art. 2 (1) din Directiva 2010/64/UE, textul art. 85 CPP se va ajusta astfel încât desemnarea interpretului sau traducătorului să se facă fără întârziere.
		56.	Modificările propuse la CPP al RM (art. 85 alin. (2 ¹), art. 104 alin. (2) lit. b), art. 105 alin. (3) și art. 358 alin. (1) pct. 9) sunt parțial compatibile cu art. 2 alin. (4) din Directiva 2010/64/UE privind evaluarea nevoii de asistență lingvistică. Modificările introduc un mecanism expres prin care organele de urmărire penală și instanțele verifică nivelul de cunoaștere a limbii de către persoana suspectată sau acuzată și, dacă este necesar, dispun fără întârziere desemnarea unui interpret. Aceste prevederi transpun cerința directivei și asigură aplicarea efectivă a dreptului la interpretare. Totuși, deși art. 85 alin. (2 ¹) CPP al RM prevede că organul de urmărire penală sau instanța „verifică, prin orice mijloace” dacă persoana înțelege limba procesului, nu este descris un mecanism procedural standardizat (test lingvistic, formular, procedură obligatorie), ceea ce poate duce la aplicare neuniformă a normei legale.	Precizare Suplimentar opiniei autorului proiectului de la pct. 52 din sinteză, menționăm că textul propus la art. 85 alin. (2 ¹) asigură conformitatea deplină la nivel legislativ cu Directiva 2010/64UE, și anume textul „verifică, prin orice mijloace, inclusiv prin consultarea persoanei în cauză” a fost preluat fidel din textul art. 2 alin. (4) din Directiva 2010/64/UE („prin orice mijloace adecvate, inclusiv prin consultarea persoanelor”). Descrierea detaliată a unui mecanism administrativ (formulare, teste lingvistice specifice) nu face obiectul de reglementare al CPP, a cărui menire este stabilirea garanțiilor și a competențelor fundamentale. Prin urmare, mecanismul procedural standardizat și criteriile obiective de evaluare lingvistică (ghidul de bune practici, indicatorii de evaluare sau formularele de check-list) pot fi aprobate prin acte metodologice subsecvente sau ghiduri de aplicare, fără a suprasolicita textul legii cu detalii tehnice de ordin administrativ.
38. Articolul 86 se completează cu alineatul (2 ¹) cu următorul cuprins:	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	57.	În vederea asigurării unei formulări mai clare și mai conforme exigențelor de tehnică legislativă, la punctul 7, alineatul (2 ¹) se înlocuiește expresia	Se acceptă parțial

„(2¹) Atunci când persoana reclamă că interpretarea sau traducerea nu este de o calitate suficientă, organul de urmărire penală sau instanța de judecată are obligația de a verifica aspectele invocate și, dacă se constată că asistența oferită sunt de natură să afecteze caracterul echitabil al procedurii, dispune înlocuirea interpretului sau a traducătorului și, după caz, refacerea actului procedural ori traducerea repetată a documentului sau a unei părți din acesta. Despre înlocuirea interpretului și refacerea actului procedural se consemnează în procesul-verbal al acțiunii.”			„suficientă” cu „adecvată conținutului” și se completează după cuvântul „interpretului” cu sintagma „sau a traducătorului”	În partea ce ține de consemnarea soluției dispuse se va include și traducătorul. Cu toate acestea, nu se acceptă substituirea textului „de o calitate suficientă” cu „adecvată conținutului”, întrucât prima corespunde terminologiei utilizate de Directiva 2010/64/UE și exprimă standardul minim european privind calitatea interpretării și traducerii.
	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	58.	1.9. Suplimentar, nu se susține completarea art. 86 cu alin. (2¹) în partea ce ține de obligația organului de urmărire penală de a verifica calitatea traducerii. În acest sens, se notează că potrivit art. 85 alin. (1) din Codul de procedură penală, interpret, traducător este persoana fizică autorizată, inclusă în Registrul de stat al interpreților și traducătorilor autorizați, care asigură traducerea orală dintr-o limbă în alta și/sau traducerea semnelor celor surzi, muți ori surdomuți sau traducerea textelor scrise dintr-o limbă în alta, cunoaște terminologia juridică, nu este interesată în cauza penală și acceptă să participe în această calitate. Totodată, în conformitate cu art. 1 alin. (2) din Legea nr. 264/2008 cu privire la statutul, autorizarea și organizarea activității de interpret și traducător în sectorul justiției, pot efectua interpretări și/sau traduceri doar interpreții și/sau traducătorii autorizați. Astfel, calitatea traducerii este garantată de statutul legal al traducătorilor/interpreților, ceea ce face redundantă obligarea organului de urmărire penală de a verifica calitatea traducerii, efectuată de către persoanele calificate în acest sens. Suplimentar, art. 86 din Codul de procedură penală, prevede modalitatea de recuzare a interpretului, traducătorului. Respectiv, în caz de dezacord cu calitatea traducerii acordată, persoana poate solicita recuzarea interpretului și traducătorului.	Nu se acceptă Suplimentar opiniei autorului proiectului de la pct. 50 din sinteză, statutul de interpret sau traducător autorizat nu exclude necesitatea unui mecanism procesual prin care persoana să poată reclama faptul că interpretarea ori traducerea nu este de o calitate suficientă pentru a garanta caracterul echitabil al procedurii. Recuzarea interpretului sau traducătorului nu acoperă integral această garanție, deoarece vizează în principal incompatibilitatea ori incompetența persoanei, nu remedierea efectivă a unei interpretări sau traduceri deja efectuate necorespunzător. Organul de urmărire penală sau instanța nu substituie evaluarea profesională a traducătorului, ci verifică dacă deficiențele invocate pot afecta exercitarea dreptului la apărare ori caracterul echitabil al procedurii și dispune remediile necesare.
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM)	59.	Articolul 86 CPP : „(2¹) Atunci când persoana reclamă că interpretarea sau traducerea nu este de o calitate suficientă, organul de urmărire penală sau instanța de judecată are obligația de a verifica de îndată sau într-un termen rezonabil aspectele invocate și, dacă	Se acceptă parțial Se acceptă completarea normei cu precizarea că remediul poate consta, după caz, în înlocuirea interpretului sau traducătorului, refacerea totală ori parțială

			se constată că asistența oferită este de natură să afecteze în mod efectiv exercitarea dreptului la apărare ori caracterul echitabil al procedurii, dispune înlocuirea interpretului sau a traducătorului și, după caz, refacerea totală sau parțială a actului procedural ori traducerea repetată a documentului sau a unei părți din acesta. Despre înlocuirea interpretului și refacerea actului procedural ori respingerea cererii, care se consemnează în procesul-verbal al acțiunii.”. Deși proiectul recunoaște dreptul persoanei de a contesta calitatea interpretării sau traducerii, în lipsa unor elemente procedurale clare există riscul ca acest drept să rămână unul formal, dificil de valorificat în practică. Astfel, introducerea obligației organului competent de a examina aspectele invocate „de îndată sau într-un termen rezonabil” contribuie la prevenirea unor întârzieri care ar putea afecta în mod ireversibil exercitarea dreptului la apărare. Reglementarea consecințelor admiterii plângerii — inclusiv înlocuirea interpretului sau traducătorului și refacerea totală sau parțială a actului procedural ori traducerea repetată — este esențială pentru a asigura un remediu efectiv în cazul constatării unor deficiențe. La fel, includerea posibilității respingerii cererii și consemnarea soluției în procesul-verbal contribuie la transparența procedurii și permite exercitarea unui control ulterior asupra legalității și temeiniciei deciziei adoptate. În absența unor astfel de soluții, dreptul de a contesta calitatea interpretării sau traducerii ar fi lipsit de eficiență practică.	a actului procedural sau traducerea repetată a documentului ori a unei părți din acesta și necesitatea consemnării soluției asupra cererii, inclusiv în cazul respingerii acesteia.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	60.	Modificările propuse la CPP al RM (art. 86 alin. 2¹) asigură compatibilitatea parțială cu art. 2 alin. (7) din Directiva 2010/64/UE privind interpretarea în cadrul procedurilor aferente mandatului european de arestare. În context, conformitatea deplină va fi realizată numai odată cu implementarea în legislația națională a Deciziei-cadru 2002/584/JAI privind mandatul european de arestare.	Precizare Menționăm că în tabelul de concordanță transmis spre avizare, în dreptul art. 2 alin. (7) din Directivă, a fost stabilit de la bun început gradul de compatibilitate „Parțial compatibil”, iar în Compartimentul 9 de analiză/observații al tabelului, autorul proiectului de lege a stipulat expres că „dispozițiile art. 2 alin. (7) din Directivă vor fi compatibile odată cu transpunerea în legislația națională a Deciziei-cadru a Consiliului din 13 iunie

				2002 privind mandatul european de arestare [...] (2002/584/JAI)”.
9. La articolul 102 alineatul (1) se completează cu următoarea propoziție: „În cazul persoanei care nu posedă sau nu vorbește limba în care se desfășoară procesul penal, declarațiile se fac prin intermediul unui interpret sau traducător.”.	Procuratura Generală (PG)	62.	1.10. La pct.9, propunem revizuirea art.102 alin.(1) al proiectului de lege. Astfel, din conținutul normei citate, urmează a fi exclusă sintagma „<i>traducător</i>”, care este improprie acestei reglementări, or, potrivit art.6 pct.48) din Codul de procedură penală, traducător - este persoană fizică autorizată, inclusă în Registrul de stat al interpreților și traducătorilor autorizați, care asigură traducerea textelor scrise dintr-o limbă în alta, desemnată în procesul penal de organele competente.	Se acceptă
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	63.	Modificările propuse la CPP al RM (art. 85 alin. (1) și art. 102 alin. (1) sunt parțial compatibile cu prevederile art. 2 alin. (1) al actului UE, privind asigurarea interpretării în fața autorităților de urmărire penală și a celor judiciare. CPP al RM garantează explicit acest drept în art. 16 alin. (2). În plus, articolul 16 alin. (4) din același cod impune traducerea documentelor procedurale într-o limbă pe care suspectul sau acuzatul o înțelege, consolidând conformitatea. Totuși, subliniem că proiectul legislativ nu consacră în mod expres obligația ca interpretarea să fie furnizată „fără întârziere” în toate etapele procedurii, așa cum impune Directiva UE. Această cerință poate fi dedusă din ansamblul dispozițiilor existente, dar lipsa unei mențiuni explicite reduce claritatea și poate afecta uniformitatea aplicării.	Se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de lege la pct. 56 din sinteză.
10. La articolul 103 alineatul (3) se completează cu propoziția „În acest caz, exercitarea acestui drept nu poate fi utilizată împotriva bănuțului, învinutului, inculpatului și nu constituie o dovadă a săvârșirii infracțiunii.”.	Procuratura Anticorupție (PA)	64.	10. Articolul 103. Considerăm că propoziția cu care se propune a fi completat alin.(3), nu aduce o noutate de reglementare diferită de sensul care se distinge din textul aliniatului (3) în varianta de reglementare existentă la zi.	Nu se acceptă Completarea propusă urmărește transpunerea expresă a art. 7 alin. (5) din Directiva (UE) 2016/343. Art. 103 alin. (3) CPP, în redacția actuală, consacră interdicția constrângerii persoanei de a mărturisi împotriva sa sau împotriva rudelor apropiate, interdicția constrângerii de a-și recunoaște vinovăția și imposibilitatea tragerii la răspundere pentru refuzul de a face asemenea declarații. Totuși, norma actuală nu prevede expres că exercitarea dreptului la tăcere sau a dreptului de a nu se autoincrimina nu poate fi valorificată

				împotriva persoanei și nu poate fi considerată probă a săvârșirii infracțiunii. Prin urmare, completarea este necesară pentru a exclude interpretările potrivit cărora refuzul de a declara, tăcerea sau nerezunoașterea vinovăției ar putea fi utilizate ca element defavorabil în aprecierea probelor ori în fundamentarea acuzații.
11. La articolul 104 alineatul (2) litera b) cuvintele „precizează dacă acesta posedă limba în care se desfășoară procesul” se substituie cu cuvintele „verifică în condițiile art. 85 alin. (2¹) dacă vorbește sau înțelege suficient limba în care se desfășoară procesul penal”.	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	65.	1.7. Referitor la art. 85 alin. (2¹), se menționează că consultarea persoanei în vederea stabilirii faptului dacă aceasta vorbește sau înțelege suficient limba procesului penal, este o acțiune care excedă abilitățile lingvistice ale ofițerului de urmărire penală. Astfel, în scopul asigurării accesului real și efectiv la justiție pentru persoanele implicate într-un proces penal, care nu posedă sau nu vorbesc limba română, se consideră oportun ca asigurarea asistenței unui traducător sau interpret să se efectueze în baza solicitării persoanei și să nu fie lăsată la aprecierea ofițerului de urmărire penală. Din aceleași raționamente nu se susține nici completările propuse la art. 104 alin. (2) lit. b) și art. 105 alin. (3) din Codul de procedură penală.	Nu se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 52 din sinteză.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	66.	Modificările propuse la CPP al RM (art. 85 alin. (21), art. 104 alin. (2) lit. b), art. 105 alin. (3) și art. 358 alin. (1) pct. 9) sunt parțial compatibile cu art. 2 alin. (4) din Directiva 2010/64/UE privind evaluarea nevoii de asistență lingvistică. Modificările introduc un mecanism expres prin care organele de urmărire penală și instanțele verifică nivelul de cunoaștere a limbii de către persoana suspectată sau acuzată și, dacă este necesar, dispun fără întârziere desemnarea unui interpret. Aceste prevederi transpun cerința directivei și asigură aplicarea efectivă a dreptului la interpretare. Totuși, deși art. 85 alin. (2¹) CPP al RM prevede că organul de urmărire penală sau instanța „verifică, prin orice mijloace” dacă persoana înțelege limba procesului, nu este descris un mecanism procedural standardizat (test lingvistic, formular, procedură obligatorie), ceea ce poate duce la aplicare neuniformă a normei legale.	Precizare A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 52 și 56 din sinteză.

12. La articolul 105 alineatul (3) se completează cu cuvintele „verifică în condițiile art. 85 alin. (2¹) dacă vorbește sau înțelege suficient limba în care se desfășoară procesul penal.”.	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	67.	1.7. Referitor la art. 85 alin. (2¹), se menționează că consultarea persoanei în vederea stabilirii faptului dacă aceasta vorbește sau înțelege suficient limba procesului penal, este o acțiune care excedă abilitățile lingvistice ale ofițerului de urmărire penală. Astfel, în scopul asigurării accesului real și efectiv la justiție pentru persoanele implicate într-un proces penal, care nu posedă sau nu vorbesc limba română, se consideră oportun ca asigurarea asistenței unui traducător sau interpret să se efectueze în baza solicitării persoanei și să nu fie lăsată la aprecierea ofițerului de urmărire penală. Din aceleași raționamente nu se susține nici completările propuse la art. 104 alin. (2) lit. b) și art. 105 alin. (3) din Codul de procedură penală.	Nu se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 52 din sinteză.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	68.	Modificările propuse la CPP al RM (art. 85 alin. (21), art. 104 alin. (2) lit. b), art. 105 alin. (3) și art. 358 alin. (1) pct. 9) sunt parțial compatibile cu art. 2 alin. (4) din Directiva 2010/64/UE privind evaluarea nevoii de asistență lingvistică. Modificările introduc un mecanism expres prin care organele de urmărire penală și instanțele verifică nivelul de cunoaștere a limbii de către persoana suspectată sau acuzată și, dacă este necesar, dispun fără întârziere desemnarea unui interpret. Aceste prevederi transpun cerința directivei și asigură aplicarea efectivă a dreptului la interpretare. Totuși, deși art. 85 alin. (21) CPP al RM prevede că organul de urmărire penală sau instanța „verifică, prin orice mijloace” dacă persoana înțelege limba procesului, nu este descris un mecanism procedural standardizat (test lingvistic, formular, procedură obligatorie), ceea ce poate duce la aplicare neuniformă a normei legale.	Precizare A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 52 și 56 din sinteză.
13. Articolul 113 alineatul (3) după cuvintele „sau învinuitului,” se completează cu cuvintele „precum și a dreptului acestora de a fi asistați de un apărător,”.	Procuratura Generală (PG)	69.	1.11. Cu referire la punctele 13-16 din proiect, prin care articolele 113, 116, 122 și 123 din Codul de procedură penală au fost ajustate la prevederile Directivei nr. 213/48/UE a Parlamentului European, prin precizarea că bănuitul sau învinuitul are dreptul de a fi asistat de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, considerăm că aceste modificări sunt inoportune. Dreptul respectiv este deja reglementat prin articolele 64 și 65 din Codul de procedură penală, astfel încât includerea acestui	Nu se acceptă Modificările propuse la art. 113, 116, 122 și 123 CPP nu constituie o dublare nejustificată a dreptului general la apărare prevăzut la art. 64 și art. 66 CPP. Art. 3 alin. (2) lit. b) coroborat cu art. 3 alin. (3) lit. c) din Directiva 2013/48/UE impune asigurarea dreptului de acces la avocat în cadrul unor acțiuni procesuale determinate de investigare sau de

			drept în articolele menționate ar constitui o dublare normativă nejustificată.	administrare a probelor, cum sunt prezentarea spre recunoaștere, confruntarea și reconstituirea faptei, atunci când bănuitul, învinutul sau inculpatul participă la acestea. Prin urmare, dreptul general la apărare trebuie completat cu garanții procesuale explicite pentru aceste acțiuni, pentru a evita interpretarea potrivit căreia prezența apărătorului ar depinde exclusiv de solicitarea generală a persoanei sau de aprecierea organului de urmărire penală. Intervenția propusă concretizează exercitarea efectivă a dreptului la apărare în cadrul unor acțiuni probatorii cu potențial impact direct asupra poziției procesuale a persoanei urmărite penal.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	70.	Prevederile naționale introduse în CPP al RM (art. 113 alin. (3), art. 116 alin. (3¹), art. 122 alin. (1¹), art. 123 alin. (2) sunt parțial compatibile cu art. 3 alin. (2) lit. c) din Directiva 2013/48/UE. Directiva cere ca accesul la avocat să fie asigurat „fără nicio întârziere nejustificată” în toate etapele procedurii penale. În context, normele naționale reglementează punctual anumite acțiuni procesuale, dar nu consacră explicit criteriul „fără întârziere nejustificată”.	Precizare Pentru a reflecta cu precizie standardul art. 3 alin. (2) lit. b) coroborat cu art. 3 alin. (3) lit. c) din Directiva 2013/48/UE, în sensul că dreptul la apărător trebuie asigurat la efectuarea acțiunii procesuale respective, se impune ajustarea art. 113 alin. (3), art. 116 alin. (3¹), art. 122 alin. (1¹), art. 123 alin. (2) CPP. Cu toate acestea, nu se impune includerea expresă, în fiecare dintre articolele vizate, a sintagmei „fără întârziere nejustificată”, deoarece normele respective nu reglementează momentul inițial de acces la avocat, ci participarea apărătorului la acțiuni procesuale determinate. Criteriul promptitudinii este acoperit prin formularea dreptului de a fi asistat la efectuarea acțiunii procesuale, iar cadrul general al accesului la apărător este reglementat la art. 64, art. 66, art. 71 și art. 167 CPP. Pentru conformitate deplină, textele vor fi ajustate astfel încât să rezulte clar că asistența apărătorului se asigură la efectuarea confruntării, prezentării spre

				recunoaștere, reconstituirii faptei și experimentului, după caz.
14. Articolul 116 se completează cu alineatul (3¹) cu următorul cuprins: „(3¹) Bănuitul, învinuitul prezentat spre recunoaștere are dreptul de a fi asistat de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat în cadrul acestei acțiuni procesuale.”.	Procuratura Generală (PG)	71.	1.11. Cu referire la punctele 13-16 din proiect, prin care articolele 113, 116, 122 și 123 din Codul de procedură penală au fost ajustate la prevederile Directivei nr. 213/48/UE a Parlamentului European, prin precizarea că bănuitul sau învinuitul are dreptul de a fi asistat de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, considerăm că aceste modificări sunt inoportune. Dreptul respectiv este deja reglementat prin articolele 64 și 65 din Codul de procedură penală, astfel încât includerea acestui drept în articolele menționate ar constitui o dublare normativă nejustificată.	Nu se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 69 din sinteză.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	72.	Prevederile naționale introduse în CPP al RM (art. 113 alin. (3), art. 116 alin. (3¹), art. 122 alin. (11), art. 123 alin. (2) sunt parțial compatibile cu art. 3 alin. (2) lit. c) din Directiva 2013/48/UE. Directiva cere ca accesul la avocat să fie asigurat „fără nicio întârziere nejustificată” în toate etapele procedurii penale. În context, normele naționale reglementează punctual anumite acțiuni procesuale, dar nu consacră explicit criteriul „fără întârziere nejustificată”.	Precizare A se vedea opinia autorului proiectului de lege la pct. 70 din sinteză.
15. Articolul 122 se completează cu alineatul (1¹) cu următorul cuprins: „(1¹) În cazul în care bănuitul, învinuitul sau inculpatul participă la reconstituirea faptei, acesta are dreptul de a fi asistat de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat în cadrul acestei acțiuni procesuale.”.	Procuratura Generală (PG)	73.	1.11. Cu referire la punctele 13-16 din proiect, prin care articolele 113, 116, 122 și 123 din Codul de procedură penală au fost ajustate la prevederile Directivei nr. 213/48/UE a Parlamentului European, prin precizarea că bănuitul sau învinuitul are dreptul de a fi asistat de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, considerăm că aceste modificări sunt inoportune. Dreptul respectiv este deja reglementat prin articolele 64 și 65 din Codul de procedură penală, astfel încât includerea acestui drept în articolele menționate ar constitui o dublare normativă nejustificată.	Nu se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 69 din sinteză.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	74.	Prevederile naționale introduse în CPP al RM (art. 113 alin. (3), art. 116 alin. (3¹), art. 122 alin. (11), art. 123 alin. (2) sunt parțial compatibile cu art. 3 alin. (2) lit. c) din Directiva 2013/48/UE. Directiva cere ca accesul la avocat să fie asigurat „fără nicio întârziere nejustificată” în toate etapele procedurii penale. În context, normele naționale reglementează punctual	Precizare A se vedea opinia autorului proiectului de lege la pct. 70 din sinteză.

			anumite acțiuni procesuale, dar nu consacră explicit criteriul „fără întârziere nejustificată”.	
16. Articolul 123 alineatul (2) se completează cu următoarea propoziție „În acest caz bănuitul, învinuitul are dreptul de a fi asistat de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat.”.	Procuratura Generală (PG)	75.	1.11. Cu referire la punctele 13-16 din proiect, prin care articolele 113, 116, 122 și 123 din Codul de procedură penală au fost ajustate la prevederile Directivei nr. 213/48/UE a Parlamentului European, prin precizarea că bănuitul sau învinuitul are dreptul de a fi asistat de un apărător ales sau de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, considerăm că aceste modificări sunt inoportune. Dreptul respectiv este deja reglementat prin articolele 64 și 65 din Codul de procedură penală, astfel încât includerea acestui drept în articolele menționate ar constitui o dublare normativă nejustificată.	Nu se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 69 din sinteză.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	76.	Prevederile naționale introduse în CPP al RM (art. 113 alin. (3), art. 116 alin. (3¹), art. 122 alin. (11), art. 123 alin. (2) sunt parțial compatibile cu art. 3 alin. (2) lit. c) din Directiva 2013/48/UE. Directiva cere ca accesul la avocat să fie asigurat „fără nicio întârziere nejustificată” în toate etapele procedurii penale. În context, normele naționale reglementează punctual anumite acțiuni procesuale, dar nu consacră explicit criteriul „fără întârziere nejustificată”.	Precizare A se vedea opinia autorului proiectului de lege la pct. 70 din sinteză.
17. Articolul 167 la alineatul (1) după cuvintele „drepturile prevăzute la art.64,” se completează cu cuvintele „pe care o poate păstra pe toată perioada în care este privată de libertate”; la alineatul (2) se completează cu următoarea propoziție: „Organul de urmărire penală asigură la cererea persoanei reținute și apărătorului său accesul la materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere.”	Procuratura Anticorupție (PA)	77.	17. Articolul 167. Considerăm că se impune renunțarea completării articolului 167 cu propunerile de reglementări pentru alin.(2). Se rețin argumentele prezentate pentru Articolul 64.	Se acceptă parțial În contextul introducerii art. 212¹ Accesul la materialele cauzei penale, se impune corelarea cu art. 167, pentru a asigura garanția accesului la materialele cauzei penale care au servit drept temei pentru reținere, or această acțiune procesuală este relevantă pentru exercitarea efectivă a dreptului de contestare a legalității și temeiniciei reținerii.
	Consiliul Superior al Magistraturii (CSM)	78.	La pct. 17, în partea ce ține de completarea art. 167 cu alin. (2), se constată că textul propus reiterează integral garanțiile procesuale deja instituite prin art. 64 alin. (2) pct. 3¹) și art. 66 alin. (2) pct. 3¹). Întrucât aceste dispoziții consacră deja dreptul bănuitului și al învinuitului de a fi informați neîntârziat asupra duratei maxime a privării de libertate și de a accesa probele ce fundamentează măsura, o nouă reglementare cu un conținut identic apare ca fiind superfluă. În absența	Se acceptă parțial A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 77 din sinteză.

			unei valori adăugate, menținerea acestora ar genera un paralelism normativ contrar principiilor bune legiferări și rigorii terminologice.	
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	79.	Prevederile naționale analizate din CPP al RM (art. 64 alin. (2) pct. 31), art. 66 alin. (2) pct. 31), art. 167 alin. (1)–(2), art. 173 alin. (2), art. 351 alin. (6) și prevederile de la alin. (2) și (3) din Dispoziții finale și tranzitorii) sunt parțial compatibile cu art. 4 din Directiva 2012/13/UE privind Nota privind drepturile, dar cu unele diferențe de formulare și grad de detaliere. În context, modelul în limba română al formularului, conform cerințelor Anexei I din Directivă, urmează a fi stabilit prin ordin comun al ministrului justiției, ministrului afacerilor interne, președintelui Consiliului Superior al Magistraturii și Procurorului General.	Se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de lege la pct. 28 din sinteză.
18. Articolul 173: alineatul (1) se completează cu cuvintele: „, fapt despre care se consemnează în procesul-verbal de reținere”; alineatul (2) după cuvintele „acestui stat” se completează cu cuvintele „ori o altă persoană”;	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	80.	Prevederile naționale analizate din CPP al RM (art. 64 alin. (2) pct. 31), art. 66 alin. (2) pct. 31), art. 167 alin. (1)–(2), art. 173 alin. (2), art. 351 alin. (6) și prevederile de la alin. (2) și (3) din Dispoziții finale și tranzitorii) sunt parțial compatibile cu art. 4 din Directiva 2012/13/UE privind Nota privind drepturile, dar cu unele diferențe de formulare și grad de detaliere. În context, modelul în limba română al formularului, conform cerințelor Anexei I din Directivă, urmează a fi stabilit prin ordin comun al ministrului justiției, ministrului afacerilor interne, președintelui Consiliului Superior al Magistraturii și Procurorului General.	Se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de lege la pct. 28 din sinteză.
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM)	81.	Propunem următoarea versiune a art. 212 CPP Art. 212 Confidențialitatea urmăririi penale (1) Materialele urmăririi penale nu pot fi date publicității decât cu acordul persoanei responsabile de urmărirea penală și numai în măsura în care ea consideră că aceasta este posibil, cu respectarea prezumției de nevinovăție, și ca să nu fie afectate interesele altor persoane și ale desfășurării urmăririi penale în condițiile Legii nr. 133 din 8 iulie 2011 privind protecția datelor cu caracter personal. (2) Dacă este necesar pentru buna desfășurare a urmăririi penale, persoana care efectuează urmărirea penală poate avertiza martorul și celelalte persoane menționate la alin. (1) art. 212 ¹ asupra obligației de a nu divulga anumite date privind urmărirea penală, în	Se acceptă parțial Odată cu includerea regimului de acces la materialele cauzei penale se impune necesitatea corelării acestuia cu art. 212 CPP, astfel încât obligația de confidențialitate să nu fie interpretată ca o restricție informală a accesului la materiale. Totodată, nu se acceptă substituirea integrală a art. 212 CPP în redacția propusă, deoarece regimul accesului la materiale și al restricțiilor urmează a fi reglementat distinct la art. 212 ¹ și art. 212 ² CPP. Art. 212 CPP rămâne să reglementeze confidențialitatea urmăririi penale și obligația de nedivulgare a datelor urmăririi penale. În

			măsura în care divulgarea acestora ar putea prejudicia urmărirea penală ori ar putea pune în pericol siguranța participanților la proces. (3) Judecătorul, procurorul, ofițerul de urmărire penală, ofițerul de investigații, expertul, specialistul, interpretul, traducătorul și alte persoane care asistă la efectuarea actelor procesuale nu pot divulga date privind urmărirea penală decât în cazurile prevăzute de lege sau cu acordul persoanei responsabile de urmărirea penală, dacă legea permite aceasta. (4) Divulgarea datelor urmăririi penale de către persoana responsabilă de urmărirea penală, de către persoana abilitată cu controlul asupra activității de urmărire penală sau de către persoana care nu are permisiunea necesară de la persoana responsabilă de urmărirea penală, dacă această acțiune a cauzat daune morale sau materiale martorului, părții vătămate și reprezentanților acestora sau a prejudiciat procesul de urmărire penală, are ca urmare răspunderea penală prevăzută în art.315 din Codul penal. (5) În cazul infracțiunilor prevăzute la art. 171–1751 și 2081–2085 din Codul penal nr. 985/2002 se interzice a da publicității oricare informații care ar putea duce la identificarea victimelor. Modificarea propusă pentru art. 212 CPP reflectă o schimbare de paradigmă, prin trecerea de la o reglementare centrată pe publicitatea materialelor urmăririi penale la una orientată spre gestionarea confidențialității interne și responsabilizarea participanților procesuali, în corelație cu noul art. 212¹ CPP privind accesul la materiale (propus de CRJM, a se vedea mai jos). Noua redactare introduce o delimitare mai clară între divulgarea publică și obligațiile de confidențialitate ale participanților, extinzând totodată sfera subiecților obligați să respecte această confidențialitate (inclusiv ofițerii de investigații și alte persoane implicate). Această abordare reflectă mai fidel realitățile practice ale procesului penal și contribuie la prevenirea divulgării neautorizate a informațiilor.	consecință, se intervine punctual doar la alin. (2), prin corelarea avertizării cu interesele protejate la art. 212¹ alin. (1), individualizarea datelor vizate de avertizare și precizarea că avertizarea nu substituie procedura de restricționare a accesului la materialele cauzei penale.
--	--	--	--	--

			De asemenea, reglementarea expresă a condițiilor în care divulgarea atrage răspunderea juridică sporește previzibilitatea și efectul disuasiv al normei, iar introducerea criteriilor privind riscurile (prejudicierea urmăririi penale, siguranța participanților) aliniază norma la principiile necesității și proporționalității. În ansamblu, modificarea contribuie la coerența sistemică a reglementării, însă ar fi oportună menținerea explicită a unor garanții esențiale, precum referința la prezumția de nevinovăție și protecția datelor cu caracter personal.	
	Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM)	82.	Introducerea unui nou articol - Art. 212¹ CPP - Accesul la materialele urmăririi penale (1) Bănuitul, învinutul, victima, partea vătămată, succesorii, apărătorii și reprezentanții acestora au acces, în condițiile prezentului cod, la materialele de urmărire penală aflate în posesia organului de urmărire penală sau a procurorului și pot participa la efectuarea acțiunilor procesuale în cazurile în care codul prevede. Accesul la materialele urmăririi penale se acordă în mod gratuit. (2) Bănuitului, învinutului și apărătorului acestora li se asigură accesul la materialele și mijloacele de probă în favoarea și în defavoarea acestora, în măsura necesară exercitării efective a dreptului la apărare. (3) În cazul reținerii sau arestării, persoanei private de libertate și apărătorului acesteia li se pun neîntârziat la dispoziție materialele care au servit drept temei pentru aplicarea măsurii de constrângere și care sunt esențiale pentru contestarea efectivă a legalității și temeiniciei reținerii sau arestării, cel târziu până la începerea examinării de către judecătorul de instrucție a plângerii respective sau a demersului procurorului. (4) Accesul la materialele prevăzute la alin. (2) se acordă în timp util pentru exercitarea efectivă a dreptului la apărare și, în orice caz, nu mai târziu de trimiterea cauzei în judecată pentru examinare în fond. Dacă materialele respective sunt necesare pentru contestarea unei măsuri de constrângere sau a unui alt act procesual, accesul la ele se acordă înainte de examinarea acestora, în volumul necesar formulării apărării. În cazul în care bănuitul, învinutul sau	Se acceptă parțial Pentru a asigura o reglementare unitară și previzibilă a accesului la materialele cauzei penale și a restricțiilor aferente, în vederea transpunerii coerente a art. 7 din Directiva 2012/13/UE și a eliminării lacunei existente în CPP, se intervine cu soluția de reglementare sistemică a accesului la materialele cauzei penale prin introducerea unei norme distincte. Totodată, se va diviza reglementarea în două articole: art. 212¹ „Accesul la materialele cauzei penale” și art. 212² „Restricțiile accesului la materialele cauzei penale”. Prin această divizare se va asigura delimitarea între dreptul de acces și restricțiile aplicabile acestuia, evitând suprapunerea cu art. 212 privind confidențialitatea urmăririi penale. Mecanismul introdus operează pe trei planuri normative distincte. Art. 212 CPP rămâne norma privind confidențialitatea urmăririi penale și obligația de nedivulgare a datelor urmăririi penale. Art. 212¹ CPP reglementează dreptul de acces la materialele cauzei penale, exercitat în condițiile Codului și potrivit calității procesuale deținute. Art. 212² CPP reglementează separat restricțiile de acces, care pot fi dispuse numai prin ordonanță motivată a procurorului, pentru

			apărătorul depune o plângere în temeiul art. 313 din prezentul cod, accesul la materialele relevante pentru obiectul plângerii se acordă cu cel puțin 5 zile înainte de începerea examinării acesteia de către judecătorul de instrucție. (5) Pe durata amânării informării persoanei supuse măsurii speciale de investigații, dispuse în condițiile art. 136 alin. (11), accesul bănuیتului, învinuitului, inculpatului, apărătorului și reprezentanților acestora la materialele privind măsura specială de investigații se restricționează de drept. (6) Restrângerea prevăzută la alin. (5) poate fi menținută numai în baza unei ordonanțe motivate suplimentar dacă procurorul a pus la baza reținerii sau arestării rezultate ale măsurii speciale de investigații sau acestea au servit drept temei pentru realizarea altor acțiuni procesuale contestate de către apărare. (7) Procurorul, prin ordonanță motivată, poate restricționa, integral sau parțial, pentru o anumită perioadă, accesul la anumite materiale ale urmăririi penale, altele decât cele prevăzute la alin. (5), numai dacă această restricție este strict necesară pentru: a) prevenirea perturbării sau periclitării bunei desfășurări a urmăririi penale; b) protejarea vieții, integrității corporale, libertății, vieții private sau a altor drepturi fundamentale ale unei persoane; c) protecția identității unei persoane protejate, a unui investigator sub acoperire ori a altor participanți la proces. (8) Restrângerea accesului nu poate avea caracter general sau automat pentru o întreagă categorie de materiale, cu excepția cazului prevăzut la alin. (5), și nu poate fi dispusă ori menținută în măsura în care afectează exercitarea efectivă a dreptului la apărare. (9) Dacă individualizarea detaliată a materialelor sau motivarea completă a restricției ar putea prejudicia grav urmărirea penală, siguranța persoanelor ori un alt interes legitim protejat de lege, procurorul întocmește o anexă confidențială care se prezintă exclusiv judecătorului de instrucție în cazul contestării. (10) Ordonanța procurorului privind restrângerea accesului se contestă în condițiile art. 313.	o perioadă determinată, în condiții de strictă necesitate și proporționalitate, fără afectarea dreptului la un proces echitabil și sub controlul judecătorului de instrucție. Această soluție permite transpunerea art. 7 din Directiva 2012/13/UE, evită folosirea confidențialității urmăririi penale ca temei informal de refuz al accesului la materiale și exclude paralelismele normative. În consecință, completările propuse la art. 64 alin. (7), art. 66 alin. (8) și art. 282 urmează a fi excluse.
--	--	--	---	---

			Judecătorul de instrucție verifică legalitatea, necesitatea și proporționalitatea restricției și decide prin încheiere motivată, prin care fie obligă organul de urmărire penală să ofere accesul integral ori parțial, stabilind, după caz, un termen pentru această procedură, fie respinge plângerea. Încheierea nu se supune niciunei căi de atac. (11) O plângere repetată privind accesul la materialele de urmărire penală sau la anumite materiale de urmărire penală poate fi depusă după 3 luni de la pronunțarea încheierii judecătorului de instrucție, cu excepția cazului în care se invocă și se demonstrează împrejurări noi care nu au existat și nu au putut fi invocate la data examinării plângerii anterioare. Proiectul 244/MJ/2026 urmărește consolidarea garanțiilor procedurale și armonizarea legislației naționale cu standardele UE în domeniu, inclusiv prin extinderea și clarificarea dreptului de acces la materialele cauzei și prin consolidarea prezumției de nevinovăție, în special în ceea ce privește referirile publice la vinovăție. În acest context, propunerea introducerii art. 212 CPP este o măsură de coerență de sistem: pe măsură ce accesul la materialele urmăririi penale este amplificat, și devine necesară o reglementare mai clară a obligațiilor de confidențialitate pentru persoanele care dobândesc acces în virtutea calității procesuale. Noua redacție propusă: (i) structurează distinct divulgarea către public (care trebuie controlată, pentru a evita afectarea prezumției de nevinovăție și stigmatizarea prematură) și obligațiile interne de non-divulgare ale participanților; (ii) extinde expres sfera subiecților obligați, reflectând realitățile practice ale urmăririi penale și reducând riscul de scurgeri de informații prin zone gri instituționale; (iii) sporește previzibilitatea normei prin criterii operaționale (prejudicierea urmăririi penale, siguranța participanților), elemente care sunt conforme cu logica europeană a restricțiilor “strict necesare” și cu necesitatea protejării drepturilor fundamentale ale persoanelor implicate.	
--	--	--	---	--

			În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului s-a recunoscut că secretul anchetei poate servi scopuri legitime precum protejarea eficienței investigației, a autorității și imparțialității justiției, precum și a drepturilor persoanei vizate (inclusiv prezumția de nevinovăție și viața privată), atunci când este aplicat proporțional. Prin urmare, revizuirea Art. 212 CPP reprezintă un “mecanism de echilibru” care susține implementarea efectivă a garanțiilor de acces la dosar prevăzute/proiectate, fără a periclita interesele legitime ale urmăririi penale și drepturile altor participanți. Normele propuse asigură o transpunere eficientă a prevederilor art. 7 din directiva 2012/13/UE.	
20. Se completează cu articolul 243¹ cu următorul cuprins: „Articolul 243¹. Traducerea actelor procedurale și a documentelor (1) Persoana participantă la proces care nu înțelege limba procedurii are dreptul la o traducere, într-un termen rezonabil, într-o limbă pe care o înțelege, a tuturor actelor procedurale ale organului de urmărire penală și cele ale instanței de judecată care îi sunt notificate sau comunicate sau la care are drept de acces, pentru a-și putea exercita dreptul la apărare și pentru a garanta echitatea procedurii. (2) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate decide, din oficiu sau la cererea motivată a persoanelor participante la procesul penal sau a apărătorului acestora ori a reprezentanților legali, traducerea altor documente ori a unei părți	Procuratura Generală (PG)	83.	1.12. La pct.20, cu referire la Articolul 243¹, constatăm că prezentul articol, deși reglementează drepturi fundamentale ale persoanei participante la proces, prezintă anumite neclarități care pot afecta aplicarea uniformă a prevederilor și exercitarea efectivă a dreptului la apărare. Astfel, norma prenotată prevede posibilitatea că organul de urmărire penală sau instanța să decidă traducerea „<i>altor documente ori a unei părți din acestea, dacă sunt considerate fundamentale pentru înțelegerea cauzei instrumentate sau pregătirea apărării</i>”. Formularea este generică și nu oferă criterii obiective de apreciere, ceea ce poate genera practici neunitare și posibile decizii arbitrare în partea aplicabilității acesteia. Pe cale de consecință, propunem revizuirea normei prin stabilirea unor criterii obiective sau orientative pentru determinarea caracterului „<i>fundamental</i>” al documentelor, pentru a asigura aplicarea uniformă a alin. (5) al aceluiași articol. Subsidiar, la alin.(5) Articolul 243¹ propunem substituirea sintagmei „<i>Măsurile procesuale</i>” cu sintagma „<i>Acțiunile procesuale</i>”.	Se acceptă parțial Pentru a clarifica criteriile de apreciere a caracterului esențial al documentelor a căror traducere poate fi dispusă în temeiul art. 243¹ alin. (2) CPP, textul va fi ajustat corespunzător astfel încât să se garanteze caracterul echitabil al procedurii. Totodată, pentru claritate, alin. (5) va fi reformulat prin indicarea expresă a faptelor care trebuie să fie consemnate.
	Avocatul Poporului (Ombudsman) Institutul de Reforme Penale	84.	5) Cu privire la completarea cu art. 243¹ Se recomandă concretizarea noțiunii de „persoană participantă la proces”, în vederea evitării unor interpretări divergente. Lipsa unei definiții clare poate	Precizare Introducerea unei definiții autonome a noțiunii de „persoană participantă la proces” nu se impune, deoarece aceasta este utilizată în CPP și trebuie interpretată

din acestea, dacă sunt considerate fundamentale pentru înțelegerea cauzei instrumentate sau pregătirea apărării. (3) Prin excepție de la alin. (1) și (2), în locul traducerii scrise a actelor procedurale și a documentelor, se poate asigura o interpretare orală sau un rezumat oral al acestora, cu condiția ca acest mod de informare să nu afecteze caracterul echitabil al procedurii și să fie acceptat în scris de către persoană participantă la proces, în prezența apărătorului. (4) Persoana participantă la proces poate renunța la dreptul de a obține traducerea actelor procedurale și a documentelor exprimându-și acordul scris în prezența apărătorului, doar după ce a fost informată despre consecințele unei astfel de renunțări. (5) Măsurile procesuale din prezentul articol se consemnează în procesul-verbal al acțiunii procesuale sau al ședinței de judecată.”.			genera incertitudini în aplicarea normei, fiind necesară delimitarea explicită a categoriilor de subiecți vizați.	sistemic, potrivit calității procesuale deținute. Pentru evitarea aplicării neunitare, textul alin. (1) de la art. 243 ¹ va fi ajustat.
	Procuratura Anticorupție (PA)	85.	20. Articolul 243¹ . Considerăm că se impune renunțarea completării Codului de procedură penală cu art.243¹. Persoana care este acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, este judecată în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu și în baza listei probelor care sunt trecute și descrise în rechizitoriu, act final care este comunicat acuzatului în limba pe care o înțelege. Mai mult, o normă cu caracter similar celei care se propune a fi legiferată, există deja la art.16 alin.(4) din Codul de procedură penală- Actele procedurale ale organului de urmărire penală și cele ale instanței de judecată se înmânează bănuیتului, învinuitului, inculpatului, fiind traduse în limba lui maternă sau în limba pe care acesta o cunoaște, în modul stabilit de prezentul cod.	Nu se acceptă Articolul 243¹ CPP nu dublează art. 16 alin. (4) CPP, deoarece norma existentă reglementează, în principal, înmânarea actelor procedurale traduse bănuیتului, învinuitului și inculpatului, în timp ce art. 243¹ CPP transpune un regim mai larg și mai detaliat al dreptului la traducerea documentelor esențiale, inclusiv traducerea altor documente sau părți din acestea, traducerea orală ori rezumatul oral, renunțarea la traducere și consemnarea acestor situații. Prin urmare, completarea este necesară pentru transpunerea art. 3 din Directiva 2010/64/UE și pentru asigurarea aplicării efective a garanției consacrate la art. 16 CPP.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	86.	Prevederile art. 243¹ alin. (2) introduse în CPP al RM sunt parțial compatibile cu art. 3 alin. (3) din Directiva 2010/64/UE, asigurând atât decizia autorităților, cât și dreptul persoanei/acuzatului sau avocatului de a solicita traducerea unor documente suplimentare. Pentru conformitate deplină și aplicare uniformă, este recomandată introducerea unor criterii generale pentru determinarea caracterului esențial al documentelor. Textul național nu definește criterii generale pentru stabilirea caracterului „fundamental” al documentelor (de exemplu, atunci când acestea sunt necesare pentru exercitarea dreptului la apărare sau atunci când acest lucru este în interesul justiției în general).	Se acceptă Pentru a asigura compatibilitatea deplină cu art. 3 alin. (3) din Directiva 2010/64/UE, art. 243¹ alin. (2) CPP va fi completat cu criterii generale de apreciere a caracterului esențial al documentelor, care nu vor avea caracter limitativ, dar vor orienta organul de urmărire penală și instanța la aprecierea necesității traducerii pentru a garanta caracterul echitabil al procedurii.

		87.	Prevederile art. 243 ¹ alin. (4) introduse în CPP al RM sunt parțial compatibile cu art. 3 alin. (8) din Directiva 2010/64/UE, asigurând garanții solide pentru renunțarea la dreptul la traducere. Textul național nu menționează explicit că renunțarea trebuie să fie „neechivocă” și „voluntară”, deși aceste condiții se deduc din cerința acordului scris și prezența apărătorului. Totuși, pentru conformitate deplină și claritate, ar fi recomandată introducerea expresă a termenilor „neechivoc” și „voluntar” conform cerințelor Directivei.	Se acceptă Dispozițiile articolului vor fi completate pentru a prevedea expres că renunțarea la dreptul de a obține traducerea actelor procedurale și a documentelor trebuie să fie voluntară și neechivocă.
21. Articolul 260 alineatul (2) se completează cu punctul 7) cu următorul conținut: „7) mențiunea privind informarea persoanei despre consecințele renunțării la apărător, precum și despre dreptul de a reveni asupra renunțării la apărător anterior efectuării oricărei acțiuni procesuale ulterioare.”.	Procuratura Generală (PG)	88.	1.13. De asemenea, pentru a asigura coerența logică a informării și a exercitării dreptului de a reveni asupra renunțării la apărător, precum și în contextul propunerilor menționate la pct.1.7 al prezentului aviz, propunem revizuirea textului la art.260 alin.(2) pct.7) din proiect și redarea acestuia în următoarea formulă: „7) <i>mențiunea privind dreptul de a reveni asupra renunțării la apărător anterior efectuării unei acțiuni procesuale cu implicarea bănuțului, învinutului.</i> ”.	Se acceptă parțial A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 46 din sinteză
	Procuratura Anticorupție (PA)	89.	21. Articolul 260. Considerăm că se impune renunțarea completării articolului 260 cu propunerile de reglementări pentru alin.(2) cu pct.7. Se rețin argumentele prezentate pentru pct.7	Nu se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 46 din sinteză
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	90.	Modificările propuse la art. 71 alin. (2), alin. (51) și art. 260 alin. (2) pct. 7) din CPP al RM sunt parțial compatibile cu art. 9 din Directiva 2013/48/UE privind dreptul de revocare. Directiva prevede că revocarea poate fi făcută „în orice moment al procedurilor penale”, cu efect imediat. Normele naționale limitează revenirea la momentul „anterior efectuării oricărei acțiuni procesuale ulterioare”, ceea ce poate fi interpretat restrictiv și nu acoperă integral standardul european.	Se acceptă parțial A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 46 din sinteză
22. Articolul 282 la alineatul (3), propoziția a doua se completează cu textul „, cu prezentarea probelor prevăzute la art. 281 alin. (1)”;	Procuratura Generală (PG)	91.	Subsecvent, luând în considerare raționamentele redactate la pct. 1.3. din prezentul aviz, propunem revizuirea prevederilor alin.(8) Articolul 66 și alin. (3¹) art.282 din proiect.	Se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 19 și 82 din sinteză.
		92.	1.14. La pct.22 din proiect, cu referire la completarea la alineatul (3) Articolul 282 după propoziția a doua cu sintagma „, cu prezentarea probelor prevăzute la art.281 alin.(1)”, considerăm	Se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 19 și 82 din sinteză.

se completează cu alineatul (3¹) cu următorul cuprins: „(3¹) Învinuitului îi poate fi restricționat accesul la probele prevăzute la art. 281 alin. (1) de către procuror, printr-o ordonanță motivată, dacă restricția este stabilită pentru o perioadă de timp rezonabilă, restricția se referă doar la anumite probe și există riscul ca accesul deplin la acestea să prejudicieze desfășurarea urmăririi penale și securitatea părților. Ordonanța procurorului poate fi atacată la judecătorul de instrucție în condițiile art. 313.”			judicios de invocat că, modificarea propusă este contradictorie cu caracterul confidențial al urmăririi penale, or, nu este rezonabil a asigura accesul nelimitat al învinuitului la materialele cauzei penale, atâta timp cât urmărirea penală se află în derulare. Or, art.7 alin.(4) din Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, admite derogări numai atunci când ele sunt strict necesare și nu aduc atingere dreptului la un proces echitabil. Accesul la materialele cauzei penale nu este un drept absolut, acesta este reglementat corespunzător de legislația procesual penală. Or, învinuitul are acces la materialele cauzei penale care sunt esențiale pentru a contesta legalitatea detenției și necesare pentru a-și pregăti apărarea. Totodată, dreptul de a avea acces la toate mijloacele de probă acumulate în cadrul urmăririi penale se acordă la terminarea urmăririi penale, în temeiul art.293 din Cod de procedură penală cu acordarea unui timp util pentru pregătirea apărării.	
	Procuratura Anticorupție (PA)	93.	22. Articolul 282. Considerăm că se impune renunțarea completării articolului 282 cu propunerile de reglementări pentru alin.(3). Se rețin argumentele prezentate pentru Articolul 64. Suplimentar, prin legiferarea unor astfel de reglementări care impun organul de urmărire penală la toate etapele urmăririi penale să pună la dispoziția persoanei învinuite toate probele acumulate în cadrul cercetărilor procesuale, urmează să compromită toată activitatea procesuală pe care o realizează cu o deosebită dificultate organul de urmărire penală, ceea ce va duce în mod direct la compromiterea anchetei, afectarea scopului procesului penal, încălcarea în mod disproporționat a drepturilor victimelor, părții vătămate, părții civile, succesorilor și reprezentanților acestora dar și încălcarea principiului egalității armelor într-un proces, or partea acuzării în cel mai bun caz face cunoștință cu probele apărării în unele cazuri în ședința preliminară a examinării cauzei, însă de regulă la etapa completării cercetării judecătorești.	Se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 19 și 82 din sinteză.

	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	94.	1.3. Potrivit punctelor 3 și 4 din proiect, se propune modificarea art. 64 și 66 din Codul de procedură penală. Respectiv, se recomandă clarificarea momentului informării în scris privind drepturile bănuیتului/învinuitului, și anume se optează ca persoana să fie informată imediat după reținerea de drept (întocmirea procesului verbal de reținere), despre durata maximă a reținerii, posibilitatea de a lua cunoștință cu materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru aplicarea măsurii respective și despre dreptul de a contesta legalitatea acesteia. Suplimentar, potrivit pct. 4, se propune completarea articolului 66 cu alineatul (8), care reglementează accesul restricționat al învinuitului la materialele cauzei penale, pentru o perioadă rezonabilă, invocând riscul ca accesul deplin la materialele cauzei penale să prejudicieze desfășurarea urmăririi penale și securitatea părților. Coroborând norma respectivă cu art. 65 alin. (1) din Codul de procedură penală, se atestă o neconcordanță în privința corectitudinii unei astfel de limitări. Or, învinuitului fiindu-i adusă la cunoștință ordonanța de punere sub învinuire și limitarea la anumite acte procedurale, ar putea crea aparența lezării dreptului la un proces echitabil, întrucât atribuind acest statut, persoana ar trebui să se familiarizeze cu toate materialele cauzei care stau la temelia acuzării. În redacția expusă de autor, norma creează ambiguități în care situații și în privința căror acte ar fi aplicabilă restricția, devinind de la cele expuse la art. 7 alin. (4) din Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, fapt pentru care se recomandă preluarea fidelă a normelor UE, reieșind inclusiv din faptul că în tabelul de concordanță la acest articol este indicat gradul de compatibilitate „compatibil”. Observațiile expuse supra sunt valabile în aceeași măsură și pentru pct. 22, în partea completării art. 282 cu alineatul (3¹).	Precizare A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 24 și 82 din sinteză.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	95.	Modificările propuse la CPP al RM (art. 64 alin. (7), art. 66 alin. (8) și art. 282 alin. (3¹) sunt parțial compatibile cu art. 7 din Directiva 2012/13/UE, întrucât reglementează posibilitatea	Se acceptă parțial A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 29 din sinteză.

			restricționării accesului la materialele cauzei sau probe, cu condiții de motivare, limitare și temporaritate, precum și cu dreptul de contestare în fața judecătorului. Pentru conformitate deplină, ar fi utilă precizarea expresă a caracterului excepțional și proporțional al restricțiilor, precum și o clarificare mai detaliată a noțiunii de „documente esențiale” în linie cu standardele europene. Alte aspecte care apar în contextul acestei dispoziții se referă în principal la momentul în care se acordă accesul la documentele esențiale, întrucât articolul 7 alin. (1) se referă la „orice etapă a procesului penal”. La fel, menționăm că, legislația națională a transpus corect cerința directivei privind gratuitatea accesului la materialele cauzei, dar ar fi recomandabil ca legislația să clarifice explicit că și copierea documentelor esențiale trebuie să fie gratuită, or, la nivel UE, probleme de conformitate au fost constatate în câteva state membre și se referă adesea la costul copierii dosarelor.	
23. La articolul 351 alineatul (6) după cuvintele „copia de pe rechizitoriu” se completează cu textul „și informația în scris privind drepturile și obligațiile sale”.	Procuratura Anticorupție (PA)	96.	23. Articolul 351. Intervenția legislativă cu propunerea de reglementare pentru alin.(6) nu se impune, mai mult nu concordează cu alte prevederi legale speciale, respectiv se impune excluderea acestei reglementări din proiect. Sensul reglementării alin.(6) în varianta normativă în vigoare la zi, urmărește realizare aceluși drept a acuzatului de a lua cunoștință cu rechizitoriu în situația în care nu s-a prezentat pentru a această acțiune procesuală la finele urmăririi penale sau nu există dovada comunicării acestui act de procedură și este firesc ca procurorul să pună la dispoziția acuzatului acest act. Însă, înmânarea informației în scris privind drepturile și obligațiile acestuia în calitatea sa de inculpat, depășește atribuțiile procurorului, ori această acțiune este caracteristică și o realizează instanța de judecată în ordinea art.357 din Codul de procedură penală.	Se acceptă Intervențiile la art. 351 alin. (6) CPP au fost excluse din proiect.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	97.	Prevederile naționale analizate din CPP al RM (art. 64 alin. (2) pct. 31), art. 66 alin. (2) pct. 31), art. 167 alin. (1)–(2), art. 173 alin. (2), art. 351 alin. (6) și prevederile de la alin. (2) și (3) din Dispoziții finale și tranzitorii) sunt parțial compatibile cu art. 4 din	Precizare A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 96 din sinteză.

			Directiva 2012/13/UE privind Nota privind drepturile, dar cu unele diferențe de formulare și grad de detaliere. În context, modelul în limba română al formularului, conform cerințelor Anexei I din Directivă, urmează a fi stabilit prin ordin comun al ministrului justiției, ministrului afacerilor interne, președintelui Consiliului Superior al Magistraturii și Procurorului General.	
24. La articolul 358 alineatul (1) punctul 9) va avea următorul cuprins: „9) verifică în condițiile art. 85 alin. (2¹) dacă vorbește sau înțelege suficient limba în care se desfășoară procesul penal.”.	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	98.	Modificările propuse la CPP al RM (art. 85 alin. (21), art. 104 alin. (2) lit. b), art. 105 alin. (3) și art. 358 alin. (1) pct. 9) sunt parțial compatibile cu art. 2 alin. (4) din Directiva 2010/64/UE privind evaluarea nevoii de asistență lingvistică. Modificările introduc un mecanism expres prin care organele de urmărire penală și instanțele verifică nivelul de cunoaștere a limbii de către persoana suspectată sau acuzată și, dacă este necesar, dispun fără întârziere desemnarea unui interpret. Aceste prevederi transpun cerința directivei și asigură aplicarea efectivă a dreptului la interpretare. Totuși, deși art. 85 alin. (21) CPP al RM prevede că organul de urmărire penală sau instanța „verifică, prin orice mijloace” dacă persoana înțelege limba procesului, nu este descris un mecanism procedural standardizat (test lingvistic, formular, procedură obligatorie), ceea ce poate duce la aplicare neuniformă a normei legale.	Precizare A se vedea opinia autorului proiectului de lege la pct. 56 din sinteză.
25. Articolul 474: la alineatul (2) după cuvintele „privind obiectul probatoriului,” se completează cu cuvintele „participarea obligatorie a apărătorului,” se completează cu alineatele (2¹) și (2²) cu următorul conținut: „(2¹) Garanțiile procedurale din prezentul capitol se aplică și persoanelor sub vârsta de 21 de ani, dacă au început să facă obiectul procedurilor penale până la împlinirea vârstei de 18 ani, inclusiv privind faptele comise după împlinirea vârstei de 18 ani, în caz de conexare a	Procuratura Generală (PG)	99.	1.15. La pct.25 se propune a fi completat art. 474 din Cod de procedură penală cu alineatul (2¹) cu următorul conținut: „<i>Garanțiile procedurale din prezentul capitol se aplică și persoanelor sub vârsta de 21 de ani, dacă au început să facă obiectul procedurilor penale până la împlinirea vârstei de 18 ani, inclusiv privind faptele comise după împlinirea vârstei de 18 ani, în caz de conexare a</i> cauzelor. Prezentul alineat nu se referă la dreptul titularului răspunderii părintești să fie informat și la dreptul copilului de a fi însoțit de titularul răspunderii părintești în cursul procedurii.”. Astfel, în vederea asigurării caracterului clar și previzibil al legii, considerăm oportun a indica cert care garanții procedurale se aplică persoanelor sub vârsta de 21 de ani. Or, potrivit prevederilor alin.(2) al aceluiași articol, dispozițiile privind obiectul probatoriului, durata reținerii sau arestării preventive,	Se acceptă parțial Pentru a evita interpretarea neunitară a garanțiilor aplicabile persoanelor care au împlinit 18 ani, dar au început să facă obiectul procedurilor penale anterior acestei vârste, se impune necesitatea clarificării, fără a enumerarea exhaustiv garanțiile în art. 474 CPP, întrucât acestea rezultă din dispozițiile prezentului capitol. Textul va fi ajustat prin raportare la criteriul adecvării, ținând seama de circumstanțele cauzei, inclusiv de gradul de maturitate și vulnerabilitate al persoanei, în conformitate cu art. 2 alin. (3) din Directiva (UE) 2016/800.

cauzelor. Prezentul alineat nu se referă la dreptul titularului răspunderii părintești să fie informat și la dreptul copilului de a fi însoțit de titularul răspunderii părintești în cursul procedurii.” (2²) În cazul în care vârsta persoanei este necunoscută și există motive de a presupune că aceasta nu a împlinit vârsta de 18 ani, se prezumă că persoana este minor până la constatarea vârstei în modul prevăzut de prezentul cod. Pe perioada incertitudinii privind vârsta, persoana beneficiază de toate garanțiile prevăzute în prezentul capitol.”	Alianța ONG-urilor active în domeniul Protecției Sociale a Copilului și Familiei (APSCF)		liberarea de răspundere penală se aplică și după atingerea vârstei de 18 ani, nefiind stabilită o limită maximală a vârstei persoanei ce beneficiazi de dispozițiile respective.	
		100.	Proiectul introduce prezumția de minorat (art. 474 alin. (2²) atunci când există motive de a presupune că persoana nu a împlinit 18 ani și menționează că vârsta se constată „în modul prevăzut de prezentul cod”. Soluția este binevenită, dar trimite prea general la regimul probator existent și nu preia explicit garanțiile care, potrivit tabelului de concordanță, rezultă din standardul european: prioritatea declarațiilor și a actelor de stare civilă, caracterul subsidiar al examinării medicale, utilizarea ei ca ultim resort și respectarea strictă a integrității și demnității copilului. Formula „în modul prevăzut de prezentul cod” este prea deschisă pentru o chestiune care afectează direct aplicarea întregului regim special de protecție. Dacă legea nu indică ierarhia mijloacelor de stabilire a vârstei și criteriile care justifică recurgerea la expertiză, rezultă un spațiu prea larg de apreciere pentru organul de urmărire penală. Asta afectează previzibilitatea și proporționalitatea intervenției. Se recomandă art. 474 alin. (2²) a fi completat cu o procedură minimă de evaluare a vârstei.	Nu se acceptă Directiva (UE) 2016/800 nu impune o procedură detaliată de stabilire a vârstei, inclusiv prin indicarea mijloacelor de probă sau a examinării medicale. Respectiv, aceste aspecte urmează a fi soluționate potrivit regulilor generale ale CPP privind constatarea circumstanțelor cauzei. La fel, reieșind din Raportul COM/2024/489, se menționează că în cazul în care nu este clar dacă o persoană a împlinit vârsta de 18 ani, se prezumă că persoana respectivă este copil; o cerință pe care o treime din toate statele membre nu a reușit să o transpună în mod expres în scopul procedurilor penale.
		101.	Art. 474 alin. (2¹) extinde, în principiu, garanțiile procedurale la persoanele sub 21 de ani care au început să facă obiectul procedurii înainte de 18 ani, dar exclude automat două garanții sensibile: informarea titularului răspunderii părintești și însoțirea de către acesta. Problema este că tocmai tabelul de concordanță explică faptul că directiva merge pe o logică de adecvare de la caz la caz, în funcție de maturitate și vulnerabilitate, nu pe o excludere rigidă și anticipată. Legea instituie o regulă absolută acolo unde standardul de referință este flexibil. Dacă însăși logica directivei, așa cum e descrisă în tabelul de concordanță, cere o evaluare individuală a maturității și vulnerabilității, atunci excluderea ex ante a acestor două garanții pentru toată categoria 18–21 ani este prea rigidă.	Se acceptă parțial În partea reglementării unei evaluări individuale la aplicarea garanțiilor pentru persoanele sub 21 de ani, proiectul se va ajusta astfel încât să se țină seama de circumstanțele cauzei, inclusiv de gradul de maturitate și vulnerabilitate al persoanei. Or, art. 2 alin. (3) din Directiva (UE) 2016/800, permite extinderea aplicării garanțiilor după împlinirea vârstei de 18 ani, dar condiționează această extindere de o apreciere individuală.. Nu se acceptă extinderea garanțiilor referitoare la titularul răspunderii părintești, deoarece acestea sunt specifice statutului juridic al copilului, iar după

			Categoria 18–21 ani nu este omogenă. Unii tineri pot avea dizabilități intelectuale, traumă, dependențe, istoric de instituționalizare, dificultăți de limbă ori dezvoltare emoțională incompletă. Pentru aceștia, sprijinul unui părinte, tutore sau alt adult adecvat poate rămâne esențial pentru înțelegerea procedurii și exercițiul efectiv al drepturilor. Excluderea automată poate duce exact la subprotecția pe care reforma încearcă să o evite. Nota de fundamentare recunoaște deja problema „tinerilor adulți” care își pierd brusc garanțiile la 18 ani; textul proiectului nou rezolvă doar parțial această ruptură. În practică, organele judiciare vor aplica regula simplă: după 18 ani, nu mai informează și nu mai permit însoțirea, chiar când vulnerabilitatea persistă. Rezultatul va fi o protecție formal extinsă, dar substanțial incompletă. Se recomandă în cazul unei excluderi automate trebuie înlocuită cu o regulă de evaluare individuală.	împlinirea vârstei de 18 ani persoana nu mai este supusă răspunderii părintești. Această limitare corespunde art. 2 alin. (3) din Directiva (UE) 2016/800, care exclude din extinderea aplicării după vârsta de 18 ani dispozițiile referitoare la titularul răspunderii părintești.
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	102.	Modificările propuse la CPP al RM (art. 474 alin. (2)¹) sunt parțial compatibile cu art. 2 alin. (3) din Directiva 2016/343/UE, întrucât extind garanțiile procedurale până la vârsta de 21 de ani pentru persoanele care au început procedurile penale ca minori. Pentru conformitate deplină și aplicare uniformă, ar fi recomandabilă introducerea unei obligații de evaluare individuală a maturității și vulnerabilității, astfel încât protecțiile suplimentare să fie justificate și adaptate fiecărui caz, conform cerințelor din Directivă.	Se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 101 din sinteză.
26. Articolul 475 se completează cu alineatul (4) cu următorul conținut: „(4) În cazul în care circumstanțele care au stat la baza evaluării inițiale se modifică considerabil pe parcursul procesului penal, organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată dispune, din oficiu sau la cererea părților, actualizarea referatului de	Avocatul Poporului (Ombudsman) Institutul de Reforme Penale	103.	6) În urma analizei revederilor art.475 din CPP, am observat că alin.(2) din art. 475 din CPP (partea specială) utilizează termenul de „debilitate mintală”. De asemenea, la art.75 alin.(3), art.97 pct.(3) și pct.(4) din CPP (partea generală) se utilizează aceeași terminologie. Din perspectiva standardelor moderne privind drepturile omului, considerăm că utilizarea termenelor de „debilitate mintală” sau „debilitate” la articolele menționate sunt considerate depășite și stigmatizante. În dreptul internațional, în special conform Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu	Precizare Observația privind caracterul depășit al terminologiei utilizate la art. 475 alin. (2) CPP, nu derivă din necesitatea transpunerii Directivei (UE) 2016/800 și depășește obiectul prezentului proiect. Terminologia vizată este utilizată în mod uniform în mai multe norme ale CPP, inclusiv la art. 75 alin. (3), art. 97 pct. 3) și 4) și art. 475 alin. (2), norme care reglementează instituții distincte: capacitatea procesuală, constatarea

evaluare psihosocială a minorului.			Dizabilități, se pune un accent major pe demnitate. Termeni precum „debilitate” fac parte dintr-un model medical vechi, care vedea persoana prin prisma unei „deficiențe”. Spre exemplu, în jurisprudența sa Curtea Constituțională a reținut că, includerea noțiunii de „persoane cu dizabilități”, au avut ca scop eliminarea sensului peiorativ pe care îl presupune formula „persoane handicapate”. Astfel, Convenția recunoaște că <i>„dizabilitatea este un concept în evoluție și că acesta rezultă din interacțiunea dintre persoanele cu deficiențe și barierele de atitudine și de mediu care împiedică participarea lor deplină și efectivă în societate în condiții de egalitate cu ceilalți”</i>. În acest scop, propunem înlocuirea termenului „debilitate mintală” sau „debilitate” de la alin.(2) din art. 475 din CPP (partea specială) și la art.75 alin.(3), art. 97 pct.(3) și pct.(4) din CPP (partea generală) cu termeni adecvați precum „dizabilitate intelectuală” sau „dizabilitate cognitivă”.	circumstanțelor prin expertiză psihiatrică și circumstanțele specifice cauzelor privind minorii. Modificarea normelor conexe presupune o analiză terminologică, medico-juridică și interinstituțională mai amplă. Prin urmare, propunerea poate fi examinată în cadrul unei intervenții legislative separate, dedicate modernizării terminologiei privind dizabilitatea și capacitatea persoanei în legislația procesual-penală.
	Inspectoratul Național de Probațiune (INP)	104.	1. Cu privire la art. 475 din Codul de procedură penală (actualizarea referatului presentințial) Proiectul instituie obligația actualizării referatului de evaluare psihosocială a minorului în cazul modificării circumstanțelor care au stat la baza evaluării inițiale. Totuși, formularea propusă are un caracter general și nu stabilește: • criterii clare pentru determinarea „modificărilor considerabile”; • limitele sau frecvența actualizării; • termenele de realizare. În acest sens, se propune următoarea redacție: „(4) În cazul în care, pe parcursul urmăririi penale sau al judecării cauzei, intervin modificări esențiale ale circumstanțelor care au stat la baza evaluării inițiale, inclusiv privind situația familială, mediul social, starea psihologică sau comportamentul minorului, organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată dispune, din oficiu sau la cererea părților, actualizarea referatului presentințial de evaluare psihosocială a minorului, în termen rezonabil.	Se acceptă parțial Alineatul (4) din art. 475 CPP urmează a fi ajustat astfel încât mecanismul de actualizare a referatului să fie posibil, în măsura în care circumstanțele care au stat la baza evaluării inițiale se schimbă considerabil pe parcursul procesului penal. În partea ce ține de instituirea unui termen fix de 6 luni pentru actualizarea obligatorie, nu poate fi susținută, întrucât art. 7 alin. (8) din Directiva (UE) 2016/800 condiționează actualizarea de schimbarea considerabilă a elementelor evaluării, nu de simpla curgere a unui termen. Un termen fix ar putea transforma evaluarea într-un exercițiu formal, indiferent de necesitatea reală.

			În orice caz, actualizarea referatului se dispune dacă de la întocmirea acestuia a trecut un termen mai mare de 6 luni.”.	
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	105.	Modificările propuse la CPP al RM (art. 475 alin. (4)) sunt parțial compatibile cu art. 7 alin. (7)-(9) din Directiva 2016/800/UE, întrucât reglementează obligația de actualizare a referatului de evaluare psihosocială a minorului atunci când circumstanțele inițiale se modifică considerabil pe parcursul procesului penal. Aceasta reflectă cerința directivei privind menținerea relevanței evaluării individuale. Totuși, pentru conformitate deplină urmează a fi asigurate următoarele cerințe: participarea copilului și a părinților, precum și garanția profesională și multidisciplinară a evaluării.	Se acceptă Pentru o coerență în reglementare a garanțiilor suplimentare cerute de art. 7 din Directiva (UE) 2016/800 și reflectate în Raportul COM(2024)489 pot fi integrate în norma specială privind referatul prezentțial a minorului din Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune, corelat cu art. 475 CPP.
27. La articolul 477 alineatul (3) după cuvintele „arestarea preventivă a minorului” se completează cu cuvintele „precum și despre motivele acestora”. Se completează cu alineatul (4) cu următorul cuprins: „(4) La momentul reținerii sau al arestării preventive, minorului i se înmânează în scris, într-un limbaj simplu și accesibil, informația despre drepturile prevăzute la art.64, inclusiv despre dreptul la detenție separată de adulți, dreptul la asistență medicală, dreptul la educație	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	106.	Art. 4 alin. (1) din Directivă prevede informațiile pe care trebuie să le primească un copil care este suspectat sau acuzat de săvârșirea unei infracțiuni și în ce moment trebuie furnizate aceste informații. Pe lângă drepturile ce le revin în conformitate cu Directiva, copiii ar trebui, prin urmare, să fie informați cu promptitudine cu privire la aspectele generale de desfășurarea a procedurii, cum ar fi următoarele etape ale procedurii. În context, modificarea propusă la art. 477 alin. (4) CPP al RM asigură compatibilitatea parțială cu cerințele UE, întrucât nu conține prevederi privind informarea pe aspecte procedurale.	Se acceptă
28. Articolul 479 se completează cu alineatul (1 ¹) cu următorul cuprins: „(1 ¹) Înainte de audierea bănuțului, învinutului, inculpatului minor, organul de urmărire penală sau instanța de judecată este obligată să consulte referatul prezentțial de evaluare	Procuratura Generală (PG)	107.	1.16. La pct.28 cu referire la Articolul 479 se constată că proiectul se completează cu prevederea care reglementează utilizarea evaluării individuale în cadrul audierii minorului (art.479 alin. (1 ¹)). Subsecvent, considerăm că, această reglementare are un caracter limitat, întrucât utilizarea evaluării individuale este reglementată punctual, fără a fi consacrată în mod expres ca instrument decizional aplicabil pe întreg parcursul procedurilor penale privind minorul.	Se acceptă parțial Rolul general al referatului prezentțial, utilizarea concluziilor și actualizarea acestuia vor fi reglementate la art. 475 CPP, iar modul de întocmire a referatului în privința minorului va fi corelat cu Legea nr. 8/2008 cu privire la probațiune. Art. 479 CPP va rămâne limitat la adaptarea modalității de audiere

psihosocială a minorului sau, în absența acestuia, concluziile unei evaluări individuale privind personalitatea, maturitatea și vulnerabilitățile acestuia, pentru a adapta modalitatea de audiere la nevoile specifice ale minorului.”		Astfel, art.475 din Codul de procedură penală conferă referatului presentințial de evaluare psihosocială un caracter substanțial și indispensabil pentru cunoașterea personalității minorului și a mediului său de dezvoltare, fără a consacra însă în mod expres utilizarea concluziilor acestei evaluări în fundamentarea deciziilor procesuale pe parcursul procesului penal. Totodată, în coroborare cu dispozițiile art. 385 alin. (1) pct. 7), art.477 și art. 483 din Codul de procedură penală se configurează un mecanism gradual și orientat spre individualizare, în cadrul căruia rezultatele evaluării pot fi valorificate în diferite etape procesuale, inclusiv la alegerea măsurilor preventive, aplicarea măsurilor educative și individualizarea pedepsei. Cu toate acestea, analiza sistemică a normelor relevă că această valorificare nu este consacrată în mod expres la nivel normativ, ci rezultă din interpretarea cadrului legal. În lipsa unei asemenea reglementări exprese, rolul referatului presentințial rămîne implicit, ceea ce poate genera practici neuniforme și reduce eficiența utilizării acestuia. Or, potrivit art.1 din Directiva (UE) 2016/800³, „directivă promovează drepturile copilului, ținând seama de Orientările Consiliului Europei privind o justiție în interesul copilului”. Astfel, evaluarea individuală a minorului urmează a fi utilizată în adoptarea deciziilor procedurale privind minorul. În acest sens, Directiva impune nu doar realizarea evaluării, ci și valorificarea efectivă și sistematică a acesteia în procesul decizional, ceea ce presupune consacrarea expresă a acestui rol în legislația procesual penală. Pe cale de consecință, se apreciază că reglementarea existentă și propunerile din proiect la art.475 din Codul de procedură penală asigură o transpunere parțială a cerințelor Directivei (UE) 2016/800, întrucât nu consacră în mod expres utilizarea evaluării individuale, pe parcursul procedurilor penale, ca instrument decizional în fundamentarea deciziilor procesuale privind minorul.	la vârsta, maturitatea și vulnerabilitățile minorului.
--	--	--	---

			În aceeași ordine de idei, în vederea asigurării unei aplicări uniforme și a consolidării cadrului normativ, se propune completarea art. 475 din Codul de procedură penală cu un alineat nou, după cum urmează: <i>„(3¹) Concluziile referatului presentințial de evaluare psihosocială a minorului sunt utilizate de organul de urmărire penală și instanța de judecată la adoptarea deciziilor procesuale privind minorul, inclusiv pentru adaptarea procedurilor penale și pentru individualizarea pedepsei. „</i>	
	Inspectoratul Național de Probațiune (INP)	108.	2. Cu privire la art. 479 din Codul de procedură penală Proiectul instituie obligația consultării referatului presentințial sau a unei evaluări individuale înainte de audierea minorului. Norma propusă este lacunară sub aspectul aplicabilității, întrucât: • nu identifică autoritatea competentă să efectueze evaluarea individuală a minorului; • nu stabilește termenele de întocmire a referatului presentințial și a evaluării individuale; • nu corelează această obligație cu caracterul urgent al unor acțiuni procesuale, cum este reținerea minorului pentru o durată de 24 de ore, perioadă în care audierea trebuie realizată. În forma actuală, prevederea riscă să genereze blocaje procedurale sau o aplicare formală, în lipsa unor mecanisme alternative pentru situațiile de urgență. În acest context, se propune: • reglementarea expresă a subiectului competent să efectueze evaluarea individuală (psiholog sau asistent social); • instituirea unei proceduri alternative pentru cazurile în care referatul presentințial sau evaluarea individuală nu pot fi obținute în timp util; Totodată, se relevă că, în situația reținerii minorului, termenul de 24 de ore face imposibilă întocmirea prealabilă atât a referatului presentințial, cât și a unei evaluări individuale complexe. În lipsa unei derogări exprese, norma riscă să devină inaplicabilă și să genereze consecințe procesuale negative. În același context, se atrage atenția că, potrivit pct. 13 din Regulamentul privind modul de întocmire	Precizare Suplimentar opiniei autorului proiectului de la pct. 109 din sinteză, textul nu va condiționa audierea minorului de existența prealabilă a referatului presentințial sau a unei evaluări individuale complexe, deoarece acestea nu pot fi întotdeauna obținute în termen util, în special în cazul reținerii.

			a referatului presentințial de evaluare psihosocială a personalității, aprobat prin Ordinul ministrului justiției nr. 299/2018, referatul presentințial se înaintează solicitantului în termen de cel mult 21 de zile lucrătoare, iar în cazul minorului – în termen de până la 15 zile lucrătoare de la data primirii solicitării. Prin urmare, corelarea acestei reglementări cu termenul de 24 de ore al reținerii minorului evidențiază imposibilitatea obiectivă de a obține referatul presentințial anterior audierii, ceea ce impune reglementarea expresă a unor soluții procedurale alternative pentru situațiile urgente. În consecință, se recomandă completarea prevederii cu o normă care să reglementeze situațiile urgente, permițând desfășurarea audierii cu respectarea garanțiilor procedurale specifice minorilor, urmând ca evaluarea psihosocială sau referatul presentințial să fie realizate ulterior, în termen de până la 15 zile lucrătoare de la data primirii solicitării.	
	Alianța ONG-urilor active în domeniul Protecției Sociale a Copilului și Familiei (APSCF)	109.	Cu referire la modificările operate art. 479 Codul de procedură penală (alin. 11) potrivit căruia, înainte de audierea bănuیتului, învinuitului sau inculpatului minor, organul de urmărire penală ori instanța de judecată este obligată să consulte referatul presentințial de evaluare psihosocială a minorului sau, în lipsa acestuia, concluziile unei evaluări individuale privind personalitatea, ale minorului, intervenție legislativă este binevenită ca orientare de principiu. Redactarea propusă însă rămâne insuficient determinată sub aspectul clarității, previzibilității și aplicabilității. Modificarea operată nu precizează cine efectuează evaluarea individuală, în ce termen aceasta trebuie realizată, care este metodologia minimă aplicabilă, sub ce formă se consemnează, care este conținutul obligatoriu al concluziilor și ce valoare procesuală are această evaluare în raport cu celelalte mijloace probatorii ori acte procedurale. O garanție procedurală devine efectivă doar dacă este reglementată suficient operațional pentru a fi aplicată uniform. În forma actuală, „evaluarea individuală” poate însemna, de la caz la caz, un referat de probațiune, o notă internă, o observație a anchetatorului, o evaluare psihologică formală sau	Precizare A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 108 din sinteză. Totodată, se impune necesitatea clarificării raportului dintre referatul presentințial, evaluarea psihosocială și adaptarea audierii minorului. Totuși, definirea unei noi instituții procesuale autonome denumite „evaluare individuală” la art. 479 CPP nu poate fi acceptată, avînd în vedere că CPP reglementează procedura în cauzele penale. Pentru a evita neclaritățile și paralelismele, textul va utiliza instrumentele deja existente în dreptul național: referatul presentințial de evaluare psihosocială, datele privind personalitatea, maturitatea și vulnerabilitățile minorului, participarea obligatorie a psihologului sau pedagogului la audiere și, după caz, rezultatele examinării medicale. Aspectele privind modul de întocmire a referatului minorului vor fi reglementate în Legea nr. 8/2008.

			chiar o simplă concluzie verbală. Această reglementare deschisă afectează previzibilitatea legii și permite o practică neunitară între organele de urmărire penală, procurori și instanțe. Nota de fundamentare reiterează că lacuna actuală constă în absența unei evaluări individuale multidisciplinare obligatorii înainte de audiere și că, fără aceasta, copilul poate fi audiat în momente de vulnerabilitate extremă, cu afectarea validității probatoriului și a integrității sale psihice. Cu alte cuvinte, proiectul identifică corect problema, dar soluția legislativă aleasă nu îi dă încă un conținut operațional suficient. Totodată, problema trebuie analizată în corelare cu pct. 26 din proiect, prin care se completează art. 475 Codul de Procedură Penală cu alin. (4), referitor la actualizarea referatului de evaluare psihosocială a minorului în cazul modificării circumstanțelor relevante pe parcursul procesului penal. Deși această completare este utilă, ea nu rezolvă lipsa de definire a „evaluării individuale” prevăzute la art. 479 alin. (11), ci doar confirmă că proiectul operează simultan cu mai multe instrumente de evaluare fără a preciza suficient raportul dintre ele. Se recomandă definirea expresă a evaluării individuale în Codul de Procedură Penală. Reglementarea minimă ar trebui să stabilească: cine face evaluarea; când aceasta se elaborează; ce elemente obligatorii ar trebui să conțină; în ce formă aceasta se consemnează; cum această evaluare se corelează cu expertizele medico-legale sau psihiatrice.	
	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	110.	Modificările propuse la CPP al RM (art. 479 alin. (11) și la Codul de executare (art. 175¹ alin. (21)) sunt parțial compatibile cu art. 8 din Directiva 2016/800/UE. Legislația națională garantează examinarea medicală imediată la intrarea în locurile de detenție, având ca scop documentarea vătămarilor și asigurarea asistenței necesare. Totuși, examenul medical nu include în mod expres evaluarea gradului de maturitate și vulnerabilitate în raport cu reziliența la actele de urmărire penală, nu se prevede în mod expres că rezultatele unei examinări medicale trebuie luate în considerare pentru a stabili dacă copilul este apt să facă	Se acceptă Intervențiilor de la art. 479 CPP vor fi corelate cu cele de la art. 175¹ din Codul de executare privind examinarea medicală a persoanei reținute care nu a împlinit vârsta de 21 de ani. În cazul minorului privat de libertate, la stabilirea modalității de audiere se va ține seama, după caz, și de rezultatele examinării medicale, în măsura în care acestea sunt relevante pentru capacitatea minorului de a participa la audiere. Această soluție transpune art. 8

			obiectul anumitor acte procedurale/coercitive, așa cum solicită art. 8 din Directiva 2016/800/UE.	alin. (2) din Directiva (UE) 2016/800, fără a transforma art. 479 CPP într-o normă medico-procesuală.
Art. II – Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004				
1. Articolul 175 ¹ se completează cu alineatul (2 ¹) cu următorul cuprins: „(2 ¹) În cazul persoanei care nu a împlinit vârsta de 21 de ani, examenul medical prevăzut la alineatul (2) implică și evaluarea stării psihice, gradul de maturitate și de vulnerabilitate, pentru a determina capacitatea acesteia de a participa la acțiunea procesuală respectivă.”	Procuratura Generală (PG)	111.	2.1. Cu referire la modificarea unor prevederi ale Codului de executare, și anume: art. 175¹ care se propune a fi completat cu alineatul(2¹) cu următorul cuprins: „<i>În cazul persoanei care nu a împlinit vârsta de 21 de ani, examenul medical prevăzut la alineatul (2) implică și evaluarea stării psihice, gradul de maturitate și de vulnerabilitate, pentru a determina capacitatea acesteia de a participa la acțiunea procesuală respectivă.</i>”. În acest sens, este inoportun a stabili în sarcina persoanei care efectuează examinarea medicală la intrarea și ieșirea în/din locurile de detenție, aprecierea posibilității participării minorului la acțiuni procesuale. Or, eventual, dacă sunt anumite dubii cu privire la existența unei vulnerabilități specifice a minorului, organul de urmărire penală decide dispunerea efectuării unei expertize psihiatrice, psihologice în condițiile Codului de procedură penală sau cel puțin, preliminar, a unei evaluări psihologice. Subsecvent, este necesar de menționat că examinarea medicală și evaluarea stării psihice constituie două proceduri distincte atât prin natura, scopul și metodologia acestora, cât și prin competențele profesionale necesare pentru realizarea lor. Astfel, examinarea medicală vizează, în principal, constatarea stării generale de sănătate fizică, a persoanei, fiind realizată, de personal medical generalist, în timp ce evaluarea stării psihice presupune o analiză, complexă a funcțiilor cognitive, emoționale și comportamentale, implicând aplicarea unor metode și instrumente specifice de specialitate. Or, o asemenea evaluare necesită în mod obligatoriu implicarea unui specialist calificat.	Precizare: Textul propus pentru alin. (2¹) al art. 175¹ a fost revizuit (a se vedea pct. 112 din sinteză). Suplimentar a se vedea pct. 113 din sinteză.
	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	112.	2. Art. II Codul de executare 2.1. Ce ține de completarea art. 175 ¹ cu alin. (2 ¹), privind evaluarea stării psihice, gradului de maturitate și vulnerabilității persoanei reținute se apreciază ca fiind inoportună,	Nu se acceptă A se vedea pct. 118 din sinteză. Totodată, conform Ordinului MAI nr. 444/2019 „Cu privire la aprobarea

			deoarece personalul izolatoarelor de detenție provizorie ale Poliției nu au competențele profesionale necesare pentru astfel de evaluări. Subsidiar, punerea în aplicare a unei astfel de obligații generează un impact financiar semnificativ, ce implică majorarea statelor de personal, creșterea cheltuielilor salariale și eventuale costuri pentru materiale specifice. În lipsa resurselor bugetare dedicate și personalului calificat, aplicarea alineatului propus ar putea afecta drepturile persoanelor reținute.	Procedurii Standard de Operare privind mecanismul de asigurare a asistenței medicale persoanelor reținute și aflate în detenție provizorie, ”, cabinetele medicale din cadrul izolatoarelor de detenție provizorie (IDP) sunt asimilate Oficiilor de Sănătate din rețeaua de asistență medicală primară, fiind acreditate și dotate conform standardelor Ministerului Sănătății. Acestea dispun de birouri de examinare, săli de proceduri și izoloare medicale dotate din bugetul de stat. Potrivit pct. 7.1. și 7.4. din PSO, la intrarea și ieșirea din IDP, orice persoană reținută urmează să fie supusă imediat examenului medical, realizat de către personalul medical al IDP, iar în lipsa acestuia, prin escortare la Unitatea de Primire Urgențe (UPU). Examenul medical are ca scop constatarea stării de sănătate și identificarea necesităților de asistență. Evaluarea clinică inițială a stării psihice propusă prin proiectul de lege reprezintă o componentă intrinsecă a acestei examinări obligatorii, pentru care personalul medical din cadrul IDP deține calificarea necesară și obligația legală să o execute, inclusiv prin monitorizarea persoanelor cu dezabilități mentale sau risc de suicid (pct. 8.19 PSO). Mai mult, „evaluarea clinică inițială” din noua redacție a textului propus pentru alin. (2¹) implică evaluarea primară, colectarea anamnezei, evaluarea secundară, stabilirea diagnosticului. Prin urmare, aplicarea alineatului propus nu impune modificarea statelor de personal sau angajarea de psihologi specializați, ci utilizarea circuitului medical și procedural deja reglementat și aplicat în prezent în cadrul IDP.
--	--	--	---	--

	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	113.	Modificările propuse la CPP al RM (art. 479 alin. (11) și la Codul de executare (art. 175 ¹ alin. (21) sunt parțial compatibile cu art. 8 din Directiva 2016/800/UE. Legislația națională garantează examinarea medicală imediată la intrarea în locurile de detenție, având ca scop documentarea vătămarilor și asigurarea asistenței necesare. Totuși, examenul medical nu include în mod expres evaluarea gradului de maturitate și vulnerabilitate în raport cu reziliența la actele de urmărire penală, nu se prevede în mod expres că rezultatele unei examinări medicale trebuie luate în considerare pentru a stabili dacă copilul este apt să facă obiectul anumitor acte procedurale/coercitive, așa cum solicită art. 8 din Directiva 2016/800/UE.	Se acceptă Redacția revizuită a art. 175 ¹ alin. (2) ¹ : „(2 ¹) În cazul persoanei reținute care nu a împlinit vârsta de 21 de ani, examenul medical prevăzut la alineatul (2) implică și o evaluare clinică inițială a stării psihice și a vulnerabilităților, realizată de personalul de specialitate, rezultatele fiind consemnate în scris în fișa medicală.”
Art. III – Legea nr. 198/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat (publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 157-160, art. 614), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:				
6. Articolul 12 alineatul (1) se completează cu litera f ¹) cu următorul text: „f ¹) aprobă raportul trienal privind datele statistice conform art. 14 ¹ ;”.	Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM)	114.	Articolul 12 alineatul (1): „f ¹) <u>aprobarea raportului</u> trienal privind datele statistice <u>referitoare la acordarea asistenței juridice calificate gratuite</u> . Formularea propusă urmărește asigurarea coerenței terminologice și gramaticale cu prevederile articolelor 12 și 13 ¹ din Legea nr. 198/2007, precum și uniformizarea modului de reglementare a atribuțiilor instituțiilor implicate.	Se acceptă
7. Articolul 13 ¹ alineatul (3) se completează cu litera e ¹) cu următorul text: „e ¹) întocmește raportul trienal privind datele statistice conform art. 14 ¹ ;”.	Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM)	115.	Articolul 13 ¹ alineatul (3): e ¹) întocmește raportul trienal privind datele statistice <u>referitoare la acordarea asistenței juridice calificate gratuite și îl prezintă Consiliului Național spre aprobare</u> ; Formularea propusă urmărește asigurarea coerenței terminologice și gramaticale cu prevederile articolelor 12 și 13 ¹ din Legea nr. 198/2007, precum și uniformizarea modului de reglementare a atribuțiilor instituțiilor implicate.	Se acceptă
8. Se completează cu articolul 14 ¹ cu următorul text: „ Articolul 14¹. Colectarea și raportarea datelor	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	116.	4. La articolul 14 ¹ , alineatul (2), litera b), se completează astfel: (bănuț/învinut/inculpat/persoane căutate/persoane vulnerabile, inclusiv victime ale violenței în familie, victime ale traficului de ființe umane, victime ale torturii, victime ale infracțiunilor	Nu se acceptă Textul propus asigură deja o transpunere deplină și conformă a art. 10 Directiva (UE) 2016/1919, în deplinul

statistice privind asistența juridică calificată gratuită (5) În vederea evaluării nivelului de implementare a serviciilor de asistență juridică calificată gratuită garantată de stat în cadrul procedurilor penale și contravenționale, Consiliul Național asigură colectarea și centralizarea datelor statistice relevante. (6) În scopul prevăzut la alin. (1), datele statistice includ, în mod obligatoriu, următoarele categorii de informații, defalcate în funcție de tipul procedurii (penal/contravențional/ mandat de arestare): e) numărul de cereri de asistență juridică calificată gratuită depuse; f) numărul de solicitări de asistență acceptate, pe categorii de beneficiari (bănuțit/învinuit/inculpat/persoane căutate/persoane vulnerabile); g) numărul de solicitări de asistență respinse, cu indicarea temeiului de refuz; h) informația privind costurile totale per solicitant de asistență pentru fiecare tip de procedură. (7) Până la 31 martie a fiecărui al treilea an de raportare, Consiliul Național întocmește și prezintă Ministerului Justiției un raport de evaluare trienal, conform alin. (2). (8) Până la 25 mai, Ministerul Justiției asigură	Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (CNAJGS)	117.	privind viața sexuală, agresori familiari și alte categorii relevante, cu dezagregarea datelor pe sex, reședință, dizabilitate, vârstă, și statut migrațional” În primul rând, propunem substituirea sintagmei „asistență juridică calificată gratuită”, din titlul articolului, dar și din restul textului, cu sintagma „asistență juridică calificată garantată de stat”. Articolul 2 din Legea 198/2007 prevede noțiunea „asistență juridică calificată” ci nu „asistență juridică calificată gratuită”. De asemenea, legislația națională permite acordarea asistenței juridice parțial gratuite pe, de aici rezultă, că cuvântul „gratuită” nu acoperă integral toate formele de asistență juridică calificată garantate de stat. În general, în legislația națională sintagma „gratuită” este exclusă din uz, fiind utilizată cea de „garantată de stat”. La alineatul (2) art. 14¹ din proiect propunem substituirea sintagmei „(penal/contravențional/mandat de arestare)” cu sintagma „penală/mandatul european de arestare”, deoarece din prevederile art. 1 și 10 din Directiva UE 1919/2016 rezultă că este vizat dreptul la asistență juridică în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare. De asemenea, sintagma „contravenționale” figurează și în textul alin. (1) al art. 14¹ nou propus, în timp ce directivă face referire doar la cauzele penale. Atragem atenția asupra faptului că, art. 26 din Legea 198/2007 prevede cereri și solicitări de asistență juridică garantată de stat. Astfel, cererile se depun de către potențiali beneficiari de asistență juridică calificată garantată de stat, în timp ce solicitările sunt înaintate de către organele de poliție/procuratură sau instanțele de judecată. În varianta propusă art. 14¹ alin. (2) lit. A) prevede cereri, totodată, lit. B) și c) prevede solicitări. Admiterea unei cereri sau solicitări se oficializează prin emiterea deciziei privind acordarea asistenței juridice calificate garantate de stat în conformitate cu art. 27 din Legea 198/2007, iar respingerea unei cereri se oficializează prin emiterea unei decizii privind refuzul în acordarea asistenței juridice calificate garantate de stat în conformitate cu art. 24 din Legea 198/2007. Astfel, la ziua de azi, este dusă evidența nr. de decizii emise, atât de admitere, cât	spirit cu Considerentul (28) din Preambulul acesteia. Se acceptă parțial Redacția revizuită a art. 14¹: „Articolul 14¹. Colectarea și raportarea datelor statistice privind asistența juridică calificată (1) În vederea evaluării nivelului de implementare a serviciilor de asistență juridică calificată în cadrul procedurilor penale, Consiliul Național asigură colectarea și centralizarea datelor statistice relevante. (2) În scopul prevăzut la alin. (1), datele statistice includ, în mod obligatoriu, următoarele categorii de informații, dezagregate în funcție de tipul procedurii (penală/mandatul european de arestare): a) numărul de cereri de asistență juridică calificată depuse; b) numărul deciziilor de acordare a asistenței juridice calificate; c) numărul deciziilor de refuz în acordarea asistenței juridice calificate, cu indicarea temeiului de refuz; d) informația privind costurile totale de asistență pentru fiecare tip de procedură. (3) Până la 31 martie a fiecărui al treilea an de raportare, Consiliul Național întocmește și prezintă Ministerului Justiției un raport de evaluare trienal, conform alin. (2). (4) Până la 25 mai, Ministerul Justiției asigură transmiterea raportului menționat la alin. (3) către Comisia Europeană.”. În partea ce vizează întocmirea de către CNAJGS a raportului trienal, menționăm că propunerea de a transfera competența de întocmire a raportului către Ministerul Justiției nu poate fi susținută.
--	---	-------------	---	---

transmiterea raportului menționat la alin. (3) către Comisia Europeană.”.		și de refuz. În acest sens, propunem, la lit. A) alin. (2) din art. 14¹ substituirea cuvântului „cereri” cu cuvintele „cereri și solicitări”, iar la lit. B) și c) alin. (2) din art. 14¹ substituirea cuvântului „solicitări” cu cuvintele „decizii de acordare a asistenței juridice calificate garantate de stat” și ”decizii de refuz în acordarea asistenței juridice calificate garantate de stat” corespunzător, pentru a rămâne în limita terminologiei utilizate de Legea 198/2007. În continuare, ținem să menționăm că art. 10 din Directiva 1919/2016 nu stabilește în mod expres tipologia sau conținutul exact al datelor statistice ce urmează a fi incluse în raportul trienal, fiind făcută specificațiunea „datele disponibile care indică modul în care drepturile prevăzute de prezenta directivă au fost puse în aplicare”. Totodată, autorul proiectului în textul art. 14¹ alin. 2) lit. B) face aceste specificațiuni, și anume: „(bănuț/invinuit/inculpat/persoane căutate/persoane vulnerabile)” – fără a fi justificată necesitatea și relevanța acestor criterii. În primul rând, orice persoană care beneficiază de asistență juridică garantată de stat se prezumă că este o ”persoană vulnerabilă”, iar, orice „persoană căutată” are , cel puțin, statutul de bănuț. Totodată, în majoritatea cazurilor, beneficiarul de asistență juridică calificată într-o cauză penală își modifică succesiv statutul procesual de la bănuț, învinuit la inculpat. Astfel, există riscul eminent că aceeași persoană să figureze în trei ipostaze procesuale diferite, deși vorbim de aceeași cauză penală, fapt care va denatura calitatea datelor statistice. Prin urmare nu vedem relevanța de a specifica aceste criterii de colectare a datelor statistice „(bănuț/invinuit/inculpat/persoane căutate/persoane vulnerabile)”, nici din perspectiva implementării Directivei, nici din alte motive rezonabile. La ziua de azi, Consiliul Național colectează date statistice cu privire la acordarea asistenței juridice calificate după tipul de cauze: penale, contravenționale și civile, inclusiv cazuri de acordarea a asistenței juridice de urgență în caz de reținere sau arest, dezagregate pe gen, vârsta și dizabilitate. Suplimentar,	Potrivit art. 13¹ alin. (3) lit. P) și art. 14 alin. (2) lit. D) din Legea nr. 198/2007, colectarea, centralizarea și analiza primară a datelor statistice de la oficiile teritoriale intră în competența exclusivă a aparatului administrativ al Consiliului Național. Ministerul Justiției nu deține pârgurile operaționale și accesul direct la datele de evidență din sistemul de asistență juridică garantată de stat pentru a structura evaluarea de specialitate solicitată de Comisia Europeană. Prin urmare, Consiliul Național va întocmi raportul, iar Ministerul Justiției, în calitate de autoritate centrală de legătură, va asigura transmiterea acestuia către Comisia Europeană. Nu poate fi reținut nici argumentul referitor la raportările periodice ale CNAJGS către Ministerul Justiției în vederea transferului competenței de elaborare a raportului trienal în sarcina ministerului. Rapoartele anuale și trimestriale al CNAJGS, prezentate Ministerului Justiției în condițiile art. 12 alin. (1) lit. F) și g) din Legea nr. 198/2007, conțin date statistice și financiare brute. În schimb, raportul prevăzut la art. 14¹ constituie un raport de evaluare, care implică o analiză calitativă, interpretarea indicatorilor de impact și cunoașterea directă a realităților operaționale din teren (motivele specifice de refuz, etc). În virtutea principiului de autonomie instituțională, autoritatea care colectează, deține și operează datele primare, la caz CNAJGS, este singura în măsură să le evalueze consolidat cu asumarea tehnică a constatărilor.
--	--	--	--

			sunt oferite date statistice cu privire la numărul de acordare asistenței juridice calificate, în caz: - de participare obligatorie a apărătorului în procesul penal, conform art. 69 și 70 din Codul de Procedură Penală al RM; - că procesul penal se desfășoară în lipsa învinuitului, inculpatului care se sustrage de la urmărirea penală sau judecată; Cu referire la alin. (2) lit. D) „informația privind costurile totale per solicitant de asistență pentru fiecare tip de procedură”. Accentuăm insistent atenția autorilor proiectului de lege asupra faptului că, asistența juridică calificată anual este acordată în circa de 48 000 de cazuri, ceea ce înseamnă că raportul trienal s-ar referi la circa 150 000 cazuri individuale de acordare a asistenței juridice calificate. Un asemenea volum de informație este imposibil de redat într-un singur document, iar calcularea costului asistenței juridice pentru fiecare beneficiar ar împovăra excesiv de mult angajații sistemului. Reiterăm încă odată faptul că, acest criteriu de colectare a datelor statistice nu rezultă expres din art. 10 al Directivei 1919/2016 și nici nu pare a fi în spiritul recomandării stabilite în acest articol și anume: „statele membre transmit datele disponibile care indică modul în care drepturile prevăzute de prezenta directivă au fost puse în aplicare”. La acest capitol, Consiliul Național poate oferi date cu privire la costul total pentru acordarea asistenței juridice calificate garantate de stat, dezagregat: trimestrial, semestrial și anual, considerând că această informația, alături de nr. de beneficiari, să demonstreze executarea angajamentului luat de stat cu privire la asigurarea asistenței juridice pe cauze penale și în procedura de executare a mandatului european de arestare. În aceste condiții, considerăm oportună o abordare flexibilă, realistă și consultativă în procesul de modificarea Legii 198/2007 cu privire la colectarea și prezentarea datelor statistice. Susținem întru totul procesul de armonizare a legislației naționale la legislația Uniunii Europene, însă nu ne dorim luarea de angajamente irelevante și încărcarea sistemului de AJGS cu sarcini de lucru inutile. Cu referire la prevederea propusă la alin 3) art. 141 (3) Până la 31 martie a fiecărui al treilea an de	
--	--	--	---	--

			raportare, Consiliul Național întocmește și prezintă Ministerului Justiției un raport de evaluare trienal, conform alin. (2), precum și la art. 12 și 131 corespunzător, atragem atenția asupra faptului că Consiliul Național aprobă și prezintă anual raportul de activitate în sistemul de acordare a asistenței juridice garantate de stat Ministerului Justiției, Guvernului și Parlamentului până la data de 1 martie a anului următor. Prin urmare, informația relevantă cu privire la activitatea sistemului de AJGS pentru fiecare an în parte este oferită Ministerului Justiției, respectiv sarcina de întocmire a raportului trienal poate fi plasată și în competența acestuia, alături de cea de transmitere a acestui către Comisia Europeană – în calitate de o a doua opțiune.	
	Alianța ONG-urilor active în domeniul Protecției Sociale a Copilului și Familiei (APSCF)	119.	Art. 14¹ propus în Legea asistenței juridice garantate de stat prevede colectarea unor date relevante, dar categoriile sunt generale: număr de cereri, cereri acceptate, respinse și costuri per solicitant, defalcate după tipul procedurii și categorii largi de beneficiari. Nu există dezagregare explicită pentru copii, nici obligație de publicare, nici indicatori privind efectivitatea garanțiilor speciale. În absența indicatorilor specifici, nu se va putea răspunde la întrebări esențiale: câți minori au avut avocat din momentul reținerii, câți au beneficiat de evaluare individuală, în câte cazuri s-a contestat calitatea interpretării, în câte situații a existat dispută asupra vârstei, câți tineri 18-21 ani au primit efectiv garanții extinse. Asta afectează monitorizarea, bugetarea și corectarea ulterioară a practicilor. Se recomandă a completa art. 14¹ cu datele statistice care se colectează și se raportează distinct, cel puțin pentru următoarele categorii: copii/minori; persoane în privința cărora vârsta a fost contestată sau a trebuit determinată; persoane care aveau sub 18 ani la începutul procedurii, dar au ajuns la majorat ulterior; persoane sub 21 de ani care au beneficiat de garanțiile procedurale extinse prevăzute de proiect; persoane cu vulnerabilități, inclusiv dizabilitate, dificultăți de vorbire/comunicare sau alte nevoi speciale, etc.	Nu se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului cuprinsă la pct. 116 din sinteză.

Art. IV – Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008:

2.Articolul 378 se completează cu alineatul (5) cu următorul conținut: „(5) Minorilor și persoanelor care erau minori în momentul când au început să facă obiectul procesului contravențional, dar care ulterior au împlinit vârsta de 18 ani, li se asigură asistență juridică garantată de stat din momentul reținerii și pînă la soluționarea cauzei în instanța de judecată, inclusiv pînă la soluționarea cauzei în instanța de recurs.”.	Procuratura Generală (PG)	120.	3.1. La pct.2 cu referire la completarea Articolului 378 cu alineatul (5), opinăm pentru revizuirea textului sub aspectul neclarității sintagmei: <i>„minorilor sau persoanelor care erau minori în momentul când a început să facă obiectul procesului contravențional...”</i>, întrucât formularea este ambiguă din motiv că nu delimitează clar momentul de referință și sfera persoanelor vizate, putând genera interpretări diferite cu privire la aplicabilitatea normei. În special, nu este clar dacă intră sub incidența acestei norme persoanele care au comis contravenția în timpul minoratului, dar în privința cărora procesul contravențional a fost pornit după atingerea majoratului. Aceasta lipsă de precizie poate genera dificultăți în aplicare, inclusiv în determinarea regimului juridic aplicabil și a garanțiilor procedurale incidente. Subsecvent, este lipsită de claritate sintagma expusă în aceeași normă – <i>„li se asigură asistența juridică garantată de stat din momentul reținerii”</i>. Or, această dispoziție nu stabilește cu certitudine dacă toți minorii beneficiază de asistență juridică garantată de stat sau doar acei minori care au fost reținuți în cadrul procesului contravențional, ceea ce poate genera interpretări divergente și aplicare neuniformă a normei.	Se acceptă „(5) Minorilor, precum și persoanelor care au comis contravenția în timpul minoratului, dar în privința cărora procesul contravențional a fost pornit după împlinirea vârstei de 18 ani, li se asigură asistență juridică garantată de stat de la momentul primei acțiuni procesuale sau al reținerii și pînă la rămînerea definitivă a hotărîrii în instanța de judecată sau în instanța de recurs.”.
	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	121.	3.1. După pct.2 se propune completarea proiectului cu un punct nou cu următorul cuprins: „Articolul 391 se completează cu alineatul (1¹) cu următorul conținut: „(1¹) Asistența unui interpret poate fi asigurată de către agentul constataitor prin intermediul videoconferinței sau altor mijloace tehnice, cu excepția cazului în care prezența fizică a interpretului este necesară la locul efectuării acțiunii procesuale.” Propunerea rezidă din prevederile punctului 6 al art. I din proiect, care se referă la modificarea Codului de procedură penală.	Se acceptă Art. 391 se completează cu alin. (1¹) cu următorul cuprins: „(1¹) Asistența unui interpret poate fi asigurată de către agentul constataitor sau de către instanța de judecată prin intermediul videoconferinței sau al altor mijloace tehnice, cu excepția cazului în care prezența fizică a interpretului la locul efectuării acțiunii procesuale este necesară pentru a asigura echitatea procedurii.”.

127. Articolul 433 se completează cu alineatul (6) cu următorul conținut: „(6) Despre reținerea minorului se înștiințează imediat părinții sau alți reprezentanți legali ai minorului, fapt care se consemnează în procesul-verbal de reținere. În cazul în care minorul reținut este cetățean al unui alt stat, despre reținere este informată ambasada sau consulatul acestui stat.”.	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	122.	pct. 3, în partea ce vizează completarea articolului 433 cu alineatul (6), în enunțul al doilea, după sintagma „este informată” se introduce cuvântul „inclusiv”. Totodată, menționăm faptul că în cazul copiilor cetățeni ai unui alt stat, este necesară înștiințarea imediată a reprezentantului legal al acestora. În lipsa părinților, tutorilor sau curatorilor, reprezentarea intereselor copilului se asigură de autoritatea tutelară teritorială, conform art. 7 alin. (1) lit. h) din Legea nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Se recomandă aplicarea aceleași proceduri și pentru copilul cetățean străin, respectând principiul interesului superior al copilului, egalitatea de șanse și nediscriminarea.	Se acceptă În corespundere cu art. 8 lit. l) din Legea nr. 140/2013, alin. (6) va avea următoarea redacție: „(6) Despre reținerea minorului se înștiințează imediat părinții sau alți reprezentanți legali ai minorului, fapt care se consemnează în procesul-verbal de reținere. În cazul în care minorul reținut este cetățean al unui alt stat, despre reținere este informată autoritatea tutelară precum și ambasada sau consulatul acestui stat.”
Art. VI – Legea nr. 64/2010 cu privire la libertatea de exprimare (publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 117-118, art. 355), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:				
3. Articolul 2 se completează cu expresia „declarație publică” cu următorul conținut: „<i>declarație publică</i> – informație referitoare la o infracțiune sau contravenție, exprimată în spațiul public de către o autoritate publică, o persoană care exercită funcții publice, organul de urmărire penală sau instanța de judecată, care poate influența percepția colectivă ori poate produce efecte juridice sau politice”.	Procuratura Anticorupție (PA)	123.	1. Articolul 2. Considerăm că noțiunea expusă în proiect pentru expresia „<i>declarație publică</i>” nu este una reprezentativă, poartă un caracter denaturat și o vădită atribuire a unui caracter specific pentru anumite activități și subiecți. În sensul Legii nr. 64/2010 cu privire la libera exprimare, termenul de „<i>declarație publică</i>” în sensul să firesc, ar trebui să fi definit astfel – <u>O declarație publică</u> este o comunicare oficială sau neoficială făcută în mod deschis, adresată unui public larg, prin care o persoană, o instituție sau o organizație își exprimă o poziție, o opinie, o decizie sau oferă informații despre un anumit subiect.	Se acceptă parțial Definiția propusă de autorul avizului nu poate fi acceptată, întrucât intervenția legislativă nu urmărește reglementarea oricărei comunicări publice, ci transpunerea noțiunii de „declarații publice ale autorităților publice” în sensul Directivei (UE) 2016/343. Noțiunea de „declarație publică” din proiect transpune considerentul (17) din preambulul Directivei (UE) 2016/343, care explică faptul că noțiunea include declarațiile care se referă la o infracțiune și care emană fie de la autorități implicate în procedurile penale, precum autorități judiciare, poliție sau alte autorități de aplicare a legii, fie de la alte autorități publice, cum ar fi miniștri și alți funcționari publici Prin prisma Raportului COM(2021) 144, este necesar a se oferi o definiție expresă, clară și apropiată de Directiv (UE) 2016/343. Respectiv, pentru claritate

				și conformitate cu standardul european, definiția va fi ajustată astfel încât să conțină elementele necesare: caracterul public al comunicării, forma neutră și largă a comunicării, legătura cu infracțiunea, contravenția sau procedura aferentă, subiecții publici vizați și lipsa unei condiții suplimentare privind efectul asupra percepției colective.
4. Articolul 12: la alineatul (2) textul „persoanele care le reprezintă” se substituie cu textul „persoanele care exercită funcții publice” după cuvintele „să se abțină de la orice” se completează cu cuvintele „declarații publice și”; alineatul (3) va avea următorul conținut: „(3) Organul de urmărire penală, procurorul sau judecătorul nu poate face declarații publice cu privire la vinovăția persoanei, cu excepția susținerii învinuirii în instanța de judecată sau emiterii actelor necesare exercitării atribuțiilor de serviciu.”; se completează cu alineatul (3¹) cu următorul cuprins: „(3¹) Prin derogare de la alin. (2) și (3), autoritățile publice, persoanele care exercită funcții publice, organul de urmărire penală sau instanța de judecată au dreptul să difuzeze informații în mod public privind procedurile penale atunci când acest lucru este strict necesar din motive legate de urmărirea penală sau în interes public.”;	Procuratura Anticorupție (PA)	124.	2. Articolul 12. La aliniatul (2) se propune înlocuirea textului „<i>Autoritățile publice și persoanele care le reprezintă sânt obligate</i>” cu textul „<i>Angajații din autoritățile și instituțiile publice sunt obligați</i>”. Varianta propusă de autor prin utilizarea termenului de funcții publice care sunt instituite doar în Clasificatorul unic al funcțiilor publice, nu acoperă totalitatea categoriilor de subiecți de drept public, or, noțiunea de persoană publică înglobează funcționarii publici, funcționarii publici cu statut special și alți subiecți care sunt autorizați sau investiți de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public dar nu sunt funcționari publici. Mai mult, termenul propus de autor nu acoperă noțiunea de persoane cu funcții de demnitate publică. La fel urmează a fi reținut faptul că din punct de vedere administrativ, entitățile sunt organizate în autorități sau instituții publice (exemplu: art.1 din Legea 3/2026 cu privire la Procuratură).	Nu se acceptă Termenul „persoanele care exercită funcții publice” este deja consacrată și definită în Legea nr. 64/2010, având un conținut mai larg și mai adecvat decât formula propusă. Înlocuirea acesteia cu sintagma „angajații din autoritățile și instituțiile publice” ar restrânge nejustificat sfera subiecților obligați să respecte prezumția nevinovăției, întrucât nu ar acoperi în mod suficient persoanele cu funcții de demnitate publică, persoanele alese sau numite și alte persoane care exercită atribuții ale puterii publice. Menținerea formulei din proiect este necesară pentru transpunerea corectă a art. 4 din Directiva (UE) 2016/343.”
		125.	Pentru aliniatul (3) propunem următoarea variantă de reglementare „(3) <i>Reprezentantul organului de urmărire penală, procurorul, judecătorul sau alți subiecți, pot face declarații publice despre o faptă ilicită, cu condiția respectării principiului prezumției nevinovăției.</i>”. Textul propus pentru aliniatul (3) cât și varianta de reglementare actuală, nu sunt conforme scopului general urmărit pentru protejarea unor astfel de relații sociale. Or, potrivit art.8 alin.(1) din Codul de procedură penală <i>Persoana acuzată de săvârșirea unei infracțiuni este prezumată nevinovată atâta timp cât vinovăția sa nu-i va fi dovedită, în modul prevăzut de</i>	Nu se acceptă Formula propusă are caracter general și permisiv și nu transpune suficient standardul art. 4 alin. (1) din Directiva (UE) 2016/343, care impune obligația expresă ca declarațiile publice ale autorităților publice să nu se refere la persoana suspectată sau acuzată ca fiind vinovată. Proiectul nu interzice comunicarea publică despre proceduri, acuzații sau acte procesuale, însă o supune limitelor

se completează cu alineatul (5) cu următorul conținut: „(5) Persoana care se consideră lezată în modul stabilit la alin. (2) – (4) poate solicita rectificarea sau dezmințirea informației, cu compensarea, la cerere, a prejudiciilor cauzate, în condițiile Capitolului II.”.			<i>prezentul cod, într-un proces judiciar public, în cadrul căruia îi vor fi asigurate toate garanțiile necesare apărării sale, și nu va fi constatată printr-o hotărâre judecătorească de condamnare definitivă.</i> Totuși reprezentanții organelor judiciare pot comunica public despre anumite acuzații oficiale făcute în raport cu un anumit subiect, însă trebuie să evite să se expună asupra vinovăției, pentru a respecta principiul prezumției de nevinovăție.	necesare pentru protejarea prezumției nevinovăției. Comunicarea publică admisibilă este reglementată distinct la alin. (3 ¹), în condițiile stricte prevăzute de Directivă Directiva (UE) 2016/343.
		126.	Completarea articolului 12 cu aliniatul (3¹) în varianta propusă de autor, nu se impune, fiind într-o disconcordanță totală cu normele anterioare, discutate mai sus.	Nu se acceptă Alin. (3 ¹) nu se află în contradicție cu alin. (2) și (3), ci instituie excepția permisă expres de art. 4 alin. (3) din Directiva (UE) 2016/343. Comunicarea publică privind procedurile penale este admisibilă numai dacă este strict necesară din motive legate de urmărirea penală sau în interes public, fără a permite referiri la persoană ca fiind vinovată. Excluderea alin. (3 ¹) ar afecta echilibrul dintre protecția prezumției nevinovăției și dreptul publicului de a fi informat asupra chestiunilor de interes public.
Art. VII – Dispoziții finale și tranzitorii				
(1) Prezenta lege intră în vigoare la expirarea a 3 luni de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, cu excepția cu excepția prevederilor art. II pct. 3 în partea ce se referă la art. 14 alin. (3) ce vizează transmiterea raportului de evaluare trienal către Comisia Europeană care intră în vigoare la data aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană. (2) În aplicarea art. 64 alin.(2) pct.2) și alin. (4 ²), art. 66 alin.(2) pct.2) și alin. (2 ²), art. 167	Centrul de Armonizare a Legislației (CAL)	127.	Prevederile naționale analizate din CPP al RM (art. 64 alin. (2) pct. 31), art. 66 alin. (2) pct. 31), art. 167 alin. (1)–(2), art. 173 alin. (2), art. 351 alin. (6) și prevederile de la alin. (2) și (3) din Dispoziții finale și tranzitorii) sunt parțial compatibile cu art. 4 din Directiva 2012/13/UE privind Nota privind drepturile, dar cu unele diferențe de formulare și grad de detaliere. În context, modelul în limba română al formularului, conform cerințelor Anexei I din Directivă, urmează a fi stabilit prin ordin comun al ministrului justiției, ministrului afacerilor interne, președintelui Consiliului Superior al Magistraturii și Procurorului General.	Se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de lege la pct. 28 din sinteză. Suplimentar, se precizează că alin. (2) și (3) din dispozițiile finale și tranzitorii, au fost repositionate în CPP, prin introducerea art. 66 ¹ iar în dispozițiile finale și tranzitorii au fost menținute obligația aprobării formularului scris privind drepturile persoanei reținute, în vederea transpunerii art. 4 din Directiva 2012/13/UE. Formularul urmează să reflecte drepturile prevăzute de Directivă, inclusiv dreptul de acces la materialele relevante, dreptul de informare a unei

alin. (1), art. 277 alin. (2), art. 282 alin. (3), art. 358 alin. (3) și art. 474 alin. (4) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003, organele de urmărire penală și instanțele de judecată prezintă bănuیتului, învinuitului sau inculpatului o informare scrisă cu privire la drepturile acestuia pe parcursul procesului penal. Informarea se va face în limba română sau într-o limbă pe care acesta o înțelege. (3) Modelul în limba română al formularului care va cuprinde informarea prevăzută la alin. (2) va fi stabilit prin ordin comun al ministrului justiției, ministrului afacerilor interne, președintelui Consiliului Superior al Magistraturii și Procurorului General. (4) Institutul Național al Justiției (INJ) va asigura revizuirea și actualizarea programelor de instruire inițială și continuă a judecătorilor și a procurorilor, în vederea integrării standardelor consolidate de protecție a drepturilor procesuale în cadrul procedurilor penale, astfel cum acestea sunt reglementate prin prezenta lege.				persoane și a autorităților consulare, dreptul la asistență medicală de urgență, durata maximă a reținerii și posibilitatea contestării legalității măsurii.
	Procuratura Generală (PG)	128.	Subsidiar menționam faptul că, potrivit dispozițiilor finale și tranzitorii din proiectul de lege a fost indicat că, legea va intra în vigoare în termen de 3 luni de la data publicării în Monitorul Oficial, or, considerînd propunerea de reglementare a procesului penal de prevederile tratatelor de constituire ale Uniunii Europene propunem ca prevederile legii să intre în vigoare la data aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană.	Nu se acceptă Proiectul de lege are drept scop alinierea legislației naționale la directivele UE privind garanțiile procedurale în procedurile penale (Directivile 2010/64/UE, 2012/13/UE, 2013/48/UE, 2016/343, 2016/800 și 2016/1919), materie care circumscrie Capitolului 23 „Justiție și drepturi fundamentale” (Clusterul 1, Valori fundamentale).

				Conform metodologiei de negociere și angajamentelor asumate de Republica Moldova în dialogul cu Comisia Europeană, alinierea legislației naționale la standardele europene în materie de drepturile omului și procedură penală reprezintă o condiție obligatorie care trebuie îndeplinită și implementată în faza de pre-aderare. Amânarea aplicării acestor norme până la data aderării ar duce la neonorarea Planului național de acțiuni pentru aderarea la UE și ar bloca avansarea negocierilor pe Capitolul 23, statele candidate fiind evaluate în funcție de capacitatea actuală de a pune în aplicare acquis-ul UE.
II. Expertiza anticorupție				
Art.I pct.3, pct.19 potrivit proiectului de lege Art. I – Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003 [...], se modifică după cum urmează: [...] 3. Articolul 64: la alineatul (2) se completează cu punctul 3/1) cu următorul cuprins: „3/1) imediat după reținere să fie informat în scris despre durata maximă prevăzută de lege pentru reținere până la prezentarea în fața unui judecător, despre dreptul de a lua cunoștință de materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere, inclusiv de a obține gratuit copii de pe acestea, precum și despre dreptul de a contesta legalitatea reținerii;” [...] 19. Articolul 167 [...] „alineatul (2) se completează cu următoarea propoziție: „Organul de urmărire penală asigură persoanei reținute și apărătorului acestuia accesul la materialele cauzei care au servit drept temei pentru reținere în condițiile art. 212/1 alin. (3).”	129.	Obiecții: Astfel, proiectul propune completarea articolului 64 alineatul (2) cu punctul 3/1), potrivit căruia persoana reținută urmează să fie informată în scris, imediat după reținere, inclusiv despre dreptul de a lua cunoștință de materialele cauzei care au servit drept temei direct pentru reținere și de a obține gratuit copii ale acestora. În acest context, articolul 308 alineatul (3) din Codul de procedură penală prevede deja obligația procurorului de a depune demersul privind aplicarea arestării preventive la judecătorul de instrucție cu cel puțin 24 de ore înainte de expirarea termenului de reținere. În practică, aceasta presupune că, în termenul legal de reținere de până la 72 de ore, persoanei private de libertate și apărătorului acesteia le sunt puse la dispoziție materialele care au servit drept temei pentru solicitarea măsurii preventive, asigurându-se astfel posibilitatea exercitării efective a dreptului la apărare. În aceste condiții, instituirea obligației de a acorda imediat după reținere acces la aceleași materiale și de a elibera gratuit copii ale acestora dublează procedura deja existentă și creează sarcini administrative suplimentare pentru organul de urmărire penală, fără a aduce garanții procesuale suplimentare. Punerea în aplicare a acestor prevederi va	Precizare: Observația nu impune excluderea sau reconsiderarea soluției propuse. Completarea art. 64 alin. (2) pct. 3 ¹⁾ CPP vizează informarea în scris a persoanei reținute despre durata maximă a reținerii, dreptul de acces la materialele care au servit drept temei direct pentru reținere, dreptul de a obține gratuit copii de pe acestea și dreptul de a contesta legalitatea reținerii. Această normă nu instituie, prin ea însăși, obligația predării imediate a tuturor materialelor cauzei, ci asigură informarea persoanei despre garanțiile relevante pentru contestarea privării de libertate. Completarea art. 167 alin. (2) CPP reglementează mecanismul procedural de realizare a accesului la materialele cauzei, prin trimitere la art. 212 ¹ alin. (3) CPP. Prin urmare, accesul la materialele cauzei penale care au servit drept temei pentru reținere se acordă în timp util pentru contestarea efectivă a legalității și	

		impune prezentarea repetată a acelorași materiale într-un interval de mai puțin de 48 ore, afectând operativitatea urmăririi penale și utilizarea eficientă a resurselor disponibile. Totodată, proiectul nu reglementează modul de aplicare a acestor prevederi în situațiile prevăzute la articolul 166 alineatul (3) din Codul de procedură penală, când reținerea este dispusă în temeiul existenței unor motive rezonabile de a presupune că persoana se va sustrage de la urmărirea penală, va împiedica aflarea adevărului sau va săvârși alte infracțiuni. În asemenea cazuri, accesul imediat la materialele care justifică reținerea poate compromite scopul măsurii procesuale, poate prejudicia desfășurarea investigațiilor și poate facilita influențarea altor participanți la proces ori distrugerea probelor. Recomandări: Reconsiderarea prevederilor analizate conform obiecțiilor expuse supra.	temeiniciei reținerii, fără a fi confundat cu prezentarea ulterioară a materialelor aferente demersului privind aplicarea arestării preventive. Art. 308 alin. (3) CPP privește procedura examinării demersului de arestare preventivă și nu substituie garanția distinctă a persoanei reținute de a contesta însăși reținerea. Riscul invocat privind compromiterea urmăririi penale nu rezultă din textul proiectului, ci dintr-o interpretare ipotetică a normei. Proiectul instituie garanții de protecție prin art. 212¹ alin. (6) și art. 212² CPP, care permit restricționarea motivată, proporțională și controlabilă a accesului la materiale cauzei penale, atunci când este necesară protejarea urmăririi penale, a siguranței persoanelor sau a altui interes legitim. Totodată, această restricționare nu poate lipsi persoana reținută de informațiile esențiale necesare contestării efective a măsurii privative de libertate. Dimpotrivă, soluția proiectului reduce, dar nu amplifică, marja discreționară a organului de urmărire penală, întrucât transformă o practică dependentă de circumstanțe procedurale ulterioare într-o garanție legală expresă, opozabilă autorităților. În consecință, nu se confirmă existența unui factor de risc anticorupție generat de norma propusă. De fapt, fundamentarea juridică a intervențiilor la art. 64 alin. (2) pct. 3¹) și art. 167 alin. (2) CPP derivă din: - Directiva 2012/13/UE, art. 4 alin. (2) lit. a) și d), care impune informarea persoanei reținute cu privire la drepturile sale și la durata maximă a privării de libertate înainte de prezentarea în fața unei autorități judiciare; - Directiva 2012/13/UE, art. 7 alin. (1), privind accesul persoanei arestate sau
--	--	--	---

			reținute ori al avocatului acesteia la documentele esențiale pentru contestarea legalității privării de libertate; - Raportul COM(2018)858, care indică faptul că Directiva 2012/13/UE vizează dreptul la informare scrisă în cazul privării de libertate și accesul la materialele cauzei;
Art.I pct.8, art.V pct.3 potrivit proiectului de lege Art. I – Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003 [...], se modifică după cum urmează: [...] 8. Articolul 85: alineatul (1) și (1/2) vor avea următorul cuprins: [...] „(1/2) Asistența unui interpret <u>poate fi</u> asigurată de către organul de urmărire penală sau instanța de judecată prin intermediul videoconferinței sau altor mijloace tehnice, cu excepția cazului în care prezența fizică a interpretului la locul efectuării acțiunii procesuale este necesară <u>pentru a asigura echitatea procedurii</u>.” [...] Art.V - Codul contravențional al Republicii Moldova nr.218/2008 [...], se modifică după cum urmează: [...] 3. Art. 391 se completează cu alin.(1/1) cu următorul cuprins: „(1/1) Asistența unui interpret <u>poate fi</u> asigurată de către agentul constatatator sau de către instanța de judecată prin intermediul videoconferinței sau altor mijloace tehnice, cu excepția cazului în care prezența fizică a interpretului la locul efectuării acțiunii procesuale este necesară <u>pentru a asigura echitatea procedurii</u>.”	130.	Obiecții: Expresia utilizată în textul normelor citate precum „pentru a asigura echitatea procedurii” acordă organului de urmărire și instanței de judecată o marjă de apreciere discreționară pentru a stabili, unilateral, momentul în care prezența fizică a interpretului este sau nu „necesară”. Având în vedere că „echitatea” nu este clar definită prin parametri tehnici sau procedurali, decizia de a solicita prezența fizică a interpretului devine una subiectivă. Această neclaritate va permite ofițerului de urmărire penală sau instanței de judecată să prioritizeze criteriile de oportunitate (de exemplu, reducerea cheltuielilor sau urgentarea anchetei penale) în detrimentul dreptului la un proces echitabil. În lipsa unui mecanism de consimțământ expres al persoanei asistate, există riscul ca utilizarea tehnologiilor la distanță să devină o practică uzuală, transformând astfel o excepție într-o regulă generală. Posibilitatea de a decide unilateral condițiile de participare a interpretului creează un cadru procedural lipsit de transparentă, ce favorizează denaturarea frauduloasă a declarațiilor și compromite integritatea procesului de administrare a probelor. Prin urmare, pentru a preveni abuzurile, se impune reglementarea expresă a condițiilor în care poate fi utilizată videoconferința, prin substituirea aprecierii subiective a organului de urmărire penală sau a instanței de judecată cu criterii obiective și verificabile. Totodată, este obligatorie condiționarea recurgerii la mijloace tehnice de obținere a consimțământului expres al bănuیتului, învinuitului sau inculpatului și al apărătorului său, asigurându-se astfel caracterul echitabil al procesului. Aceeași obiecție este valabilă și pentru articolul V pct.3, conform căruia se propune completarea	Precizare Norma propusă nu instituie o competență discreționară nelimitată organului de urmărire și instanței de judecată, ci transpune soluția prevăzută expres de art. 2 alin. (6) din Directiva 2010/64/UE. Potrivit acesteia, asistența interpretului poate fi asigurată prin tehnologii de comunicare, cum ar fi videoconferința, telefonul sau internetul, cu excepția cazului în care prezența fizică a interpretului este necesară pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor. Formula „pentru a asigura echitatea procedurii” nu reprezintă un criteriu arbitrar, ci standardul juridic utilizat chiar de Directiva 2010/64/UE. Aprecierea necesității prezenței fizice a interpretului urmează a fi realizată în funcție de circumstanțele cauzei, natura acțiunii procesuale, capacitatea persoanei de a înțelege și de a se face înțeleasă, calitatea comunicării, complexitatea declarațiilor și necesitatea exercitării efective a dreptului la apărare. Condiționarea utilizării videoconferinței de consimțământul expres al bănuیتului, învinuitului, inculpatului sau al apărătorului nu rezultă din Directiva 2010/64/UE și ar putea transforma o modalitate permisă de asigurare a interpretării într-un mecanism dependent de acordul procesual al persoanei asistate. Directiva impune

		articolului 391 din Cod contravențional cu alineatul (1/1). Recomandări: Reconsiderarea prevederilor analizate conform obiecțiilor expuse supra.	garanția rezultatului, respectiv interpretare de calitate suficientă pentru caracterul echitabil al procedurii, nu o anumită formă de exprimare a consimțământului pentru utilizarea mijloacelor tehnice. Totodată, riscul denaturării declarațiilor este acoperit prin garanțiile generale ale procesului penal: obligația asigurării unei interpretări de calitate suficientă, posibilitatea reclamării calității necorespunzătoare a interpretării, consemnarea acțiunii procesuale în proces-verbal și dreptul persoanei asistate și al apărătorului de a formula obiecții. Prin urmare, norma propusă menține echilibrul dintre eficiența procedurii și protecția dreptului la apărare, fără a reduce garanțiile prevăzute de Directiva 2010/64/UE. Aceeași concluzie este valabilă și pentru completarea art. 391 din Codul contravențional, întrucât reglementarea urmărește aplicarea coerentă a aceluiași standard de asistență lingvistică și în procedura contravențională, cu păstrarea condiției ca prezența fizică a interpretului să fie asigurată ori de câte ori aceasta este necesară pentru echitatea procedurii. De fapt, fundamentarea juridică a intervențiilor la art. 85 alin. (1), (1²) CPP și art. 391 alin. (1¹) Codul contravențional derivă din: - Directiva 2010/64/UE, art. 2 alin. (6) și considerentul (28); - Directiva 2010/64/UE, art. 2 alin. (5) și alin. (8), privind contestarea calității interpretării și standardul calității suficiente pentru caracterul echitabil al procedurii; - Raportul Comisiei Europene COM(2018)857 privind transpunerea
--	--	---	---

			Directivei 2010/64/UE, secțiunea referitoare la tehnologiile de comunicare.
Art.I pct.21 potrivit proiectului de lege Art. I – Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003 [...], se modifică după cum urmează: [...] 21. Articolul 212 alineatul (2) va avea următorul cuprins: „(2) Dacă este necesar protejarea intereselor prevăzute la art. 212/2 alin. (1), organul de urmărire penală sau procurorul <u>poate avertiza</u> martorul, victima, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă, succesorul, reprezentanții acestora, apărătorul, expertul, specialistul, interpretul, traducătorul și alte persoane care asistă la efectuarea acțiunilor de urmărire penală, despre obligația de a nu divulga anumite date ale urmăririi penale de care au luat cunoștință. Avertizarea se consemnează în scris, cu indicarea datelor vizate, și nu substituie procedura de restricționare a accesului la materialele cauzei penale prevăzută la art. 212/2. Persoana avertizată dă declarație în scris că a fost prevenită despre răspunderea prevăzută la art. 315 din Codul penal.”	131.	Obiecții: Analizând prevederile propuse pentru articolul 212 alineatul (2) din Cod de procedură penală potrivit proiectului, utilizarea cuvântului „poate” conferă caracter coruptibil, ori utilizarea acestuia în textul normei analizate are sensuri multiple care rezidă în discreția subiecților responsabili de implementare de a utiliza formulările permissive ale competențelor sale, după bunul plac, astfel încât să evite realizarea obligațiilor ce ar trebui să le revină. Caracterul relativ al acestor prevederi, va genera un impact negativ în procesul de implementare, deoarece există riscul ca organul de urmărire penală sau procurorul să decidă, în mod subiectiv, dacă o persoană care participă la acțiuni de urmărire penală să fie sau nu avertizată cu privire la confidențialitatea datelor. Or, prin faptul că norma formulată nu impune o obligație de avertizare uniformă, se creează posibilitatea unui tratament discriminatoriu, care poate fi aplicat de ofițerul de urmărire penală sau procuror doar anumitor persoane, lăsând „portite” de scurgere a informațiilor pentru altele, în funcție de interes/scop urmărit. Mai mult, odată ce unele persoane nu vor fi avertizate oficial, acestea sunt absolvite de răspundere penală pentru divulgarea datelor. Normele elaborate defectuos pot determina lipsa/ambiguitatea procedurilor administrative și atribuții care admit derogări și interpretări abuzive, acestea pot favoriza și încuraja săvârșirea actelor de corupție, făcând imposibilă tragerea la răspundere pentru abuz de serviciu sau depășirea atribuțiilor de serviciu, deoarece formularea normelor pot genera discreții de interpretare care depășesc cadrul legal. Recomandări: Recomandăm revizuirea/excluderea cuvântului „poate” din norma menționată supra, pentru a elimina posibilitatea manifestării comportamentului discreționar din partea ofițerului de urmărire penală sau a procurorului.	Se acceptă Textul art. 212 alin. (2) CPP a fost ajustat pentru a elimina posibilitatea manifestării comportamentului discreționar din partea ofițerului de urmărire penală sau a procurorului.
Art.I pct.22 potrivit proiectului de lege Art. I – Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003 [...], se modifică după cum urmează: [...]	132.	Obiecții: Conform prevederilor propuse de proiect pentru articolul 212/1 alineatul (2) propus de proiect,	Precizare Art. 212¹ alin. (2) CPP transpune art. 7 alin. (2) din Directiva 2012/13/UE, care

22. Se completează cu articolele 212/1 și 212/2 cu următorul cuprins: „Articolul 212/1. Accesul la materialele cauzei penale [...] (2) Bănuitului, învinuitului și apărătorului acestora li se asigură accesul la toate materialele cauzei penale și mijloacele de probă în favoarea și în defavoarea acestora, în măsura necesară exercitării efective a dreptului la apărare. (3) În cazul reținerii sau arestării, persoanei private de libertate și apărătorului acesteia li se pun neîntârziat la dispoziție, în timp util pentru contestarea efectivă a legalității și temeiniciei reținerii sau arestării, materialele care au servit drept temei pentru aplicarea măsurii procesuale de constrângere și care sunt esențiale pentru contestarea acesteia, însă nu mai târziu de începerea examinării de către judecătorul de instrucție a plângerii respective sau a demersului procurorului privind aplicarea sau prelungirea arestării. (4) Accesul la materialele prevăzute la alin. (2) se acordă în timp util pentru exercitarea efectivă a dreptului la apărare și, în orice caz, nu mai târziu de prezentarea materialelor urmăririi penale în condițiile art. 293. În cazul în care alte materiale sau mijloace de probă intră ulterior în posesia organului de urmărire penală ori a procurorului, accesul la acestea se acordă în timp util pentru a putea fi luate în considerare la exercitarea dreptului la apărare. (5) Dacă materialele prevăzute la alin. (2) sunt necesare pentru contestarea unei măsuri procesuale de constrângere, a unui alt act procedural ori pentru depunerea de către bănuیت, învinuit sau apărător a unei plângeri în temeiul art. 313, accesul la acestea se acordă înainte de examinarea acestora, în volumul necesar formulării apărării sau plângerii.	„Bănuitului, învinuitului și apărătorului acestora li se asigură accesul la toate materialele cauzei penale și la toate mijloacele de probă în favoarea și în defavoarea acestora, în măsura necesară exercitării dreptului la apărare”. O asemenea formulare este lipsită de previzibilitate normativă, fiind vagă și de natură să genereze practici neuniforme în faza de urmărire penală. În lipsa unui mecanism procedural clar de realizare a acestui drept, modalitatea concretă de consultare a materialelor, condițiile de eliberare a copiilor și limitele rezonabile ale accesului, norma devine inaplicabilă în mod uniform. Totodată, instituirea unei astfel de obligații nelimitate în lipsa identificării surselor de finanțare generează riscul impunerii unor sarcini administrative și financiare excesive pentru organele de urmărire penală, având în vedere volumele considerabile de materiale specifice cauzelor penale complexe.. Obligația organului de urmărire penală de a asigura accesul la toate materialele cauzei și la toate mijloacele de probă înainte de finalizarea urmăririi penale, conform alineatelor (4) și (5) ale articolului 212/1 potrivit proiectului, sunt susceptibile să afecteze eficiența investigațiilor. Accesul extins la întregul probatoriu într-o etapă în care administrarea probelor este încă în desfășurare poate conduce la tergiversarea nejustificată a urmăririi penale, prin formularea sistemică de cereri, demersuri și plângeri procesuale, precum și alte acțiuni care pot împiedica desfășurarea operativă și eficientă a investigației. De asemenea, instituirea dreptului de a contesta probele administrate în cursul urmăririi penale, ceea ce va genera inevitabil reexaminarea unor aspecte asupra cărora judecătorul de instrucție s-a pronunțat deja la faza urmăririi penale. În consecință, se creează premisele unei duble examinări a aceluiași chestiuni de legalitate, atât de către judecătorul de instrucție, cât și ulterior de către instanța de fond, ceea ce este de natură să afecteze stabilitatea soluțiilor procesuale și să aducă atingere principiului autorității de lucru judecat în privința aspectelor deja soluționate prin încheieri definitive ale judecătorului de instrucție. Totodată, o asemenea reglementare poate conduce la tergiversarea examinării cauzelor penale și la diminuarea eficienței procesului penal. În același timp, divulgarea prematură a	impune accesul persoanei suspectate sau acuzate ori al avocatului acesteia la mijloacele de probă aflate în posesia autorităților, indiferent dacă sunt în favoarea sau în defavoarea persoanei, pentru garantarea caracterului echitabil al procedurii și pentru pregătirea apărării. Formula „în măsura necesară exercitării efective a dreptului la apărare” nu este una arbitrară, ci reprezintă criteriul funcțional care delimitează accesul de caracterul pur formal sau nelimitat al consultării materialelor. Regimul propus nu permite divulgarea automată a întregului probatoriu în orice moment al urmăririi penale. Astfel art. 212¹ alin. (3) reglementează o ipoteză distinctă, limitată la reținere sau arestare, în care persoanei private de libertate și apărătorului acesteia trebuie să li se pună la dispoziție materialele esențiale pentru contestarea efectivă a legalității și temeiniciei măsurii. Alin. (4) stabilește regula generală a accesului în timp util pentru exercitarea apărării, dar nu mai târziu de prezentarea materialelor urmăririi penale potrivit art. 293 CPP. Alin. (5) vizează accesul punctual la materialele necesare contestării unei măsuri procesuale, unui act procedural sau formulării unei plângeri în temeiul art. 313 CPP, în volumul necesar apărării sau plângerii. Prin urmare, proiectul nu creează un drept de contestare separată și nelimitată a tuturor probelor administrate în cursul urmăririi penale și nu modifică regimul general al verificării admisibilității, pertinentei și legalității probelor de către instanța de judecată. Examinarea unei plângeri de către judecătorul de instrucție privește legalitatea actului, măsurii sau inacțiunii contestate, fără a substitui
---	---	--

		întregului material probator poate crea riscuri privind influențarea martorilor, coordonarea declarațiilor între participanții la proces, distrugerea ori alterarea probelor, identificarea metodelor și tacticilor de investigare sau întreprinderea altor acțiuni care pot prejudicia aflarea adevărului și buna desfășurare a urmăririi penale. Actualul cadru normativ la Codului de procedură penală reglementează deja garanții pentru asigurarea dreptului la apărare, or învinuitului i se aduc la cunoștință toate materialele cauzei penale odată cu înmânarea rechizitoriului. În cazul persoanei cu statut de bănuît, care ulterior a fost scos de sub urmărire penală, materialele cauzei penale se prezintă la cerere după adoptarea unei decizii finale pe caz. Astfel, în ambele cazuri, legea procesual penală oferă dreptul persoanei de a face cunoștință cu materialele cauzei penale, de a face copii și/sau copii după caz. În consecință, modificările propuse nu asigură un echilibru just între garantarea dreptului la apărare și necesitatea desfășurării eficiente a urmăririi penale, fiind susceptibile să genereze dificultăți semnificative în activitatea organelor de urmărire penală, să afecteze eficiența procesului de investigare a infracțiunilor și tergiversarea examinării cauzelor penale. Recomandări: Reconsiderarea prevederilor analizate conform obiectivelor expuse supra	judecata în fond și fără a genera o dublă examinare a cauzei penale în ansamblu. Riscurile privind influențarea martorilor, alterarea probelor, divulgarea metodelor de investigare sau prejudicierea unei anchete în curs sunt acoperite prin art. 212² CPP, care permite restricționarea motivată a accesului la anumite materiale atunci când aceasta este necesară pentru protejarea unui interes legitim, cu respectarea dreptului la un proces echitabil și sub control judecătoresc. Astfel, proiectul instituie un echilibru între dreptul la apărare și necesitatea protejării urmăririi penale, în concordanță cu art. 7 alin. (4) din Directiva 2012/13/UE. Nu poate fi reținut nici argumentul că reglementarea actuală ar fi suficientă prin prezentarea materialelor cauzei la finalizarea urmăririi penale sau odată cu transmiterea cauzei în judecată. Directiva 2012/13/UE impune accesul la documentele esențiale pentru contestarea reținerii sau arestării în orice etapă a procesului penal, iar accesul la mijloacele de probă trebuie acordat în timp util pentru exercitarea efectivă a apărării. Prin urmare, accesul exclusiv la etapa finalizării urmăririi penale nu acoperă integral standardul minim al Directivei. În ceea ce privește impactul administrativ și financiar, norma nu instituie obligația multiplicării integrale și automate a dosarului cauzei. Accesul se realizează potrivit necesităților apărării, naturii materialelor solicitate și limitelor prevăzute de lege, inclusiv prin consultare, extrase, copii parțiale sau alte modalități compatibile cu dreptul la apărare și cu protejarea urmăririi penale. Eventualele aspecte organizatorice privind modalitatea de consultare a
--	--	--	--

		materialelor țin de aplicarea normei, nu de existența unui factor de risc anticorupție în textul propus. Soluția proiectului nu generează marjă discreționară nejustificată, ci dimpotrivă, limitează aplicarea neuniformă prin instituirea unor criterii legale privind titularii accesului, momentul acordării accesului, volumul materialelor accesibile și condițiile restricționării acestuia. În consecință, reconsiderarea prevederilor art. 212¹ alin. (2)–(5) CPP nu se justifică. Fundamentarea juridică a intervențiilor la art. 212¹ și 212² CPP derivă din: - Directiva 2012/13/UE, art. 7 privind: accesul la documentele esențiale pentru contestarea arestării sau reținerii; accesul la mijloacele de probă în favoarea și în defavoarea persoanei suspectate sau acuzate și acordarea acestui acces în timp util pentru exercitarea apărării; posibilitatea restricționării accesului la anumite materiale pentru protejarea vieții, drepturilor fundamentale ale altor persoane, interesului public important, anchetei în curs sau securității statului, cu respectarea dreptului la un proces echitabil și sub control judecătoresc; - Directiva 2012/13/UE, considerentele (30)–(34); - Raportul Comisiei Europene COM(2018)858, secțiunile privind art. 7 din Directiva 2012/13/UE, în special accesul la documentele esențiale, accesul la mijloacele de probă și derogările de la dreptul de acces; - Hotărârea CJUE în cauza C-612/15, Kolev și alții, privind aplicarea art. 7 alin. (3) din Directiva 2012/13/UE.
--	--	--

III. Avize recepționate la etapa de expertiză anticorupție

8.Articolul 85: alineatul (1) și (1²) vor avea următorul cuprins: „(1) Interpret, traducător este persoana fizică autorizată, inclusă în Registrul de stat al interpreților și traducătorilor autorizați, care asigură traducerea orală dintr-o limbă în alta și/sau traducerea semnelor celor surzi, muți ori surdomuți sau traducerea textelor scrise dintr-o limbă în alta, cunoaște terminologia juridică, nu este interesată în cauza penală și este desemnat fără întârziere în această calitate de către organul de urmărire penală sau instanța de judecată în cazurile prevăzute de prezentul cod. Interpretul poate fi numit din rândul persoanelor propuse de către participanții la procesul penal.”; „(1²) Asistența unui interpret poate fi asigurată de către organul de urmărire penală sau instanța de judecată prin intermediul videoconferinței sau altor mijloace tehnice, cu excepția cazului în care prezența fizică a interpretului la locul efectuării acțiunii procesuale este necesară pentru a asigura echitatea procedurii.”; se completează cu alineatul (1³) cu următorul cuprins: „(13) Interpretarea și traducerea efectuată în cadrul procedurilor penale trebuie să fie de o calitate suficientă pentru a garanta caracterul echitabil al procesului,	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	133.	1. Art. I Cod de procedură penală 1.1. Referitor la art. 85 alin. (2¹), se menționează că consultarea persoanei în vederea stabilirii faptului dacă aceasta vorbește sau înțelege suficient limba procesului penal, este o acțiune care excedă abilitățile lingvistice ale ofițerului de urmărire penală. Astfel, în scopul asigurării accesului real și efectiv la justiție pentru persoanele implicate într-un proces penal, care nu posedă sau nu vorbesc limba română, se consideră oportun ca asigurarea asistenței unui traducător sau interpret să se efectueze în baza solicitării persoanei și să nu fie lăsată la aprecierea ofițerului de urmărire penală.	Nu se acceptă Propunerea de a condiționa asigurarea interpretului sau traducătorului exclusiv de solicitarea persoanei nu corespunde art. 2 alin. (4) din Directiva 2010/64/UE. Directiva impune statului obligația pozitivă de a institui o procedură sau un mecanism prin care autoritățile competente să verifice dacă persoana suspectată sau acuzată vorbește și înțelege limba procesului penal și dacă are nevoie de interpret. Prin urmare, garanția nu poate fi lăsată doar la inițiativa persoanei, deoarece aceasta poate să nu cunoască drepturile sale, să nu poată formula o solicitare ori să nu poată exprima suficient dificultățile de înțelegere. Consultarea persoanei nu reprezintă o examinare lingvistică specializată și nu presupune atribuirea către ofițerul de urmărire penală a unor competențe de expertiză lingvistică. Norma are în vedere o verificare procedurală inițială, realizată prin mijloace adecvate, inclusiv prin comunicarea directă cu persoana, analiza declarațiilor acesteia, a documentelor disponibile, a conduitei în cadrul acțiunii procesuale și a oricăror alte indicii relevante. În caz de dubiu privind capacitatea persoanei de a înțelege limba procesului, urmează a fi asigurată asistența interpretului. Soluția propusă prin proiect nu exclude dreptul persoanei de a solicita interpret sau traducător. Dimpotrivă, solicitarea persoanei constituie unul dintre mijloacele relevante de verificare a necesității asistenței lingvistice. Totuși, reducerea mecanismului la o cerere
---	---	--------------------	---	--

asigurând faptul că persoana care solicită o astfel de asistență cunoaște cauza instrumentată și își poate exercita dreptul la apărare.”; se completează cu alineatul (2¹) cu următorul cuprins: „(2¹) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată verifică, prin orice mijloace, inclusiv prin consultarea persoanei în cauză, dacă aceasta vorbește sau înțelege suficient limba în care se desfășoară procesul penal și, dacă este necesar, dispune asigurarea fără întârziere asistența unui interpret sau traducător.”; se completează cu alineatul (3¹) cu următorul cuprins: „(3¹) Împotriva ordonanței motivate a organului de urmărire penală prin care se refuză asigurarea asistenței unui interpret sau prin care se respinge solicitarea de traducere a unor documente poate fi contestată în ordinea art. 298 sau art. 299¹.”; alineatul (4): se completează cu punctul 4¹) cu următorul cuprins: „4¹) să acționeze cu imparțialitate și independență, limitându-se strict la facilitarea comunicării sau la traducerea textelor, fără a oferi consultanță juridică participanților, fără a influența persoana asistată ori a-și exprima opiniile personale cu privire la cauza penală.”; punctul 5) se completează cu cuvintele „, , la un nivel de calitate care să asigure persoanei	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	134.	Art. I – Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 248–251, art. 699), cu modificările ulterioare: 1. La pct. 8, alineatul (13) se modifică, înlocuind formularea „de o calitate suficientă” cu „exactă, completă și adecvată conținutului”. Propunerea se reiterează având în vedere că transpunerea prevederilor Directivei 2010/64/UE nu presupune preluarea obligatorie, în mod literal, a formulărilor utilizate în actul european, ci adaptarea acestora la terminologia juridică națională, cu respectarea scopului, obiectivelor și nivelului de protecție garantat de directivă. Conform principiilor de armonizare a legislației Republicii Moldova cu legislația Uniunii Europene, stabilite prin Regulamentul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1171/2018, transpunerea actelor juridice europene poate fi realizată prin transpunere directă, reformulare sau prin metoda mixtă. Astfel, nu există obligația preluării textului european în mod identic, ci obligația asigurării compatibilității normei naționale cu prevederile europene și a atingerii rezultatului urmărit de actul juridic european. În acest context, utilizarea unor formulări mai clare și mai precise în legislația națională nu afectează conformitatea cu Directiva 2010/64/UE, ci contribuie la aplicarea uniformă și efectivă a normelor privind garantarea dreptului la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale.	expresă ar limita efectul util al Directivei 2010/64/UE și ar putea afecta accesul efectiv la apărare al persoanelor care, din cauza barierei lingvistice, nu pot formula în mod clar o asemenea solicitare. Totodată, eventualul risc de apreciere eronată este acoperit prin garanțiile prevăzute de proiect, inclusiv posibilitatea de a contesta refuzul de a asigura interpret sau traducător și posibilitatea de a reclama calitatea insuficientă a interpretării ori traducerii. Astfel, norma nu instituie o marjă discreționară nejustificată, ci transpune obligația de verificare activă prevăzută de Directiva 2010/64/UE. Nu se acceptă. Deși transpunerea legislației UE nu presupune preluarea literală obligatorie a textului directivei, soluția propusă prin proiect trebuie menținută, deoarece reproduce standardul juridic material al Directivei 2010/64/UE privind calitatea interpretării și traducerii. Formula „de o calitate suficientă” nu este una imprecisă sau inferioară nivelului de protecție, ci reprezintă criteriul utilizat de Directiva 2010/64/UE. Aceasta este completată, în proiect, prin finalitatea expresă a garanției, respectiv asigurarea caracterului echitabil al procedurii, cunoașterea de către persoană a cauzei instrumentate împotriva sa și posibilitatea exercitării dreptului la apărare. Prin urmare, standardul nu se evaluează abstract, ci prin raportare la efectul concret asupra dreptului la apărare și asupra echității procedurii.
---	--	--------------------	--	--

posibilitatea de a înțelege cauza instrumentată, precum și de a-și exercita în mod eficient dreptul la apărare”; punctul 9), după cuvintele „acțiunii procesuale,” se completează cu cuvintele „precum și cele de care a luat cunoștință în cadrul comunicării confidențiale dintre bănuț, învinut sau inculpat și apărătorul acestuia.”.				
9. Articolul 86 se completează cu alineatul (2¹) cu următorul cuprins: „(2¹) Atunci cînd persoana reclamă că interpretarea sau traducerea nu este de o calitate suficientă, organul de urmărire penală sau instanța de judecată verifica aspectele invocate și, dacă constată că asistența oferită este de natură să afecteze exercitarea efectivă a dreptului la apărare ori caracterul echitabil al procedurii, dispune înlocuirea interpretului sau a traducătorului și, după caz, refacerea totală sau parțială a actului procedural ori traducerea repetată a documentului sau a unei părți din acesta. Despre înlocuirea interpretului sau traducătorului și refacerea actului procedural se consemnează în procesul-verbal al acțiunii.”.	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	135.	1.2. Suplimentar, nu se susține completarea art. 86 cu alin. (2¹) în partea ce ține de obligația organului de urmărire penală de a verifica calitatea traducerii. În acest sens, se notează că potrivit art. 85 alin. (1) din Codul de procedură penală, interpret, traducător este persoana fizică autorizată, inclusă în Registrul de stat al interpreților și traducătorilor autorizați, care asigură traducerea orală dintr-o limbă în alta și/sau traducerea semnelor celor surzi, muți ori surdomuți sau traducerea textelor scrise dintr-o limbă în alta, cunoaște terminologia juridică, nu este interesată în cauza penală și acceptă să participe în această calitate. Totodată, în conformitate cu art. 1 alin. (2) din Legea nr. 264/2008 cu privire la statutul, autorizarea și organizarea activității de interpret și traducător în sectorul justiției, pot efectua interpretări și/sau traduceri doar interpreții și/sau traducătorii autorizați. Astfel, calitatea traducerii este garantată de statutul legal al traducătorilor/interpreților, ceea ce face redundantă obligarea organului de urmărire penală de a verifica calitatea traducerii, efectuată de către persoanele calificate în acest sens. Suplimentar, art. 86 din Codul de procedură penală, prevede modalitatea de recuzare a interpretului, traducătorului. Respectiv, în caz de dezacord cu calitatea traducerii acordată, persoana poate solicita recuzarea interpretului și traducătorului.	Nu se acceptă Statutul de interpret sau traducător autorizat reprezintă o garanție profesională prealabilă, însă nu exclude obligația autorității procesuale de a verifica, într-o cauză concretă, dacă interpretarea sau traducerea asigurată permite persoanei să înțeleagă cauza, să participe efectiv la procedură și să își exercite dreptul la apărare. Directiva 2010/64/UE nu se limitează la cerința ca interpretarea sau traducerea să fie efectuată de persoane autorizate, ci impune statelor să asigure posibilitatea contestării calității insuficiente a interpretării și traducerii. Prin urmare, existența Registrului de stat al interpreților și traducătorilor autorizați și condițiile profesionale prevăzute de Legea nr. 264/2008 nu substituie mecanismul procesual prin care se verifică, la solicitarea persoanei interesate, dacă asistența lingvistică a fost suficientă pentru garantarea caracterului echitabil al procedurii. Obligația prevăzută la art. 86 alin. (2¹) CPP nu presupune că organul de urmărire penală efectuează o expertiză lingvistică sau substituie competențele profesionale ale traducătorului. Verificarea are caracter procesual și vizează efectul interpretării sau traducerii asupra dreptului la apărare.

				În funcție de circumstanțe, aceasta poate presupune examinarea obiecțiilor formulate, consultarea apărătorului, confruntarea textului tradus cu actul procesual relevant, solicitarea opiniei unui alt interpret sau traducător ori repetarea acțiunii procesuale atunci când deficiența constatată afectează caracterul echitabil al procedurii. Nu poate fi reținut nici argumentul că recuzarea interpretului sau traducătorului este suficientă. Recuzarea privește, în principal, imparțialitatea, incompatibilitatea sau lipsa condițiilor de participare a interpretului ori traducătorului, în timp ce art. 86 alin. (2¹) CPP reglementează o garanție distinctă: remedierea calității insuficiente a interpretării sau traducerii atunci când aceasta poate afecta exercitarea efectivă a dreptului la apărare. Cele două mecanisme nu se exclud, ci se completează. În consecință, norma propusă nu creează o sarcină nejustificată pentru organul de urmărire penală. Aceasta transpune standardul minim al Directivei 2010/64/UE și asigură un remediu efectiv în cazurile în care calitatea interpretării sau traducerii este contestată în mod întemeiat.
	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	136.	2. La pct. 9 alineatul (21), cuvântul „suficientă” de substituit cu textul „exactă, completă și adecvată conținutului”, în vederea asigurării unei formulări clare și precise, ce corespunde exigențelor de tehnică legislativă, precum și pentru reducerea riscului de interpretări subiective. Propunerea se menține din aceleași considerente expuse supra, întrucât transpunerea Directivei 2010/64/UE permite adaptarea terminologiei utilizate la specificul cadrului normativ național, cu condiția păstrării scopului și garanțiilor instituite de actul european. Utilizarea sintagmei „exactă, completă și adecvată conținutului” asigură un	Nu se acceptă A se vedea opinia autorului proiectului de la pct. 134 din sinteză.

			criteriu bine determinat pentru aprecierea calității interpretării sau traducerii, contribuind la evitarea unor interpretări restrictive ale obligației autorităților de a garanta exercitarea efectivă a dreptului la apărare.	
22. Se completează cu articolele 212¹ și 212² cu următorul cuprins: „Articolul 212¹. Accesul la materialele cauzei penale (1) Bănuitul, învinuitul, victima, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă, succesorii, apărătorii și reprezentanții acestora au acces, în condițiile prezentului cod și potrivit calității procesuale deținute, la materialele cauzei penale aflate în posesia organului de urmărire penală sau a procurorului. Accesul la materialele cauzei penale se acordă în mod gratuit. (2) Bănuitul, învinuitului și apărătorului acestora li se asigură accesul la toate materialele cauzei penale și mijloacele de probă în favoarea și în defavoarea acestora, în măsura necesară exercitării efective a dreptului la apărare. (3) În cazul reținerii sau arestării, persoanei private de libertate și apărătorului acesteia li se pun neîntârziat la dispoziție, în timp util pentru contestarea efectivă a legalității și temeiniciei reținerii sau arestării, materialele care au servit drept temelie pentru aplicarea măsurii procesuale de constrângere și care sunt esențiale pentru contestarea acesteia, însă nu mai târziu de începerea examinării de către judecătorul de instrucție a plângerii respective sau a demersului procurorului privind aplicarea sau prelungirea arestării. (4) Accesul la materialele prevăzute la alin. (2) se acordă în timp	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	137.	1.3. Suplimentar, cu referire la propunerea de completare a Codului de procedură penală cu art. 212¹ alin. (1) și (2), prin care se instituie dreptul participanților la procesul penal de a avea acces la toate materialele cauzei penale la orice etapă a urmăririi penale, se apreciază că această soluție legislativă este susceptibilă să compromită activitatea organului de urmărire penală și să afecteze în mod direct realizarea scopului procesului penal. Deși proiectul prevede posibilitatea restricționării accesului la materialele cauzei penale prin ordonanță motivată a procurorului, în condițiile propuse la art. 212², această soluție normativă nu înlătură dificultățile practice pe care le poate genera accesul generalizat la materialele cauzei penale la orice etapă a urmăririi penale. Astfel, obligarea procurorului de a examina fiecare solicitare de acces și de a emite, după caz, o ordonanță motivată de restricționare a accesului la anumite materiale presupune efectuarea unei evaluări individuale a fiecărui act procedural din dosar, precum și motivarea necesității restrângerii accesului în raport cu circumstanțele concrete ale cauzei. Acest mecanism creează o sarcină procedurală suplimentară pentru organele de urmărire penală și procuror. În cauzele complexe, caracterizate printr-un volum considerabil de materiale probatorii, existența mai multor bănuți/învinuiți sau participanți la proces și administrarea continuă a probelor, obligația de a adopta ordonanțe motivate ori de câte ori se apreciază că divulgarea unor informații poate prejudicia procesul de urmărire penală este susceptibilă să conducă la tergiversarea urmăririi penale. Mai mult, o asemenea reglementare transferă regula de la caracterul confidențial al urmăririi penale la obligația organului de urmărire penală de a justifica, în fiecare caz, menținerea confidențialității unor materiale, ceea ce este de natură să afecteze operativitatea și eficiența investigațiilor.	Precizare Suplimentar opiniei autorului proiectului de la pct. 131 și 132 din sinteză, menționăm că, art. 212¹ alin. (1) CPP stabilește titularii dreptului de acces, însă exercitarea acestui drept se realizează potrivit calității procesuale deținute. Prin urmare, norma nu instituie un drept identic pentru toți participanții la procesul penal și nu permite accesul nelimitat al oricărei persoane la întregul dosar. Întinderea accesului se determină în funcție de statutul procesual, obiectul solicitării și garanția procesuală care trebuie realizată. În privința bănuitalui, învinuitului și apărătorului, art. 212¹ alin. (2) CPP transpune art. 7 alin. (2) din Directiva 2012/13/UE, care impune accesul la mijloacele de probă aflate în posesia autorităților competente, indiferent dacă acestea sunt în favoarea sau în defavoarea persoanei suspectate sau acuzate, pentru garantarea caracterului echitabil al procedurii și pregătirea apărării. Norma proiectului nu depășește acest standard, deoarece limitează accesul prin criteriul „în măsura necesară exercitării efective a dreptului la apărare”. Nu poate fi reținut argumentul potrivit căruia mecanismul propus transferă regula de la confidențialitatea urmăririi penale la accesul nelimitat. Confidențialitatea urmăririi penale, reglementată de art. 212 CPP, rămâne aplicabilă. Totuși, aceasta nu poate justifica refuzul general și nemotivat al accesului la materialele necesare exercitării dreptului la apărare. Art. 212² CPP nu elimină confidențialitatea urmăririi penale, ci stabilește procedura

util pentru exercitarea efectivă a dreptului la apărare și, în orice caz, nu mai târziu de prezentarea materialelor urmăririi penale în condițiile art. 293. În cazul în care alte materiale sau mijloace de probă intră ulterior în posesia organului de urmărire penală ori a procurorului, accesul la acestea se acordă în timp util pentru a putea fi luate în considerare la exercitarea dreptului la apărare. (5) Dacă materialele prevăzute la alin. (2) sunt necesare pentru contestarea unei măsuri procesuale de constrângere, a unui alt act procedural ori pentru depunerea de către bănuț, învinuit sau apărător a unei plângeri în temeiul art. 313, accesul la acestea se acordă înainte de examinarea acestora, în volumul necesar formulării apărării sau plângerii. (6) Pe durata amânării informării persoanei supuse măsurii speciale de investigații, dispuse în condițiile art. 136 alin. (11), accesul bănuțului, învinuitului, inculpatului, apărătorului și reprezentanților acestora la materialele privind măsura specială de investigații se restricționează de drept. Dacă rezultatele măsurii speciale de investigații au fost puse la baza reținerii, arestării sau a unui alt act procedural contestat de apărare procurorul poate menține restricționarea numai în baza unei ordonanțe motivate, cu asigurarea accesului la informațiile esențiale pentru contestarea efectivă a măsurii ori a actului procedural, prin extrase, copii parțiale sau date anonimizate, fără divulgarea elementelor care justifică amânarea informării.				prin care accesul poate fi restricționat atunci când există un interes legitim concret, cu motivarea necesității și proporționalității restricției. Obligația procurorului de a emite ordonanță motivată nu constituie o sarcină disproporționată, ci o garanție necesară împotriva restrângerii arbitrare a dreptului la apărare. Directiva 2012/13/UE admite derogări de la dreptul de acces numai în condiții limitate, atunci când accesul poate afecta viața sau drepturile fundamentale ale unei alte persoane ori un interes public important, inclusiv desfășurarea unei anchete în curs sau securitatea statului, cu respectarea dreptului la un proces echitabil. Prin urmare, restricționarea accesului nu poate opera informal sau prin invocarea generică a caracterului confidențial al urmăririi penale. În cauzele complexe, existența unui volum mare de materiale sau a mai multor participanți nu justifică excluderea garanției prevăzute de Directivă. Procurorul nu este obligat să reevalueze abstract fiecare act procedural din dosar, ci să examineze solicitarea concretă de acces și, dacă există temeiuri legale, să restricționeze motivat accesul la materialele sau categoriile de materiale a căror divulgare ar prejudicia un interes legitim. De asemenea, accesul poate fi realizat gradual, parțial sau prin modalități care protejează urmărirea penală, inclusiv prin extrase, copii parțiale ori anonimizarea unor date, fără afectarea dreptului la apărare. În consecință, soluția proiectului menține echilibrul dintre eficiența urmăririi penale și dreptul persoanei la apărare. Dificultățile administrative invocate țin de aplicarea practică a normei și nu pot justifica menținerea unui regim
---	--	--	--	---

Ordonanța procurorului se contestă potrivit art. 212 ² alin. (4).				în care accesul la materialele relevante pentru apărare sau pentru contestarea unor măsuri procesuale ar depinde exclusiv de aprecierea nemotivată a organului de urmărire penală ori a procurorului.
Art. II – Articolul 175¹ din Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 214-220, art. 704), cu modificările ulterioare, se completează cu alineatul (2¹) cu următorul cuprins: „(2¹) În cazul persoanei reținute care nu a împlinit vârsta de 21 de ani, examenul medical prevăzut la alineatul (2) implică și evaluare clinică inițială a stării psihice și a vulnerabilităților, efectuată de personalul medical sau, după caz, de personalul de specialitate, rezultatele fiind consemnate în scris în fișa medicală.”.	Ministerul Afacerilor Interne (MAI)	138.	2. Art. II Codul de executare 2.1. Ce ține de completarea art. 175¹ cu alin. (2¹), privind evaluarea clinică a stării psihice și a vulnerabilității persoanei reținute se apreciază ca fiind inoportună, deoarece examinarea medicală și evaluarea stării psihice și a vulnerabilităților reprezintă 2 acțiuni distincte. Examenul medical al persoanei la primirea și eliberarea din izolatorul de detenție provizorie constă în verificarea stării generale de sănătate a persoanei private de libertate, identificarea eventualelor leziuni corporale, constatarea afecțiunilor care necesită intervenție medicală, acordarea asistenței medicale necesare și documentarea stării de sănătate pe perioada aflării în custodia Poliției. În schimb, evaluarea clinică a stării psihice și a vulnerabilităților reprezintă o activitate distinctă, care urmărește identificarea unor elemente privind maturitatea persoanei, existența unor tulburări psihice sau cognitive, vulnerabilități psihologice ori sociale, nivelul de dezvoltare, capacitatea de înțelegere a procedurilor penale și alte circumstanțe susceptibile să influențeze exercitarea efectivă a drepturilor procesuale. Prin conținutul și finalitatea sa, această evaluare depășește cadrul examenului medical efectuat la primirea în izolator și nu poate fi asimilată unei simple examinări medicale. Această distincție rezultă inclusiv din structura Directivei (UE) 2016/800, care tratează separat evaluarea individuală și examinarea medicală, atribuindu-le finalități diferite. Evaluarea individuală are drept scop identificarea nevoilor specifice ale persoanei în raport cu desfășurarea procesului penal și stabilirea măsurilor procedurale corespunzătoare, în timp ce examinarea medicală urmărește aprecierea stării generale de sănătate și identificarea eventualelor necesități medicale generate de privarea de libertate. Pe această cale, proiectul urmează a fi revizuit, prin reglementarea distinctă a evaluării stării psihice și a vulnerabilităților față de examinarea medicală.	Precizare Completarea propusă la art. 175¹ alin. (2¹) din Codul de executare transpune direct Articolul 8 alin. (1) din Directiva (UE) 2016/800, care obligă la evaluarea stării generale fizice și mentale a persoanei private de libertate. Un examen medical de primire în detenție nu se poate limita la constatarea leziunilor corporale, ci trebuie să aibă un caracter holistic. Conceptul de „evaluare clinică inițială” este utilizat în sensul cadrului normativ al Ministerului Sănătății (Ordinul MS nr. 1059/2024), reprezentând o examinare primară de rutină și triaj, realizată de personalul medical sau de specialitate existent prin colectarea anamnezei și verificarea stării generale. Această procedură nu constituie o evaluare psihologică complexă și nu urmărește stabilirea gradului de maturitate sau a capacității de a participa la acțiunile procesuale, aspecte ce rămân în sfera expertizelor judiciare reglementate de Codul de procedură penală. Finalitatea sa este strict medicală și de protecție, vizând identificarea urgențelor psihice, prevenirea riscului de autovătămare și stabilirea necesităților imediate de îngrijire pe durata celor 72 de ore de reținere.

Art. III – Legea nr. 198/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat (publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 157-160, art. 614), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează: 3. Se completează cu articolul 14¹ cu următorul text: „Articolul 14¹. Colectarea și raportarea datelor statistice privind asistența juridică calificată (1) În vederea evaluării nivelului de implementare a serviciilor de asistență juridică calificată în cadrul procedurilor penale, Consiliul Național asigură colectarea și centralizarea datelor statistice relevante. (2) În scopul prevăzut la alin. (1), datele statistice includ, în mod obligatoriu, următoarele categorii de informații, dezagregate în funcție de tipul procedurii (penală/mandatul european de arestare): a) numărul de cereri de asistență juridică calificată depuse; b) numărul deciziilor de acordare a asistenței juridice calificate; c) numărul deciziilor de refuz în acordarea asistenței juridice calificate, cu indicarea temeiului de refuz; d) informația privind costurile totale de asistență pentru fiecare tip de procedură.	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	139.	Art. III – Legea nr. 198/2007 privind asistența juridică garantată de stat (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 157–160, art. 614), cu modificările ulterioare: 3. La pct. 3, articolul 141 alineatul (2), după textul „(penală/mandatul european de arestare)” se completează cu textul „și categoria de beneficiari (victime ale violenței în familie, victime ale traficului de ființe umane, victime ale torturii, victime ale infracțiunilor privind viața sexuală, agresori familiari și alte categorii relevante, cu dezagregarea datelor pe sexe)”. Necesitatea includerii acestor dezagregări derivă din angajamentele asumate prin Declarația și Platforma de Acțiune de la Beijing, care evidențiază importanța colectării, analizei și utilizării sistematice a datelor dezagregate pe sexe pentru identificarea inegalităților dintre femei și bărbați, inclusiv sub aspect intersectorial cu alte criterii protejate în vederea evaluării impactului diferențiat al politicilor publice și a actelor normative și fundamentarea intervențiilor bazate pe dovezi. Platforma de Acțiune subliniază că lipsa datelor dezagregate limitează capacitatea autorităților de a identifica necesitățile specifice ale femeilor și de a monitoriza eficiența măsurilor adoptate pentru îmbunătățirea situației acestora.	
--	--	--------------------	--	--

(3) Până la 31 martie a fiecărui al treilea an de raportare, Consiliul Național întocmește și prezintă Ministerului Justiției un raport de evaluare trienal, conform alin. (2). (4) Până la 25 mai, Ministerul Justiției asigură transmiterea raportului menționat la alin. (3) către Comisia Europeană.”.				
Art. V – Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 78-84, art. 100), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează: 4. Articolul 433 se completează cu alineatul (6) cu următorul conținut: „(6) Despre reținerea minorului se înștiințează imediat părinții sau alți reprezentanți legali ai minorului, fapt care se consemnează în procesul-verbal de reținere. În cazul în care minorul reținut este cetățean al unui alt stat, despre reținere este informată autoritatea tutelară, precum și ambasada sau consulatul acestui stat.”.	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	140.	Art. V – Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 78-84, art. 100), cu modificările ulterioare: 4. La pct. 4, în partea ce vizează completarea articolului 433 cu alineatul (6), în enunțul al doilea, după cuvintele „autoritatea tutelară” se propune de completat cu cuvintele „teritorială de la locul aflării copilului”. Atragem atenția asupra faptului că, în cazul copilului străin care a intrat pe teritoriul Republicii Moldova fără a fi însoțit de o persoană adultă care să fie responsabilă pentru el prin lege sau a fost lăsat pe teritoriul Republicii Moldova fără un act juridic, reprezentarea intereselor acestuia se realizează de către autoritatea tutelară teritorială, în conformitate cu atribuțiile, stabilite în art. 7 alin. (1) lit. h) din Legea nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. Prin urmare, reflectarea expresă a autorității tutelare care urmează să reprezinte interesele copi	Se acceptă Textul de la art. 433 alin. (6) din Codul contravențional a fost ajustat corespunzător dispozițiilor art. 7 alin. (1) lit. h) din Legea nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți.